

Analele Universității *Spiru Haret*

**Seria Economie
Anul 6, nr. 6, 2006**

**EDITURA FUNDAȚIEI ROMÂNIA DE MÂINE
BUCUREȘTI**

COLECTIVUL REDACȚIONAL

Redactor șef: Prof. univ. dr. *Constantin Mecu*

Redactor șef adjunct: Conf. univ. dr. *Aurelian A. Bondrea*

Membri:

Prof. univ. dr. *Tudorel Postolache*, Membru al Academiei Române

Prof. univ. dr. *Ștefan Ștefănescu*, Membru al Academiei Române

Prof. univ. dr. *Gheorghe Zaman*, Membru Corespondent al Academiei Române

Prof. univ. dr. *Emilian Dobrescu*, Secretar Științific al Secției de Științe Economice, Juridice și Sociologice a Academiei Române

Prof. univ. dr. *Ion Popescu*, Universitatea *Spiru Haret*

Conf. univ. dr. *Luminița Șerbulescu*, Universitatea *Spiru Haret*

Conf. univ. dr. *Ovidiu Naneș*, Universitatea *Spiru Haret*

Conf. univ. dr. *Mariana-Cristina Cioponea*, Universitatea *Spiru Haret*

Lector univ. dr. *Marin Comșa*, Universitatea *Spiru Haret*

Lector univ. drd. *Ruxandra Vasilescu*, Universitatea *Spiru Haret*

COLECTIVUL DE REFERENȚI ȘTIINȚIFICI

Prof. univ. dr. *Amalendu Bicash Guha*, Universitatea din Oslo, Norvegia

Prof. univ. dr. *Maria Negroponti Delivanis*, Universitatea din Salonic, Grecia

Conf. univ. dr. *Paddy Gray*, Universitatea din Ulster, Irlanda de Nord

Prof. univ. dr. *Ionel Mihail Cetățeanu*, Economist Șef, BCR

Prof. univ. dr. *Ilie Mihai*, Universitatea *Spiru Haret*, Vicepreședinte executiv al BCR

Cercet. șt. gr. I *Virginia Câmpeanu*, Director al Institutului de Economie Mondială

Prof. univ. dr. *Ion Vasilescu*, Șeful catedrei de Eficiența Economică

a Investițiilor, ASE, București

Prof. univ. dr. *Camelia Cămărășoiu*, Prorector al Universității Ecologice București

Prof. univ. dr. *Niculae Niculescu*, Rector al Universității „Petre Andrei” Iași

Prof. univ. dr. *Bogdan Andronic*, Decan al Facultății de Economie, Universitatea „Petre Andrei”, Iași

Prof. univ. dr. *Alexandru Gribincea*, Secretar Științific al Universității Libere

Internaționale din Chișinău, Republica Moldova

Prof. univ. dr. *Viorel Petrescu*, Prorector al ASE, București

Prof. univ. dr. *Ion Lungu*, ASE, București

Conf. univ. dr. *Valentina Vasile*, Secretar științific al INCE al Academiei Române

Prof. univ. dr. *Al. Zamfir*, Universitatea *Spiru Haret*

Prof. univ. dr. *Gheorghe Răboacă*, Universitatea *Spiru Haret*

Prof. univ. dr. *Mircea Boulescu*, Universitatea *Spiru Haret*

Prof. univ. dr. *Mariana Negruș*, Universitatea *Spiru Haret*

Prof. univ. dr. *Constantin Moisuc*, Universitatea *Spiru Haret*

Prof. univ. dr. *Doina Fusaru*, Universitatea *Spiru Haret*

Prof. univ. dr. *Iosefina Moroșan*, Universitatea *Spiru Haret*

Prof. univ. dr. *Gheorghe M. Pistol*, Universitatea *Spiru Haret*

Conf. univ. dr. *Manuela Epure*, Universitatea *Spiru Haret*

Conf. univ. dr. *Nedelea Chira Părăluță*, Universitatea *Spiru Haret*

Conf. univ. dr. *Zenovic Gherasim*, Universitatea *Spiru Haret*

Conf. univ. dr. *Cicilia Ionescu*, Universitatea *Spiru Haret*

Conf. univ. dr. *Luminița Ionescu*, Universitatea *Spiru Haret*

Conf. univ. dr. *Marinică Dobrin*, Universitatea *Spiru Haret*

Secretar de redacție: Conf. univ. dr. *Mariana Elena Balu*, Universitatea *Spiru Haret*

Secretariat: Lector univ. drd. *Daniel Adrian Gârdan*, Universitatea *Spiru Haret*

Asist. univ. *Petronela Iuliana Geangu*, Universitatea *Spiru Haret*

CUPRINS

I. INTEGRARE ȘI GLOBALIZARE ÎN ECONOMIA MONDIALĂ. INTEGRAREA ROMÂNIEI ÎN UE

Ion Popescu, Aurelian A. Bondrea, Mădălina I. Constantinescu, <i>Momente istorice și etape ale globalizării economice</i>	11
Emilian M. Dobrescu, <i>Preocupări economice în Strategia de la Lisabona revizuită</i>	21
Victor Stoica, Iuliana Petrescu, Eduard Ionescu, Ioana Murariu, <i>Piața internațională de capital</i>	31
Elena Gurgu, <i>Aderarea României la Uniunea Europeană, Prezent și perspective</i>	43
Mădălina Militaru, <i>Adaptarea politicilor României la cerințele UE cu privire la taxele vamale și politica comercială</i>	51
Claudia Baicu, <i>Băncile străine în Europa Centrală și de Est. Implicații ale aderării la Uniunea Europeană</i>	57
Delia Silvia Olaru, <i>Managementul comunicării în afaceri în contextul integrării României în UE</i>	67
Andrei Galben, Ion Popescu, Mădălina I. Constantinescu, <i>Particularități ale procesului de globalizare economică</i>	77
Ștefan Kofner, Bogdan Fira, <i>Internaționalizarea și specializarea pe baza perfecționării în economia imobiliară</i>	87
Elena Doval, <i>Considerații privind riscul schimburilor valutare în condițiile integrării în Uniunea Europeană</i>	101
Claudia Baicu, <i>Băncile multinaționale și centrul financiar londonez</i>	109
Mariana Elena Balu, <i>Politici economice și statistica mediului</i>	117

II. PERFECȚIONAREA SISTEMULUI CONTABIL

Mihaela Odi Zărnescu, <i>Amortizarea imobilizărilor conform Standardelor Internaționale de Contabilitate</i>	127
Elena-Doina Dascălu, Dan Radu Rușanu, <i>Contabilitatea de angajamente, domeniu de referință în reforma managementului financiar din sectorul public</i>	133
Titel Negru, <i>Piața asigurărilor sub semnul cutremurului</i>	139
Elena-Doina Dascălu, Dan Radu Rușanu, <i>Frauda fiscală prin organizarea insolvenței unei persoane fizice sau juridice</i>	147
Mariana Rudăreanu, <i>Considerații generale privind garanțiile obligațiilor</i>	153

Eduard Ionescu, Iuliana Predescu, <i>Nivelul și structura veniturilor bugetare. Veniturile bugetului local al Sectorului 6, București</i>	159
---	-----

III. SISTEME INFORMATICE MODERNE

Doina Fusaru, Adela Bâra, <i>Sisteme de plăți electronice</i>	171
Cezarina Adina Tofan, <i>Instrumente moderne de realizare a sistemelor informatice</i>	179
Zenovic Gherasim, <i>Particularități ale securității bazelor de date utilizate în afacerile electronice pe Internet</i>	185
Manuela Epure, <i>Impactul IT-ului în supply chain management și logistică</i>	189
Ion Lungu, Adela Bâra, <i>Obiective ale integrării sistemelor informatice destinate instituțiilor publice</i>	195
Zenovic Gherasim, <i>Asupra unor modele de date organizate în federație destinate bazelor de date multidimensionale</i>	201

VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ

<i>Eficiența și competitivitatea economiei și politicilor economice românești în etapa actuală</i> (Sesiunea de comunicări științifice a cadrelor didactice de la Facultatea de Management Financiar-Contabil, Facultatea de Marketing și Afaceri Economice Internaționale, Facultatea de Finanțe și Bănci din cadrul Universității <i>Spiru Haret</i> , aprilie 2006) (Adela DEAC)	211
<i>Aplicații ale științelor economice în explicarea unor procese și fenomene economice contemporane</i> (Sesiunea de comunicări științifice a studenților de la facultățile cu profil economic din cadrul Universității <i>Spiru Haret</i> , aprilie 2006) (Adela DEAC)	215

CONTENTS

I. INTEGRATION AND GLOBALIZATION IN WORLD ECONOMY. ROMANIA'S INTEGRATION TO THE EU

Ion Popescu, Aurelian A. Bondrea, Mădălina I. Constantinescu, <i>Historical Moments and Steps of Economic Globalization</i>	11
Emilian M. Dobrescu, <i>Economic Concerns in the Revised Lisbon Strategy</i>	21
Victor Stoica, Iuliana Petrescu, Eduard Ionescu, Ioana Murariu, <i>International Capital market</i>	31
Elena Gurgu, <i>Romania's accession to the EU – Present and prospects</i>	43
Mădălina Militaru, <i>Adapting Romania's Policies to EU Requirements on the Customs Duties and Commercial Policy</i>	51
Claudia Baicu, <i>Foreign Banks in Central and Eastern Europe. Implications of European Union Accession</i>	57
Delia Silvia Olaru, <i>Business Communication Management in the Context of Romania's Integration to the EU</i>	67
Andrei Galben, Ion Popescu, Mădălina I. Constantinescu, <i>Particularities of the Economic Globalization Process</i>	77
Ștefan Kofner, Bogdan Fira, <i>Internationalization and Improvement on the Basis of the Improvement in Real Estate Economy</i>	87
Elena Doval, <i>Remarks on the Risk of Currency Exchange under the Circumstances of the Integration in the European Union</i>	101
Claudia Baicu, <i>Multinational Banks and London's Financial Centre</i>	109
Mariana Elena Balu, <i>Economic Policies and Environment Statistics</i>	117

II. THE ACCOUNTING SYSTEM IMPROVEMENT

Mihaela Odi Zărnescu, <i>Long Term Assets Depreciation According to the International Accounting Standards</i>	127
Elena-Doina Dascălu, Dan Radu Rușanu, <i>The Accrual Accounting, a Milestone in Reforming the Public Sector Financial Management</i>	133
Titel Negru, <i>The Insurance Market under the Sign of the Earthquake</i>	139
Elena-Doina Dascălu, Dan Radu Rușanu, <i>Fiscal Fraud by Means of Setting up the Insolvency of a Physical or Legal Person</i>	147
Mariana Rudăreanu, <i>General Considerations Regarding the Payment Summons</i>	153
Eduard Ionescu, Iuliana Predescu, <i>The Level and Structure of the Budget Incomes. The Incomes from the Local Budget in the Sixth District, Bucharest</i>	159

III. MODERN INFORMATICS SYSTEMS

Doina Fusaru, Adela Bâra, <i>E-payment Systems</i>	171
Cezarina Adina Tofan, <i>Modern Tools of IT Systems Performance</i>	179
Zenovic Gherasim, <i>Particular Features of the Security of the Databases Used in e-business</i>	185
Manuela Epure, <i>IT impact on Supply Chain Management and Logistics</i>	189
Ion Lungu, Adela Bâra, <i>Objectives of the Integration of the Public Institutions IT Systems</i>	195
Zenovic Gherasim, <i>On Certain Federation Data Models Meant for the Multidimensional Databases</i>	201

SCIENTIFIC LIFE

<i>The Efficiency and Competitivity of Economy and Romaian Economical Policies Nowadays</i> (Scientific Communications Session of the Teachers from the Faculty of Financial – Accounting Management, the Faculty of Marketing and International Foreign Affairs, the Faculty of Finance and Banking from the <i>Spiru Haret</i> University, April 2006) (Adela Deac)	211
<i>Applications of the Economic Sciences in Explaining Some Contemporary Economic Process and Phenomena</i> (Scientific Communications Session of the Students from the Faculties with Economic Profiles from the <i>Spiru Haret</i> University, April 2006) (Adela Deac)	215

TABLE DE MATIÈRES

I. INTEGRATION ET GLOBALISATION DANS L'ECONOMIE MONDIALE. L'ADHESION DE ROUMANIE DANS L'EU

Ion Popescu, Aurelian A. Bondrea, Mădălina I. Constantinescu, <i>Moments historique et etapes de la globalisation économique</i>	11
Emilian M. Dobrescu, <i>Préoccupations économiques dans la stratégie de Lisbonne révisée</i>	21
Victor Stoica, Iuliana Petrescu, Eduard Ionescu, Ioana Murariu, <i>Le marché international de capital</i>	31
Elena Gurgu, <i>L'adhésion de la Roumanie à l'Union Européenne, présent et perspectives</i>	43
Mădălina Militaru, <i>L'adaptation des politiques de la roumanie aux exigences de l'ue concernant les taux douaniers et la politique commerciale</i>	51
Claudia Baicu, <i>Les banques étrangères dans l'Europe Centrale et de l'Est. Les implications de l'adhésion à l'Union Européenne</i>	57
Delia Silvia Olaru, <i>Le management de la communication dans les affaires dans le contexte de l'intégration de Roumanie dans l'UE</i>	67
Andrei Galben, Ion Popescu, Mădălina I. Constantinescu, <i>Particularités du processus de globalisation économique</i>	77
Ștefan Kofner, Bogdan Fira, <i>L'internationalisation et la spécialisation sur le fondement du perfectionnement dans l'économie immobilière</i>	87
Elena Doval, <i>Considérations sur le risque des échange de devises dans les conditions de l'intégration dans l'Union Européenne</i>	101
Claudia Baicu, <i>Les banques multinationales et le Centre financier londonais</i>	109
Mariana Elena Balu, <i>Politiques économiques et la statistique de l'environnement</i>	117

II. LE PERFECTIONNEMENT DU SYSTÈME COMPTABLE

Mihaela Odi Zărnescu, <i>L'amortissement des immobilisations conformément aux Standards Internationaux de Comptabilité</i>	127
Elena-Doina Dascălu, Dan Radu Rușanu, <i>La comptabilité des engagements, un domaine de référence dans la réforme du management financier dans le secteur public</i>	133
Titel Negru, <i>Le marché des assurances sous le signe du tremblement de terre</i>	139
Elena-Doina Dascălu, Dan Radu Rușanu, <i>La fraude fiscale par l'organisation de l'insolvabilité d'une personne physique et juridique</i>	147

Mariana Rudăreanu, <i>onsiderations générales concernant la sommation de paiement</i>	153
Eduard Ionescu, Iuliana Predescu, <i>Le niveau et la structure des revenus bugetaires. Les revenus du buget local du 6ème arrondissement, Bucarest ..</i>	159

III. SYSTÈMES INFORMATIQUES MODERNES

Doina Fusaru, Adela Bâra, <i>Systèmes de paiements électroniques</i>	171
Cezarina Adina Tofan, <i>Instruments modernes de réalisation des systèmes informatiques</i>	179
Zenovic Gherasim, <i>Particularités de la sécurité des bases de données utilisées dans les affaires électroniques sur l'Internet</i>	185
Manuela Epure, <i>L'impact de l'informatique dans le supply chain management et la logistique</i>	189
Ion Lungu, Adela Bâra, <i>Objectifs de l'intégration des systèmes informatiques destinés aux institutions publiques</i>	195
Zenovic Gherasim, <i>Sur des modèles de données organisées dans la fédération destinés aux bases de données multidimensionnelles</i>	201

LA VIE SCIENTIFIQUE

<i>L'efficience et la compétitivité of l'économie et des politiques économiques roumaines dans l'étape actuelle</i> (La session des communications scientifiques des professeurs de la Faculté de Management Financier – Comptable, la Faculté de Marketing et Affaires Economiques Internationales, la Faculté de Finances et Banques de l'Université <i>Spiru Haret</i> , avril 2006) (Adela Deac)	211
<i>Applications des sciences économiques nécessaires pour expliquer des procès et des phénomènes économiques contemporains</i> (La session des communications scientifiques des étudiants des facultés économiques de l'Université <i>Spiru Haret</i> , avril 2006) (Adela Deac)	215

**I. INTEGRARE ȘI GLOBALIZARE
ÎN ECONOMIA MONDIALĂ.
INTEGRAREA ROMÂNIEI ÎN UE**

MOMENTE ISTORICE ȘI ETAPE ALE GLOBALIZĂRII ECONOMICE

Prof. univ. dr. **Ion POPESCU**

Universitatea *Spiru Haret*

Conf. univ. dr. **Aurelian A. BONDREA**

Universitatea *Spiru Haret*

Lector univ. drd. **Mădălina I. CONSTANTINESCU**

Universitatea *Spiru Haret*

Rezumat

Globalizarea este considerată a fi rezultatul conjugat a două momente distincte, dar strâns interconectate între ele. În primul rând, este vorba de *o lungă perioadă de acumulare a capitalului*, începută după terminarea primului război mondial, însă întreruptă de crize și războaie devastatoare, cum a fost cel de-al doilea conflict mondial. Al doilea moment este marcat de *adoptarea unor măsuri de liberalizare a vieții economice internaționale, de privatizare și sincronizare legislativă*, aplicate la începutul anilor '80. Toate acestea au condus la pierderea parțială a capacității de a promova o dezvoltare economică autocentrată și independentă, concomitent cu dispariția unor trăsături specifice ale piețelor naționale.

Cuvinte-cheie: globalizare, oligopol mondial, stat – națiune, mondializare, internaționalizare, multilateralism

Abstract

Historical Moments and Steps of Economic Globalization

Globalization is considered to be the conjugated result of two distinct moments that are closely inter-connected. First, we must mention a *long period of capital accumulation*, which began after the First World War, but which was interrupted by crisis and devastating wars, such as the Second World War. The second moment is marked by the *adopting of certain measures of liberalization of the international economic life, of privatization and synchronization of legislations*, which were enforced in the early '80s. All these have led to the partial loss of the ability to promote an auto-central and independent economic development, at the same time with the disappearance of certain features that were specific to national markets.

Analiza chiar și sumară a evoluțiilor istorice evidențiază legătura indestructibilă între tendințele globale (diviziunea internațională a muncii, asimetria geografică a resurselor naturale, politicile demografice ș.a.m.d.) și doctrinele, strategiile geopolitice, geomilitare, geoeconomice și geosociale ale statelor, scrupulos reglementate și instituționalizate. Din câte se știe, fiecărei epoci istorice îi corespund anumite decizii și acțiuni de anvergură coerente, în pofida faptului că acestea nu au fost întotdeauna explicite. Este deja de domeniul evidenței că cele mai multe dintre încleștările internaționale au avut la bază mai degrabă pretexte, prejudecăți și lipsă de cunoaștere temeinică a dinamicii universale, decât nevoia sau cerința de a se instaura ordinea și justiția, cooperarea și înțelegerea reciprocă în condiții de egalitate și de moralitate (etică), de respectare a valorilor, obiceiurilor și tradițiilor proprii. Menținându-ne în perimetrul subiectului abordat, acela al apariției și *evoluției mondializării sau globalizării*, se poate afirma – îndreptățit credem noi, și nu numai – că, la scară cu adevărat universală, *primul val al fluxurilor și interconexiunilor globale* a fost indus de revoluția științifică (și industrială) de la începutul secolului al XX-lea, mistificată rușinos de unele cercuri politice pentru a justifica declanșarea conflagrațiilor mondiale pe teritoriul Europei.

După 1945 s-a produs un nou val de fluxuri și interconexiuni globale. Impactul celui de-al doilea război mondial, precum și al evenimentelor ce i-au urmat a fost suficient de important încât să putem considera epoca postbelică drept o formă istorică distinctă de globalizare, mai degrabă decât, așa cum sugerează mulți sceptici, o întoarcere la *patternurile* secolului al XIX-lea. Bineînțeles, în ceea ce privește extensiunea legăturilor globale, aparent ea este o recuperare, o întoarcere la *statu-quo ante* al epocii clasice a Etalonului-Aur. Dar afirmăm că, în aproape toate domeniile, *patternurile* contemporane de globalizare nu numai că le-au depășit cantitativ pe cele din epocile anterioare, ci au prezentat și diferențe calitative incomparabile – și anume în ceea ce privește modul în care globalizarea este organizată și reprodusă. În plus, afirmăm că epoca contemporană reprezintă o confluență sau aglomerare unică de *patternuri* de globalizare în domeniile politicii, dreptului și guvernării, chestiunilor militare, legăturilor culturale și migrațiilor umane, în toate dimensiunile activității economice și în amenințările globale comune la adresa mediului. Mai mult, această epocă a experimentat inovații extraordinare în infrastructurile de transport și comunicații și o densitate incomparabilă de instituții de guvernare și reglementare globală. Paradoxal, explozia de fluxuri și rețele globale s-a produs într-un moment când statul teritorial suveran, cu hotare stabile și delimitate, a devenit forma aproape universală de organizare umană și de guvernare politică.

Globalizarea contemporană a fost profund conturată de consecințele structurale ale celui de-al doilea război mondial: înfrângerea puterilor Axei, epuizarea fostelor puteri imperiale europene și izbucnirea „războiului rece” între SUA și Uniunea Sovietică; toate acestea au modificat structura de putere globală. Puterea militară și relațiile militare au căpătat forme consolidate și globale. Spațiul strategic al geopoliticii a devenit cu adevărat global, după care au urmat *patternuri* de transferuri de arme, transferuri de tehnologie militară și sisteme de alianțe. În

același timp, s-a format o nouă ordine politică mondială, care avea la bază ONU și principalele sale instituții și agenții. Această arhitectură globală a relațiilor militare și politice a „supravegheat” dezintegrarea imperiilor europene și un val uriaș de decolonizare, independență și formare a statelor în zonele Africii Subsahariene, Orientului Mijlociu și Africii de Nord, Asiei de Sud și de Est și Pacificului. În anii '90, unitatea politică de bază a lumii era, în mod copleșitor, statul-națiune teritorial, deși acesta prezenta variații considerabile în privința coerenței interne, a puterii și a gradelor de autonomie. O dată cu sfârșitul „războiului rece” și dezmembrarea Uniunii Sovietice, una dintre ultimele structuri imperiale ale lumii, s-a deschis calea unui nou mozaic de state-națiune.

La sfârșitul secolului XX, imperiile, altădată principala formă de guvernare și organizare politică mondială, lăsară locul unui sistem mondial de state-națiune acoperit de sisteme multilaterale, regionale și globale de reglementare și guvernare. Mai mult, în timp ce epocile anterioare fuseseră dominate de hegemonia colectivă sau divizată a puterilor occidentale, epoca contemporană poate pretinde că are o singură putere hegemonică potențială: Statele Unite. Cu toate acestea, în ciuda potențialului pentru o hegemonie globală, la sfârșitul „războiului rece”, SUA au renunțat la orice pretenții de imperiu global sau hegemonie explicită, din moment ce uriașa lor putere structurală a rămas gravată în natura și funcționarea actualei ordini mondiale. În această privință, epoca contemporană este unică din punct de vedere istoric, în măsura în care *patternurile* de globalizare, spre deosebire de perioadele anterioare, nu mai sunt asociate sau bazate pe logica expansionistă sau pe instituțiile coercitive ale imperiului. Ceea ce nu înseamnă că susținem că globalizarea contemporană este oarecum mai blândă decât în trecut, ci mai degrabă recunoaștem că forma sa politică și dinamica sa cauzală sunt foarte diferite. Acest lucru se datorează parțial faptului că noile infrastructuri și mijloace de supraveghere și guvernare (control politic) la nivel global au modificat condițiile și mecanismele de reproducere și contestare a structurii relațiilor globale de putere.

În cadrul acestei structuri paradoxale de relații politice și militare din ce în ce mai globale și de state-națiune teritoriale din ce în ce mai delimitate, un val de alte tipuri de globalizare au caracterizat epoca. Alături de instituțiile politice și militare inițiale ale hegemoniei americane se află instituțiile economice ale primelor decenii postbelice, cunoscute colectiv drept *sistemul Bretton Woods*. Îmbinând tranzacții financiare internaționale reglementate cu comerțul liber extins și investițiile americane peste hotare, acest regim a guvernat interacțiunile economiilor occidentale – și nu numai – până la prăbușirea sa, în anii '70. Totuși, spre deosebire de echivalentele sale interbelice, prăbușirea sistemului Bretton Woods nu a dus la o etapă de autarhie economică, ci, dimpotrivă, a ajutat la declanșarea unei perioade de globalizare economică și mai intensă, în care instituțiile îmbunătățite ale sistemului Bretton Woods au continuat să dețină un rol important. Atât crizele petrolului generate de OPEC, cât și influxurile masive de petrodolari în instituțiile bancare internaționale au evidențiat dimensiunile din ce în ce mai globale ale interacțiunii economice. Împletirea acestor evenimente cu noi infrastructuri de comunicații și cu un val de dereglementare neoliberală, inițial în cadrul principalelor economii occidentale, a încurajat o explozie a comerțului global,

investițiilor și fluxurilor financiare. Deși o mare parte din toate acestea s-a desfășurat între cele trei centre ale economiilor capitaliste avansate (America de Nord, regiunea Asia-Pacific, Europa Occidentală), s-a înregistrat o implicare crescândă a multor alte regiuni, în special acolo unde industrializarea începuse cu succes.

Interesant este că, o dată cu această ordine economică mondială mai liberală, s-au dezvoltat mecanisme mai ferme de supraveghere economică multilaterală și supraveghere regională. În această privință, intensificarea globalizării economice a fost asociată cu o intensificare a supravegherii economiei globale, cu o activitate de control sporită și cu intensificarea activității internaționale de reglementare, de exemplu, prin OMC. Dereglementarea economiilor naționale a fost însoțită de noi forme de reglementare în domeniul global. Totuși, evoluțiile respective nu au fost impulsionate atunci când puterea hegemonică a Statelor Unite era la apogeu, ci atunci când aceasta a înregistrat un declin relativ. În acest context, epoca actuală poate fi deosebită de trecut în măsura în care ritmul globalizării pare să nu mai fie direct corelat cu creșterea și descreșterea unei singure puteri sau bloc hegemonic. *Patternurile* contemporane de globalizare economică reflectă o tendință cumulativă, în contextul noilor infrastructuri multilaterale de reglementare și control, către aranjamente mai autoorganizatoare și orientate către piață, care tind să primească îndrumare politică deschisă din partea unei puteri hegemonice doar în perioadele de criză. Globalizarea contemporană a anunțat, de asemenea, o modificare în *patternurile* migrației globale. În primele trei decenii care au urmat celui de-al doilea război mondial, migrațiile s-au produs de la periferiile Europei și dinspre fostele colonii europene către economiile averse de forță de muncă ale Europei de Nord și de Vest. Deși au continuat, fie și într-un ritm mai scăzut, după încetinirea creșterii economice de la începutul anilor '70, lor li s-au adăugat noi *patternuri* de migrație globală. Acestea au inclus o explozie a fluxurilor de refugiați și azilanți; migrații latino-americane și asiatice către America de Nord; și fluxuri de forță de muncă din Orientul Mijlociu și Asia de Sud către proaspăt îmbogățitele state din Golf.

Răspândirea globală a producției industriale și a consumului s-a împletit cu reziduurile în cele din urmă toxice ale revoluțiilor industriale occidentale, creând forme de globalizare ecologică fără precedent. Epoca „războiului rece”, a ONU și a economiei globale a fost însoțită de o recunoaștere a transformărilor uriașe prin care au trecut bunurile comune globale – sistemul climatic, atmosfera, oceane și regiuni polare. În plus, gradul de degradare ecologică internă a crescut în multe zone în asemenea măsură încât au sporit posibilitatea de „revărsare ecologică” și frecvența cazurilor de poluare transfrontalieră, precum ploaia acidă și comerțul cu deșeuri toxice și nucleare.

Așa cum poluarea și amenințările de poluare au depășit, fără a fi împiedicate, granițele nou create în lumea postbelică, la fel s-a întâmplat și cu rețelele de comunicații globale. Epoca postbelică a fost martora dezvoltării vechilor tehnologii, precum cablurile submarine, radioul și televiziunea, și a domeniilor mai vechi, precum filmul internațional și activitățile editoriale internaționale, dar și a creării de noi tehnologii, cum sunt sateliții și computerele. Acestea au modificat

viteza și amploarea diverselor interacțiuni sociale și culturale. În timp ce marea majoritate a interacțiunilor culturale în epocile anterioare aveau loc între elite, majoritatea interacțiunilor postbelice s-au desfășurat prin mediile și produsele culturii populare; la acestea s-a adăugat apariția corporațiilor mediatice transnaționale. Ele au câteva precedente în agențiile de știri și editurile internaționale din epoca modernă, însă se deosebesc prin amploare, diversitate și putere. Ecouri ale acestor transformări s-au înregistrat în economie, în politică și în alte domenii, pe măsură ce forme diferite de putere socială și infrastructură socială se împletesc cu ele și sunt conturate de acestea.

Prin urmare, este foarte puțin surprinzător că într-o lume a globalizării intensificate s-au făcut cele mai importante încercări istorice de a reglementa și instituționaliza fluxuri și rețele globale printr-o supraabundență de legi, tratate, organizații, rețele și alianțe politice internaționale, care însoțesc toate aceste domenii diferite de interconectare.

În ceea ce a mai rămas din această parte a studiului, ne limităm la schițarea diferențelor principale între epoca contemporană și alte perioade de globalizare, concentrându-ne asupra diferențelor care nu sunt doar cantitative, ci indică transformări importante în forma organizațională a globalizării și în implicațiile sale pentru viața socială.

În epocile anterioare, când legătura între teritoriu și suveranitate nu era atât de strânsă, centrul și periferia, metropola și colonia erau, așa cum am observat, modele utile pentru definirea spațiului politic. Multe fluxuri interregionale și globale mai degrabă au transformat și au extins ariile respective decât să traverseze neapărat hotarele. În zilele noastre, niveluri fără precedent de fluxuri și interconexiuni globale traversează o lume formată aproape în totalitate din state-națiune. Caracterul aproape universal al statului-națiune are un echivalent în extensiunea globalizării în aproape toate domeniile. Degradarea ecologică a bunurilor comune globale pătrunde, deși în măsuri diferite, în fiecare colț al planetei. Sistemul comercial internațional – în special după prăbușirea comunismului sovietic și est-european – cuprinde aproape orice stat de pe hartă. Produsele și tehnologiile culturale – precum canalele și programele de televiziune – circulă pe toate continentele. Nici un stat nu este deconectat în totalitate de la rețelele globale de telecomunicații. *Patternul* de interconectare este unic pentru epoca actuală. Acestea fiind spuse, împletirea diferitelor state și a diferitelor grupuri sociale în statele-națiune respective și nivelurile relative de control pe care îl exercită asupra respectivelor fluxuri rămân extrem de inegale.

Intensitatea fluxurilor și interconexiunilor globale în comparație cu rețelele naționale și locale rămâne variabilă de la domeniu la domeniu și de la stat la stat. Puține state, precum Coreea de Nord, au ales să se izoleze de aceste fluxuri cât mai mult posibil; cu toate acestea, nici măcar Coreea de Nord nu a reușit să se mențină pe deplin în afara rețelilor și regimurilor geostrategice. Materialul studiului nostru de caz s-a concentrat asupra câtorva state din nucleul OCDE, ceea ce, în special în anumite domenii, lasă o impresie de intensitate în creștere, care nu este întotdeauna confirmată în restul lumii. Totuși, datele noastre evidențiază cu adevărat o intensitate în creștere a fluxurilor globale într-un număr de domenii. Intensitatea

rețelelor comerciale globale se află, în general, în creștere, atât în ceea ce privește comerțul global în relație cu producția mondială, cât și, pentru multe țări, în ceea ce privește nivelul comerțului raportat la PIB-ul național. Mai multe sectoare ale economiilor occidentale sunt mai dependente de exporturi în privința vânzărilor și de importuri pentru bunuri și componente intermediare. Și este puțin probabil ca aceste tendințe să descrească considerabil, când Internetul transformă magazinul de la colț într-un posibil supermarket global. Volumul schimburilor pe piețele valutare globale raportat la rezervele monetare naționale a crescut, la fel ca și dependența guvernelor și corporațiilor de piețele internaționale de capital pentru atragerea de fonduri de investiții. E posibil ca, pentru câteva țări, nivelurile investițiilor străine directe să fie încă mai puțin intense decât erau la apogeul secolului al XX-lea, însă complexitatea și extinderea rețelelor producției globale le depășesc cu mult pe cele din epocile anterioare; în plus, în rândul statelor OCDE, volumul exporturilor naționale, forței de muncă ocupate, producției și investițiilor în tehnologie aferente CMN-urilor interne și sucursalelor din străinătate este fără precedent.

Creșterea uriașă înregistrată de diversele interacțiuni globale și regionale s-a sprijinit pe o serie de transformări în infrastructura interacțiunii globale. Subliniem că inventarea unora dintre aceste tehnologii nu este suficientă în sine pentru a le justifica desfășurarea, aplicarea și dezvoltarea; însă aportul lor atât la volumul sporit, cât și la caracterul modificat al globalizării contemporane este indiscutabil. În ceea ce privește infrastructura transporturilor, epoca postbelică a fost martora utilizării intensificate și a răspândirii globale a unor tehnologii mai vechi, precum motorul cu combustie internă și căile ferate. De asemenea, ea a asistat la dezvoltarea unor noi forme de transport mult mai rapide și eficiente pentru transportul bunurilor vrac pe distanțe lungi: avioanele cu reacție și transportul maritim în containere. Acestea s-au îmbinat pentru a spori enorm capacitatea de interacțiune a diferitelor state și societăți; au contribuit la reducerea costurilor pe unitate și au diminuat costurile de oportunitate la traversarea distanțelor uriașe. Prin urmare, rețelele de transport sunt mult mai dificil de monopolizat sau de controlat de către state sau elite, fiind mai deschise și accesibile unor categorii de public mai vaste decât în epocile anterioare: a se vedea expansiunea turismului global și incapacitatea statelor de a controla pe deplin fenomenul migrației sau de a preveni traficul cu stupefiante peste granițe.

Un set de factori echivalent se aplică în dezvoltarea tehnologiilor și a sistemelor de comunicații. Epoca postbelică a asistat, de asemenea, la înflorirea unor tehnologii mai vechi, precum televiziunea, radioul și telefonica, și la crearea de noi infrastructuri, precum cablul din fibre optice, sateliții și sistemul digital. În plus, infrastructura globală culturală și comunicațională a epocii actuale se diferențiază de cele anterioare prin predominanța unei singure limbi – engleza -, ca o adevărată *lingua franca* globală între elite, prin rolul central al corporațiilor private în producerea, reglementarea și transmiterea culturii și rolul diminuat al Bisericilor și statelor și prin publicul de masă, mai degrabă decât elitele, ca receptor al exporturilor culturale.

Dacă rețelele globale de interacțiune sunt administrate cu consecințe mai bune decât erau prin structurile imperiale de la sfârșitul secolului al XIX-lea,

aceasta este o chestiune dezbătută încă. Cert e că densitatea și gradul de instituționalizare a fluxurilor și rețelelor globale, regularitatea și predictibilitatea multor legături și interacțiuni, ca și volumul total al instituțiilor și regimurilor de guvernare regională și globală sunt unice. Numărul enorm de organizații interguvernamentale, tratate internaționale, organizații internaționale neguvernamentale este, în primul rând, un fenomen postbelic. În mod similar, *patternul* stratificării globalizării contemporane este foarte diferit de cel al epocilor anterioare. În primul rând, confluența extraordinară a diferitelor forme de globalizare a creat *patternuri* variate de disparitate și ierarhie. În domeniile politic și militar, cea mai mare parte a epocii contemporane a fost dominată de lumea bipolară a „războiului rece”. Aceasta a generat o ierarhie foarte explicită a puterilor – aliați principali, state-client și state, în teorie, nealiniate. După încheierea „războiului rece”, ierarhia militară globală este dominată categoric de SUA, în jurul cărora o serie de puteri secundare au creat o lume mult mai multipolară. În domeniul economic, stratificarea a avut loc predominant între statele OCDE și statele non-OCDE, iar în cadrul OCDE, cele mai mari economii – grupul G8 – dețin cea mai mare parte a controlului asupra rețelelor și infrastructurilor globale. O dată cu prăbușirea sistemului Bretton Woods, predominanța Statelor Unite în acest domeniu a lăsat din nou locul unei lumi mai multipolare. În ultimele două decenii, industrializarea Asiei de Est și a Americii Latine și crearea rețelelor globale de comerț liber păreau a fi menite – în ciuda perioadelor de tumult economic – să rearanjeze structura puterii în cadrul rețelelor economice globale. Mai mult, vechea ierarhie Nord-Sud a lăsat locul unei geometrii mai complexe a relațiilor globale de putere economică și productivă – o nouă diviziune globală a muncii. Nordul și Sudul devin din ce în ce mai mult categorii fără semnificație: în condițiile globalizării, *patternurile* distribuirii puterii și bogăției nu mai concordă cu o simplă împărțire a lumii în centru și periferie, ca la începutul secolului XX, ci reflectă o nouă geografie a puterii și a privilegiilor, care transcende hotarele politice și regiunile, reconfigurând ierarhiile internaționale și transnaționale instituite ale puterii sociale și bogăției.

În privința mediului înconjurător, stratificarea afacerilor globale dobândește o geografie diferită. Pe de o parte, divizarea Nord/Sud, OCDE/non-OCDE descrie consumul extrem de inechitabil al resurselor în lume, însă distribuția amenințărilor și a expunerilor la risc este mult mai complexă. Grave probleme ecologice, de la rarefierea stratului de ozon la încălzirea globală, confruntă aproape toate colțurile pământului, în timp ce multe alte pericole ecologice – precum ploaia acidă, poluarea cu reziduuri toxice și atacurile asupra biodiversității – sunt răspândite neomogen. În cele din urmă, în domeniul culturii și al fluxurilor culturale, împărțirea lumii în Occident și restul lumii care a caracterizat secolul al XIX-lea s-a menținut într-o măsură considerabilă. Cu toate acestea, fluxurile culturale și infrastructurile culturale emergente se deosebesc în anumite privințe esențiale. În primul rând, vechile rețele imperiale de telecomunicații au fost erodate și înlocuite cu rețele private și mai universale. În al doilea rând, rolul Statelor Unite în producerea și transmiterea atât a culturii elitelor, cât și a celei populare este mult mai dominant decât în epocile anterioare. În cele din urmă, s-au înregistrat câteva

modificări semnificative în aceste fluxuri pe măsură ce s-au diversificat identitățile culturale, ideile, artefactele și produsele culturii populare.

Rezumând, deși există continuități importante cu etapele anterioare ale globalizării, *patternurile* contemporane ale globalizării constituie o formă istorică distinctă, care este ea însăși un produs al unei conjuncturi unice de forțe sociale, politice, economice și tehnologice. Caracteristicile sale fundamentale pot fi descrise în termenii următori:

- ◆ **dimensiune spațio-temporală** – extensiunea, intensitatea, viteza și propensiunea de impact fără precedent istoric ale fluxurilor, interacțiunilor și rețelelor globale, cuprinzând toate domeniile sociale;

- ◆ **dimensiune organizațională** – instituționalizarea și organizarea fără precedent a relațiilor de putere sociale, politice și economice din întreaga lume prin noi infrastructuri de control și comunicare. Globalizarea este departe de a fi pur și simplu „în afara oricărui control”, ci constituie, dimpotrivă, obiectul noilor forme de reglementare multilaterală și guvernare multistratificată;

- ◆ **dimensiune conjuncturală** – confluența unică a influențelor globalizatoare în toate aspectele vieții sociale, de la cel politic la cel ecologic;

- ◆ **modalități diverse** – importanța în creștere a patternurilor diferențiate de migrare, globalizarea culturală și ecologică alături de prezența durabilă a aspectelor militare, economice și politice ale globalizării predominante la sfârșitul secolului al XIX-lea;

- ◆ **reflexivitate** – o elită mondială în dezvoltare și o conștiință populară a interconectării globale accentuată de globalizarea infrastructurilor de comunicații și a industriilor mass-media. În comparație cu sfârșitul secolului al XIX-lea, când era definită ca un proiect coercitiv de formare a imperiilor globale sau de geopolitică, globalizarea reflectă în prezent proiectele politice sau economice variate și conștiente ale elitelor naționale și ale forțelor sociale transnaționale, care adesea promovează viziuni contradictorii ale ordinii mondiale;

- ◆ **contestare** – conștientizarea tot mai acută a globalizării a încurajat contestarea sa în toate domeniile, de la cel cultural la cel militar, pe măsură ce statele, cetățenii și mișcările sociale încearcă să se împotrivescă sau să controleze efectele acesteia. Mai mult, instituționalizarea politicii mondiale a transformat politica de contestare și control asupra globalizării, care era la începutul secolului XX doar o chestiune internă a imperiilor, într-o politică globală de stabilire a agendei, formare de coaliții și reglementare multilaterală;

- ◆ **regionalizare** – în timp ce începutul secolului XX a fost martorul expansiunii imperiilor globale, sfârșitul acestui secol a fost martorul destrămării lor și al regionalizării semnificative a relațiilor economice, politice și militare pe plan mondial. Dar, spre deosebire de perioadele anterioare, când imperiile și blocurile aveau ca scop dezvoltarea autonomă, procesele contemporane de regionalizare și globalizare au devenit, în mare parte, tendințe ce se accentuează reciproc în cadrul economiei politice globale;

- ◆ **occidentalizare** – marea parte din istoria globalizării a constituit-o evoluția occidentalizării și a contestării sale pe tot cuprinsul globului. Deși încă în

mare măsură asimetrică, *patternurile* contemporane ale globalizării, în domeniile militar, financiar, cultural, ecologic, politic sau productiv, au devenit mai puțin eurocentrice sau atlantocentrice în comparație cu cele de la începutul secolului XX;

◆ **teritorialitate** – globalizarea, așa cum rezultă evident din schimbările politice, a contribuit consecvent de-a lungul secolelor la trasarea și retrasarea hotarelor și a jurisdicțiilor politice. Însă reorganizarea spațiului economic, social, cultural și ecologic sugerată de *patternurile* contemporane ale globalizării, în contextul comunităților politice stabile teritorial și exclusive, pune în cauză principiul teritorial ca singura și principala bază pentru organizarea guvernării politice și exercitarea autorității politice. Teritoriul și teritorialitatea rămân, așadar, la fel de politizate pe cât erau în epoca imperiilor globale, deși, în prezent, „amenințările” la adresa integrității teritoriale a statului-națiune nu mai sunt doar externe sau militare; puterea militară nu mai este instrumentul unic, rațional sau eficient pentru soluționarea sau controlul multora dintre noile provocări transfrontaliere. Globalizarea contemporană este, prin urmare, asociată cu un gen foarte diferit de politică a teritorialității;

◆ **forme de stat** – diferite forme istorice de globalizare au fost asociate cu diferite forme de stat. În comparație cu începutul secolului XX, guvernarea contemporană este o „guvernare mare”, în măsura în care statele cheltuie o proporție considerabilă din venitul național, angajează un număr important de oameni și au responsabilități foarte variate nu doar pentru managementul economiei, ci și pentru securitatea și bunăstarea cetățenilor lor. Prin urmare, se poate demonstra că globalizarea are în prezent un impact politic mai evident asupra statelor capitaliste avansate în comparație cu statele mai puțin intervenționiste și mai puțin orientate către bunăstare din epoca de dinainte de 1914. Mai mult, politica internă de ajustare la globalizare, de administrare sau mediere a efectelor globalizării (ca și în cazul comerțului liber) diferă considerabil în prezent de aceea din epoca statelor imperiale, la sfârșitul secolului al XIX-lea, deși este important să nu exagerăm aceste diferențe;

◆ **guvernare democratică** – în comparație cu epocile precedente, globalizarea contemporană se desfășoară pe fondul unui sistem global de state, în care majoritatea statelor pretind a fi democratice, dar în care principiul democratic este doar rareori extins pentru a acoperi aspecte ale reglementării multilaterale și ale guvernării globale. Așadar, globalizarea actuală ridică un set cu totul nou de dileme politice și normative care nu au nici un echivalent real în epocile anterioare, și anume cum să îmbini un sistem de guvernare democratică înrădăcinată teritorial cu o organizare transnațională și globală a vieții sociale și economice.

Pe scurt, globalizarea contemporană are câteva dintre atributele a ceea ce a fost numit „globalizare groasă”. Acest lucru este adevărat în special în ceea ce privește extensiunea, intensitatea și viteza fluxurilor și conexiunilor politice, economice și culturale. Dacă aceste tendințe continuă să ia amploare o dată cu instituționalizarea și consolidarea organizațională în creștere, ele vor purta din ce în ce mai mult amprentele fluxurilor și rețelelor de interacțiune globale „groase”. Totuși, traiectoria dezvoltării acestor procese rămâne incertă, deoarece ele depind de o anumită conjuncție de împrejurări și efecte istorice care sunt complexe și

puternic diferențiate. În această privință, dominația actuală a globalizării neolibérale nu este atât de sigură pe cât sugerează mulți dintre apărătorii, dar și dintre criticii săi. Pe măsură ce efectele de contagiune ale crizei economice regionale din Asia de Est au ajuns să amenințe în anii '90 stabilitatea globală, limitele proiectului neoliberal și reacțiile împotriva sa au devenit din ce în ce mai transparente. Dacă această criză prevestește o nouă transformare – în cuvintele lui Polanyi, o nouă „dublă mișcare” – în ceea ce privește forma istorică a globalizării rămâne de descoperit. Însă câteva posibilități sunt evidente în conjunctura actuală: o trecere către o formă de globalizare mult mai profund reglementată, o formă de globalizare subțire (pe măsură ce protecționismul, regionalismul și naționalismul exclusivist câștigă teren) sau o formă mai sălbatică de globalizare economică neoliberală.

BIBLIOGRAFIE

- De Luca, Gianni; Minieri, Stefano; Verrilli, Antonio, *Nuovo dizionario di economia*, Essestampa, Napoli, 1998.
- Dobrotă, Niță (coord.), *Dicționar de economie*, Editura Economică, București, 1999.
- Dunning, John H., *The Advent of Alliance Capitalism*, în vol. „The New Globalism and Developing Countries”, edited by John H. Dunning and Khalil A. Hamdani, United Nations University Press, New York, 1997.
- Livesey, Frank, *Dictionary of Economics*, Pitman Publishing, London, 1993.
- Lubbers, Ruud; Koorevaar, Jolanda, *The Dynamic of Globalization*, paper presented at a Tilburg University Seminar on 26 November 1998.
- McGrew, Anthony; Lewis, P. G., *Global Politics: Globalization and the Nation States*, Cambridge, The Polity Press, 1993.
- Meyer, R., *International Competition: The Globalization of Competition*, în Jepma, C. J., Rhoen, A. P. (eds.), *International Trade. A Business Perspective*, Longman, London, 1996.
- Michalet, C. A., *Le capitalisme mondial*, Paris, Presses Universitaires de France, Coll. Economie en Liberté, 2e edition, 1985.
- Mouhoud, E. M., *Changement technique et division internationale du travail*, Paris, Economica, 1993.
- OCDE, *Performances de filiales étrangères dans les pays de l'OCDE*, Paris, OCDE, 1994.
- Oman, C., *Mondialisation et regionalisation: le défi pour les pays en développement*, Paris, OCDE, Etudes du Centre de développement, 1994.
- Prahalad, C. K.; Doz, Y., *The Multinational Mission*, The Free Press, London, 1987.

PREOCUPĂRI ECONOMICE ÎN STRATEGIA DE LA LISABONA REVIZUITĂ

Prof.univ.dr. **Emilian M. DOBRESCU**
Universitatea *Spiru Haret*

Rezumat

Strategia de la Lisabona este un angajament de a revigora Uniunea Europeană din punct de vedere economic, social și al protecției mediului. În luna martie 2000, Consiliul European de la Lisabona a formulat o strategie pe zece ani, care să transforme Uniunea Europeană în cea mai dinamică și competitivă economie a planetei. Strategia de la Lisabona ia în considerație aproape toate activitățile UE, pe plan economic, social și de protecție a mediului. În fiecare primăvară, un raport al Comisiei Europene analizează în detaliu stadiul implementării strategiei. Raportul Comisiei Europene, din primăvara anului 2005, a reprezentat singurul document de pe agenda Consiliului European de primăvară, în cadrul căruia șefii de stat și de guvern ai țărilor membre ale UE au evaluat progresul înregistrat în atingerea obiectivului stabilit la Lisabona și au definitivat prioritățile viitoare, în vederea atingerii acestui obiectiv.

Cuvinte-cheie: strategie, priorități, cercetare științifică, mediu de afaceri.

Abstract

Economic concerns in the revised Lisbon strategy

The Lisbon strategy is a commitment to revigorate the European Union from the economic, social and environment protection point of view. In March 2000, the European Council of Lisbon phrased a 10-year strategy which might turn the EU into the most dynamic and competitive economy of the planet. The Lisbon strategy takes into consideration almost all the EU activities at the economic, social and environment protection level. Every spring, a report of the European Commission analyses in detail the stage of the strategy implementation, The Spring 2005 Report of the European Commission is the only document on the spring Agenda of the European Council when the chiefs of state or of government of the EU evaluated the progress in attaining the Lisbon objective and completed the future priorities in order to attain this objective.

Key words: strategy, priorities, research, business environment

La începutul activității actualei Comisii Europene, prezidată de portughezul Jose Manuel Durao Barroso, s-a încercat reformularea *Strategiei de la Lisabona*, cunoscută și ca *Agenda Lisabona*, veche de mai bine de 5 ani, prin care UE își propunea să dezvolte până în 2010 cea mai competitivă și mai dinamică economie mondială. Agenda Lisabona

reprezintă un nou experiment european prin care se propune crearea a 6 milioane de *locuri de muncă*, în dauna cauzelor nobile ale mediului și asistenței sociale, sacrificate pe „altarul” economiei. Manuel Barroso a argumentat astfel strategia adoptată: „Este ca și cum am avea trei copii: economia, asistența socială și mediul. Ca orice tată modern, dacă unul din copiii mei este bolnav, sunt gata să las totul și să mă dedic lui până când se însănătoșește. Dar asta nu înseamnă că îi iubesc pe ceilalți mai puțin”.

Socialiștii au catalogat relansarea Agendei Lisabona drept un start dezamăgitor pentru noua echipă de comisari: „Europa are nevoie să se focalizeze pe schimbări realiste, iar acest lucru nu se va face prin imitarea Americii. Nu de această strategie au nevoie milioanele de europeni fără locuri de muncă”, a declarat președintele Grupului Socialist din Parlamentul European. Cei 200 de europarlamentari socialiști se tem că strategia revizuită a Comisiei neglijează dimensiunea socială și de mediu a competitivității europene. *Agenda Lisabona revizuită* sau *Noua Strategie de la Lisabona* nu mai subliniază faptul că economia UE ar trebui să devină, până în 2010, cea mai competitivă și mai dinamică economie pe plan mondial. Probabil, în fața unor coloși economici ca Japonia și America, susținerea unui asemenea ideal nu putea fi catalogată decât ca o utopie.

Strategia Lisabona revizuită privind competitivitatea Uniunii Europene ar putea permite, până în 2010, crearea locurilor de muncă anunțate și o creștere economică medie europeană de aproape 3% pe an. Strategia revizuită se bazează pe trei axe vitale:

- „a face din Europa un loc mai atractiv pentru investiții și pentru a munci”, prin realizarea unei piețe interne în acele domenii unde este loc de „creștere și angajare”;
- „inovația și cunoașterea să fie puse în slujba creșterii economice”; în acest scop, trebuie ca 3% din PIB să fie canalizate spre domeniile de cercetare și dezvoltare;
- „crearea locurilor de muncă”; „tot mai multe persoane să fie atrase pe piața forței de muncă”, prin reducerea șomajului în rândul tinerilor și prin modernizarea sistemului de protecție socială.

Programul Comisiei Europene se concentrează pe acțiuni de susținere a UE și a statelor membre, pentru creșterea productivității și crearea de noi locuri de muncă. „Desigur, dezvoltarea nu este un scop în sine. Doar prin intermediul unei creșteri dinamice, susținute, Europa poate să asigure standardul de viață și protecție socială, pe care cetățenii europeni îl așteaptă”, sublinia Comisarul european pentru concurență. D-na Neelie Kroes susține, firească, faptul că politica concurenței este de o importanță fundamentală pentru viitorul parteneriatului pentru dezvoltare și locuri de muncă: „Am creat deja o Piață Unică Europeană și au dispărut multe bariere din calea comerțului și dezvoltării. Europeanii sunt pe drept cuvânt mândri de această realizare unică. Oricum, dacă Europa trebuie să-și atingă întregul potențial pentru dezvoltare, este nevoie să ne asigurăm că Piața Unică oferă un mediu care răsplătește acele afaceri ce inovează, investesc în cercetare-dezvoltare și furnizează produse de mai bună calitate și la prețuri mai mici. Acesta este rolul concurenței. Concurența conduce la competitivitate, creștere economică și productivitate. O politică a concurenței, eficientă și bine condusă, este atât o premisă obligatorie, cât și un instrument-cheie pentru realizarea Agendei Lisabona”.

Strategia Lisabona este importantă și pentru România, în contextul integrării țării noastre în Uniunea Europeană. Pentru România ar fi mult mai logic să-și consolideze statutul de economie de piață funcțională, și nu să treacă direct la economia bazată pe

cunoaștere. Investițiile autohtone în cercetare-dezvoltare – sub 0,6% din PIB – sunt mult prea mici la noi în țară, numărul brevetelor de inovare înregistrate este, de asemenea, mult prea mic în comparație cu nivelul minim din UE, iar populația activă încă nu aplică principiile educației permanente.

„Nu vom reuși să facem Europa cea mai competitivă zonă a lumii până în 2010, dar obiectivul este corect și toate țările UE trebuie să contribuie la el, inclusiv noi”, spunea ministrul german de finanțe, Hans Eichel, la 7 septembrie 2004, după ce a evaluat ratele de creștere pentru cel de-al doilea trimestru al anului 2004. Comentariul lui Eichel venea după o observație similară a Președintelui Comisiei Europene, Jose Manuel Barroso, care a pus sub semnul întrebării fezabilitatea atingerii obiectivului Lisabona: „Cred că trebuie să facem cât mai mult posibil pentru a ne apropia de acel scop. A fost un scop foarte ambițios și mulți îl consideră prea ambițios”.

RECOMANDĂRILE MEDIULUI DE AFACERI AUTOHTON
PENTRU GUVERNUL ROMÂNIEI, ÎN VEDEREA
ATINGERII OBIECTIVELOR STRATEGIEI DE LA LISABONA REVIZUITE

Având în vedere contextul specific în care evoluează economia românească, precum și opiniile exprimate de exponenți ai mediului de afaceri din România, Camera de Comerț și Industrie a României și a Municipiului București consideră ca fiind importante pentru Guvernul României următoarele trei recomandări de politică economică ce ar trebui avute în vedere din perspectiva cerințelor Strategiei de la Lisabona revizuite:

1. Reducerea fiscalității aplicate firmelor (în special, IMM-urilor) și stabilitatea mediului fiscal:

- reducerea fiscalității prin programe permanente și de perspectivă, astfel încât să se încurajeze investițiile pe termen mediu și lung;
- reducerea impozitelor asupra companiilor, în special asupra IMM-urilor, în sensul:
 - scăderii contribuției la asigurările sociale cu cel puțin 10% în vederea obținerii de resurse pentru majorarea salariilor minime, cu rezultate implicate în lărgirea bazei reale de salariați;
 - reducerii TVA-ului la utilități (apă caldă, energie electrică și energie termică);
 - creșterii facilităților fiscale acordate contribuabililor (în sensul măririi deducerilor acordate pentru investițiile private).

2. Asigurarea stabilității climatului economic și obținerea statutului de economie de piață funcțională prin:

- îmbunătățirea cadrului legislativ și stabilizarea acestuia, asigurarea concurenței libere și corecte pe piața internă și debirocratizarea excesivă a procedurilor de autorizare a funcționării societăților comerciale;
- stimularea perceptibilă a ridicării nivelului tehnic al diferitelor activități de producție și servicii, prin introducerea de noi tehnologii, mașini și utilaje de înaltă performanță, crearea de noi mecanisme și stimulente pentru intensificarea investițiilor din

resurse interne și din străinătate, însoțite de dezvoltarea amplă a creditului pentru investiții și a *leasingului*;

- stimularea antreprenoriatului prin programe guvernamentale, care să finanțeze firmele la început de activitate (*start-up*);

- realizarea pe baze mult îmbunătățite a dialogului economico-social, îndeosebi prin recunoașterea rolului și locului camerelor de comerț și industrie în derularea dialogului, la diferite nivele de organizare. De asemenea, este de dorit asigurarea unei transparențe autentice în procesul de elaborare și adoptare a reglementărilor vizând economia;

- dezvoltarea parteneriatului public-privat, prin mecanisme specifice, și atribuirea unui rol major sectorului privat și sistemului său de reprezentare (camere de comerț și industrie, patronate, alte structuri ale societății civile).

3. Competitivitatea și flexibilitatea la nivelul pieței muncii:

- creșterea generală a productivității muncii, ca bază a sporirii substanțiale a competitivității produselor și serviciilor produse în România, concomitent cu crearea de posibilități pentru creșterea puterii de cumpărare a populației;

- liberalizarea pieței muncii și creșterea flexibilității acesteia;

- încurajarea și sprijinirea activităților privind dezvoltarea resurselor umane, vizând pregătirea vocațională, sub diversele sale forme, orientată spre creșterea competențelor practice;

- implicarea mai bună a resurselor umane în procesul de ridicare a competitivității produselor și serviciilor, prin salarizare în raport de rezultate și prin stimulente diverse;

- oprirea migrației specialiștilor în cercetare, prin crearea unui sistem motivațional riguros, care să determine atragerea acestora, prin asigurarea materialelor necesare realizării cercetărilor și a unui sistem de perfecționare profesională a cercetătorilor prin programe de colaborare cu țările membre ale Uniunii Europene;

- generalizarea educației în IT pentru promovarea societății bazate pe cunoaștere.

În 2005, la jumătatea intervalului de timp propus pentru a întrece cea mai competitivă economie a lumii – SUA, liderii UE și-au dat seama că *Agenda Lisabona* nu se reflectă în viața de zi cu zi a oamenilor și nu este foarte cunoscută în rândul cetățenilor europeni. Aceștia, ca orice cetățeni, își doresc câteva lucruri simple și clare: să muncească, să asigure o mai bună educație pentru copii, servicii de calitate, pensii decente, acces la noile tehnologii, să-și deschidă propria afacere și, nu în ultimul rând, să găsească o simbioză între viața de familie și cea profesională.

*Comisia Europeană a recomandat să se acorde o mai mare atenție câtorva domenii, cele mai importante fiind cercetarea științifică, tehnologia, dezvoltarea comerțului bazat pe acordurile regionale, piața internetului, educația și reforma pieței de muncă, protecția socială. Fiecare stat membru al Uniunii trebuie să dezvolte și să pună în aplicare un program național de reforme, pe o perioadă de trei-cinci ani. Acestea ar urma să se deruleze pentru a atinge obiectivele *Strategiei Lisabona revizuite*. Ar fi de dorit să existe o puternică influență europeană asupra politicilor naționale, precum și o dimensiune privind standardele europene de legislație, astfel încât guvernele naționale și instituțiile europene să parcurgă aceleași etape.*

Motivul este simplu: experții au constatat că economia SUA este cu cca 20 de ani înaintea UE, după cum sublinia un raport critic al *Eurochambres* (Grupul Camerelor europene de comerț), elaborat la începutul anului 2005. *Grupul Eurochambres a cerut liderilor Uniunii Europene să liberalizeze reglementările economice și să crească fondurile destinate activităților de cercetare*, pentru a încuraja dezvoltarea și a preveni mărirea decalajului față de Statele Unite. Potrivit raportului, UE trebuie să realizeze piața unică, unde capitalul și forța de muncă să circule liber, să se abțină de la aprobarea de noi legi care să împovăreze afacerile și să asigure fonduri generoase pentru activitatea de cercetare-dezvoltare.

Pentru aceasta a fost constituit un organism numit Consiliul Lisabona. Acesta este un *think-tank*, alcătuit dintr-un grup de inițiativă al cetățenilor Bruxelles-ului, și un grup de lobby, format din tineri întreprinzători. Adresându-se acestui Consiliu ad hoc, la jumătatea lunii *martie 2005*, președintele Comisiei Europene, Jose Manuel Barroso, a subliniat nevoia de a crea o „Europă a oportunităților”, pentru că piața unică „nu este o piață cu adevărat dinamică în sensul deschiderii de oportunități”. El a admis că, în trecut, *Strategia Lisabona* „a suferit din cauza unei mulțimi de acțiuni fără prioritate, cărora le-a lipsit coordonarea și separarea clară a responsabilităților între diverșii actori implicați”. *Comisia Europeană are pe agenda sa trei priorități: să facă din Europa un loc mai atractiv pentru a investi și a munci; să folosească inovarea și cunoașterea pentru a servi creșterea economică; să creeze slujbe mai multe și mai bune*. Pentru a face Europa mai atractivă, Comisia dorește să facă piața unică a UE să funcționeze mai bine. Acest lucru ar trebui realizat prin trei acțiuni:

- o mai bună implementare a legilor UE și reglementări mai bune;
- o aplicare mai strictă a politicilor concurenței;
- finalizarea pieței interne a serviciilor.

Președintele Comisiei Europene apără piața unică a serviciilor și „principiul țării de origine”. El a subliniat în mai multe rânduri avantajele economice ale deschiderii pieței serviciilor și a anunțat lansarea, de către Comisie, a unui studiu legat de costurile unei strategii „non-Lisabona”. Unele dintre statele vechi membre ale UE nu s-au adaptat complet extinderii. Potrivit lui Jose Manuel Barroso, „ele sunt gata să accepte libera circulație a bunurilor, dar nu și libera circulație a oamenilor și serviciilor... Comisia nu există pentru a proteja interesele UE-15”. *Pentru a promova cunoașterea și inovarea în vederea dezvoltării generale a UE, președintele Comisiei Europene a menționat planurile echipei sale de a realiza „poli ai inovației” la nivel regional și local, crearea unui Institut european pentru tehnologie și a unei Zone Europene a Cercetării*. El a promis o revizuire a regimului ajutoarelor de stat din UE, pentru cercetare și dezvoltare, exprimându-și speranța într-un acord rapid în privința Patentului Comunitar. El a mai menționat că i-a invitat pe câștigătorii europeni ai Premiului Nobel să discute aceste chestiuni cu Comisia. „Când e vorba de cercetare, cercetătorii ne pot da idei mai bune decât birocrații,” a mai spus Barroso. Pentru a crea slujbe mai multe și mai bune, Barroso vrea să îmbunătățească mobilitatea și adaptabilitatea muncitorilor și să modernizeze piețele de muncă și sistemele de protecție socială: „Fiecare țară trebuie să își găsească propriul drum către reformă în lumina situației actuale și a tradițiilor. UE ar trebui să evite procedurile voluminoase și încercările de armonizare greșite”.

Premierul belgian Guy Verhofstadt a fost unul din politicienii care au manifestat dubii serioase în privința propunerilor Comisiei Europene de relansare a Agendei Lisabona. Într-un memorandum trimis colegilor din celelalte state membre ale UE, în luna martie 2005, Verhofstadt propunea o serie de idei alternative în legătură cu modalitatea de a face UE cea mai competitivă societate bazată pe cunoaștere din lume până în 2010. El considera că, în paralel cu planurile de acțiune naționale propuse de Comisie cu ocazia evaluării sale parțiale, ar trebui să existe o strategie la nivel european: „Dacă ne bazăm doar pe planurile de acțiune naționale, ne putem confrunta cu un fenomen de dumping social și fiscal, pentru că va apărea competiția între planurile de acțiune”. Primul ministru belgian a avut, de asemenea, dubii în legătură cu eficiența „metodei deschise de coordonare”, în ceea ce privește țintele din *Strategia Lisabona* revizuită. De aici și pledoaria sa pentru o strategie europeană cu o metodă autentică. El a dat ca exemplu alte mari proiecte europene, precum euro, care a avut Pactul de Stabilitate și Dezvoltare ca principal motor: „Doar cu planurile de acțiune naționale, rolul Comisiei este [...] sub semnul întrebării”. Dl. Verhofstadt a propus înființarea unui „Cod de convergență”, cu valori minime și maxime, în ceea ce privește anumite chestiuni economice și sociale esențiale, precum flexibilitatea pieței muncii sau/și presiunea fiscală asupra companiilor private. „Codul convergenței” ar lăsa statelor membre ale UE foarte mult loc de manevră pentru a-și defini propriile politici, contrar „filosofiei” pe care se baza Pactul de Stabilitate și Dezvoltare, care era mult mai riguros.

La „corul” celor care critică *Strategia Lisabona* s-a adăugat și președintele Partidului Socialist European, Poul Nyrup Rasmussen. „Odată cu reformele pe care le impunem – sublinia el – trebuie să creăm slujbe. Dacă nu facem acest lucru, oamenii nu ne vor susține”; și tot el adăuga că „dacă nu ai oamenii cu tine poți vorbi o eternitate despre competitivitate”. Nyrup Rasmussen l-a îndemnat energic pe Barroso să pună capăt confuziei legate de susținerea Agendei Lisabona. Răspunsul lui Barroso nu s-a lăsat mult așteptat: Agenda Lisabona nu a produs încă suficiente slujbe și dezvoltare, din cauza „apărării cu succes a intereselor puternice (*established interests*) în detrimentul societății în ansamblul ei”. De aceea, bătălia pentru Agenda Lisabona nu este una între stânga și dreapta, ci între „modernizatori și reacționari”.

Problemele cu care se confruntă Europa și economiile sale sunt semnificative. Avem de înfruntat o concurență economică tot mai dură, într-o lume tot mai globalizată. Pe lângă provocările lansate de Statele Unite și Japonia, economiile în curs de dezvoltare – în special China și India – progresa rapid. În același timp, în Europa, procese precum: îmbătrânirea populației, reglementările inflexibile și costurile ridicate sunt însoțite de niveluri scăzute ale creșterii economice, productivității și creării de locuri de muncă.

Europa nu a fost capabilă să contracareze aceste provocări în ultimii 5 ani. Limitate de procedurile de luare a deciziilor și de lipsa de angajament din partea liderilor politici, progresele în direcția atingerii *Obiectivelor Lisabona* sunt încă nesemnificative. Drept urmare, pierdem în mod constant din competitivitate, bunăstare economică și locuri de muncă. Liderii europeni trebuie să remedieze această situație, care nu mai poate fi susținută, punând economia înaintea tuturor priorităților în următorii ani. Camerele de comerț le solicită acestora crearea a 10.000.000 de noi locuri de muncă până în anul

2010. O structură economică sănătoasă constituie condiția menținerii valabilității modelelor sociale și a standardelor de mediu europene.

În ciuda lipsei unor rezultate vizibile, mediul de afaceri rămâne angajat față de *Obiectivele Strategiei Lisabona revizuite*. Nu există nici o alternativă. *Strategia Lisabona revizuită* poate da rezultate dacă ne dorim acest lucru. Firesc, ca antreprenori și cetățeni, ne așteptăm ca aceasta să se întâmple. Camerele de Comerț europene oferă întregul sprijin pentru ca Europa să devină din nou lider economic. Având un mediu care sprijină companiile, care asigură piețe de muncă flexibile și adaptabile și care încurajează investițiile, noi credem că economia europeană va reînflori. Aceasta necesită însă o adevărată ambiție și angajare pentru a excela în tot ceea ce facem. Liderii europeni trebuie să țină cont de această posibilitate de a face din economia Europei o prioritate absolută și de a da un nou start procesului Lisabona.

ȘASE RECOMANDĂRI-CHEIE :

- Repunerea Strategiei Lisabona în echilibru – preocupările economice trebuie să devină o prioritate.
- Îmbunătățirea procesului decizional și creșterea responsabilității statelor membre.
- Reglementarea pe baze economice – reglementări mai puține și mai eficiente.
- Crearea unui mediu antreprenorial flexibil, inovator și stimulat.
- Consolidarea Pieței Interne.
- Comunicarea și explicarea Strategiei Lisabona tuturor cetățenilor și oamenilor de afaceri europeni.

Strategia Lisabona este fundamentală pentru competitivitatea viitoare a Uniunii Europene și pentru capacitatea sa de a genera bunăstare, de a crea noi locuri de muncă și de a îmbunătăți modelele europene sociale și de mediu. Progresul realizat până în prezent a fost prea lent, termenele limită pentru deciziile guvernelor nu au fost îndeplinite și nici cetățenii, nici oamenii de afaceri nu au simțit un efect real. În condițiile în care multe state membre UE manifestă încă reticență față de aplicarea unor reforme structurale, atingerea *Obiectivelor Lisabona* la termenul limită stabilit, pentru 2010, pare a fi din ce în ce mai dificilă.

Cu toate acestea, mediul de afaceri european rămâne angajat pe linia *Strategiei Lisabona*. Nu există o altă alternativă, iar succesul său este esențial pentru prosperitatea europeană și utilizarea forței de muncă. Liderii politici europeni trebuie să acționeze acum pentru accelerarea dramatică a reformelor, punând revigorarea economică înaintea oricărei alte priorități. Iată care sunt căile:

1. Repunerea Strategiei Lisabona în echilibru – preocupările economice trebuie să devină o prioritate

Mediul de afaceri sprijină abordarea celui de-al treilea pilon al dezvoltării europene sustenabile. Totuși, abordarea este în prezent puternic dezechilibrată. Dacă despre legislația privind mediul și modelul social european se poate spune cu certitudine că sunt învingători mondiali, economia europeană nu poate fi cu siguranță descrisă ca un lider mondial.

Cei trei piloni trebuie reechilibrați în favoarea economiei pentru a permite ca afacerile europene, sistemele sociale și legislația de mediu să rămână sustenabile pe termen lung. Camerele de comerț europene consideră că elementul competitivității trebuie să fie elementul central al tuturor politicilor europene și că *Strategia Lisabona* trebuie să se concentreze mai mult asupra obiectivelor sale economice. Revigorarea economiei ar trebui să fie singura prioritate majoră pentru liderii europeni. Realizarea acestei priorități va avea un impact profund asupra creării locurilor de muncă, a încrederii consumatorilor europeni și asupra bunăstării sociale și a mediului.

Comisia Europeană poate și trebuie să joace un rol esențial în coordonarea eforturilor sporite ale statelor membre, iar competitivitatea trebuie să se regăsească solid în perspectivele financiare ale perioadei 2007-2013. Membrii Consiliului European trebuie să-și stabilească obiective naționale și europene cuantificabile pentru dezvoltarea economică în fiecare dintre anii care urmează până în 2010.

2. Îmbunătățirea procesului decizional și creșterea responsabilității statelor membre

Metoda deschisă de coordonare nu a motivat suficient acțiunile statelor membre. Ar trebui introdus un nivel mai înalt de responsabilitate, dar și de presiune, pentru ca această metodă să dea rezultatele scontate. Statele membre ar trebui să prezinte repere anuale cuantificabile, iar în fiecare an să fie introduse „Planuri de Acțiune Lisabona”, la care statele membre să se angajeze, atât la nivel național, cât și european. Acestea trebuie să conțină planuri detaliate și să facă parte din programele guvernamentale regulate.

Procesul politicilor europene ar trebui eficientizat prin întărirea activității Consiliului Competitivității, prin limitarea componentei sale la un număr cât mai mic de miniștri care dețin agenda competitivității și prin introducerea de proceduri care să evite eventuale efecte negative asupra agendei competitivității, datorată deciziilor altor consilii. Parlamentul European ar trebui să creeze un comitet permanent, capabil să trateze problemele competitivității, din perspectiva Lisabona revizuită, într-un mod eficient și coordonat.

3. Reglementarea pe baze economice – prevederi mai puține și mai eficiente

Toate propunerile legislative noi ar trebui verificate prin prisma competitivității și a efectelor asupra IMM-urilor, pe baza unor întrebări de control simple: Cum va influența această propunere legislativă afacerile europene, inclusiv IMM-urile? Vor deveni acestea mai competitive, în comparație cu concurenții lor din afara Uniunii Europene?

Trebuie să existe posibilitatea de a valida faptul că legislația este proporțională și coerentă, prin luarea deciziilor la nivelul adecvat, consultând toți actorii importanți, inclusiv IMM-urile (nu doar un cerc restrâns de parteneri sociali de negociere) și promovând căi alternative de reglementare mai puțin greoaie, precum autoreglementarea. Guvernele statelor membre trebuie să reducă și să simplifice legislația actuală și să ia măsuri concrete în acest sens, legate prin obiective măsurabile și repere temporare.

Instituțiile europene trebuie să dezvolte în comun un sistem corelat de evaluare a impactului, care să țină cont de orice schimbare majoră introdusă de Parlament sau de Consiliu. De asemenea, în fiecare an ar trebui realizate evaluări *ex post* ale impactului legislației de bază din anii precedenți. O astfel de schemă ar trebui condusă de către mediul de afaceri și realizată de evaluatori independenți.

4. *Crearea unui mediu antreprenorial flexibil, inovator și stimulat*iv, prin:

a. Crearea unui antreprenorat atractiv

Spiritul antreprenorial trebuie reevaluat pozitiv, promovat în mod activ și încurajat în întreaga societate. Povara reglementărilor și taxelor ar trebui micșorată, iar rata de risc-câștig trebuie reechilibrată. Reforma legii falimentului trebuie finalizată, comportamentul antreprenorial trebuie încorporat în sistemele educaționale, iar accesul la finanțare trebuie garantat pentru încurajarea inițierii și dezvoltării afacerilor, ca și pentru procesul de inovare.

b. Încurajarea inovării – cheia competitivității în Europa

Nivelul mediu al investițiilor publice și private în Europa pentru cercetare-dezvoltare și inovare este considerabil mai scăzut decât cel al competitorilor japonezi și americani. Inovarea trebuie să fie încurajată, în special pentru IMM. Nivelul investițiilor publice și private trebuie să crească, condițiile cadru tehnice și financiare pentru investițiile dedicate inovării trebuie îmbunătățite, iar accesul la capital și protecția necostisitoare a proprietății intelectuale trebuie garantate. De asemenea, investițiile în infrastructura europeană de cercetare ar trebui să se bazeze pe o mai bună coordonare a eforturilor dintre statele membre, cu evitarea duplicării eforturilor, concentrându-ne în direcția cercetării aplicate și conducând către centre internaționale de excelență.

c. Modernizarea și investirea în sistemele educative

Pentru stimularea inovației, a economiei bazate pe cunoaștere și asigurarea forței de muncă necesare mediului de afaceri, sistemele noastre educative și profesionale necesită un proces de modernizare, de promovare a procesului de instruire continuă și de creștere a interacțiunii dintre mediul de afaceri, școli și universități. Știința este, în general, subevaluată, iar condițiile pentru cercetători și oamenii de știință nu sunt competitive.

d. Reforma piețelor de muncă europene

Piețele de muncă inflexibile afectează competitivitatea europeană, determinând o creștere slabă, un nivel scăzut al utilizării forței de muncă și emigrarea cercetătorilor și a oamenilor de știință. Este absolut esențial ca reformele propuse prin raportul Kok, „locuri de muncă, locuri de muncă, locuri de muncă”, să fie complet implementate și fără nici o întârziere.

5. *Consolidarea Pieței Interne*

Piața Internă reprezintă centrul prosperității noastre, care trebuie valorificată și consolidată. În ciuda creșterii tendinței de indisciplină în rândul statelor membre și a încetirii procesului de integrare a piețelor, membrii UE trebuie să ia măsuri pentru armonizarea corectă și rapidă a legislației aferente. Comisia Europeană trebuie să susțină mai riguros regulile Pieței Interne, intervenind mai rapid și penalizând mai serios.

În timp ce doar câteva acte legislative (exemplu: cele privind crearea unei piețe interne pentru servicii) sunt absolut necesare pentru a finaliza Piața Internă și procesul de integrare al pieței, alocarea resurselor pentru asigurarea aplicării mai consistente și mai rapide a legislației actuale ar putea avea un impact favorabil mai mare.

6. *Comunicarea și explicarea Strategiei Lisabona revizuite tuturor cetățenilor și oamenilor de afaceri ai Europei*

Revizuirea Strategiei Lisabona, necesitatea și importanța ei nu sunt nici cunoscute, nici înțelese de populația europeană. O strategie de comunicare europeană trebuie să fie implementată paralel cu activitățile naționale. Aceasta ar trebui să implice toți actorii socio-economici importanți, să permită o bună înțelegere a Strategiei Lisabona și să explice necesitatea clară pentru reformele structurale urgente.

BIBLIOGRAFIE

- I. A. Popescu, A. A. Bondrea, M. I. Constantinescu, *Uniunea Statelor Europene. Alternativă la sfidările secolului al XXI-lea*, Editura Economică, București, 2005
- I. Petrescu, *Management european*, Editura Expert, București, 2005
- *** *Directive ale Consiliului Europei*, Bruxelles, 2006

PIAȚA INTERNAȚIONALĂ DE CAPITAL

Prof. univ. dr. **Victor STOICA**
Universitatea *Spiru Haret*
Lector univ. dr. **Iuliana PREDESCU**
Universitatea *Spiru Haret*
Lector univ. drd. **Eduard IONESCU**
Universitatea *Spiru Haret*
Prep. univ. **Ioana MURARIU**
Universitatea *Spiru Haret*

Rezumat

Piețele financiare internaționale și-au dezvoltat propriile structuri și sunt complementare piețelor financiare naționale, care, în acest nou context, asigură deplasarea de capitaluri financiare de pe piețele cu disponibilități mari spre piețele cu absorbție rentabilă. O piață financiară internă funcționează ca piață internațională atunci când o parte din activele financiare disponibile pe termen mediu și lung sunt plasate pe piața financiară a altei țări sau, invers, când necesitățile de capitaluri ale unor entități sunt acoperite din străinătate. Piețele financiare internaționale cuprind: 1) ansamblul piețelor financiare ale țărilor care aprobă emisiuni de titluri financiare străine; 2) care acceptă tranzacții cu titluri financiare străine; 3) piața eurocapitalului. Structura geografică a pieței internaționale de capital este: America; Europa; Asia-Oceania-Africa. Principalii indici mondiali sunt: MSCI, *FT-Actuaries World Index* și *Salomon-Brothers-Frank Russell Global Equity Index*. Internaționalizarea burselor reprezintă un fenomen istoric ce a constat și constă în implicarea masivă a unor burse în sistemul mondial de tranzacții cu titluri financiare.

Abstract

International capital marketing

The international financial markets have developed their own structures and they are complementary to the national financial markets, which, in this new context, ensures the financial capital relocation from the markets with large assets to the markets with profitable absorption. An internal financial market works like an international market when a part of the financial assets available on medium and long term are placed on the financial market of another country or, reverse, when the needs of some entities for assets are covered from abroad. The international financial markets contain: 1) the financial markets ensemble of the countries who approve the issue of foreign financial securities; 2) who accepts transactions with foreign financial securities; 3) the Eurocapital market. The geographical structure of the international capital market is: America, Europe, Asia-Oceania-Africa. The primary international

indexes are: MSCI, FT-Actuaries World Index and Salomon-Brothers-Frank Russell Global Equity Index. The stock exchange internationalization represents a historical phenomenon who consisted and still consists in the massif involvement of some stock exchanges in the international system of transactions with financial securities.

Conceptul de piață financiară internațională

Piețele financiare au rolul de a dirija disponibilitățile de capitaluri către agenții economici nu numai de pe piața internă, dar și de pe piețele altor țări, fapt care a dus la formarea pieței financiare internaționale. **Piețele financiare internaționale și-au dezvoltat propriile structuri și sunt complementare piețelor financiare naționale, care, în acest nou context, asigură deplasarea de capitaluri financiare de pe piețele cu disponibilități mari spre piețele cu absorbție rentabilă.**

O piață financiară internă funcționează ca piață internațională atunci când o parte din activele financiare disponibile pe termen mediu și lung sunt plasate pe piața financiară a altei țări sau, invers, când necesitățile de capitaluri ale unor entități sunt acoperite din străinătate. Desigur, funcționarea unei astfel de piețe financiare presupune, pe lângă o disponibilitate importantă de capitaluri financiare, și faptul ca ele să fie exprimate într-o monedă liber convertibilă care să fie liber utilizabilă și transferabilă. De asemenea, vor trebui să existe intermediari financiari cu o mare experiență și o rețea de corespondenți în străinătate, precum și o legislație care să asigure o liberă circulație a capitalurilor financiare și a profiturilor și, nu în ultimul rând, o fiscalitate preferențială în ceea ce privește tranzacțiile financiare internaționale.¹

Sfera de cuprindere a finanțelor internaționale conține:

- 1) piețele financiare internaționale;
- 2) băncile internaționale;
- 3) finanțele întreprinderilor internaționale;
- 4) investițiile internaționale de portofoliu.

Piețele financiare internaționale cuprind:

- 1) ansamblul piețelor financiare ale țărilor care aprobă emisiuni de titluri financiare străine;
- 2) care acceptă tranzacții cu titluri financiare străine;
- 3) piața eurocapitalului.

Organismele pieței internaționale de capital

☐ **ASOCIAȚIA AGENȚILOR NUMĂRĂTOARE NAȚIONALE**
(ANNA – *Association of National Numbering Agencies*)

ANNA are sediul principal în Noisy-le-Grand, Franța, și a fost fondată într-o adunare generală reunită în Bursa de Valori de la Londra la 7 februarie 1992. Se ocupă cu promovarea și cu schimbul numărătorii valorilor mobiliare internaționale, coduri de identificare a titlurilor de valori care se negociază pe piețele de capital în toată lumea,

¹ Alexandru Olteanu, Mădălina Antoaneta Olteanu, *Piețe de capital*, Editura Dareco, București, 2003, p. 18.

urmărind standardul ISO 6166 adoptat de principalele piețe de capital în procesele de compensație și custodie.

☐ EUROCLEAR

Este cel mai mare sistem de custodie, lichidare și compensare a valorilor în lume, oferind securitate tranzacțiilor ce realizează legăturile dintre participanții care sunt, la rândul lor, instituții financiare mai importante din 80 de țări. Sediul principal se află la Bruxelles (Belgia). Printre membri se numără depozitarii centrali din Belgia, Franța, Irlanda, Marea Britanie, Olanda etc.

☐ CLEARSTREAM INTERNATIONAL

Este depozitar central pentru Germania și Luxemburg și pentru piețele internaționale.

☐ CODUL ISIN

Este un cod universal care identifică orice valoare emisă de o organizație sau instituție, cum ar fi acțiunile sau obligațiunile.

Bursa de Valori din Caracas este agenția din Venezuela responsabilă cu codificarea instrumentelor financiare pe teritoriul Venezuelei, ca și orice altă agenție numărătoare din jurul lumii, membră a ANNA.

Codul ISIN este compus din 12 caractere. Primele 2 caractere identifică codul țării, în conformitate cu standardele internaționale ISO 3166 unde valorile sunt legal înregistrate. Următoarele 9 caractere identifică valorile ca atare. Primele 6 poziții identifică întreprinderea emițătoare, de acord cu structura utilizată pentru a o defini, urmată de caracterele alfanumerice, care identifică tipul de valori ca, de exemplu, acțiuni comune sau preferențiale, clase de acțiuni sau hârtii comerciale. Ultimul caracter corespunde unui verficator digital care este calculat utilizând modalitatea formulei „Doubled add Doubled”, care permite verificarea valabilității codului ISIN.

DISTRIBUȚIA GEOGRAFICĂ A BURSELOR ÎN LUME

Principalele burse importante din lume sunt grupate pe trei teritorii geografice, după cum urmează:

AMERICA	EUROPA	ASIA-OCEANIA-AFRICA
<ul style="list-style-type: none"> ▶ American Stock Exchange ▶ Bermuda Stock Exchange ▶ Bolsa de Comercio de Buenos Aires, Argentina ▶ Bolsa de Comercio de Santiago, Chile ▶ Bolsa de Montevideo, Uruguay ▶ Bolsa de Valores de Colombia 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Bolsa de Barcelona, Spania ▶ Bolsa de Bilbao, Spania ▶ Bolsa de Madrid, Spania ▶ Bolsa de Valencia, Spania ▶ Bourse de Paris, Franța ▶ Lisbone Stock Exchange ▶ London Stock Exchange ▶ The Berlin Stock Exchange ▶ The Tel Aviv Stock Exchange, Israel 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Australia Stock Exchange ▶ Jakarta Stock Exchange, Indonezia ▶ Johannesburg Stock Exchange, Africa de Sud ▶ Korea Stock Exchange ▶ Kuala Lumpur Stock Exchange, Malaezia ▶ National Stock Exchange of India ▶ Philippine Stock Exchange

AMERICA	EUROPA	ASIA-OCEANIA-AFRICA
<ul style="list-style-type: none"> ▶ Bolsa de Valores de Guayaquil, Ecuador ▶ Bolsa de Valores de Lima, Peru ▶ Bolsa de Valores de Quito, Ecuador ▶ Bolsa de Valores de Rio de Janeiro, Brazilia ▶ Bolsa de Valores de Sao Paulo, Brazilia ▶ Bolsa de Valores Nacional de Guatemala, Guatemala ▶ Bolsa Mexicana de Valores Mexic ▶ Bolsa Nacional de Valores, Costa Rica ▶ Chicago Stock Exchange ▶ Mercado de Valores de Buenos Aires (Merval), Argentina ▶ Mercado de Valores de El Salvador ▶ Montreal Stock Exchange ▶ NASDAQ Stock Market ▶ New York Stock Exchange ▶ Toronto Stock Exchange ▶ Vancouver Stock Exchange 		<ul style="list-style-type: none"> ▶ Stock Exchange of Singapore ▶ Stock Exchange of Thailand ▶ Taiwan Stock Exchange ▶ The Stock Exchange of Hong Kong ▶ Tokyo Stock Exchange

Principalele organizații interbursiere în lume sunt următoarele:

- ▶ Federacion Iberoamericana de Bolsas (FIAB)
- ▶ Federacion Internacional de Bolsas de Valores (FIBV)
- ▶ Federația Europeană de Burse de Valori (FESE)
- ▶ Federația Euro-Asiatică de Burse de Valori (FEAS)
- ▶ Asociația Africană de Burse de Valori (ASEA)
- ▶ Organizația Internațională a Comisiilor de Valori (IOSCO)
- ▶ Grupul celor 30
- ▶ Forul Economic Mondial
- ▶ Banca Mondială
- ▶ Corporația Financiară Internațională (IFC)
- ▶ Fondul Monetar Internațional (FMI)
- ▶ Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE)

Indicii mondiali reprezentativi sunt:

MSCI (<i>Morgan Stanley Capital International</i>)	Reprezintă un grup de indici concepuți pentru a măsura performanțele piețelor din SUA, Europa, Canada, Mexic, Australia și Orientul Îndepărtat (Asia de Sud-Est) și pe cea a grupurilor industriale internaționale. Indicele Mondial (<i>World Index</i>), se bazează pe cotațiile a 1.477 acțiuni, reprezentând aproximativ 60% din valoarea agregată a piețelor din 20 de țări. Indicii internaționali sunt denumiți: Indicele nord-american; Indicele Europei, Australiei, Noii Zeelande și Orientului Îndepărtat (EAFE); Indicele Europa 13; Indicele țărilor nordice; Indicele Pacificului și Orientului Îndepărtat. Toți acești indici sunt compatibili și comparabili.
Indicele Mondial FT-Actuarial (FT- <i>Actuaries World Index</i>)	Reprezintă, de fapt, un grup de indici care au aceeași dată de referință și evidențiază separat fiecare din cele 23 de țări, 9 regiuni grupate geografic, 36 grupuri clasificate în funcție de ramurile industriale și 7 sectoare economice luate în considerare. Indicele Mondial este un agregat al indicilor naționali și regionali, fiind reprezentat de 2.400 valori mobiliare individuale în care se poate investi oriunde în lume (<i>globally investable</i>). Indicele se calculează zilnic și separat în moneda locală, în dolari americani și în lire sterline, pentru a permite o evaluare a impactului componentei valutare pentru investitorii din țări diferite.
Indicele Global Salomon-Russell (Salomon Brothers-Frank Russell Global Equity Index)	Cuprinde în structura sa aproximativ 45.000 acțiuni ale unor companii din 23 de țări, fiind asemănător cu FT <i>Actuaries World Index</i> . Sunt excluse din componența indicelui companiile care nu sunt disponibile pentru investitorii străini sau care sunt foarte puțin lichide.

Caracteristicile principalelor 7 piețe de acțiuni, la 31 decembrie 1993

	Capitalizare bursieră* în % din PIB	Structura acționariatului					
		Străini	Național				
			Particulari	Fonduri mutuale	Stat	Întreprinderi	Instituții financiare
New-York	86,0	5,5	38,9	36,0	-	10,7	8,9
Tokyo	79,0	6,3	20,7	11,2	-	32,2	29,6
Londra	108,0	13,0	20,0	38,5	1,2	3,3	24,0
Paris	35,0	31,9	31,7	13,7	5,9	12,5	4,3
Frankfurt	25,0	18,7	18,4	3,3	6,0	41,7	11,9
Milano	11,0	15,8	16,9	2,3	37,9	14,2	12,9
Hong-Kong	433,0	47,0	15,0	-	-	26,0	12,0

*Capitalizarea bursieră (engl. *Market capitalization*), denumită și capitalizarea de piață, reprezintă valoarea totală de piață a unei corporații, utilizată ca un instrument de măsură a mărimii acesteia. Capitalizarea se calculează înmulțind prețul curent al unei acțiuni a companiei cu numărul de acțiuni aflate în circulație. O firmă cu 15 milioane de acțiuni care se tranzacționează la 10\$ per acțiune va avea o capitalizare de piață de 150 milioane dolari.

Sursa: *L'Expansion*, 3-16 martie 1994.

O tendință recentă în dezvoltarea piețelor bursiere este procesul de internaționalizare ce a cuprins principalele burse, dar, îndeosebi, bursa londoneză și, mai ales în ultima perioadă, piața bursieră americană.

Printre rațiunile acestei orientări se numără următoarele:

– cotarea pe piețe străine este un mijloc de a acoperi cererea care se manifestă pentru acțiunile companiilor respective, iar asigurarea accesibilității unui cerc mai larg de investitori la titlurile firmei poate avea un efect pozitiv asupra cursului acțiunilor, deci asupra imaginii generale a firmei;

– prin această măsură, companiile capătă acces la surse mai largi de mobilizare a fondurilor, pot utiliza noile instrumente financiare, în speță, titlurile derivate și instrumentele sintetice;

– creșterea ariei geografice a răspândirii acțiunilor și efectul benefic asupra cursului fac mai ușor de contracarat achizițiile de firme cu caracter speculativ. În plus, această opțiune poate să ducă la o anumită creștere a interesului acționarilor străini față de companiile naționale. Într-adevăr, în condițiile crahului bursier din 1987, mulți investitori au renunțat la acțiunile companiilor străine necotate pe propria piață, ceea ce a avut un efect depresiv asupra cursului titlurilor respective și, în consecință, asupra situației financiare a firmelor emitente.

Internaționalizarea bursei, respectiv, **implicarea masivă a acesteia în sistemul mondial de tranzacții cu titluri financiare**, a fost unul din obiectivele centrale ale BIG-BANG-ului, Londra vizând să devină nu numai capitala financiară a Uniunii Europene, ci și una din verigile de bază ale rețelei bursiere mondiale, alături de New York și Tokyo.

Nu toate piețele bursiere sunt însă la fel de permissive pentru listarea titlurilor străine. Un exemplu îl constituie bursa niponă, piața respectivă fiind considerată una din cele mai „parohiale” din lume. Totuși, în ultimii ani, și la bursele nipone au fost reduse barierele în calea coterii firmelor străine și s-au deschis posibilități pentru acțiunea societăților financiare din străinătate. În 1989, de exemplu, la Tokyo erau listate 119 firme străine, iar volumul tranzacțiilor cu acțiuni străine ajunsese la 480 milioane titluri (dublu în raport cu anul anterior); recordul deverului de titluri străine a fost însă în anul de crah, 1987, cu 755 milioane acțiuni.

Din anii 1970 s-au înregistrat primele informații mai consistente despre piețele internaționale de capital, ca expresie a expansiunii lor uriașe în această perioadă: de la niveluri foarte reduse în anii '60, fluxurile de capital privat au crescut, la nivelul anului 1997, până la un total net al noilor emisiuni de împrumuturi și obligațiuni internaționale de 890 miliarde de dolari, iar stocurile de credite și obligațiuni în circulație au fost, în luna martie 1998, de 7.635 miliarde de dolari.

Investițiile internaționale de portofoliu au cunoscut o puternică tendință de diversificare, în special pe piețele de capital europene, americane și asiatice. Dacă, în 1974, bursa de la New York reprezenta 60% din piața mondială, cu o capitalizare bursieră de mai puțin de 1 miliard de dolari, în 1995 ponderea acesteia a scăzut la circa 30%. La sfârșitul anului 1997, capitalizarea bursieră mondială crescuse deja de circa 18 ori față de anul 1974, iar piețele americane, europene și asiatice își împart aproape

echitabil cotele de piață. Dar, privită la nivel național, piața de capital americană este cea mai internaționalizată, secondată fiind de piața daneză².

Cu toate că o piață internațională de capital complet integrată rămâne încă extrem de greu de realizat, o strategie de diversificare internațională aduce investitorilor profituri potențiale mai mari, în timp ce riscul total al portofoliului scade. În general, diversificarea internațională prezintă avantajele creșterii profiturilor potențiale și diversificarea riscului de piață dar și dezavantajele creșterii volatilității portofoliului, al confruntării cu riscul de curs³.

Etapele globalizării și o sumară statistică

Într-o perspectivă istorică, asistăm la o succesiune de etape ale globalizării cărora i-a corespuns integrarea piețelor naționale într-o piață mondială de capital (Tabelul 1). Astfel, sunt sesizabile trei etape mai importante și diferite ca durată: 1) pe parcursul a 94 de ani, din 1820 și până în 1914, segmentarea piețelor s-a redus cu 60 la sută, ceea ce înseamnă că mai mult de jumătate din piețele naționale s-au integrat într-o piață unică; 2) în următorii 36 de ani, din 1914 până în 1950, marcate de două războaie mondiale și de criza din 1929-1933, pentru a numi doar trei evenimente majore ale perioadei, la care s-a adăugat căderea „cortinei de fier”, ce a determinat apariția celor două blocuri mondiale, fiecare având propriul tratat militar (NATO și Tratatul de la Varșovia), piețele naționale s-au separat din nou în economia internațională, revenind la mai vechea segmentare a piețelor; 3) pe parcursul următorilor 50 de ani, din 1950 până în anul 2000, îndeosebi în a doua jumătate a intervalului, iar în cadrul acesteia, mai ales după 1989, piețele naționale s-au interconectat din nou, aproape în aceeași proporție, într-o megapiață.

Tabelul 1

Desfășurarea procesului de integrare a piețelor mondiale de capital

Etapele globalizării	Integrarea piețelor mondiale de capital
1820 – 1914	Progres de 60% de la totala segmentare a piețelor spre integrarea acestora
1914 – 1950	Revenirea la totala segmentare a piețelor
1950 – 2000	Din nou un progres de 60% de la totala segmentare a piețelor spre integrarea acestora
Per total 1820-2000	Progres de 60%, de la totala segmentare a piețelor spre integrarea acestora

Sursa: Peter H. Lindert, Jeffrey G. Williamson – *Does Globalization Make the World More Unequal?*, NBER, aprilie, 2002.

² Ioan Bari, *Probleme globale contemporane*, Editura Economică, București, 2003, p. 116-117.

³ *Riscul de curs* constituie componenta principală a riscului total al unui portofoliu internațional nediversificat; prin diversificare, riscul de curs poate fi diminuat, dar nu poate fi anulat, căci o depreciere a unei valute, echivalează cu aprecierea altei valute. Cercetările empirice au evidențiat că volatilitatea cursului de schimb (măsurată ca deviație standard a mișcărilor cursului) este mai mică decât cea a pieței de capital. Riscul de curs este, așadar, sursa majoră a riscului în investițiile cash, parte semnificativă în riscul total al unui portofoliu format din acțiuni (Vezi Ioan Bari – *Op. cit.*, p. 117).

Într-o perspectivă mai largă, în perioada recentă, influența triunghiului New York – Tokyo – Londra se extinde și asupra altor centre bursiere, mai ales, asupra acelor centre financiare din regiunile aflate sub impactul economic al celor „trei coloși”. Cu alte cuvinte, fiecare dintre cele trei centre bursiere reprezintă, prin ele însele, un centru al unei regiuni subordonate financiar: New York – pentru Canada și America Latină; Londra – pentru piața financiară europeană; Tokyo – pentru piețele financiare din Asia de Sud-Est.

Piața bursieră americană a influențat, în mod major, toate piețele mondiale, care i-au imitat arhitectura, regulile de funcționare și de control, precum și tehnicile financiare.

Imediat după crahul bursier din 1929, autoritățile americane au construit un sistem coerent care oferea investitorilor o reglementare federală strictă, controlată de o autoritate publică independentă, pe de o parte; pe de altă parte, intermediarilor financiară le-a revenit sarcina de a organiza și de a face să funcționeze piețele bursiere. Trebuie remarcată importanța acestei **dualități**: 1) *autoritatea publică (controlul)*; 2) *grupurile profesionale* (organizarea și funcționarea piețelor), deoarece ea a devenit o referință internațională fiind, treptat, adoptată de piețele financiare din întreaga lume.

NYSE, denumită și *Big Board*, este o asociație profesională creată în 1792, care a stabilit regulile de funcționare a primei piețe bursiere din lume și care îi controlează pe membrii ei:

– *Middle Stock Exchange* (MSE) reunește bursele din Chicago, Saint Louis, Cleveland și New Orleans;

– *Pacific Stock Exchange* reunește bursele din Los Angeles și San Francisco.

O astfel de diversitate permite oferirea către investitori a unor servicii, sisteme de negociere și de cotare diverse. Putem privi organizarea piețelor și în trepte:

– *American Stock Exchange* (AMEX) echivalează cu **a doua piață** în Franța și reunește societățile de talie mai redusă decât cele de la NYSE și a căror activitate este orientată cu precădere către tehnologie;

Piața japoneză se concentrează în două centre importante: *Tokio Stock Exchange* (deține 80% din tranzacții) și *Osaka Stock Exchange* (10%); celelalte 6 centre bursiere (Nagoya, Hiroshima, Niigata, Kyoto, Fukuoka și Sapporo) dețin împreună restul de 10%.

Bursa de la Tokio, cunoscută și sub denumirea locală de *Kabuto-chō*, demonstrează că Japonia, ca o mare putere financiară, deține una din principalele piețe de valori mobiliare din lume. Practic, *Kabuto-chō* se situează pe poziția a doua (după NYSE) pe plan mondial.

Creată în secolul al XVII-lea, bursa de la **Londra** a fost mult timp prima bursă din lume și a rămas cea mai internaționalizată piață financiară.

Big bang-ul din 1986 a permis City-ului să-și oprească declinul, atrăgând profesioniști, investitori și emitenți internaționali, datorită suprimării comisioanelor fixe, dereglementării avansate, fiscalității avantajoase și modernizării pieței.

Rivalitate-cooperare

Capitalizarea pieței interne a celor „trei mari” și ponderea capitalizării interne în capitalizarea regională sunt arătate în tabelul 2.

Tabelul 2

Capitalizarea pieței interne în anii 2003 și 2002 (milioane USD)

Bursele	Sfârșitul 2003	Sfârșitul 2002	2003/2002 în %
AMERICA	15.643.120,4	11.931.253,0	31,1%
NYSE	11.328.953,1	9.015.270,5	25,7%
NYSE/America	72,42%	75,56%	-3,14%
ASIA-PACIFIC	6.517.070,7	4.437.247,5	46,9%
TSE	2.953.098,3	2.069.299,1	42,7%
TSE/Asia-Pacific	45,31%	46,63%	-1,32%
EUROPA-AFRICA-ORIENTUL MIJLOCIU	9.042.108,8	6.465.552,1	39,9%
LSE	2.460.064,0	1.856.194,4	32,5%
LSE/Europa-Africa-Orientul Mijlociu	27,20%	28,70%	-1,50%
NYSE+TSE+LSE	16.742.115,4	12.940.764,0	29,37%
FIB*	31.202.299,9	22.834.052,6	36,6%
NYSE+TSE+LSE / FIB	53,65%	56,67	-3,02%

*Țările membre ale Federației Internaționale a Burselor de Valori (51 de burse reprezentative din lume).

Sursa: *Statistics 2003, World Federation of Exchanges*, p. 80.

Anul 2003 a adus creșteri ale capitalizării pieței interne cu 25,7% la NYSE, 42,7% la Tokyo și 32,5% la Londra, per totalul acestor trei burse, o creștere cu 29,37%. Deși capitalizarea piețelor interne a crescut în 2003 față de 2002, totuși, ponderea capitalizării piețelor interne în capitalizarea regiunii din care ele fac parte au scăzut, după cum urmează:

NYSE (-3,14%)

Tokyo (-1,32%)

Londra (-1,50%)

Concluzia care se impune este că activitatea bursieră a burselor de valori, altele decât cei trei mari, a fost mai intensă, determinând o scădere a ponderii acestora în totalul regiunii. Sau, altfel spus, pentru cei trei mari anul 2003 a fost un an mai slab.

Arhitectura piețelor financiare internaționale și o statistică aprofundată

Începând cu sfârșitul secolului al XX-lea, am asistat la deschiderea frontierelor, la o revoluție tehnologică și la un formidabil avans al Europei spre un destin comun. Marile națiuni au jucat cartea modernității, a concurenței și a deschiderii piețelor spre reforme profunde. Mișcarea s-a inspirat din modelul american postcriză 1929. Marea Britanie, Japonia și Germania au adoptat arhitectura americană, mai mult sau mai puțin adaptată condițiilor specifice. Pentru a face față consecințelor globalizării piețelor, autoritățile locale dezvoltă o cooperare internațională indispensabilă.

Ponderea Americii pe plan internațional este copleșitoare: în prezent, ea a ajuns să aibă o capitalizare egală cu întreg restul lumii (tabelul 3).

Tabelul 3

Evoluția capitalizării pieței pe zone geografice

	1990	1995	2000	2003
America	38%	50%	53%	50%
Europa-Africa	26%	23%	31%	29%
Asia-Pacific	36%	27%	16%	21%

Sursa: *Raportul anual 2004, FIBF*, p. 63.

Performanța medie în 2004, pe zone geografice, este arătată în tabelul 4.

Tabelul 4

Indicele performanței câștigurilor pe zone geografice, în anul 2004

Zona	Media performanței în 2004, în moneda locală	Media performanței în 2004, în USD
America	12%	13%
Europa – Africa	11%	20%
Asia – Pacific	9%	14%
Media	11%	15%

Sursa: *World Federation of Exchange Annual Report 2004*

Situația performanței indicilor bursieri, în USD și în moneda națională, în anul 2003, comparativ cu anul anterior, este următoarea (tabelul 5):

Tabelul 5

Top 10 după indicele de performanță a prețurilor în anul 2003 (comparativ cu 2002)

în USD			în moneda locală		
Bursa	% creștere		Bursa	% creștere	
1	Sao Paolo	136,5%	1	Thailanda	116,6%
2	Thailanda	135,2%	2	Teheran	115,8%
3	Buenos Aires	115,8%	3	Mumbal	101,1%
4	Mumbal	111,5%	4	Sao Paolo	97,3%
5	Istanbul	110,6%	5	Buenos Aires	89,2%
6	Teheran	107,4%	6	Lima	81,3%
7	Lima	83,1%	7	Istanbul	79,6%
8	India	80,8%	8	India	71,9%
9	Santiago	75,5%	9	Jakarta	62,8%
10	Jakarta	72,6%	10	Tel Aviv	55,4%

Sursa: *Raportul anual 2004, FIBV*, p. 62.

Clasamentul primelor cele mai mari 10 burse din lume după capitalizarea pieței este arătat în tabelul 6. Se poate observa că primele trei burse din lume după capitalizarea pieței dețin, laolaltă, 66,37% din totalul capitalizării pieței celor mai mari 10 burse din lume.

Tabelul 6

Cele mai mari 10 burse din lume, după capitalizarea pieței, la sfârșitul anului 2003

Bursa	Capitalizarea pieței (mld. USD)		Capitalizarea pieței (în procente)	PIB – (mld. USD)	Capitalizarea pieței / PIB (în procente)	PIB / locuitor (USD)	
	2004	2003					
1	NYSE	12.708	11.329	43,91%	10.990	129,0%*	37.800
2	TSE	3.558	2.953	11,44%	3.582	82,43%	28.200
3	Nasdaq	3.533	2.844	11,02%	-	-	-
– subtotal		19.799	17.126	66,37%	14.572	117,52%	-
4	LSE	2.865	2.460	9,53%	1.666	147,65%	27.700
5	Euronext	2.441	2.076	8,04%	1.661	124,98%	27.600
6	Deutsche Börse	1.195	1.079	4,20%	2.271	47,51%	27.600
7	TSX Group	1.178	889	3,44%
8	Elveția	826	727	2,81%	238,3	305,07%	32.700
9	Spania	941	726	2,81%	885,5	81,98%	22.000
10	Hong Kong	862	715	2,80%	213	335,68	28.800
TOTAL		30.107	25.798	100%	-	-	-

*NYSE + Nasdaq. Sursa: Raportul anual 2004, FIBV, p. 62; internet.

Cele mai mari 10 burse din lume, după valoarea acțiunilor tranzacționate, sunt arătate în tabelul 7.

Tabelul 7

Cele mai mari 10 burse din lume după valoarea acțiunilor tranzacționate în anul 2003

Bursa	mld. USD	în procente	
1	NYSE	9.691	33,80%
2	Nasdaq	7.068	24,65%
– subtotal		16.759	58,45%
3	LSE	3.610	12,59%
4	TSE	2.109	7,35%
5	Euronext	1.937	6,75%
6	Deutsche Börse	1.299	4,53%
7	Spania	933	3,25%
8	Italia	821	2,88%
9	Elveția	610	2,12%
10	Taiwan	592	2,08%
TOTAL		28.670	100%

Sursa: Raportul anual 2004, FIBV, p. 62.

Din tabelul 7 se desprinde concluzia că NYSE și Nasdaq au împreună o valoare a acțiunilor tranzacționate de aproape 60%. Pe locul trei, semnalăm London Stock Exchange, cu o valoare a acțiunilor tranzacționate la jumătatea pieței Nasdaq, rezultând că America este de departe cea mai reprezentativă piață bursieră din lume.

Concluzie

Internaționalizarea piețelor și tendința de evaluare a averilor în titluri de valoare au determinat schimbări în lumea globală de o natură fără precedent. Este puțin probabil ca lucrurile să se oprească aici. Finanțele sunt „oportuniste” și, prin urmare, imprevizibile. Zenitul cunoașterii frizează ridicolul: în secolul cunoașterii, nu știm ceea ce va fi mâine.

BIBLIOGRAFIE

- Held, David și colab., *Transformări globale. Politică, economie și cultură*, Editura Polirom, București, 2004.
- Lefebvre, Louis-A și colab., *La Conduite des Affaires dans l'Economie du Savoir*, Economica, Paris, 2001.
- Peter H. Lindert, Peter, G. Williamson, Jeffrey G., *Does Globalization Make the World More Unequal?*, NBER, aprilie, 2002.
- *Raportul anual 2004, FIBV*.
- *Statistics 2003*, World Federation of Exchanges.

ADERAREA ROMÂNIEI LA UNIUNEA EUROPEANĂ – PREZENT ȘI PERSPECTIVE

Lector univ. drd. **Elena GURGU**
Universitatea *Spiru Haret*

Rezumat

În momentul de față, aderarea României la Uniunea Europeană este obiectivul prioritar al țării noastre. Obținerea calității de membru al Uniunii la 1 ianuarie 2007 va confirma faptul că România este ireversibil conectată la valorile democrației europene și principiile economiei de piață funcționale și că îndeplinește criteriile de aderare stabilite de Uniune.

Abstract

Romania's accession to the EU – Present and prospects

At his moment, joining to European Union is the first and major objective of our country. Being a member of the European Union at the 1st of January 2007 will confirm the fact that Romania is irreversibly connected to the values of European democracy and to the principles of a functional market economy.

România a încheiat în decembrie 2004 negocierile de aderare la Uniune. Pe această bază, Consiliul European din 16-17 decembrie 2004 a reconfirmat data de 1 ianuarie 2007 ca dată a aderării efective a României la UE. România a semnat la Luxemburg, la 25 aprilie 2005, alături de Bulgaria și de reprezentanții celor 25 de state membre, Tratatul de Aderare la Uniunea Europeană. Semnarea Tratatului de Aderare a fost precedată de obținerea avizului conform al Parlamentului European, care a fost acordat la 13 aprilie 2005, cu majoritatea absolută a voturilor parlamentarilor europeni. În etapa actuală, Tratatul de Aderare este în curs de ratificare în statele membre UE. Până în prezent (aprilie 2006), Tratatul a fost ratificat de Slovacia (21 iunie 2005), Ungaria (26 septembrie 2005), Slovenia (29 septembrie 2005), Republica Cipru (27 octombrie 2005), Republica Elenă (2 noiembrie 2005), Estonia (16 noiembrie 2005), Republica Cehă (6 decembrie 2005), Spania (14 decembrie 2005), Italia (22 decembrie 2005), Malta (24 ianuarie 2006), Letonia (26 ianuarie 2006), Marea Britanie (16 februarie 2006), Portugalia (8 martie 2006).

Comisia Europeană a prezentat la 25 octombrie a.c. primul Raport de monitorizare asupra României. Raportul indică atât progresele pe care România le-a realizat pentru a adera la Uniune, cât și domeniile unde sunt necesare măsuri suplimentare pentru aderare. Monitorizarea Comisiei continuă până în momentul aderării efective la Uniune, pe baza instrumentelor utilizate și în cazul celor

10 state care au aderat în 2004 – scrisoarea de avertizare timpurie, misiunile de *peer-review*, consultări pe domenii specifice. Următorul raport de monitorizare al Comisiei, înainte de momentul aderării propriu-zise la 1 ianuarie 2007, a fost dat publicității la 17 mai 2006.

Imediat după semnarea Tratatului de Aderare, România a început să participe ca observator la activitățile Uniunii, fiind asociată pe fond la lucrările tuturor instituțiilor comunitare, la nivel politic și tehnic (Consiliul UE și formațiunile sale sectoriale, grupurile de lucru ale Consiliului), precum și la reuniunile Consiliului European. De asemenea, cei 35 de parlamentari români au început, la 26 septembrie 2005, activitatea ca observatori la Parlamentul European.

Aderarea României la Uniunea Europeană are loc într-un context marcat de dezbateră asupra Constituției și viitorului UE. La acest proces de dezbateră participă concomitent instituțiile europene, statele membre, reprezentanți ai societății civile și ai mediului academic. În acest sens, Comisia Europeană a adoptat *Carta Albă privind politica europeană de comunicare*, având drept scop ameliorarea deficitului de comunicare între Uniune și cetățenii săi. România are, încă din acest moment, o contribuție importantă la Politica Externă și de Securitate Comună a UE, nu doar prin asocierea și, implicit, susținerea pozițiilor și declarațiilor comune ale Uniunii, ci și prin implicarea sa în misiunile militare și de poliție europene și împărtășirea experienței sale în sfera politicii externe, pe diferite relații.

În contextul în care, la momentul aderării, frontiera de nord și de est a României va deveni frontieră externă a UE, România se pregătește pentru a contribui la consolidarea ariei de libertate, securitate și justiție, prin asigurarea unui management eficient al frontierelor sale externe.

ELEMENTE GENERALE

Tratatul de aderare a României la Uniunea Europeană este comun cu cel de aderare a Bulgariei și reprezintă rezultatul integral al procesului de negociere a celor 31 de capitole. Acest tratat a fost elaborat pe baza aceluiași principii și după aceeași metodă de lucru utilizate la redactarea Tratatului de aderare a celor zece noi state membre.

Spre deosebire de cele zece state care au aderat la 1 mai 2004, România și Bulgaria vor adera, prin Tratatul de aderare, și la Tratatul de instituire a Constituției pentru Europa, dacă acesta va fi ratificat de toate statele membre până la data aderării efective a României și Bulgariei. În acest context, Tratatul de aderare a României și a Bulgariei trebuie să conțină adaptările necesare aduse Tratatului de instituire a Constituției pentru Europa. Astfel, s-au redactat în paralel un Act de aderare și un Protocol de aderare. Actul de aderare cuprinde modificările aduse, prin aderarea României și Bulgariei la Uniunea Europeană, tratatelor constitutive în vigoare în prezent: *Tratatul privind Uniunea Europeană*, *Tratatul de instituire a Comunității Europene* și *Tratatul instituind Comunitatea Europeană a Energiei Atomice (EURATOM)*. Protocolul de aderare adaptează **Tratatul Constituțional** pentru a face posibilă aderarea României și Bulgariei la acest document. Actul și Protocolul au, în principiu, conținut identic (diferă doar

referirea la textele din Constituția Europeană, respectiv Tratatul instituind Comunitatea Europeană și Tratatul privind Uniunea Europeană).

Actul și Protocolul vor intra în vigoare alternativ, în funcție de intrarea în vigoare a Tratatului de instituire a Constituției pentru Europa. În cazul în care Tratatul de instituire a Constituției pentru Europa va intra în vigoare înaintea aderării României și Bulgariei (1 ianuarie 2007), Protocolul de aderare va intra direct în vigoare. Dacă, însă, Tratatul Constituțional va intra în vigoare după aderarea României și Bulgariei, la momentul aderării acestora, va intra în vigoare Actul de aderare, iar odată cu intrarea în vigoare a Tratatului Constituțional, Actul de aderare va fi abrogat și Protocolul va începe să producă efecte juridice.

Țara noastră a salutat publicarea de către Comisia Europeană, la 25 octombrie 2005, a Raportului de monitorizare și a Documentului de Strategie pentru România și Bulgaria, apreciind importanța deosebită a acestor documente pentru evaluarea progreselor realizate de România în îndeplinirea angajamentelor asumate în procesul de integrare în Uniunea Europeană.

Raportul de monitorizare al Comisiei reprezintă o evaluare exigentă, imparțială și competentă a gradului de pregătire a României pentru aderarea la Uniunea Europeană. Analiza amănunțită efectuată în Raport pune în lumină progresele în pregătirea internă și, în egală măsură, identifică problemele ce mai rămân de soluționat, până la momentul aderării. Distingându-se prin obiectivitate, acest document reprezintă un foarte util instrument de planificare în continuare a activității autorităților române. Ministerul Afacerilor Externe a exprimat determinarea cu care autoritățile române vor urmări finalizarea cât mai rapidă a pregătirilor pentru asigurarea condițiilor unei aderări a României atât în beneficiul cetățenilor români, cât și al celorlalți cetățeni europeni. Spre deosebire de anii anteriori, când Rapoartele evaluau progresul anual, Raportul din 2005, guvernat de o filosofie diferită, analizează gradul de pregătire având ca etalon stadiul pe care România trebuie să îl atingă la 1 ianuarie 2007. În condițiile menținerii unui nivel foarte ridicat de exigență al monitorizării, acest Raport – care reprezintă una dintre cele mai bune evaluări realizate de Comisie asupra situației României – se caracterizează printr-un ton predominant pozitiv. Documentul subliniază faptul că România a progresat în ansamblul domeniilor de pregătire internă, pe palierele criteriilor politic și economic, cât și pe cel al alinierii la legislația comunitară și al punerii sale în aplicare.

Raportul evidențiază faptul că România îndeplinește criteriul politic de aderare, făcând pași decisivi în mai multe domenii, precum reforma justiției, asigurarea libertății presei, restituirea proprietăților și protecției minorităților și a minorilor. Criteriul economic este marcat, la rândul său, de reușita menținerii stabilității macroeconomice, dar impune, de o manieră generală, intensificarea eforturilor pentru îmbunătățirea mediului juridic și administrativ al afacerilor. În privința capacității de asumare a calității de membru (capitole de *acquis*), Raportul apreciază că România este în grafic și că va fi pregătită, până la 1 ianuarie 2007, la majoritatea domeniilor de *acquis*. Definierea stadiilor de pregătire a aderării clasifică în trei categorii domeniile evaluate și tipul de acțiune necesară: pregătirea se derulează normal, este necesară depunerea de eforturi pentru îmbunătățirea

perspectivelor de finalizare și, respectiv, se impune adoptarea de măsuri urgente pentru recuperarea întârzierilor. În acest mod, dincolo de confirmarea evoluției pozitive ce caracterizează majoritatea domeniilor în care România primește „undă verde” din partea Comisiei, Raportul scoate în evidență subiectele restante care impun accelerarea eforturilor autorităților române. Reducerea numărului de domenii care sunt subiectul unor „preocupări serioase” din partea Comisiei – prin îmbunătățirea, spre exemplu, a situației în domeniul concurenței –, precum și restrângerea dificilului domeniu al protecției mediului la o singură componentă (controlul poluării industriale) redau elocvent capacitatea României de a asigura, pe baza recomandărilor Comisiei, progrese temeinice în domenii sensibile ale pregătirii pentru aderare.

Certificarea, de către Raportul de monitorizare al Comisiei, a modului serios în care au acționat autoritățile române în anul 2005 încurajează continuarea și accelerarea procesului de pregătire internă pentru aderare. Țara noastră și-a luat angajamentul ca autoritățile române, în ansamblul lor, să continue reformele și alinierea la legislația și practica UE, astfel încât își va respecta în întregime obligațiile asumate în cadrul negocierilor de aderare. O atenție specială va fi acordată domeniilor de preocupare semnalate de Comisie, îndeosebi combaterii corupției și managementului frontierei externe a Uniunii Europene, teme determinante pentru potențiala declanșare, prin majoritate calificată, a clauzei de amânare cu un an a datei de aderare a României.

Utilizarea cu eficiență a perioadei următoare de timp va permite ca, prin concluziile raportului final de monitorizare pe care Comisia îl va elabora în toamna anului 2006, să poată fi confirmată eliminarea riscului activării clauzei de amânare. Rezultatele pozitive înregistrate de autoritățile române, rapoartele de monitorizare din 2005 și mai 2006 oferă un set solid de argumente în favoarea confirmării aderării României la Uniunea Europeană la termenul stabilit. În același timp, rapoartele au vocația de a contribui la impulsivitatea procesului de ratificare, de către Parlamentele statelor membre, a Tratatului de aderare a României și Bulgariei, prin mesajul fără echivoc pe care îl transmit cu privire la capacitatea celor două țări de a îndeplini criteriile de aderare și de a obține, la începutul anului 2007, calitatea de membru al Uniunii Europene.

România a reconfirmat importanța pe care o acordă colaborării cu partenerii bulgari în scopul parcurgerii etapelor finale ale drumului comun către obiectivul aderării la Uniunea Europeană. Coordonarea bilaterală și parteneriatul apropiat dintre cele două țări sunt condiții esențiale ale reușitei strategiei comune pentru finalizarea cu succes a procesului de integrare europeană. Țara noastră a exprimat convingerea că, prin eforturi interne individuale și coordonare în acțiunea externă, data de 1 ianuarie 2007 va reprezenta momentul intrării României și Bulgariei în marea familie a statelor Uniunii Europene.

ACȚIUNEA EXTERNĂ PESC/PESA

Eforturile României au urmărit și urmăresc convergența propriei politici externe cu *Politica Externă și de Securitate Comună (PESC)* a UE. România a

demonstrat că este un participant activ al dialogului politic stabilit prin Acordul de Asociere și a jucat un rol constructiv în cadrul PESC, inclusiv în cadrul reuniunilor tip Gymnich și Euro-Med.

O relevanță aparte pentru consistența dialogului politic a avut-o prezența României la întâlnirile la nivel de directori politici, corespondenți europeni și ale Troicii UE cu statele candidate (COWEB, CONUN, COHOM). Dialogul de substanță pe toate aceste paliere a contribuit la îmbunătățirea procesului de coordonare a agendei externe a României cu cea a Uniunii Europene. România a continuat să se alinieze la toate Pozițiile, Declarațiile și demersurile UE și, atunci când a fost invitată, s-a asociat Pozițiilor și Acțiunilor Comune, a continuat să respecte sancțiunile internaționale și măsurile restrictive impuse de UE, ONU și OSCE și, de asemenea, a continuat să se implice activ în procesul de structurare și operaționalizare a *Politicii Europene de Securitate și Apărare (PESA)*, din perspectiva viitoarei sale aderări la Uniunea Europeană, la orizontul anului 2007.

În cadrul dialogului politico-militar, țara noastră a participat la reuniunile informale ale Troicii UE, la cele ale Comitetului Militar și ale Statului Major ale Uniunii Europene, deschise statelor candidate. În calitate de membru al NATO, România a susținut consolidarea dialogului NATO-UE pe probleme de capabilități, în cadrul oferit de *NATO-EU Capability Group*.

În perioada următoare, România va continua să participe în cadrul formatelor de dialog deschise statelor candidate și să se implice sporit în programele și proiectele inițiate de UE pe această dimensiune, precum ECAP, *Battle Groups* și *Agenția Europeană de Apărare*. România participă în cadrul Misiunii de poliție a UE din Bosnia și Herțegovina (EUPM) cu 9 ofițeri de poliție. Această misiune a fost lansată la 1 ianuarie 2003 și asigură *follow-up-ul* la Misiunea de poliție IPTF a ONU. Totodată, are o contribuție la Misiunea Althea din Bosnia și Herțegovina cu un efectiv de 124 de militari. Althea a fost lansată de UE la 2 decembrie 2004, în baza acordurilor „Berlin Plus” cu NATO.

ARIA DE LIBERTATE, SECURITATE ȘI JUSTIȚIE

Integrarea europeană are la bază conceptul de libertate, bazat pe drepturile omului, instituțiile democratice și aplicarea legii. Aceste valori comune s-au dovedit a fi necesare pentru asigurarea păcii și prosperității în Uniunea Europeană, constituind criterii ferme pentru extinderea UE.

Conceptul de Uniune Europeană, văzută ca o arie de libertate, securitate și justiție, a fost introdus de Tratatul de la Amsterdam, intrat în vigoare la 1 mai 1999. Acesta menționează că UE trebuie să fie păstrată și dezvoltată ca o arie de libertate, securitate și justiție, ca o arie în care libera circulație a persoanelor și dreptul de rezidență pe întreg teritoriul UE sunt asigurate. De altfel, acestea reprezintă elemente esențiale ale cetățeniei europene. Obiectivele sunt susținute de mecanisme legislative și instituționale care să determine funcționarea acestei arii fără a aduce prejudicii drepturilor și intereselor cetățenilor statelor membre.

Aria de libertate, securitate și justiție subsumează un număr de politici menite să asigure că, pentru cetățenii Uniunii, libertatea este garantată, în condițiile în care

fiecare cetățean se bucură de acces la justiție și beneficiază de securitate. Din politicile aplicate rezultă extrem de clar că Uniunea Europeană promovează în întreaga lume aplicarea drepturilor și libertăților de care se bucură proprii cetățeni. Politicile aplicate nu neagă dreptul celor a căror libertate și securitate nu sunt garantate în țările de origine la accesul în Uniunea Europeană. În acest sens, se dezvoltă politici comune în materie de azil și migrație, dublate de o constantă preocupare pentru managementul frontierelor externe și de eforturi pentru a combate migrația ilegală și criminalitatea transfrontalieră conexă. Unul dintre obiectivele pe care se bazează aceste politici este acela de a asigura o Europă deschisă și sigură, care să respecte în totalitate prevederile Convenției de la Geneva privind statutul refugiaților și ale altor instrumente relevante privind respectarea drepturilor omului, capabile de a răspunde nevoilor umane, în spiritul solidarității. Politicile care contribuie la consolidarea ariei de securitate, libertate și justiție sunt:

- Libera circulație a persoanelor;
- Politica de vize;
- Managementul frontierelor externe;
- Spațiul Schengen;
- Migrația;
- Azilul;
- Cooperarea judiciară în materie civilă și penală;
- Prevenirea și combaterea traficului și consumului de droguri;
- Cetățenia UE;
- Drepturile omului;
- Combaterea rasismului și a xenofobiei;
- Cooperarea polițienească și vamală;
- Prevenirea criminalității;
- Combaterea crimei organizate;
- Combaterea terorismului;
- Managementul crizelor transfrontaliere în cadrul Uniunii Europene;
- Relații externe;
- Extinderea UE din perspectiva domeniului Justiție și Afaceri Interne.

România, în calitate de stat în curs de aderare la Uniunea Europeană, face parte dintre țările contribuatoare la consolidarea acestei arii. Progresele realizate și măsurile preconizate au în vedere, în principal, armonizarea legislației, instituțiilor și practicilor din țara noastră cu cele europene în materie de Justiție și Afaceri Interne. Alături de reforma sistemului judiciar, asigurarea unui management eficient al frontierei este un domeniu prioritar, mai ales în contextul în care, în momentul aderării, frontiera de nord și de est a României va deveni frontieră externă a UE.

România este, de asemenea, preocupată de promovarea principiilor și a practicilor utilizate de Uniunea Europeană în regiune, derulând inițiative proprii menite să asigure consistență combaterii migrației ilegale, a traficului cu ființe umane, combaterii criminalității transfrontaliere, în general. Prezența românească

în Kosovo și Bosnia și Herțegovina reprezintă un exemplu de implicare a țării noastre în gestionarea problemelor din regiune, alături de UE și de state terțe implicate în acest proces. Rețeaua de ofițeri de legătură în statele membre ale UE și în cele în curs de aderare, precum și activitatea în cadrul unor organisme europene și internaționale reflectă preocuparea României pentru un dialog constant și consistent cu partenerii din UE, pentru dezvoltarea unei capacități optime de reacție față de dezvoltările politice și de necesitățile operative în domeniu.

BIBLIOGRAFIE

- Constantin Moisuc (coordonator), Luminița Pistol, Elena Gurgu, *Economie internațională, I. Probleme globale ale economiei mondiale*, Editura Fundației România de Mâine, București, 2006.
- Constantin Moisuc (coordonator), Luminița Pistol, Elena Gurgu, *Relații economice internaționale*, Editura Fundației România de Mâine, București, 2006.
- Dumitru Mazilu, *Integrarea europeană*, Editura Lumina Lex, București, 2004.
- Ioan Bari, *Globalizare și probleme globale*, Editura Economică, București 2002.
- Mirela Diaconescu, *Asocierea României la Uniunea Europeană*, Editura Economică, București, 2003.
- Mirela Diaconescu, *Economie europeană*, Editura Uranus, București, 2002.
- Sterian Dumitrescu, Ana Bal, *Economie mondială*, Editura Economică, București 2002.
- Virgil Gheorghiuță, Aristide Cociuban, *Economie mondială*, Editura Politeia, SNSPA, București, 2002.
- *Ministerul Afacerilor Externe – www.mae.ro*
- *Ministerul Integrării Europene – www.mie.ro*
- *Asociația Oamenilor de Afaceri – www.aoar.ro*

ADAPTAREA POLITICILOR ROMÂNIEI LA CERINȚELE UE CU PRIVIRE LA TAXELE VAMALE ȘI POLITICA COMERCIALĂ

Lector univ. dr. **Mădălina MILITARU**
Universitatea *Spiru Haret*

Rezumat

Politica comercială externă a României are un caracter dinamic, care corespunde realităților naționale și internaționale, aflate mereu în transformare. În cadrul său, fenomenele economico-politice se întrepătrund și se intercondiționează, impunând adoptarea de soluții adecvate, în raport cu procesele de integrare a statelor în grupări regionale sau cu procesul de globalizare, precum și cu rolul crescând al societăților transnaționale în comerțul internațional. Studiul prezintă rolul important al politicii comerciale externe a țării noastre și implicațiile pe care le va avea adoptarea politicii vamale comunitare asupra schimburilor noastre comerciale. Adoptarea de către România a politicilor comerciale ale Uniunii Europene pe plan multilateral, interregional, regional și bilateral va duce inevitabil la schimbări importante în politica comercială externă a țării noastre.

Cuvinte-cheie: politica comercială externă; politica vamală; politica comercială comunitară; Organizația Mondială a Comerțului; taxe vamale consolidate; uniune vamală.

Abstract

Adapting Romania's policies to EU requirements on the customs duties and commercial policy

Romania's foreign trade policy has a dynamic character corresponding with national and international realities which are allways in conversion.

The economic-political phenomena within are imbiied, imposing the adoption of suitable solutions in connection with the integration processes of the states in regional commonwealth or with the globalization process and also with the increasing role of transnational companies in international trade. The paper presents the important role of our country foreign trade policy and the implications which will has the adoption of the EU customs policy considering our commercial exchanges. Romania's adoption of the community trade policies on multilateral, interregional, regional and bilateral plan will unavoidable lead to the important changes in our foreign trade policy.

Key-words: foreign trade policy; customs foreign trade policy; community trade policy; World Trade Organization; customs union.

România, ca membră a Organizației Mondiale a Comerțului (OMC), are o politică comercială compatibilă cu cerințele acesteia. În primul rând, România a negociat plafoane pentru taxele vamale – taxele vamale consolidate. În Runda Uruguay, taxele vamale consolidate negociate de România au fost foarte ridicate, însă taxele vamale

aplicate au fost de fapt mai coborâte și au avut ulterior o tendință descrescătoare. În al doilea rând, România aplică regimul vamal al clauzei națiunii celei mai favorizate (CNF) țărilor membre ale OMC și acordă unor parteneri comerciali taxe vamale preferențiale în cadrul acordurilor de comerț.

În afară de obligația reducerii taxelor vamale impuse de acordurile comerciale, România s-a văzut obligată să liberalizeze comerțul prin acordurile semnate cu instituții internaționale precum FMI (acordurile *stand-by* 1992-1994) și BIRD (în cadrul programului SAL), acorduri care includ prevederi în direcția liberalizării comerțului, inclusiv eliminarea restricțiilor cantitative (cote). În 1998, România a eliminat toate restricțiile cantitative la export și alte măsuri având un efect echivalent cu cel cantitativ (pentru importuri, acestea au fost deja eliminate în 1992).

Extinderea UE va însemna, de asemenea, extinderea Uniunii Vamale (UV) europene. Aceasta implică adoptarea de către noii membri ai UE a Tarifului Vamal Comun (TVC) al UE (taxe vamale aplicate), ca și negocierea unei Liste de Angajamente OMC comune (taxele vamale consolidate). Țările candidate vor retrage listele individuale de angajamente și vor trebui să negocieze împreună cu UE o nouă listă, valabilă pentru toți membrii noii Uniuni Vamale. Modificările politicilor comerciale decurgând din lărgirea Uniunii Vamale vor influența fluxurile comerciale. Prin adoptarea Tarifului Vamal Comun, România va aplica taxe vamale diferite la import și, în consecință, se vor modifica și fluxurile comerciale. Un alt aspect al modificării politicii comerciale prin extinderea Uniunii Vamale îl constituie negocierea și adoptarea noii liste de angajamente OMC, ceea ce ar putea duce la formularea de cereri pentru măsuri compensatorii din partea țărilor terțe. Atât impactul asupra protecției tarifare, cât și asupra comerțului ar trebui să îndeplinească angajamentele din Articolele XXIV și XXVIII ale GATT.

Adaptarea politicilor României la cerințele UE cu privire la taxele vamale și politica comercială stipulează condițiile care trebuie îndeplinite odată cu extinderea Uniunii Vamale, și anume acestea: ar trebui să ducă la un nivel de protecție superior celui dinaintea extinderii; ar trebui să nu aibă un impact negativ asupra exporturilor către noile țări membre.

Aceleași articole menționate furnizează cadrul legislativ în care se vor desfășura negocierile pentru măsuri compensatorii cu țările terțe: în cazul creșterii taxelor vamale consolidate în TCEE, țările terțe pot pretinde compensații dacă și numai dacă sunt îndeplinite anumite condiții suplimentare, respectiv, reclamantii nu beneficiau înainte de extindere de taxe vamale preferențiale și pot fi considerați ca având fie interesul de negociator inițial, fie interesul de principal furnizor. Aceste negocieri trebuie să înceapă înainte de momentul aderării, pentru a atenua efectele negative pe termen scurt generate de extinderea Uniunii Vamale asupra țărilor terțe.

Taxele vamale consolidate

Codul vamal al României a fost consolidat în întregime (toate liniile tarifare sunt incluse în Lista de Angajamente OMC a României). Având în vedere că a doua perioadă a ultimelor negocieri ale GATT a coincis cu începutul procesului de tranziție a economiei, România, ca și alte țări central-europene, a putut profita de un statut particular în negocieri: taxele vamale consolidate n-au reflectat diferența dintre prețurile naționale și cele internaționale. Astfel, au putut fi negociate taxe consolidate destul de ridicate,

lăsându-se o marjă de manevră pentru producția internă. România a profitat de statutul de țară în curs de dezvoltare și a negociat taxe consolidate chiar mai mari în comparație cu alte țări membre TCEE. Cele mai ridicate plafoane tarifare au fost negociate pentru produsele agricole. Prin aderarea la UE, România ar trebui să-și retragă lista ei de angajamente OMC și să negocieze, împreună cu toți membrii UE largite, o nouă listă de angajamente. Este posibil ca această nouă listă să nu fie cu mult diferită de cea pe care UE o deține la ora actuală. De aceea, o evaluare a implicațiilor poate fi făcută prin compararea dintre lista curentă de angajamente ale României și cea a UE.

Pe ansamblu, media aritmetică a taxelor vamale consolidate ale României este mult mai mare decât aceea a UE. Numărul de vârfuri tarifare (taxe mai mari de 100%) însumează 5,7% din totalul liniilor tarifare, pe când în UE acestea reprezintă doar 0,3%. În ceea ce privește produsele industriale, numai pentru textile și îmbrăcăminte există vârfuri tarifare. Produsele agricole au niveluri foarte ridicate ale taxelor vamale consolidate. Acestea reprezintă cca 40% din liniile tarifare pentru România, dar sub 1% pentru UE. Ne așteptăm deci că prin noile angajamente OMC, nu se va mai putea menține protecția tarifară ridicată pentru sectorul agricol. Cu toate acestea, este foarte probabil ca produsele sensibile pentru UE să fie în continuare puternic protejate, însă acestea nu sunt în mod necesar produse sensibile și pentru România.

Taxele vamale aplicate

Prin aderarea la UE, România va adopta Tariful Vamal Comun al UE. Modificările taxelor vamale ale României vor avea două aspecte: modificări în valoare a taxelor vamale și modificări în regimul tarifar aplicat țărilor de origine a importurilor. România ar trebui să se alinieze la Tariful Vamal Comun al UE prin **negocierea tuturor acordurilor comerciale preferențiale care sunt în vigoare pentru UE**. Acordurile comerciale actuale ale României vor fi anulate. Aceasta reprezintă un aspect major în schimbările viitoare ale politicii comerciale românești.

Prin adoptarea Tarifului Vamal Comun al UE, pot apărea următoarele situații:

- pentru țările care acum beneficiază de CEFTA și Acordul European, toate taxele vamale vor fi eliminate (eliminarea tuturor barierelor între membrii UV extinse);
- pentru țările terțe, regimul tarifar va rămâne același (CNF or SGP), dar nivelul taxelor vamale va fi diferit;
- partenerii comerciali care beneficiază de un regim comercial preferențial își vor pierde acest statut (se va aplica regimul de taxe CNF); alții se vor supune unui acord comercial preferențial diferit.

Alinierea la schema de acorduri comerciale preferențiale ale UE

România are la ora actuală semnate acorduri comerciale preferențiale cu țări în curs de dezvoltare (în cadrul Sistemului Generalizat de Preferințe sau P-16), sau în cadrul acordurilor regionale. Acestea din urmă includ Acordul European și CEFTA. Acordul European reprezintă primul pas către convergența economică. Acordurile „zero-for-zero” negociate în 2000 stimulează crearea de zone de comerț liber înainte de momentul aderării la UE. CEFTA este principalul acord multilateral încheiat între țările central-europene și a fost conceput ca un „exercițiu” pentru viitoarea Uniune Vamală. De asemenea, România mai are încheiate acorduri comerciale bilaterale cu Moldova, Turcia și Israel.

În prezent, statele membre ale UE au acorduri comerciale preferențiale cu toți membrii OMC, cu excepția a opt țări, pentru care este aplicat exclusiv tratamentul CNF. Astfel, după aderarea la UE, majoritatea importurilor românești se vor desfășura în cadrul acordurilor comerciale preferențiale. România va trebui să negocieze acorduri comerciale bilaterale similare cu acelea ale UE (cu excepția Acordurilor Europene, care vor fi abolite), și anume:

– *Schema Generalizată a Preferințelor (SGP)*, care este implementată pe baza acordurilor, pentru perioade de trei până la patru ani; ea acoperă practic toate sectoarele economice. Practic, în loc de scutiri de taxe pentru anumite contingente, se acordă unele reduceri de taxe vamale fără restricții cantitative. Nivelul preferinței tarifare depinde de sensibilitatea unui produs: produsele foarte sensibile se vor bucura de o reducere tarifară mică, iar celelalte produse pot fi scutite de taxe. Este cazul pentru mai toate produsele acoperite de schema generalizată a preferințelor pentru țările cel mai puțin dezvoltate.

– *The New Asian Caribbean Pacific (ACP) – EU Partnership Agreement* of Suva – care vizează îndepărtarea progresivă a barierelor comerciale și îmbunătățirea cooperării în toate activitățile legate de comerț. Preferința comercială nerez reciprocă introdusă în a 4-a Convenție Lomé a fost menținută. Aceasta include scutirea de taxe pentru toate produsele industriale și pentru o mare parte din cele agricole și alimentare, precum și acordarea de taxe preferențiale pentru aproape toate celelalte produse agricole.

– *Euromed* – UE a încheiat, sau sunt în curs de negociere, acorduri bilaterale de asociere cu țările mediteraneene: Tunisia, Maroc, Iordania, Israel, Autoritatea Palestiniană, Liban, Algeria și Egipt. Sunt în curs de desfășurare negocieri cu Siria. Aceste acorduri conțin o componentă politică, una comercială și una de cooperare. Acordurile individuale urmăresc în special stabilirea unei zone de liber schimb pentru mărfuri între fiecare țară și UE. În plus, ele conțin prevederi privitoare la liberalizarea serviciilor, circulația capitalului și competiție.

– *Uniunea Vamală UE-Turcia*. Turcia aplică Tariful Vamal Comun al UE pentru produsele supuse acestui acord.

– *Acordul Interregional de Asociere între UE și Mercosur*.

– *Acordul Preferențial Comercial cu Africa de Sud*. În cadrul acestui acord, 95% din importurile UE din Africa de Sud vor fi complet liberalizate la sfârșitul unei perioade de tranziție de 10 ani. Pe de altă parte, 86% din importurile Africii de Sud din UE vor fi complet liberalizate la sfârșitul unei perioade de tranziție de 12 ani.

– UE acordă preferințe comerciale în regim tarifar de tip autonom Albaniei și Bosniei-Herțegovina și, pe baza unui Acord de cooperare, Croației și Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei.

Politicile comerciale și, în mod specific, cele vamale trebuie să fie circumscrise următoarelor priorități:

1. Realizarea unei economii de piață funcționale înainte de momentul aderării, capabilă să facă față presiunilor concurențiale din interiorul UE.

2. Realizarea unui cadru instituțional și a unor mecanisme similare cu cele ale UE, pentru a nu produce distorsiuni înainte de momentul aderării și pentru a consolida un anume tip de democrație și economie, specific UE.

3. Inițierea măsurilor necesare care să conducă la o creștere consistentă într-o economie bazată pe folosirea cunoștințelor.

4. Realizarea conformității între piața muncii din România și standardele și obiectivele UE, în ceea ce privește nivelul de ocupare și condițiile de muncă, prin creșterea coeziunii sociale între grupuri de populație și regiuni.

5. Asigurarea unei rate de creștere care va permite României convergența către standardul de viață mediu din UE, în termeni atât reali, cât și nominali.

Politicile comerciale și taxele vamale determină în general un impact semnificativ asupra nivelului competitivității, aspect care stă la baza majorității obiectivelor enumerate mai sus. Ele influențează volumul și valoarea importurilor țării și performanța exporturilor, schimbă comportamentul producătorilor și se resimt la nivelul majorității consumatorilor. Ele pot, de asemenea, influența volumul intrărilor de ISD și produce efecte indirecte pe piața forței de muncă și în sectorul bunurilor interne comercializabile. Reglementările în domeniul vamal determină schimbări instituționale și generează astfel șocuri în mediul de afaceri intern și modificări ale atractivității economiei locale. Liberalizarea în domeniul politicii comerciale are un impact major asupra structurii economiei, a alocării resurselor și permite transferul de know-how din străinătate (către structurile de producție și managementul de sistem).

Concluzii

Analizele referitoare la evoluția economiei României în perioada ultimului deceniu al secolului XX au arătat că liberalizarea comerțului exterior a condus la modificări importante în sfera comerțului exterior al României, producând, în consecință, modificări structurale ale economiei în ansamblu. Principalele concluzii sunt prezentate în continuare:

1. Liberalizarea comerțului exterior, prin reducerea ratelor tarifare și a numărului de bariere de ordin administrativ, prin eliminarea treptată a restricțiilor cantitative și îmbunătățirea cadrului instituțional, a dus la o deschidere a economiei românești. Aceasta a echivalat cu o **creștere a ponderii exporturilor și importurilor în Produsul Intern Brut**. Urmare a măsurilor de liberalizare bilaterală, **ponderea produselor românești pe piețele mondiale a crescut și ea începând cu 1990**.

2. Pe lângă creșterea de ansamblu a volumului și valorii comerțului exterior al României, se poate vorbi despre un **efect de deturnare de comerț către partenerii din țările Uniunii Europene** (mai ales după 1992) și **CEFTA** (după 1998), datorită încheierii unor acorduri de zone vamale libere cu aceste grupuri de state pe parcursul perioadei de preaderare. Uniunea Europeană este acum, de departe, principalul partener comercial al României, deținând o pondere de 65% în exporturile românești și în jur de 60% în importurile României.

3. Întrucât aproximativ 80% din importurile României provin din țări care au acorduri de zone vamale libere cu România, cele mai multe schimbări legate de politicile tarifare și-au produs deja impactul inițial de șoc asupra pieței românești. **În anii care urmează, influența datorată alinierii taxelor vamale ale României la sistemul Uniunii Europene va fi mai mică decât în anii precedenți**. Aceasta se va concentra în acele sectoare (produse) pentru care ratele tarifului consolidat și ratele tarifare efective sunt încă mari în comparație cu ratele Uniunii Europene, sau mult mai mici (acest caz nu este frecvent). Aceste sectoare sunt **agricultura, industria alimentară, industria produselor textile și a confecțiilor textile**.

4. O analiză statică asupra impactului alinierii **taxelor vamale ale României la standardele din Tariful Comun al Uniunii Europene** arată că **impactul potențial direct asupra veniturilor bugetare ale României va fi negativ, ordinul de mărime fiind 2% din Produsul Intern Brut** (în jur de 700 milioane USD), în cazul în care toate aceste schimbări au loc simultan. Cu toate acestea, analiza nu ia în considerare impactul pozitiv asupra aceluiași venituri, care provine din creșterea estimată a volumului și valorii importurilor, ca urmare a reducerii în ansamblu a ratelor tarifare, și faptul că aceste schimbări pot fi planificate pentru o perioadă de timp mai lungă de un an, pe parcursul perioadei de preaderare. Până acum, reducerea de taxe vamale a fost mult mai

semnificativă prin numărul de poziții, produsele și sectoarele afectate, în timp ce consecința privind veniturile bugetare (taxe vamale colectate efectiv) a constat într-o scădere totală la vârf de 1% din Produsul Intern Brut.

5. Impactul liberalizării comerțului asupra structurii economice și asupra producătorilor interni a fost mai puțin important decât impactul altor politici, cum ar fi reducerea sau eliminarea subvențiilor acordate anumitor industrii românești, sau liberalizarea sistemului de prețuri și reducerea numărului de prețuri impuse. Într-adevăr, principalul efect negativ asupra producătorilor s-a datorat diminuării nivelului de protecție acordat unor industrii, fie prin subvenții directe (metalurgie, industria agro-alimentară, industria chimică și petrochimică), fie prin intermediul unor subvenții la intrare prin menținerea unui nivel scăzut al prețurilor impuse la energie și materie primă (metalurgie, petrochimie, îngrășăminte, materiale de construcții, cauciuc și materiale plastice).

6. Liberalizarea bilaterală a comerțului dintre România și țările Uniunii Europene și/sau CEFTA a condus la o **specializare crescută a acestor regiuni în acele produse și sectoare în care erau deja specializate.** Rezultatul este valabil atât pentru producție, cât și pentru exporturi. În consecință, a crescut gradul de concentrare a exporturilor și industriei prelucrătoare românești, ponderea mai mare în producție și în exporturile totale deținând-o sectoarele specializate, cum ar fi textilele și confecțiile textile, pielăria și încălțăminte, metalurgia, produsele din lemn. Din nefericire, cele mai multe din aceste sectoare sunt industrii care sau au **rate estimate de creștere viitoare scăzute** pe piețele mondiale, sau sunt un sector economic considerat **sensibil pentru Uniunea Europeană** (textile și metalurgie), sau sunt **industrii intensive în forță de muncă** (lemn, textile, încălțăminte), beneficiind în prezent de **nivelul foarte scăzut al salariilor** din România. **Acesta este un avantaj comparativ care va dispărea pe termen mediu și lung.**

7. **Rata de creștere a importurilor în România a fost în general mai mare decât cea a exporturilor,** în ciuda eforturilor făcute de Guvernul României și de Banca Națională pentru atenuarea procesului de deteriorare a deficitului comercial (și de cont curent). Din fericire, procesul a fost întârziat de faptul că liberalizarea a fost nesimetrică, Uniunea Europeană deschizându-și piețele pentru produsele românești cu câțiva ani înainte ca același proces să aibă loc în sens invers.

8. Creșterea importurilor a fost însoțită de o **creștere lentă, dar constantă a investițiilor străine directe,** care a început să genereze unele efecte pozitive în economia României, începând din 1999. Efectele asupra pieței forței de muncă și asupra nivelului productivității (transfer de know-how, progres tehnologic materializat în mijloace fixe importate, crearea de locuri de muncă) urmează să fie constatate în viitor, dată fiind atractivitatea economiei românești, care a intrat ireversibil pe calea unei creșteri stabile.

9. Sectorul industriilor prelucrătoare din România a suferit deja restructurări majore, fiind mai aproape de momentul când va putea face față concurenței din cadrul pieței unice (interne) a Uniunii Europene. **Efectul pozitiv datorat creșterii gradului de concurență** (prețuri mai scăzute ale bunurilor importate, comparativ cu cele ale produselor interne) **a fost perceput la nivelul consumului** încă de acum și se va extinde în perioada următoare.

BIBLIOGRAFIE

- Miron, Dumitru (coordonator), *Economia Uniunii Europene*, Editura Luceafărul, București, 2005.
- Sută, Nicolae (coordonator), *Integrarea Economică Europeană*, Editura Economică, București, 1999.
- European Commission, *2001 Regular Report on Romania's progress towards accession*, Brussels: Enlargement, 2001.

BĂNCILE STRĂINE ÎN EUROPA CENTRALĂ ȘI DE EST. IMPLICAȚII ALE ADERĂRII LA UNIUNEA EUROPEANĂ

Lector univ. dr. **Claudia BAICU**
Universitatea *Spiru Haret*

Rezumat

Restructurarea sistemelor bancare din Europa Centrală și de Est a creat premisele ca băncile străine să-și extindă activitatea și în această parte a Europei. Interesul băncilor străine de a investi pe piața bancară a acestor țări poate fi explicat prin mai mulți factori, între care foarte importanți sunt potențialul de creștere prezentat de sistemele bancare din regiune și posibilitățile limitate ale băncilor străine de a-și dezvolta activitatea tradițională în țările de origine. Ca urmare a acestor factori, în prezent, participarea străină în sectorul bancar din Europa Centrală și de Est deține o pondere foarte ridicată. În mare parte, fenomenul se datorează proceselor de privatizare a băncilor de stat care, la începutul reformei, s-au desprins din băncile centrale. Această situație contrastează puternic cu cea din zona euro, unde participarea străină este mult mai redusă.

Cuvinte-cheie: băncile străine, sistemele bancare din Europa Centrală și de Est, cota de piață a băncilor străine, zona euro.

Abstract

Foreign banks in Central and Eastern Europe. Implications of European Union accession

The restructuring process of the banking systems in the Central and Eastern European countries has created the premises for foreign banks to extend their activity also in this part of Europe. A lot of factors could explain the interest of foreign banks to invest in banking market of these countries. Among these factors we can mention the growth potential of the banking systems in the Central and Eastern Europe and the limited possibilities of foreign banks to develop the traditional activity lines in their home countries. Therefore, at the present, the foreign involvement in the Central and Eastern European banking systems is high. To a great extent, this phenomenon is due to the privatization process of public banks which took off from central banks. The high level of foreign involvement in the Central and Eastern European countries contrasts with the situation in the euro area where foreign ownership is more reduced.

Key-words: foreign banks, the banking systems in the Central and Eastern European countries, the market share of foreign banks, euro area

1. Activitatea băncilor străine în Europa Centrală și de Est. Implicații ale aderării la Uniunea Europeană

Încă de la începutul tranziției către economia de piață, sistemele bancare din Europa Centrală și de Est au suferit modificări fundamentale. Structura monobancă a fost desființată și s-a instaurat sistemul bancar pe două niveluri, format din bănci comerciale și bănci centrale, cu funcții specifice în domeniul implementării politicii monetare și de credit, emisiunii monetare, supravegherii sistemului de plăți, monitorizării cursurilor valutare etc.

Băncile private au primit autorizație de funcționare, iar multe bănci comerciale de stat care la începutul reformei s-au desprins din băncile centrale au fost restructurate, recapitalizate și privatizate. Din cauza faptului că, la începutul procesului de restructurare activitatea de supraveghere bancară a fost mai permisivă, iar licențele de funcționare au fost acordate, uneori, cu ușurință, în multe țări din Europa Centrală și de Est au apărut crize bancare. Ulterior, întărirea activității de supraveghere a băncilor comerciale, precum și procesul de consolidare și lichidare a băncilor insolabile au condus la creșterea stabilității financiar-bancare.

După o perioadă de tranziție în care sistemele bancare din țările Europei Centrale și de Est au fost, în mare parte, restructurate și privatizate, în prezent aceste sisteme se găsesc într-o etapă nouă, caracterizată printr-o mai mare stabilitate și integrare cu sistemele bancare din zona euro. Totuși, cu toate progresele înregistrate, sistemele bancare din regiune nu se ridică încă la nivelul celor din zona euro, mai ales în ceea ce privește mărimea și eficiența.

O caracteristică importantă a sistemelor bancare din țările Europei Centrale și de Est o reprezintă gradul înalt de implicare a investitorilor străini, cota de piață deținută de băncile străine fiind de peste 70%, iar pe măsură ce procesele de privatizare în curs de derulare vor fi finalizate, procentul va crește. Mai mult chiar, în unele țări, sistemele bancare sunt deținute aproape în întregime de capitalul străin. Dimpotrivă, în zona euro, băncile străine dețin mai puțin de un sfert din cota de piață¹. Între factorii care au determinat ponderea redusă a capitalului străin în sistemele bancare din zona euro pot fi amintiți gradul redus de integrare a pieței în trecut, diferențele existente în cultura bancară, precum și dorința împărtășită atât de autorități, cât și de bănci de a păstra controlul pe plan național².

Printre cele mai importante bănci străine care operează în Europa Centrală și de Est se numără băncile austriece, care au continuat tradiția, predecesoarele lor fiind prezente în regiune încă de la mijlocul secolului al XIX-lea. Și în țara noastră, băncile austriece sunt active, la finele anului 2004 Austria situându-se pe primul loc din punctul de vedere al țării de origine a capitalului investit în băncile străine care funcționează pe piața românească.

¹ Bank Austria Creditanstalt, *Annual Report 2004*.

² ECB, *Financial Sectors in EU Accession Countries*, European Central Bank, Frankfurt am Main, 2002, p. 6.

Activitatea desfășurată de băncile străine în Europa Centrală și de Est cuprinde o gamă largă de operațiuni. În primele etape, băncile străine și-au îndreptat atenția, cu precădere, spre companiile multinaționale și firmele locale mari, care aveau deja contacte cu străinătatea. Din cauza instabilității caracteristice acelei perioade, băncile străine nu au fost interesate să se implice în operațiuni cu grad mare de risc sau în activități detaliste. Ulterior, pe măsură ce procesul de privatizare se consolida, iar băncile străine intrau în posesia unor largi rețele teritoriale locale, activitățile detaliste au început să dețină o pondere tot mai importantă. Aceasta, cu atât mai mult cu cât, în Europa Centrală și de Est, creditul de consum prezintă un imens potențial de creștere, iar în țările de origine, băncile străine nu aveau mari posibilități de dezvoltare a activității bancare tradiționale. În plus, concurența din sistemele bancare occidentale este foarte acerbă.

Băncile străine prezente în Europa Centrală și de Est au contribuit la extinderea și îmbunătățirea gamei de produse și servicii bancare, precum și la creșterea concurenței și eficienței sistemelor bancare din regiune.

Pregătirea procesului de aderare la Uniunea Europeană a avut implicații majore asupra cadrului legislativ, care a trebuit să se alinieze standardelor comunitare. Aderarea la Uniunea Europeană are consecințe profunde asupra sistemelor bancare din regiune, care trebuie să facă față concurenței sporite. Ca urmare, un posibil efect va fi creșterea eficienței instituțiilor de credit, care se va concretiza în reducerea costurilor și diversificarea instrumentelor financiare. De asemenea, cum sucursalele sunt parte integrantă a băncii-mamă, limitele legale la împrumuturile pe care ele le acordă se stabilesc pe baza capitalului acesteia. În consecință, pentru reducerea costurilor și eliminarea constrângerilor legate de atingerea acestor limite, se prevede transformarea multor filiale ale băncilor străine în sucursale.

Totodată, aderarea țărilor din Europa Centrală și de Est la Uniunea Europeană are consecințe și asupra structurii de ansamblu a sistemului bancar din Uniunea Europeană lărgită. Printre aceste consecințe se numără sporirea gradului de eterogenitate a structurii și funcționării sistemului bancar, precum și creșterea ponderii proprietății străine, ceea ce va necesita intensificarea cooperării între supraveghetorii din diverse țări.

2. Băncile străine în Europa Centrală și de Est: argumente pro și contra

La fel ca în alte domenii, și în sectorul bancar, investițiile realizate de băncile străine generează o serie de efecte pozitive asupra sistemelor bancare din țara gazdă.

În cazul țărilor din Europa Centrală și de Est, părerea generală este că băncile străine care au investit în această regiune au contribuit la creșterea eficienței și concurenței din cadrul sistemelor bancare naționale. Printre principalele avantaje care decurg din prezența băncilor străine în Europa Centrală și de Est se numără:

1) aportul de capital și *know-how*. Pe lângă capitalul pe care l-au adus și care a condus la îmbunătățirea capitalizării în sistemele bancare ale țărilor gazdă,

băncile străine au avut un rol major în infuzia și propagarea unor metode și tehnici moderne de lucru, precum și în introducerea de produse și servicii bancare noi. Acest fapt a fost foarte evident mai ales în primele faze ale tranziției către economia de piață, când băncile locale nou înființate nu dispuneau de expertiza și experiența necesare. Din aceste considerente, băncile străine și-au adus o contribuție importantă într-o serie de domenii, cum ar fi: dezvoltarea tehnologică, introducerea metodelor inovatoare de management și monitorizare a riscurilor, pregătirea și perfecționarea profesională a personalului bancar, aplicarea principiilor de marketing bancar, modernizarea canalelor de distribuție.

Un aspect extrem de important care trebuie evidențiat se referă la rolul pe care băncile străine l-au avut în privința îmbunătățirii și diversificării gamei produselor și serviciilor bancare, în acest sens putând fi amintite, doar cu titlu exemplificativ, cardurile, activitatea bancară de investiții, *e-banking*, *cash-management*.

Legat de aportul de capital se impune a fi subliniat și faptul că băncile străine pot îndeplini mai ușor cerințele minime de capital și indicatorul de adecvare a capitalului, impuse de Banca Națională a României, ca parte a politicii de supraveghere prudențială pe care aceasta o exercită;

2) implicarea bancară străină are efecte pozitive și asupra creșterii gradului de integrare a sistemelor bancare din Europa Centrală și de Est cu sistemele bancare occidentale dezvoltate. De asemenea, prin investițiile efectuate de băncile străine, sistemelor bancare din Europa Centrală și de Est li se îmbunătățește accesul la piețele financiare internaționale, obținând cu mai multă ușurință și în condiții mai avantajoase finanțarea externă. În mod indirect, obținerea de către băncile străine a creditelor internaționale la costuri mai reduse decât băncile locale se reflectă în acordarea de credite clienților rezidenți sau nerezidenți cu dobânzi mai mici. Totodată, băncile străine pot obține capitaluri mai ieftine din țările de origine, cu aceleași efecte pozitive asupra dezvoltării economice a țărilor gazdă;

3) chiar dacă este binecunoscut faptul că unul din motivele principale pentru care băncile investesc în străinătate este acela de a-și urma clienții din țările de origine care și-au extins activitatea în exterior, totuși, și reciproca poate fi valabilă. Astfel, investițiile băncilor străine în Europa Centrală și de Est pot atrage și clienții din țările de origine, care se simt mai în siguranță să lucreze cu o instituție bancară cunoscută, în care au încredere și care le cunosc istoricul.

Prezența băncilor străine în regiune și, în general, a investitorilor străini, constituie și un indicator al stabilității politice, bunului mers al reformelor, nivelului de dezvoltare economică etc.;

4) în sfârșit, așa cum s-a subliniat, băncile străine și-au adus o contribuție considerabilă la creșterea eficienței sistemelor bancare din Europa Centrală și de Est și a concurenței din cadrul acestora, ceea ce s-a concretizat în îmbunătățirea gamei produselor și serviciilor bancare, deservirea mai bună și rapidă a clienților, micșorarea costurilor aferente produselor și serviciilor solicitate de clienți etc.

Pe lângă avantajele, implicarea bancară străină în Europa Centrală și de Est ridică și o serie de probleme. De multe ori, în primele faze ale tranziției, băncile

străine au fost privite ca o amenințare pentru băncile locale nou înființate, care aveau mai puțină experiență în domeniu.

Alături de protecția băncilor locale, un alt motiv des invocat, mai ales înaintea declanșării procesului de privatizare a băncilor de stat, a fost pierderea controlului național asupra sistemului bancar.

Legat de acest aspect a fost evidențiat și un alt dezavantaj al deținerii controlului străin asupra sistemelor bancare naționale: posibilitatea destabilizării acestora, în condițiile în care băncile străine s-ar retrage rapid și concomitent de pe piața țărilor Europei Centrale și de Est.

De asemenea, există temerea ca băncile străine să-și transfere o parte din operațiuni la sediile centrale din țările de origine sau să deservească cei mai buni clienți locali, lăsând băncilor autohtone firmele cu probleme.

Se impune a fi menționat și faptul că, la începutul procesului de restructurare economică, băncile străine, ca urmare a politicii salariale și stimulentele practicate, au atras de la băncile locale personalul cel mai calificat.

Nu trebuie omisă nici îngreunarea procesului de supraveghere bancară de către băncile centrale naționale sau autoritățile abilitate în acest scop, care, în condițiile existenței filialelor și sucursalelor băncilor străine, trebuie să aplice principiul supravegherii consolidate, respectiv, să aibă în vedere toate riscurile la care se expun băncile supravegheate, indiferent de teritoriul în care își desfășoară activitatea.

3. Capitalul bancar străin în România

Încă din cele mai vechi timpuri, activitatea bancară desfășurată pe teritoriul României a avut legături cu străinătatea. Astfel, până spre sfârșitul secolului al XIX-lea, când s-au pus bazele sistemului bancar românesc în adevăratul sens al cuvântului, acordarea de împrumuturi era o activitate monopolizată de străini, în special de evrei și greci. Însăși prima bancă ce a funcționat pe teritoriul României – Banca Națională a Moldovei, cu sediul la Iași (1856) – a fost înființată cu capital majoritar străin, ca urmare a demersurilor unui bancher prusac.

Odată cu venirea pe tron al lui Carol I, băncile germane au monopolizat împrumuturile contractate de statul român și piața bancară românească. Din cauza absenței capitalurilor autohtone și ca urmare a posibilității majorării profiturilor, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, în România au apărut mai multe bănci străine. După unele calcule, în perioada 1881-1903, capitalul străin reprezenta 41% din totalul capitalului bancar³.

În momentul izbucnirii primului război mondial, în ansamblul capitalului bancar străin investit în țara noastră, pe primul loc se situa capitalul german, urmat de cel austro-ungar și, la mare distanță, de capitalul francez, belgian și englez. Principalele bănci străine care activau în România în acea perioadă erau: Banca Generală Română (înființată în 1895, cu capital german), Banca Marmorosch Blank and Co (1904, capital ungar, german, francez), Banca de Credit Român

³ Lupu, M.A. și alții, *Istoria economiei naționale a României*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1974, p. 286.

(1904, cu capital austriac) și Banca Comercială Română (1906, capital englez, austriac, francez, belgian).

În Transilvania, primele instituții de credit au fost înființate de sași și maghiari. Ca urmare a pactului dualist din 1867, când Transilvania a fost încorporată din punct de vedere politic și administrativ Ungariei, piața creditului din această zonă era dominată de sucursalele marilor bănci de la Viena și Budapesta.

Încheierea primului război mondial a produs modificări profunde în structura etnică a capitalului bancar străin prezent pe teritoriul României. Astfel, ca urmare a prevederilor Tratatului de la Versailles, care stabilea confiscarea capitalului german și austro-ungar, locul principal în ansamblul capitalului bancar străin a revenit capitalului francez. De asemenea, a avut loc diversificarea capitalului bancar străin din România prin apariția capitalului italian (Banca comercială italiană și română), cehoslovac (Banca română de comerț și credit din Praga) și elvețian (Banca elvețiano-română). Unirea de la 1918 și schimbările teritoriale care au urmat acestui eveniment au condus la apariția pe teritoriul României a mai multor instituții de credit mici și mijlocii controlate de marile bănci de la Viena și Budapesta.

Deși numărul băncilor cu capital autohton a crescut, în perioada imediat următoare primului război mondial (1918-1924), capitalul bancar străin s-a consolidat, un rol important având încrederea de care se bucura în rândul populației și legăturile pe care le deținea cu băncile din străinătate.

Perioada 1924-1929 se caracterizează prin întărirea poziției burgheziei autohtone. Ca urmare a promovării unei politici sub sloganul „Prin noi înșine”, băncile liberale au cunoscut o mare dezvoltare, astfel încât ponderea capitalului străin în totalul capitalului bancar a înregistrat o scădere de la 33% în 1923 la 25% în 1928⁴.

Izbucnirea crizei din 1929-1933 a creat mari probleme băncilor românești care aveau legături cu străinătatea, exemplul cel mai concludent fiind falimentul Băncii Marmorosch Blank and Co. Analizând investițiile străine în domeniul bancar, se poate observa că anii crizei economice au constituit o perioadă în care capitalul german a încercat să pătrundă din nou în economia țării. Deși perioada 1929-1933 s-a caracterizat prin reducerea dramatică a creditelor acordate de băncile străine, totuși, în acești ani, băncile străine au făcut noi investiții în sectorul bancar prin cumpărarea de acțiuni. De asemenea, este de subliniat faptul că, în ciuda contradicțiilor existente între diferite grupuri bancare, de exemplu, între grupul francez și cel german, aproape în orice operațiune, capitalul german a fost însoțit de capitalul englez, francez, belgian și, uneori, american⁵.

⁴ Lupu M.A. și alții, *Istoria economiei naționale a României*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1974, p. 378.

⁵ Constantinescu, N.N., Murgescu, C. și alții, *Contribuții la istoria capitalului străin în România de la sfârșitul primului război mondial până la ieșirea din criza economică din 1929-1933*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1960.

Sistemul bancar românesc a continuat să se dezvolte până când, după cel de-al doilea război mondial, Banca Națională a României a fost naționalizată (28 decembrie 1946), iar cea mai mare parte a băncilor comerciale au fost lichidate sau dizolvate (1948). Măsurile administrative luate de autoritățile din acea epocă au afectat și capitalul bancar străin, până în 1989, pe teritoriul României operând doar 4 bănci cu capital străin sau mixt: Chemical Bank, Société Générale, Banca Franco-Română și Frankfurt Bukarest Bank.

După 1990, sistemul bancar românesc a fost supus unui amplu proces de restructurare, care a început cu modificarea cadrului legislativ și funcționarea sistemului bancar pe două niveluri. Odată create aceste premise, activitatea bancară s-a dezvoltat, operațiunile s-au îmbunătățit și diversificat, numărul băncilor a crescut, iar reglementările în materie au fost adaptate la standardele internaționale și cerințele Uniunii Europene.

Legislația românească, ca și legislația din celelalte țări din regiune, a permis băncilor străine să investească în sistemul bancar. Deși reglementările privind accesul băncilor străine au fost unele din cele mai liberale din regiune, interesul investitorilor străini față de sistemul bancar românesc a crescut de-abia din anul 1993.

Ponderea deținută de capitalul străin în totalul capitalului bancar românesc a cunoscut creșteri semnificative, o etapă importantă înregistrându-se în perioada 1998-1999, când numărul băncilor controlate de stat a scăzut de la 7 la 4. Această diminuare s-a datorat privatizării a două bănci - Banca Română pentru Dezvoltare și Banc Post – și închiderii Bancorex. Vânzarea în 2001 a Băncii Agricole unui consorțiu străin format din Raiffeisen Zentral Bank și Romanian – American Investment Fund a constituit un alt moment important în privatizarea sectorului bancar românesc.

Impulsionarea procesului de privatizare a sistemului bancar românesc s-a reflectat și în creșterea cotei de piață a băncilor cu capital majoritar străin și a sucursalelor băncilor străine, care, în intervalul 1998-1999, a cunoscut un salt de la 19,95% la 47,55%, pentru ca la sfârșitul anului 2000 să depășească procentul de 50% (50,88%). Tendința de creștere a cotei de piață deținute de băncile cu capital majoritar străin (inclusiv sucursalele băncilor străine) a continuat și în anii următori, ajungând la sfârșitul anului 2004 la 62,1%.

În privința ponderii deținute în volumul agregat al capitalului, la finele lunii decembrie 2000, băncile și sucursalele băncilor străine au devansat băncile cu capital autohton, deținând o cotă de 53,8%. La sfârșitul anului 2004, același indicator se situa la 69,3%⁶.

Din punctul de vedere al naturii capitalului investit în sectorul bancar, de-a lungul timpului, au avut loc mutații importante. Astfel, înainte de demararea procesului de privatizare, la 31 decembrie 1997, situația investițiilor străine în sectorul bancar românesc pe țări de proveniență se prezenta astfel: Coreea de Sud – 22,7 milioane dolari SUA; Turcia – 17,9 milioane dolari SUA; Grecia –

⁶ BNR, *Rapoarte anuale*.

14,0 milioane dolari SUA; Olanda – 13,7 milioane dolari SUA; SUA – 13,2 milioane dolari SUA⁷.

Procesul de privatizare demarat în 1998-1999 a schimbat radical situația. Din totalul țărilor care dețin participații în capitalul instituțiilor de credit din România, la finele anului 2004, pe primul loc se situa Austria (cu 24,6% în capitalul agregat pe sistem), Grecia (cu 10,1%) și Italia (cu 8,4%)⁸.

O schimbare fundamentală în structura sistemului bancar românesc are loc odată cu privatizarea Băncii Comerciale Române, când atât ponderea deținută de capitalul străin în totalul capitalului bancar, cât și cota de piață a băncilor străine cunosc creșteri semnificative.

Banca Națională a României are un rol important în procesul de pregătire a aderării la Uniunea Europeană, fiind direct implicată în negocierea a trei capitole ale *acquis*-ului comunitar: Capitolul 3 – „Libera circulație a serviciilor”; Capitolul 4 – „Libera circulație a capitalurilor” și Capitolul 11 – „Uniunea Economică și Monetară”.

În sinteză, băncile străine prezente pe piața românească au contribuit la extinderea și îmbunătățirea gamei de produse și servicii bancare, precum și la creșterea concurenței și eficienței întregului sistem bancar. Cu toate progresele înregistrate, pentru a fi în măsură să facă față concurenței acerbe din Uniunea Europeană, instituțiile de credit din România trebuie să întreprindă noi acțiuni care să conducă la creșterea eficienței activității și diversificarea instrumentelor financiare oferite pe piață.

Concluzii

În prezent, participarea străină în sectorul bancar din Europa Centrală și de Est deține o pondere foarte ridicată, ceea ce contrastează puternic cu zona euro, unde implicarea străină este mult mai redusă. Aderarea la Uniunea Europeană are consecințe profunde asupra sistemelor bancare din regiune, care trebuie să facă față concurenței sporite.

Chiar dacă atitudinea față de băncile străine a diferit de la o țară la alta sau de la o etapă la alta, totuși părerea generală este că, prin aportul de capital sau *know-how*-ul adus, băncile străine au un rol foarte important în modernizarea sistemelor bancare din Europa Centrală și de Est, în creșterea concurenței și eficienței acestora. Pe lângă avantajele incontestabile ale implicării străine în domeniul bancar, în țările gazdă există și unele temeri, concretizate în posibilitatea pierderii controlului asupra sistemului bancar național, posibilitatea destabilizării acestuia, îngreunarea procesului de supraveghere bancară, concurența băncilor locale cu mai puțină experiență etc.

În prezent, în țara noastră, băncile străine dețin o pondere importantă în volumul agregat al capitalului bancar și cota de piață, având un rol-cheie în modernizarea sistemului bancar.

⁷ BNR, *Raport anual 1997*.

⁸ BNR, *Raport anual 2004*, p. 92.

BIBLIOGRAFIE

- Abel, I., P. Siklos, I Székely, *Money and finance in the transition to a market economy*, Edward Elgar, Cheltenham; UK, Northampton, MA, USA, 1998.
- Anderson, Ronald, Chantal Kegels, *Financial development of Central and Eastern Europe*, Clarendon Press, Oxford, 1998.
- Bank Austria Creditanstalt, *Banking in Eastern Europe*, Vienna, 1998.
- Bank Austria Creditanstalt, *Comparison of banks Central and Eastern Europe 2002*, Vienna, 2003 (September).
- Bank For International Settlements, *Handbook on central banks of Central and Eastern Europe*, 1998.
- Bichi, Cristian, *Posibile consecințe ale aderării la UE asupra sectorului bancar*, „Piața Financiară” nr. 5, 2003 (Mai).
- Bonin, J.P., K. Mizsei, I.P. Székely, P. Wachtel, *Banking in transition economies. Developing market oriented banking sectors in Eastern Europe*, Edward Elgar, Cheltenham, UK, Northampton, MA, USA., 1998.
- Buch, C., *Opening up for foreign banks: How Central and Eastern Europe can benefit*, „Economics of transition”, vol.5, n. 2, 1997.
- Claessens, S., A. Demirgüç-Kunt, H. Huizinga, *How does foreign entry affect the domestic banking market?*, „Policy Reserch Working Paper 1918” (revised), The World Bank, 1998.
- Crăciun Baicu, Claudia, *Activitatea bancară și finanțarea comerțului internațional*, Editura Fundației România de Măine, București, 2005.
- EBRD, *Transition report*, European Bank for Reconstruction and Development, diverse numere.
- Focarelli, D., A.F. Pozzolo, *The determinants of cross-border bank shareholdings: an analysis with bank-level data from OECD countries*, Banca d'Italia, „Temi di discussione”, n. 381 (Ottobre), 2000.
- Levine, R., *Foreign banks, financial development and economic growth*, în Claude Barfield (ed.) „International financial markets: harmonization versus competition”, The AEI Press, Washington, D.C., 1996.

MANAGEMENTUL COMUNICĂRII ÎN AFACERI ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII ROMÂNIEI ÎN UE

Conf. univ. dr. **Delia Silvia OLARU**
Universitatea *Spiru Haret*

Rezumat

Comunicarea a devenit în prezent un factor de importanță majoră pentru societate. Orice persoană emite și recepționează în permanență mesaje. Acest flux în dublu sens reprezintă în același timp o condiție și o consecință a conexiunilor care se stabilesc în cadrul mediului, fie că este vorba de indivizi, fie că este vorba de organizații. Pentru individ, comunicarea este evidentă dacă se are în vedere faptul că succesul fiecăruia, atât în viața personală, cât și în activitatea profesională depinde în cea mai mare măsură de abilitatea de a comunica. Precum individul, și organizația se află într-o permanentă comunicare cu componentele mediului în mijlocul căruia își desfășoară activitatea. Succesul unei organizații, atât din punct de vedere economic și financiar, cât și pe plan social, este condiționat și de modul în care managerii organizației abordează problemele legate de inițierea și derularea procesului de comunicare.

Abstract

Business communication management in the context of Romania's integration to the EU

Communication has currently become a factor of major importance for the society. Any person constantly emits and receives messages. This two-way flow is at the same time a condition and a consequence of the connections which keep establishing in the environment, either it is about individuals or about organizations. For the individual the communication is obvious when we take into account that everyone's success both personal and professional depends to the largest extent on the ability to communicate. Just like the individual, the organization is constantly communicating with the working environment. The success of an organization, both from the economic and financial and social point of view, is subject to the way in which the managers of the organization approach the issues related to the initiation and performance of the communication process.

Comunicarea este o caracteristică fundamentală a existenței. Toate funcțiile manageriale sunt realizate cu ajutorul comunicării, ca un proces de înțelegere între oameni cu ajutorul transferului de informație.

De aici rezultă cele trei aspecte semnificative ale comunicării:

* IDEE: adică ideea care trebuie transmisă receptorului.

* **EMIȚĂTOR-RECEPTOR**: comunicarea implică prezența a cel puțin două persoane fără de care ea nu are sens.

* **CUVÂNT-ÎNȚELEGERE**: utilizarea cuvintelor astfel încât să fie înțelese de către participanții la procesul comunicării.

În ceea ce privește procesul de comunicare, acesta cuprinde următoarele elemente:

1. Emițătorul;
2. Mesajul;
3. Mijlocul de comunicare;
4. Limbajul comunicării;
5. Receptorul;
6. Contextul.

1. **EMIȚĂTORUL** este inițiatorul comunicării, cel care elaborează mesajul. El alege mijlocul de comunicare și limbajul astfel încât receptorul să-i înțeleagă mesajul formulat. Emițătorul are dreptul de a alege receptorul cu care dorește să comunice.

2. **MESAJUL** este forma fizică în care emițătorul codifică informația, el poate fi un ordin, o idee, un gând. Mesajul are ca obiectiv informarea, convingerea, impresionarea, amuzarea, care în final să conducă la o acțiune.

Mesajul este supus unui proces de codificare și decodificare între cele două persoane: emițătorul codifică mesajul trimis, iar receptorul decodifică mesajul primit. Mesajul este elementul care conține simbolurile verbale și non-verbale, are un „text”, care este vizibil, și are „muzică”, ce poate conține o amenințare nedorită.

3. **MIJLOCUL DE COMUNICARE** sau canalul de comunicare este drumul parcurs de mesaj dinspre emițător spre receptor.

Poate fi **formal** – comunicare ce urmează structura ierarhică a organizației sau **informal** – când comunicarea provine din interacțiunile sociale și legăturile informate din cadrul organizației. Acesta din urmă poate îmbrăca forme precum: idei, opinii, zvonuri.

Mijlocul de comunicare cuprinde discuția de la om la om, corespondența oficială, ședințe, telefon, fax, internet.

4. **LIMBAJUL DE COMUNICARE** poate fi:

verbal – cu cuvinte;

non-verbal prin limbajul corpului, timpului, spațiului, lucrurilor, prin îmbrăcăminte;

paraverbal - prin folosirea tonalității, accentuării, ritmului de vorbire.

5. **RECEPTORUL** este persoana care primește mesajul, dar ascultarea mesajului este la fel de importantă ca și transmiterea lui.

6. **CONTEXTUL** este foarte important pentru că aceleași cuvinte vor suna altfel într-un birou decât pe stradă. Orice comunicare are contextul ei.

Un rol important în comunicarea managerială îl deține relația emițător-receptor. În ceea ce privește comunicarea managerială, ea implică doi parteneri: managerul și subordonatul sau colaboratorul acestuia. Ambii parteneri pot fi emițători sau receptori și urmăresc în egală măsură ca prin comunicare să se faciliteze atingerea obiectivelor stabilite. Personalitatea managerului inhibă în

multe cazuri comunicarea dintre cei doi parteneri. Este important să se determine ce rol joacă fiecare în procesul de comunicare, care sunt obligațiile care le revin.

Managerul, prin poziția pe care o are, exercită o putere și o influență considerabilă asupra interlocutorului. Pentru unii dintre angajați, conducătorul este primul reprezentant al autorității, o persoană înțeleaptă care îndrumă, protejează, susține, dă sfaturi. Acest „transfer de sentimente”, de obicei inconștient, explică de ce conducătorul constituie un „model” căruia i se atribuie imaginea de „tată”, pe care nu o are întotdeauna cu adevărat. Comunicarea managerială este puternic influențată de relația manager-subordonat și generează adesea la cel din urmă o atitudine „ambivalentă” – atât pozitivă, cât și negativă. Managerul, în calitate de emițător, trebuie să-și dea seama că influența pe care o exercită asupra receptorilor poate fi foarte puternică și că, exersând această influență, ia asupra sa o responsabilitate morală considerabilă.

Un specific aparte îl prezintă relația emițător-receptor în cadrul comunicării dintre conducători. Dificultatea transmiterii mesajelor și informațiilor este cunoscută în practică de către cadrele de conducere, de nivel mediu și inferior, care constituie veriga de legătură dintre cei care răspund de activitatea organizației și executanți. Poziția managerilor de mijloc ar trebui considerată ca un fel de braț prelungit al directorului, nefiind comodă: ei sunt confrunțați cu numeroase greutăți care, de multe ori, nu sunt bine cunoscute nici de subordonați, nici de șefii direcții. După concepția conducerii de vârf, cadrul mediu de conducere face parte din rândul subordonaților, iar după opinia executanților, este deținătorul puterii de comandă.

Managerii de mijloc ar trebui să fie în măsură să transmită ascendent, descendent sau orizontal, datele importante deoarece au sarcina să consilieze pe unii și să conducă pe ceilalți.

Pe această treaptă ierarhică, nevoia de informare și comunicare este deosebit de puternică. Pentru a satisface această nevoie, conducerea de vârf trebuie să includă în procesul de comunicare și de informare și managerii de mijloc. O asemenea comunicare asigură un sentiment de siguranță și autoîncredere, iar managerii de mijloc văd în aceasta o dovadă a recunoașterii realizărilor lor.

Obiectivele comunicării manageriale sunt:

1. receptarea corectă a mesajului;
2. înțelegerea corectă a mesajului;
3. acceptarea mesajului;
4. provocarea unei reacții (o schimbare de comportament sau de atitudine).

Indiferent de sistemul social, într-o organizație comunicarea îndeplinește opt funcții: informarea, socializarea, motivația, dialogul, educația, promovarea culturii, distracția, integrarea.

Funcțiile comunicării manageriale sunt:

1. INFORMAREA:

- * asigurarea accesului la informații;
- * furnizarea informațiilor necesare desfășurării unei activități care să permită realizarea obiectivelor;
- * furnizarea informațiilor necesare implementării deciziilor.

2. TRANSMITEREA DECIZIILOR:

- * comunicarea operativă a deciziilor;
- * crearea unui climat care să stimuleze asumarea responsabilității pentru îndeplinirea deciziei.

3. INFLUENȚAREA RECEPTORULUI:

- * organizarea de dialoguri cu angajații cu asigurarea de feedback;
- * stimularea comunicării dintre angajați;
- * impulsivitatea inițiativei și creativității;

4. INSTRUIREA ANGAJAȚILOR:

- * transmiterea cunoștințelor necesare perfecționării pregătirii profesionale, dezvoltării spirituale;
- * dobândirea aptitudinilor și competențelor necesare exercitării profesiei;
- * amplificarea capacității de a percepe și interpreta fenomenele, de a aborda și soluționa eficient problemele.

5. CREAREA DE IMAGINE:

- * asigurarea informațiilor necesare creării unei imagini personale și organizaționale;
- * formarea unei cunoștințe de apartenență la organizație.

6. MOTIVAREA ANGAJAȚILOR:

- * furnizarea informațiilor menite să consolideze interesul și participarea angajaților la realizarea sarcinilor;
- * recunoașterea realizărilor performante;
- * evaluarea corectă a angajaților;
- * întreținerea unui climat favorabil de muncă;
- * stimularea încrederii în sine;
- * creșterea răspunderii personale.

7. PROMOVAREA CULTURII ORGANIZAȚIONALE:

- * transmiterea elementelor culturii organizaționale (sloganuri, norme, sisteme de valori);
- * lărgirea orizontului cultural al angajaților;
- * dezvoltarea imaginației și creativității;
- * stimularea nevoilor etice și estetice.

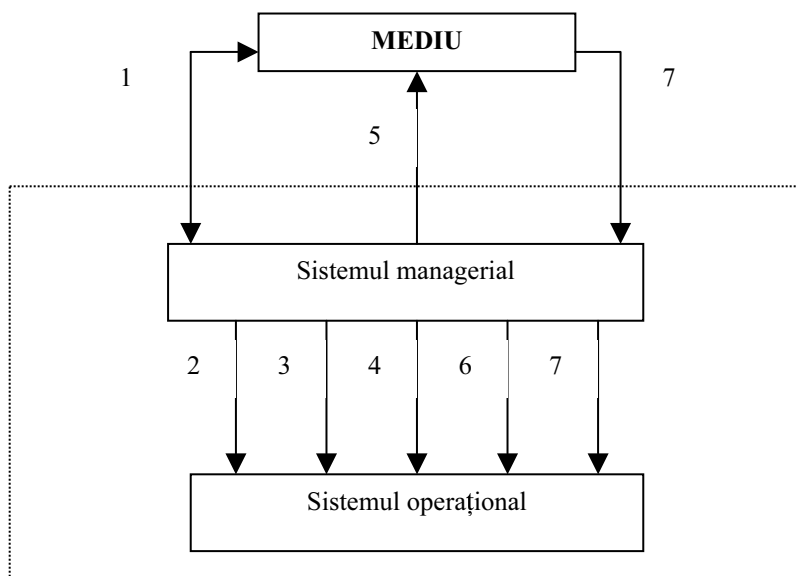
Funcția de bază a comunicării manageriale este INFORMAREA.

Conducerea organizației primește și selectează informațiile primite de la surse numeroase, pe care le interpretează și le transformă în îndrumări sau decizii și le transmite mai departe.

Managerii trebuie să controleze calitatea căilor de comunicare și să verifice răspunsurile și reacțiile la mesajele trimise.

Funcțiile comunicării manageriale trebuie privite și înțelese în unitatea și interconținerea lor; așa cum se arată în graficul următor, mediul, sistemul managerial și sistemul operațional au o legătură strânsă între ele.

Intercondiționarea funcțiilor comunicării manageriale

1. Informare; 2. Transmiterea deciziilor; 3. Influențarea receptorului;
4. Instruire; 5. Crearea de imagine; 6. Motivare; 7. Promovarea culturii organizaționale

Principiul de bază al eticii în comunicare este acela de a trata subordonații ca oameni, deci ca ființe raționale, libere, conștiente, stăpâne pe viața lor, responsabile de sarcinile pe care și le-au asumat. Factorii care determină o comunicare managerială etică sunt: reglementările guvernamentale, codurile de etică, regulamentele organizației și caracteristicile individului.

Factorii care influențează caracterul etic al comunicării manageriale sunt:

- * calitățile pozitive ale individului ce comunică, cum ar fi: credibilitatea, integritatea, loialitatea și respectul față de om;
- * respectarea sarcinilor și promisiunilor asumate;
- * exemplul personal al conducerii de vârf;
- * corectitudinea informațiilor;
- * prejudecăți;
- * tensiuni fizice și psihologice.

Comunicarea verbală este folosită în viață de zi cu zi dar și în relațiile interumane din cadrul unei organizații.

Comunicarea verbală trebuie tratată ca o parte integrată a responsabilității fiecărei persoane față de cei din jur.

Principiile pentru a asigura creșterea eficienței comunicării verbale sunt:

1. Orice individ trebuie să fie pregătit atât pentru rolul de emițător, cât și pentru cel de receptor, adică emițătorul are în vedere:

- * pregătirea atentă a mesajului;
- * folosirea unei tonalități adecvate a vocii;
- * practicarea unui debit adecvat de 5-6 silabe / secundă, cu interval de separație de 0,5 secunde între cuvintele-cheie;
- * verificarea înțelegerii mesajului.

Pregătirea receptorului constă în:

- * a cunoaște ce dorește emițătorul de la el;
 - * a identifica părțile utile din mesaj pe care să le rețină;
 - * a cunoaște credibilitatea emițătorului.
2. Orice receptor trebuie să se autoeduce pentru a putea „asculta activ”, ceea ce înseamnă:
- * crearea unei stări de spirit favorabile ascultării;
 - * participarea la discuție;
 - * concentrarea atenției asupra esențialului;
 - * ascultare inteligentă, în sensul de a acorda atenție pronunției, timbrului vocii, gesturilor.

3. Purtarea prietenoasă

De obicei, când vin în contact cu alții, oamenii iau o figură serioasă, oficială, care provoacă o impresie rece. Sunt rezervați în discuție, de aceea este greu să comunici cu ei.

Când oamenii zâmbesc de la prima întâlnire și se poartă prietenos, discuția se desfășoară de la sine. Rețetele unei comunicări eficiente pot fi zâmbet, ton prietenesc, ascultare atentă, privire în ochii interlocutorului.

„Un surâs nu costă nimic, dar înfăptuiește mult” – spune un proverb chinezesc.

Managerii din vârful piramidei au, de obicei, o figură serioasă.

COMUNICAREA DE LA OMLA OM

Dialogul este o discuție planificată și controlată între două sau mai multe persoane, care are un anumit scop: transmiterea unor informații, rezolvarea unor probleme, obținerea de noi informații.

Regulile unei comunicări eficiente sunt:

- * orientare pozitivă a comunicării (pe fapte plăcute, stimulative);
- * comunicarea să fie bilaterală (permite schimbul de mesaje, punerea de întrebări);
- * comunicarea să fie securizată (nu un prilej de abuz afectiv, emoțional al unuia asupra celorlalți);
- * concordanța comunicării verbale cu cea mimico-gesturală;
- * evitarea ambiguităților (subînțelesurilor, incertitudinilor);
- * evitarea suprapunerilor mesajelor (intervenția peste cuvântul celuilalt);
- * constituirea de mesaje clare, concise (exprimate cu cuvinte și expresii uzuale).

COMUNICAREA PRIN TELEFON

Telefonul este un mijloc de comunicare folosit foarte frecvent de foarte mulți oameni.

Folosirea eficientă a telefonului are în vedere:

* pregătirea mesajului: să realizăm o detașare de problemele care ne preocupau până în acel moment și să definim în prealabil subiectul convorbirii, obiectivul conversației. Într-o conversație telefonică se includ numai 2-3 idei principale;

* pregătirea pentru apelul telefonic: să ne gândim la tonul și atitudinea pe care o vom adopta, să avem o poziție comodă. Vom vorbi mai rar decât în mod obișnuit, dar nu trebuie să vorbim tare, ci direct în telefon;

* prezentarea corectă a mesajului: trebuie să evităm cuvintele și formulările negative și să prezentăm clar și la obiect mesajul;

* ascultarea interlocutorului: să ascultăm cu mare atenție ceea ce ne spune interlocutorul, iar dacă acesta se oprește un timp, nu trebuie întrerupt, se va lăsa timp de gândire;

* concluzia convorbirii: la sfârșitul convorbirii se formulează concluzia la care s-a ajuns. Convorbirea trebuie încheiată întotdeauna într-un climat amical, indiferent de rezultatul ei.

COMUNICAREA VERBALĂ MANAGER - ANGAJAT

Comunicarea este esențială în stabilirea unor relații corespunzătoare între manager și angajat.

Comunicarea managerială verbală este cel mai important mod de a motiva și dezvolta angajații.

Nu există un stil de comunicare valabil pentru toți managerii sau pentru toate situațiile, dar iată câteva reguli care pot să crească șansa de succes în comunicare:

* O comunicare reală a managerului trebuie să aibă în vedere:

- să rezerve timp dialogului;
- să asigure un climat de comunicare adecvat;
- să fie obiectiv;
- să evite contrazicerile directe și cearta;
- să dea răspunsuri clare și la obiect pentru a evita neînțelegerile;
- să comunice angajaților schimbările care se fac și să țină cont și de părerile acestora;
- să evite monopolizarea discuției.

* O ascultare activă din partea managerului este concretizată în:

– disponibilitatea de a lua în considerare punctele de vedere ale interlocutorului și de a le accepta, dacă sunt bune;

– crearea unor ocazii de feedback, oferind interlocutorului posibilitatea să explice și să argumenteze opiniile sale;

– ascultarea mesajului, fără a anticipa ce va fi spus;

– înțelegerea comunicării nonverbale și folosirea ei pozitivă pentru a ajuta procesul de ascultare.

* O informare corectă, concretizată în:

- transparența în comunicare;
- folosirea numai de informații corecte;
- circulație rapidă a informațiilor în sens ascendent și descendent.

* O comunicare transparentă, care:

- să informeze angajații continuu asupra schimbărilor care i-ar putea afecta;
- să protejeze angajații de zvonuri și bârfe;
- să evite stările tensionate;
- să ofere argumente raționale.

Un manager competent și corect știe să comunice cu fiecare angajat individual, știe să-și țină promisiunile făcute.

COMUNICAREA SCRISĂ

Comunicarea scrisă, alături de cea verbală, reprezintă o componentă a comunicării umane. Caracteristicile mesajului scris sunt:

- are anumite restricții de utilizare;
- trebuie să fie conceput explicit;
- implică un control exigent privind informațiile, faptele și argumentele folosite;
- poate fi exprimat sub diferite forme;
- este judecat după fondul și forma textului.

Un indicator care caracterizează comunicarea scrisă este lizibilitatea. Pentru măsurarea lui se recomandă metoda Flesch, care constă în calculul lungimii medii a propoziției și al numărului mediu de silabe pentru fiecare 100 de cuvinte. Pentru textele normale, care trebuie citite și înțelese de 83% dintre oameni, media lungimii propoziției trebuie să fie de 15-17 cuvinte, cu 147 silabe la 100 de cuvinte.

Printre documentele oficiale folosite în activitatea managerială se pot enumera:

Procesul-verbal – este un document oficial în care se înregistrează o anumită constatare sau se consemnează pe scurt discuțiile și hotărârile unei anumite adunări.

Minuta – este un document care consemnează anumite lucruri, asemănându-se cu procesul-verbal de constatare. Se deosebește de acesta prin faptul că înregistrează o propunere sau acțiune întreprinsă la un moment dat care urmează a fi completată ulterior.

Scrisoarea de afaceri – în lumea afacerilor, scrisoarea este unul din cele mai eficiente moduri de transmitere a informației.

* O scrisoare de afaceri trebuie:

- să câștige ATENȚIA cititorului;
- să-i trezească și să-i capteze INTERESUL;
- să-i aprindă DORINȚA pentru ceea ce-i propune scrisoarea;
- să-l îndemne la ACȚIUNE în direcția sugerată de scrisoare.

* O scrisoare de afaceri trebuie întocmită cu multă grijă, respectându-se anumite reguli:

- redactare îngrijită și estetică;
- limbaj simplu, fără a exagera în acest sens;
- stil energic pentru a sugera siguranța și încredere în sine;
- evitarea amănunțelor neimportante;
- evitarea promisiunilor ce nu pot fi respectate;
- evitarea unor critici nefondate.

Referatul – este documentul scris în care sunt prezentate aspecte concrete, date și aprecieri în legătură cu o anumită problemă, precum și propuneri de modificare a situației existente.

Structura sa este compusă din:

- prezentarea succintă a problemei abordate;
- concluzii și propuneri;
- semnătură.

Raportul – cuprinde o relatare a unei activități (personale sau de grup). Se face din oficiu sau la cererea unui organ ierarhic. Se bazează pe cercetări amănunțite, schimburi de experiență, documentări.

Memoriul – este o prezentare amănunțită și documentată a unei probleme, a unei situații.

Structura unui memoriu este:

- formula de adresare;
- numele, prenumele, funcția și adresa celui care l-a întocmit;
- prezentarea și analiza problemei;
- soluții preconizate;
- semnătura;
- funcția adresantului și organizația.

Darea de seamă – este documentul care cuprinde prezentarea și analiza activității unei organizații, într-o anumită etapă, sau justificarea unei gestiuni. Se prezintă lunar, trimestrial, semestrial sau anual de către conducere în fața salariaților sau a acționarilor. Materialul prezentat este critic, evidențiind dificultățile și cauzele lor și propunând soluții de remediere.

DOCUMENTE SPECIFICE FOLOSITE ÎN ACTIVITATEA MANAGERIALĂ

Managerul realizează comunicarea scrisă și prin întocmirea și transmiterea unor documente manageriale specifice, cum ar fi:

- misiunea, obiectivele, strategiile organizației;
- regulamentul de organizare și funcționare, regulamentul de ordine interioară;
- analize și descrieri de posturi, fișa postului;
- tabloul de bord.

Caracteristicile comunicării scrise manageriale:

ACTIVITATEA	CARACTERISTICILE
1. Conceperea și redactarea documentelor	<ul style="list-style-type: none">• numai de către manager; conținutul este adaptat la specificul organizației.• exprimare concisă și clară.• modul de redactare asigură înțelegerea și respectarea conținutului de către angajați.
2. Comunicarea conținutului documentelor	<ul style="list-style-type: none">• numai către persoanele interesate.• se apelează la diferite modalități de afișare, citire de către cei interesați și semnare pentru luare la cunoștință.• asigurarea feedback-ului.

BIBLIOGRAFIE

- Verboncu, I., Nicolescu, O., *Management*, Editura Economică, București, 2002.
- Olaru Silvia, *Marketing*, Editura Lumina Lex, București, 2006.
- Pistol Gheorghe, *Negocieri și uzanțe de protocol*, Editura Fundației România de Măine, București, 2004.
- Popescu Dan, *Comunicare în afaceri*, Editura Uranus, București, 2005.

PARTICULARITĂȚI ALE PROCESULUI DE GLOBALIZARE ECONOMICĂ

Academician **Andrei GALBEN**

Prof. univ. dr. **Ion POPESCU**

Universitatea *Spiru Haret*

Lector univ. drd. **Mădălina I. CONSTANTINESCU**

Universitatea *Spiru Haret*

Rezumat

Date fiind transformările majore intervenite în economia contemporană, literatura de specialitate și-a redus intensitatea cu care combătea imperfecțiunile și insuficiența pieței bazate pe concurența imperfectă, fiind nevoită să constate apariția unui fenomen nou, și anume a *oligopolului mondial* – rezultat nemijlocit al concentrării capitalurilor. Trăsăturile globalizării sunt tratate, în studiul de față, într-un context mai larg.

Cuvinte-cheie: globalizare, oligopol mondial, stat – națiune, mondializare, internaționalizare, multilateralism

Abstract

Particularities of the Economic Globalization Process

Taking into account the major changes occurred in contemporary economy, the specialty literature has reduced the intensity it used to fight against the flaws and insufficiency of the market that existed on the grounds of faulty competition. It had to ascertain the emergence of a new phenomenon, which is the *worldwide oligopoly* – the immediate result of the concentration of capital. The features of globalization are treated in a larger context.

În concepția literaturii economice francofone, *mondializarea* are o sferă de cuprindere mult mai largă decât *globalizarea*. Aceasta din urmă este urmărită pe diferite compartimente, și anume: globalizarea activității firmelor, globalizarea schimburilor comerciale, globalizarea financiară ș.a.m.d. Cu alte cuvinte, globalizarea este privită ca un moment în cadrul procesului de mondializare, în cadrul căreia actorul principal îl reprezintă firma, de preferință cea multinațională. Acest punct de vedere este sprijinit chiar de literatura anglo-saxonă. Iată, de pildă, cum definește globalizarea unul din dicționarele engleze destul de recente: „Globalizarea constă în tendința firmelor de a-și stabili unități de producție în lumea întreagă, adică oriunde piața este suficient de mare pentru a permite economii de scară. Aceasta conduce la creșterea numărului și a mărimii

întreprinderilor multinaționale. Trăsătura de bază a globalizării rezidă în faptul că mărfurile, serviciile, capitalul, munca și ideile sunt transferate pe plan internațional prin intermediul firmelor” (Livesey, Frank, 1993, p. 99). După cum se vede, pretutindeni se vorbește numai de firme. În plus, globalizarea este privită *ca o tendință* de expansiune a întreprinderilor pe piața internațională a factorilor de producție.

O interpretare oarecum asemănătoare a globalizării întâlnim și în alte dicționare. Dintre ele, fără a face o selecție anume, ne vom referi la unul de curând apărut în Italia. „Globalizarea reprezintă un proces recent care constă în *realizarea unei piețe de dimensiuni mondiale* (s.n.). Acest lucru este posibil datorită nivelării trebuințelor consumatorilor și standardizării produselor, precum și dezvoltării fără precedent a comunicațiilor și mass-mediei. Întreprinderile interesate de fenomenul globalizării sunt caracterizate printr-o structură elastică, dinamică și cu un conținut tehnologic înalt fie în ceea ce privește producția, fie distribuția bunurilor. Între altele ele sunt nevoite să-și reexamineze frecvent planurile lor strategice pentru a nu se găsi în situația de a fi excluse de pe piața puternic concurențială” (De Luca, Gianni; Minieri, Stefano; Verrilli, Antonio, 1998, p. 315). Deosebirea, în cazul de față, constă în accentul mai mare pus pe posibilitatea înfăptuirii acestui proces, în rest, firmele aflându-se, din nou, în centrul atenției. Ele vor trebui – după cum rezultă din textul definiției – să se adapteze modelelor de producție și de schimb impuse de această piață uriașă, deja formată. De asemenea, se subliniază mai pregnant rolul jucat de comunicații în intensificarea acestui proces. Ne surprinde, însă, tăcerea păstrată față de globalizarea financiară și de investițiile internaționale care, în ultimul timp, au dominat schimburile propriu-zise de mărfuri.

Elementele de mai sus se regăsesc, însă, în alte studii. Încercând să facă o caracterizare a noii faze a globalizării, privită într-o perspectivă istorică, un studiu al Organizației de Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) dat publicității în anul 1994 menționa: „Din punct de vedere istoric, expansiunea internațională s-a făcut prin intermediul schimburilor, iar după anii ‘80, printr-o dezvoltare considerabilă a investițiilor directe și a colaborării interîntreprinderi. Ceea ce este nou în această fază se referă la faptul că întreprinderile au recurs la noi combinații între investițiile internaționale, schimburi și cooperare interfirme pentru a-și asigura expansiunea și a-și realiza obiectivele. Strategiile internaționale ale trecutului se bazează pe exporturi și plasarea producției pe piața internă. De data aceasta, noile strategii combină toată gama de activități transfrontaliere: exporturi și aprovizionare în/din exterior, investiții străine și alianțe internaționale. Întreprinderile care adoptă aceste strategii pot obține profit de pe urma unui nivel mai înalt de coordonare, diversificării operațiunilor și implantării lor locale” (OCDE, 1994).

Acest nou punct de vedere, interesant prin sfera sa de cuprindere, a fost receptat de lumea academică, dar cu o oarecare prudență. Majoritatea rezervelor formulate se refereau la faptul că definiția de mai sus încearcă să asimileze globalizarea cu *multilateralismul*, dirijând cercetarea spre însușirea opiniei OMC și FMI care, de mai mult timp, susținuseră că globalizarea și schimburile externe sunt sinonime. Pornind de la această constatare, unii cercetători consideră că globalizarea trebuie înțeleasă ca un proces înainte de toate de ordin industrial „...ca un proces centrifug, de natură microeconomică” (Oman, C., 1994). Pe plan industrial, deci, asistăm la un nou mod de organizare a muncii și producției adoptat, în primul rând, de întreprinderile

multinaționale care, profitând de măsurile de liberalizare și dereglementare, combinate cu posibilitățile oferite de noile tehnologii, au reușit să sporească *mobilitatea* capitalului productiv și să beneficieze de avantajele *delocalizării*.

Fără îndoială, globalizarea nu se referă numai la activitatea firmelor și la fluxurile comerciale pe care acestea le provoacă. În egală măsură, ea include și *globalizarea financiară*, pe care n-o putem exclude de pe lista forțelor ce au provocat marile ajustări structurale în economia mondială. Ideea de bază care se desprinde din unele lucrări dedicate acestui subiect este următoarea: globalizarea trebuie privită ca *o fază specifică de internaționalizare a capitalului și de punere în evidență a posibilităților sale de valorificare la scara ansamblului regiunilor lumii*, adică oriunde se găsesc resurse și piețe de desfacere (Michalet, C. A., 1985, p. 564.).

De data aceasta, trăsăturile globalizării sunt tratate într-un context mai larg. Astfel, globalizarea este considerată a fi rezultatul conjugat a două momente distincte, dar strâns interconectate între ele.

În primul rând, este vorba de **o lungă perioadă de acumulare a capitalului**, începută după terminarea primului război mondial, însă întreruptă de crize și războaie devastatoare, cum a fost cel de-al doilea conflict mondial.

Al doilea moment este marcat de **adoptarea unor măsuri de liberalizare a vieții economice internaționale, de privatizare și sincronizare legislativă**, aplicate la începutul anilor '80. Toate acestea au condus la pierderea parțială a capacității de a promova o dezvoltare economică autocentrată și independentă, concomitent cu dispariția unor trăsături specifice ale piețelor naționale. De aici nu trebuie desprinsă concluzia că efectele de mai sus au fost o consecință mecanică a globalizării, mai exact a unor forțe exterioare care au impus statelor o anumită linie de conduită. Dimpotrivă, fără intervenția politică a guvernelor îndreptată spre privatizare și liberalizarea schimburilor, capitalul financiar internațional, reprezentat de marile grupuri multinaționale, n-ar fi putut să se extindă la scară planetară, acaparând resursele economice, naturale și umane, disponibile. Schimburile intrasectoriale și intrafirme au devenit forma dominantă a comerțului exterior. Integrarea orizontală și verticală a activității industriale s-a adăugat și ea avantajelor oferite de liberalizarea schimburilor, de adoptarea noilor tehnologii și recurgerea la noile forme de gestiune a producției. Tabloul general a fost completat de organizarea marilor grupuri industriale în „firme-rețea”, care a dat un nou impuls procesului de acumulare a capitalului, de descentralizare a operațiunilor și de exploatare a oportunităților oferite de telematică și automatizare. S-au creat, astfel, condițiile *interpenetrării capitalurilor* de diferite naționalități, pentru ca, mai apoi, prin intermediul investițiilor internaționale, să se intensifice acțiunea de fuziune – achiziție transfrontalieră, accentuând și mai mult procesul de concentrare și centralizare a acestora.

Date fiind aceste transformări majore intervenite în economia contemporană, literatura de specialitate și-a redus intensitatea cu care combătea imperfecțiunile și insuficiența pieței bazate pe concurența imperfectă, fiind nevoită să constate apariția unui fenomen nou, și anume *a oligopolului mondial* – rezultat nemijlocit al concentrării capitalurilor de care aminteam mai sus.

Desigur, conceptul de *oligopol mondial* a atras atenția specialiștilor, nu numai în domeniul economic. Cei mai mulți dintre aceștia, prin oligopol mondial au înțeles concentrarea capitalurilor la nivelul binecunoscutei Triade, adică SUA, Uniunea

Europeană și Japonia. O dată cu aceasta, în multe lucrări de profil a fost abandonată problema repartiției mondiale a investițiilor străine directe de capital și structura schimburilor comerciale, fiind absolut clar pentru oricine că ierarhia regiunilor după gradul de interes este dată de țările și firmele constitutive oligopolului. Cu toate acestea, conceptul de oligopol mondial se referă, în egală măsură, și la modul actual de organizare a relațiilor dintre firmele ce fac parte din el. De aceea, oligopolul mondial este privit ca o „formă de piață”, sau ca o „structură a ofertei” încadrată într-un „spațiu de rivalitate” industrială. Acest spațiu s-a format pe baza expansiunii mondiale a marilor firme și a interacțiunii investițiilor promovate de ele în special în cadrul Triadei, fiind un rezultat firesc al procesului de globalizare a economiei. Raporturile de interdependență, de un tip particular, au legat între ele marile grupuri industrial-financiare, fiecare păstrându-și statutul de concurent efectiv, dar folosind o tehnologie aproximativ comună. În cadrul acestui spațiu asistăm, totuși, la o concurență feroce, însă și la o colaborare între grupuri, îndeosebi atunci când se pune problema creării unor obstacole artificiale în calea pătrunderii altor potențiali concurenți.

Problematica menționată mai sus pune într-o lumină nouă și termenul *global*. Astfel, una din caracteristicile esențiale ale globalizării este *integrarea* ca o componentă centrală a unei duble mișcări de polarizare. Una pe plan intern și alta pe plan internațional. Șomajul, de pildă, reflectă perfect tendința de polarizare a veniturilor. Dar, nu acesta este aspectul cel mai important care ne interesează acum. Latura cealaltă, respectiv polarizarea internațională, materializată în crearea brutală a unui ecart considerabil între țările situate în inima oligopolului mondial și restul statelor așezate la periferie, ridică probleme care nu mai suferă amânare. Nu este vorba neapărat de țări subordonate din punct de vedere economic, în sensul de a servi ca rezervoare de materii prime și de parteneri ai schimbului neechivalent, ca în perioada clasică de dezvoltare a capitalismului, ci de state care nu mai prezintă interes, nici economic și nici strategic, pentru firmele și statele ce alcătuiesc oligopolul mondial. Avem de-a face de data aceasta cu un proces de marginalizare, de demarcație între țările democratice bogate și zonele sărăciei, incapabile de a se mai înscrie în ritmurile productivității mondiale și de a mai demara acțiuni competitive. Demarcația s-a resimțit cu putere mai ales în anii '80 când s-au înregistrat un recul al investițiilor străine directe dinspre statele aflate în curs de dezvoltare și redirijarea acestora spre țările superindustrializate. Același lucru s-a petrecut și în domeniul transferului de tehnologie, ceea ce i-a determinat pe unii autori să folosească expresia de „deconectare forțată” de la industriile intensive în cercetare științifică (Mouhoud, E. M., 1993, p. 278).

Deși, în multe state aflate în curs de dezvoltare forța de muncă este deosebit de ieftină, firmele aparținând oligopolului mondial (Triadei) nu au opus oferta de muncă din aceste țări una alteia, ci s-au raportat tot la piața muncii din țările superdezvoltate. În felul acesta, globalizarea a însemnat încercarea de *integrare simultană* a celor trei piețe specifice oligopolului mondial, adică: piața mărfurilor și serviciilor, piața capitalului și tehnologiei și piața muncii. Ea s-a desfășurat în etape. Mai întâi, globalizarea a cuprins piața bunurilor și serviciilor, pentru ca, mai apoi, în circuit să intre tehnologiile și piața financiară. Pe ultimul loc s-a situat piața muncii, unde, se pare, restanțele sunt cele mai pronunțate. Nici integrarea primelor două piețe nu este perfectă. După cum am demonstrat în paginile anterioare, pe aceste piețe se mențin elemente de divergență

notabile. Ele sunt totuși mai puțin acute decât în cazul pieței muncii. Prezența divergențelor, alături de aspecte convergente clare, ne determină să afirmăm că procesul de globalizare nu este nici pe departe încheiat, el aflându-se în plină desfășurare. Mărturie ne stă tot piața muncii, neintegrată deplin, care permite firmelor multinaționale să folosească în favoarea lor diferențele de salarizare existente într-o țară sau alta. Oricum, încercarea de integrare simultană a celor trei piețe din statele marginalizate nu a fost nici măcar schițată până acum, cu excepția câtorva cazuri care se înscriu în rândul miracolelor economice postbelice. Ne referim, desigur, la unele state nou industrializate, care au fost serios ajutate pe multiple planuri, din motivele arătate mai înainte.

De-a lungul anilor, în literatura economică și-a făcut loc și un alt punct de vedere cu privire la globalizare. Acest proces a început să fie privit ca „...modalitate sau sistem de receptare și abordare pe termen lung a marilor probleme contemporane, determinate de interacțiunea multiplelor procese și fenomene economice, tehnice, politice, sociale, culturale, ecologice etc.” (Dobrotă, Niță, 1999, p. 228-229). Desigur, definirea globalizării ca *modalitate* sau *sistem de receptare și abordare* reprezintă o nouă viziune asupra acestui proces atât de complex. Dar ea deplasează analiza pe terenul unor probleme globale ale omenirii cunoscute, de altfel, cu mai multe decenii în urmă. Printre primii care le-au semnalat au fost membrii Clubului de la Roma (fondat în anul 1968), concluziile lor fiind expuse în numeroase lucrări de referință. Din lecturarea lor reiese cu claritate ideea potrivit căreia, în condițiile în care comunicațiile au devenit universale, informațiile instantanee și transporturile supersonice, omenirea s-a transformat treptat într-o entitate „cu trăsături globale, tinzând spre o piață globală și un sistem social global”. În această perspectivă, „ansamblul dobândește proprietăți și însușiri pe care componentele nu le posedă”. Suntem pe deplin de acord cu o asemenea abordare, numai că ea ne ajută să înțelegem mai bine doar problemele globale și necesitatea adoptării măsurilor corespunzătoare de către comunitatea internațională în vederea rezolvării lor. Ne lipsesc, în cazul de față, elementele și criteriile în baza cărora să putem defini și apoi caracteriza globalizarea în calitate de megatendință a lumii contemporane.

Semnificațiile globalizării sunt tratate uneori și prin prisma altor coordonate, cum ar fi distanțele. „Globalizarea este un proces în care distanțele geografice au încetat de a mai fi un factor determinant în stabilirea relațiilor economice, politice și social-culturale” (Lubbers, Ruud; Koorevaar, Jolanda, 1998, p. 1). În această succintă definiție găsim reunite aspectele atât obiective, cât și subiective ale globalizării. Pe de o parte, geografia a devenit mai puțin relevantă grație noilor tehnologii ale comunicării și strategiilor actorilor economici. Pe de altă parte, globalizarea a câștigat putere, forță, datorită faptului că oamenii au devenit conștienți de marile posibilități deschise de noile tehnologii și strategii. Atunci când acționează în concordanță cu această megatendință, ei reușesc să obțină rezultate mai bune. Firește, aici sunt luați în considerare marii agenți economici, adică marile firme cu activități transnaționale.

Prin urmare, definiția accentuează posibilitatea ca mărfurile și „simbolurile” să fie *eliberate de contextul lor geografic*. Se înțelege, Terra n-a devenit mai mică, nu s-a contractat, dar distanțele relative, da. Ceea ce ne surprinde în cazul de față nu este hotărârea cu care autorii citați pledează în favoarea acestui argument, acceptat, de altfel, și de noi, ci concepția lor despre o așa-zisă „globalizare completă”, sau „sistem pe deplin globalizat”. Ei consideră că, într-un asemenea sistem, mărfurile și simbolurile (probabil

se referă la bani) vor circula liber, iar „oamenii și societățile nu vor mai fi protejate de frontiere”. Cu un asemenea punct de vedere nu putem fi de acord. Fără a opta nici pe departe pentru izolaționism, fără a admira o ordine interrațională fragmentată, sau o regionalizare exagerat de defensivă, suntem de părere că, pe fondul accentuării procesului de globalizare, omenirea va păstra o serie de elemente de originalitate, de specific local, care vor imprima acestui proces o semnificație aparte.

Un punct de vedere mai realist, sau, cel puțin, mai apropiat de identificarea unor criterii cu ajutorul cărora să reușim o definiție cât mai exactă a globalizării, îl întâlnim la alți autori (Meyer, R., 1996, p. 26). Aceștia pornesc de la o întrebare aparent simplă, și anume: ce a adus nou acest proces al globalizării economiei? Încercând să răspundă la această întrebare autorii în cauză pun pe primul plan *creșterea interdependenței*: „evenimentele dintr-o țară au devenit strâns legate de ceea ce se întâmplă în alte state din lume”. Dacă, în trecut nu prea îndepărtat, națiunile se bucurau de o independență relativă, ele au cunoscut o creștere a interdependenței, îndeosebi în ultimele decenii. Omenirea nu a progresat prea mult în „agregarea” piețelor individuale, dar a devenit, în schimb, un *sistem al piețelor interdependente*. Acest lucru se poate observa cu ușurință urmărind viteza dispersiei internaționale a ideilor și concepțiilor privind produsele asimilate în fabricație. Inovațiile tehnologice introduse într-o anumită țară se răspândesc cu rapiditate în alte piețe naționale.

Firește, interdependența piețelor nu se mărginește numai la atât. De pildă, reducerea costurilor realizată într-o regiune geografică va avea efecte asupra competitivității produselor tuturor celorlalte țări. Prețul produselor dintr-o țară nu poate crește prea mult peste prețul acelorași produse din alte țări, fără a atrage după sine reacția consumatorilor care pot recurge la importuri. Pe o piață liberă, deschisă, comercianții cumpără la cel mai mic preț și încearcă să vândă la cel mai ridicat preț. Succesul unui competitor dintr-o anumită țară va avea un impact direct asupra poziției sale pe piața unei alte țări. Pe scurt, potrivit opiniei acestor autori, globalizarea piețelor se referă la procesul de integrare a piețelor. Într-o piață globală, firmele nu mai pot lua decizii în mod fragmentar, adică țară cu țară, așa cum, în mod tradițional, procedau companiile multinaționale în trecut nu prea îndepărtat. Sistemul piețelor interdependente le obligă să adopte o *strategie globală*, mai concret o strategie integrată valabilă pentru întreaga planetă. Toată activitatea companiilor de pe piețele naționale este parte integrantă a acestui plan global. Ele trebuie să adopte o structură globală, cu o autoritate centrală și responsabilitate pentru întregul sistem de implementare.

În mod logic, globalizarea piețelor și companiilor duce la *globalizarea concurenței*. Astfel, pe măsură ce piețele devin interdependente și companiile își coordonează activitățile strategice peste hotare, jocurile competitive încep să aibă un rol tot mai mare, fiind puternic interconținute. Datorită acestui fapt, consecințele succesului sau insuccesului competitiv pe o piață națională nu vor fi mult timp limitate la acea țară, ci vor avea un impact important asupra competitivității de ansamblu a firmei, fiind resimțite pretutindeni în lume.

Așadar, rădăcinile globalizării unei industrii anume pot fi căutate în însuși mediul sau în strategia unuia sau mai multor participanți la industria respectivă. În unele cazuri, globalizarea a fost inițiată de schimbări fundamentale intervenite în caracteristicile pieței, precum cererea consumatorilor sau tehnologiile de fabricație. În astfel de industrii,

companiile au reacționat pe larg la presiunile externe ale globalizării. În alte industrii, globalizarea a fost declanșată de specificul companiei care a reușit să obțină un avantaj competitiv urmând o strategie globală. Independent de cauzele care au generat-o, întotdeauna au existat o serie de circumstanțe specifice pieței care au condus spre adoptarea unei strategii globale.

Acestea sunt catalogate de literatura de specialitate în calitate de „forțe de presiune” (Prahalad, C. K.; Doz, Y., 1987, p. 31), fiind grupate în două mari categorii: forțe de presiune pentru o integrare globală a activității; forțe de presiune pentru o coordonare strategică globală

În cadrul primei grupe sunt inserate următoarele forțe: necesitatea utilizării de tehnologii avansate, care, la rândul său, presupune o cooperare operațională strânsă între centrală și filialele de producție răspândite în toată lumea; acces la resursele rare de materii prime și energie, sau spre resursele umane și infrastructurile de cercetare; presiunea din partea costurilor de producție care solicită realizarea de economii de scară, în stare să servească unor piețe naționale multiple.

Cât privește cea de-a doua grupă, forțele de presiune incluse se referă la: comportamentul consumatorilor, care urmăresc să cumpere întotdeauna mai ieftin (de aceea, firmele trebuie să-și coordoneze politica de prețuri peste hotare); prezența pe piață a unor competitori globali; intensitatea investițiilor, știindu-se că unele industrii necesită un nivel înalt de acumulare și cercetare-dezvoltare. De asemenea, piețele naționale pot prezenta caracteristici specifice, astfel încât companiile multinaționale trebuie să aprecieze fiecare țară ca o entitate de sine stătătoare. Aici pot fi întâlnite trebuințe diferite, determinate de tradițiile culturale și obiceiurile locale, comportamente diferite care pot să influențeze, în cele din urmă, deciziile de cumpărare, canale de distribuție mai mult sau mai puțin sofisticate, stații de radio și televiziune mai mult sau mai puțin dezvoltate, competitori locali mai mult sau mai puțin puternici, înlocuitori de mărfuri care pot influența oferta, infrastructuri tehnice mai mult sau mai puțin eficiente, în sfârșit, o legislație mai mult sau mai puțin favorabilă actelor de comerț. Toate acestea luate izolat, sau împreună, pot să se transforme în tot atâtea forțe antiglobalizare. Cert este faptul că, datorită lor, nici o piață nu poate fi caracterizată ca fiind realmente globală. De altfel, după opinia noastră, ar fi o greșeală să clasificăm piețele în globale și non-globale. Corect este să vorbim de procesul *de extindere a globalizării*. Acolo unde o industrie este caracterizată printr-un nivel înalt al presiunii pentru globalizare și o presiune relativ redusă a forțelor locale, trebuie să se adopte și să se urmărească o strategie globală. O dată cu adoptarea unei strategii globale, trebuie să se folosească și o structură organizațională globală, cu departamente funcționabile în orice condiții conjuncturale. Dimpotrivă, acolo unde forțele locale se fac mai puternic resimțite, va trebui să se adopte o strategie multinațională, multifocală, adeseori numită și strategie transnațională.

Prin urmare, pornind de la acest tablou general al strategiilor posibile de urmat, globale sau multidomestice, rezultă că procesul globalizării acoperă, în mod obișnuit, o realitate extrem de complexă, care necesită o analiză dinamică, și nu statică. Ea trebuie să dezvăluie abilitatea marilor firme de a-și coordona acțiunile de-a lungul meridianelor, în condiții de eficiență maximă.

Rezultă, așadar, că globalizarea economiei reprezintă ultimul stadiu al procesului de lărgire a dimensiunilor spațiului activității economice, proces început încă în perioada

preindustrială. Viteza de desfășurare, precum și direcția în care a evoluat au fost condiționate, de-a lungul timpului, de progresele înregistrate în domeniul transporturilor și al tehnologiilor de comunicație, iar în unele împrejurări, chiar de acțiunile guvernamentale privind crearea mediului economic favorabil afacerilor și oferirea mijloacelor materiale și umane necesare. În ultima parte a acestei lungi perioade istorice, un rol din ce în ce mai important l-au avut comerțul, investițiile străine directe și alianțele strategice între marile companii multinaționale. Datorită acestui fapt, economia mondială a devenit *structural interdependentă*, astfel încât i se poate atribui calificativul de *globală*, pentru a o distinge de cea internațională, care semnifică, după părerea noastră, un nivel inferior de integrare. Dată fiind literatura extrem de vastă dedicată acestui subiect, definirea globalizării s-a transformat într-un demers curajos și riscant. Totuși, din mulțimea definițiilor întâlnite până acum, una ne-a reținut în mod deosebit atenția. De altfel, pe aceasta o preferă și cunoscutul om de știință englez John H. Dunning, care s-a ocupat îndeaproape de fenomenul globalizării și corporațiile multinaționale (Dunning, John H., 1997, p. 12). Definiția în cauză este următoarea: „Globalizarea se referă la multiplicarea legăturilor și interconexiunilor dintre statele și societățile care fac parte în prezent din sistemul mondial. Ea descrie procesul prin care evenimentele, deciziile și activitățile desfășurate într-o parte a lumii au consecințe semnificative pentru indivizi și comunități situate la mari distanțe una de alta. Globalizarea are două trăsături distincte: sfera de acțiune (întinderea) și intensitatea (sau adâncimea). Pe de o parte, ea definește un set de procese care cuprind aproape tot globul, sau operează pretutindeni în lume, fapt ce împrumută acestui concept o conotație spațială. Pe de altă parte, ea presupune intensificarea nivelurilor de interacțiune, interconectare sau interdependență între statele și societățile care alcătuiesc comunitatea mondială. Prin urmare, alături de extindere a legăturilor, are loc și o adâncire a proceselor globale” (McGrew, Anthony; Lewis, P. G., 1993, p. 23).

John H. Dunning căruia, repetăm, i-a plăcut în mod deosebit această definiție, adaugă în lucrarea sa câteva comentarii pe care și noi le apreciem foarte mult. El subliniază că avem de-a face cu două forme ale globalizării: una superficială și alta profundă. Prima, dacă nu este vorba de o interpretare greșită a termenului, are în vedere angajarea unei țări, ca entitate economică de sine stătătoare, în schimburi comerciale, cu un singur produs, cu o altă țară, privită și ea ca o entitate distinctă. Cea de-a doua formă a globalizării, care o distinge ușor de alte forme ale internaționalizării, vizează tranzacțiile pe care un stat le efectuează cu un mare număr de state, din toată lumea. Aici nu ne mai confruntăm cu schimburi izolate, ci suntem în fața unei adevărate rețele a valorilor adăugate, în cadrul căreia tranzacțiile sunt coordonate de așa manieră încât să servească interesele comune ale unei comunități mondiale globalizate (Dunning, John H., 1997, p. 13). Astfel, o firmă globală posedă sau controlează un număr mare de filiale amplasate în diferite puncte ale Terrei și este angajată în alianțe sau rețele de afaceri pe aproape toate continentele. Ea își procură factorii de producție de care are nevoie (materii prime, capital, muncă și alte produse intermediare) de oriunde este mai avantajos, vânzându-și, în același timp, produsele și serviciile pe fiecare piață mai importantă a lumii. În mod similar, o țară care este deschisă forțelor globalizării are relații comerciale, financiare și investiționale foarte diversificate din punct de vedere geografic, iar valoarea adăugată asociată acestor relații reprezintă o parte semnificativă a produsului ei intern brut. S-a

format, în felul acesta, un adevărat trend universal în cadrul căruia firmele și țările sunt mai integrate economic. Drept urmare, structura economiei mondiale actuale este foarte diferită de cea pe care au cunoscut-o generațiile anterioare.

Pornind de la aceste constatări, John H. Dunning menționează, în particular, alte trei trăsături ale procesului de globalizare economică. În primul rând, el atrage atenția asupra semnificației acestui gen de tranzacții aflate în plină ascensiune. În al doilea rând, se distinge creșterea valorii producției firmelor obținută peste hotare, producție finanțată, în principal, prin intermediul investițiilor directe de capital și avantajată de diverse alianțe strategice, considerate ca fiind o formă de internaționalizare superioară comerțului propriu-zis cu mărfuri. În sfârșit, în al treilea rând, în economia mondială au apărut semne clare că agenții economici majori și-au schimbat modul lor de a gândi și opera, adoptând un comportament mai sistematic, în conformitate cu noile exigențe ale pieței (Dunning, John H., 1997, p. 14).

Firește, urmărind toate aceste transformări, nu putem să nu observăm că trăsăturile menționate mai sus nu sunt uniforme pentru toate firmele, sectoarele și țările. Unele piețe, cum este cea financiară, beneficiază de un grad de globalizare mai înalt, altele, cum ar fi cea tehnologică, rămân la nivel național sau regional. John H. Dunning consideră, de pildă, că trăsăturile amintite mai înainte sunt pe deplin aplicabile membrilor care alcătuiesc Triada economică și mai puțin, sau chiar deloc, altor zone geografice caracterizate prin subdezvoltare. Din această cauză, el înclină să creadă că termenul de *regionalizare* ar oglindi mai bine stadiul actual de dezvoltare a unor țări, sau grupuri de țări.

BIBLIOGRAFIE

- De Luca, Gianni; Minieri, Stefano; Verrilli, Antonio, *Nuovo dizionario di economia*, Essestampa, Napoli, 1998.
- Dobrotă, Niță (coord.), *Dicționar de economie*, Editura Economică, București, 1999.
- Dunning, John H., *The Advent of Alliance Capitalism*, în vol. „The New Globalism and Developing Countries”, edited by John H. Dunning and Khalil A. Hamdani, United Nations University Press, New York, 1997.
- Livesey, Frank, *Dictionary of Economics*, Pitman Publishing, London, 1993.
- Lubbers, Ruud; Koorevaar, Jolanda, *The Dynamic of Globalization*, paper presented at a Tilburg University Seminar on 26 November 1998.
- McGrew, Anthony; Lewis, P. G., *Global Politics: Globalization and the Nation States*, Cambridge, The Polity Press, 1993.
- Meyer, R., *International Competition: The Globalization of Competition*, în Jepma, C. J., Rhoen, A. P. (eds.), *International Trade. A Business Perspective*, Longman, London, 1996.
- Michalet, C. A., *Le capitalisme mondial*, Paris, Presses Universitaires de France, Coll. Economie en Liberté, 2e édition, 1985.
- Mouhoud, E. M., *Changement technique et division internationale du travail*, Paris, Economica, 1993.
- OCDE, *Performances de filiales étrangères dans les pays de l'OCDE*, Paris, OCDE, 1994.
- Oman, C., *Mondialisation et regionalisation: le défi pour les pays en développement*, Paris, OCDE, Etudes du Centre de développement, 1994.
- Prahalad, C. K.; Doz, Y., *The Multinational Mission*, The Free Press, London, 1987.

Internaționalizarea

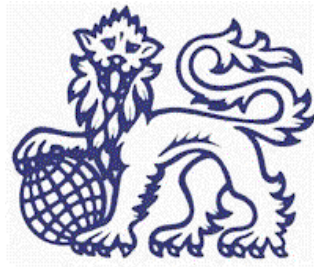
- ❑ internaționalizarea finanțării imobiliare
- ❑ noi instrumente de finanțare
(ex.: mortgage backed securities)
- ❑ metode internaționale de contabilitate și evaluare
- ❑ creșterea numărului tranzacțiilor internaționale
- ❑ majorarea investițiilor cu orientare internațională
- ❑ piețe noi cu potențial de dezvoltare în Europa de Est, China
- ❑ internaționalizarea cercetărilor științifice în domeniul economico – imobiliar

1. BSc (Hons) Architectural Technology and Design
2. BA (Hons) Architecture and Planning
3. BArch/MA Architecture
4. BSc (Hons) Building Service Engineering
5. BSc (Hons) Building Surveying
6. BSc (Hons) Built and Natural Environments
7. BSc (Hons) Business in Property
8. BA (Hons) Cities and Culture
9. BSc (Hons) Construction Management
10. BSc (Hons) Construction Commercial Management
11. BSc (Hons) Construction and Property Management
12. BSc (Hons) / BSc Construction Management
13. BA (Hons) Housing Policy and Management
14. MPlan / BA (Hons) Planning, Housing and Renewal
15. MPlan / BA (Hons) Planning with Leisure
16. MPlan / BA (Hons) Planning with Tourism
17. BA (Hons) Planning with Transport
18. MPlan / BA (Hons) Property Development and Planning
19. BSc (Hons) Property Management and Investment
20. BSc (Hons) Quantity Surveying and Commercial Management
21. BSc (Hons) Real Estate and Leisure Management
22. BSc (Hons) Real Estate (Valuation and Management)
23. MPlan / BA (Hons) Town and Country Planning
24. Bachelor of Town Planning
25. Certificate in Professional Development - Town Planning
26. Built and Natural Environments Foundation Year

Institute acreditate în Marea Britanie

The Royal Institute
of Chartered Surveyors

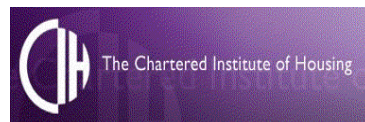
The Chartered
Institute of Building

The Royal Institute
of British Architects

The Chartered Institution
of Building Service Engineers

The Royal Town
Planning Institute

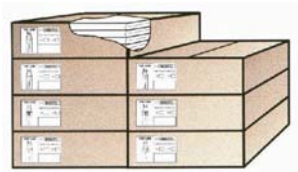
Schimbarea în învățământul superior

Procesul Bologna

Bachelor / Master

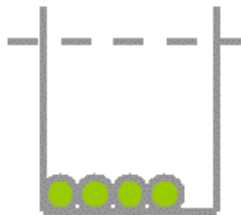
Modularizarea

Accreditare

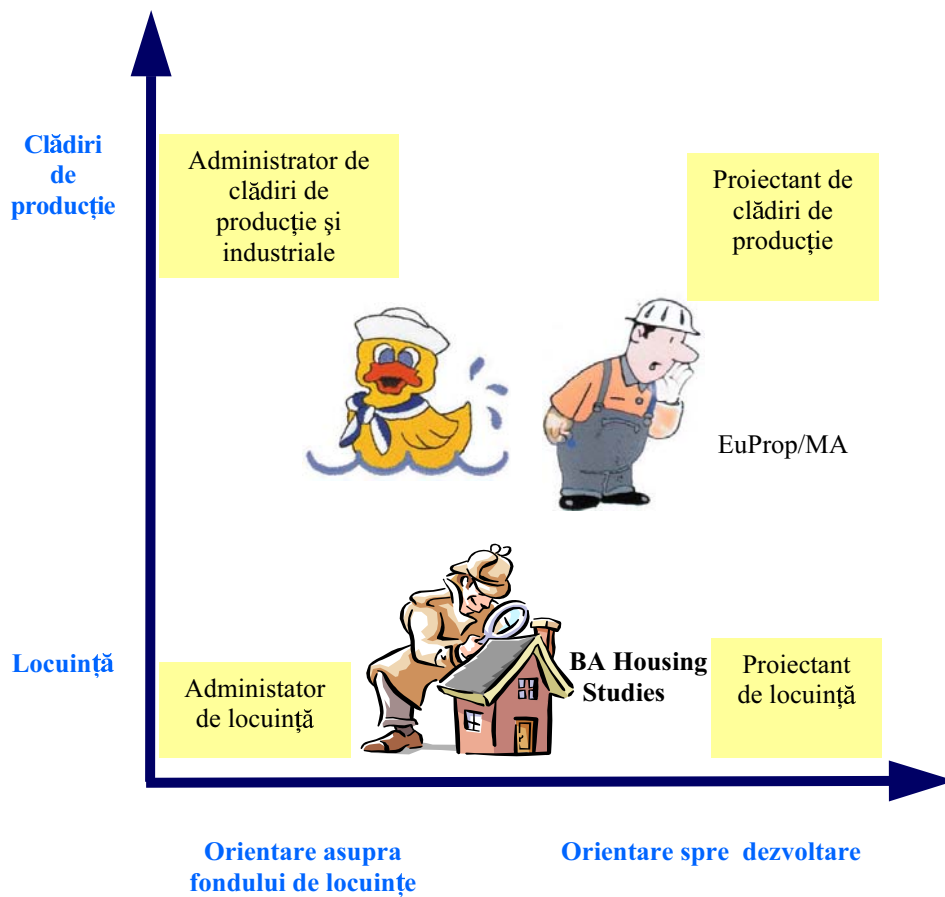

ECTS-Grade

Puncte de credit

Portfoliul de dezvoltare

2. Proiectul - Master in European Property Development and Investment

Dezvoltarea și scopul proiectului

Scopuri „generale- formale”

- structura studiilor din două elemente
- module, puncte de credit
- calitatea: acreditare, permisiune/licență

caracteristicile conținutului

- flexibilitate
- individualitate
- interdependență între discipline
- internaționalizare
- practică și cercetare
- întreprinderi&locuințe

politica institutului

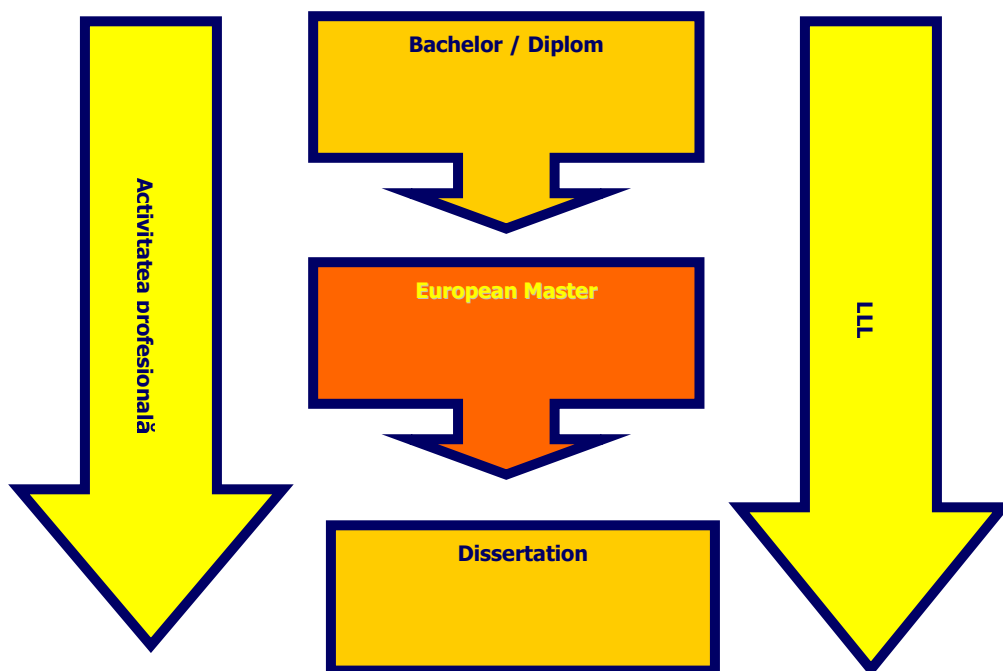
- orientarea către piață
- îmbunătățirea poziției în concurență
- „institut de învățământ pe toată viața”

**Un program de perfecționare și
pregătire a
unei noi generații de manageri în
economia imobiliară
cu responsabilitate internațională**

Caracteristici

- studiu de aprofundare
- taxe obligatorii
- internaționalizare: Est și SE Europei
- caracter de studiu la distanță: raportul între perioada de prezență și a studiului individual
- organizarea studiului individual: literatură de studiu
- două forme de studiu
- imaginea asupra meseriei: trei direcții de studiu

Poziția în decursul studiului

Ce avantaje are candidatul?

- un avantaj individual deosebit în fața altor concurenți
- economisire de timp și diminuarea costurilor
- conexiunea neîntreruptă între studiu și experiența profesională
- flexibilitate în planificarea individuală a carierei, familiei și a vieții fiecărui candidat

Grupele candidaților vizați

- condiții: studiu în cadrul unui institut de învățământ superior și primele experiențe profesionale, cunoștințe de limbă engleză și germană
- studii preferate: drept, economie, tehnică
- contactarea directă a candidaților străini

Parteneri

 <p>Internationales Begegnungszentrum St. Marienthal</p> <p>Sparkassen- akademie Hessen-Thüringen</p> <p>Immobilien-Institut</p>	 <p>Deutscher Mieterbund e.V.</p> <p>BUNDESVERBAND FREIER IMMOBILIEN- UND WOHNUNGSUNTERNEHMEN E.V.</p> <p>IWO Initiative Wohnungs- wirtschaft Osteuropa e.V.</p> <p>Rödl & Partner</p>
 <p>Hochschule Zittau / Görlitz (FH)</p> <p>HDL Hochschulverbund Distance Learning</p>	

European Property Development and Investment/MA

Proiectare, construcție și
păstrarea imobilelor

Evaluare imobiliară
internțională

Investiții și
finanțare
imobiliară

Proiecte la nivel
european

Informații
generale

Piețele imobiliare
internationale în studii
comparative

Direcția studiilor

Studienplan Vollzeit

Decursul studiilor

- 3 sau 5 semestre (în funcție de formă de studiu)
- studiu în domeniu: 20 din 30 module (reprezintă 100 puncte de credit)
- studiu individual cu literatură de studiu
- prezență (18 h pro modul și semestru):
 - seminar de aprofundare a materiei predate
 - seminar pentru proiecte
 - colocviu pentru probleme și întrebări actuale
 - seminar pentru prezentare
 - seminar complex asupra modulelor
- lucrarea de master (reprezintă 20 puncte de credit)

Perioda de studiu

Master-Portal:
**[http://www.hs-zigr.de/
bauwesen/FBB/Master](http://www.hs-zigr.de/bauwesen/FBB/Master)**

Prof. Dr. Stefan Kofner:
S.Kofner@hs-zigr.de

CONSIDERAȚII PRIVIND RISCUL SCHIMBURILOR VALUTARE ÎN CONDIȚIILE INTEGRĂRII ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

Conf. univ. dr. **Elena DOVAL**
Universitatea *Spiru Haret*

Rezumat

Procesul integrării României în UE implică provocări pentru toate organizațiile și pentru managementul acestora. Acest studiu se axează pe problematica cu care se confruntă organizațiile relativ la riscurile generate de schimburile valutare până când va fi utilizată moneda unică euro. Considerații teoretice și practice pe care managerii le pot utiliza să le faciliteze deciziile sunt de asemenea înfățișate.

Abstract

Remarks on the Risk of the Currency Exchange under the Circumstances of the Integration in the European Union

The Romanian process of integration within EU implies challenges for all the organizations and their management. This paper is focused on the problems the organizations have to face concerning the risks generated by the currency exchange until the single currency euro will be used. Theoretical and practical considerations that managers could use to make easier their decisions are emphasized as well.

Introducere

Integrarea în Uniunea Europeană a României aduce mai aproape în timp perspectiva trecerii la valuta unică europeană euro. Comunitatea de afaceri va beneficia de eliminarea riscurilor schimburilor valutare și va îmbunătăți funcționarea pieței interne. Schimbarea valutei naționale în euro va afecta însă fiecare organizație, care va fi pusă în fața unor noi provocări strategice, printre care:

- stimularea comerțului și investițiilor, dar și a presiunilor competiției;
- dificultăți în a menține nivelul prețurilor și a reacționa eficient la presiunile consumatorilor, care vor beneficia de creșterea transparenței prețurilor și a ofertei de produse și servicii între țările UE;

- schimbări în piața financiară și în cadrul compartimentelor financiare, provocate de eliminarea costurilor și riscurilor de translație a conversiei valutare;
- absorbția pieței naționale financiare și de capital, cu consecințe privind lichiditatea pieței, riscul împrumuturilor, diferențele fiscale;
- schimbări ale software utilizate în contabilitate, necesitatea trainingului personalului etc.

O mare parte din avantajele și provocările induse de trecerea la moneda unică se vor regăsi din ce în ce mai pregnant în cadrul procesului de integrare în UE, cu excepția acelor care se referă la conversia monedei naționale (ROL) în euro sau în alte valute. În continuare, studiul abordează succint problematica principală, referitoare la riscurile induse de schimburile valutare cu care se confruntă organizațiile și managementul acestora.

1. Despre piața schimburilor valutare

Riscul în schimburile valutare, ca orice risc financiar, ar putea fi definit ca fiind un produs asimetric și probabilistic al schimbării. Dacă nu există schimbare, nu există risc. Dacă există risc, rezultatul schimbării poate fi pozitiv sau negativ (asimetrie), iar incertitudinea schimbării este îngădită probabilistic, de unde și ideea de volatilitate ca măsură a riscului.

Într-o piață liberă, prețurile cresc sau scad continuu. Rata de schimb valutar este un preț la care se armonizează cererea și oferta de valută. Schimbările sau mișcările ratei de schimb valutar au impact asupra pieței fondurilor financiare și, ca urmare, asupra afacerilor. Organizațiile care acționează internațional sunt cele mai afectate de aceste schimbări, dacă activitățile lor se reduc la import-export, sau dacă strategiile lor au prevăzut deschiderea de filiale, fabrici, lanțuri de distribuție sau alte forme de intrare pe piețe străine.

La nivel macroeconomic, piața internațională a valutei ar trebui să se ajusteze singură, fiind dependentă de competitivitatea unei țări, de inflație, de rata dobânzii și de ritmul creșterii economice. Mecanismul de ajustare ar trebui să urmeze un scenariu, care ar putea fi descris succint astfel: dacă o țară își pierde din competitivitate (pierde piețe de vânzare, oferind produse sau servicii care nu încorporează un nivel tehnologic și de calitate așteptat de potențiali beneficiari), atunci și nivelul valutei autohtone pierde din valoare; dacă inflația crește într-o țară și, ca urmare, crește rata dobânzii, valuta autohtonă se apreciază întrucât investitorii sunt atrași de creșterea ratei dobânzii; valuta apreciată va reduce costul importurilor și va conduce la diminuarea cererii pentru export, având un efect deflaționist. În realitate piața valutară nu se ajustează singură, cel puțin nu într-o perioadă de timp scurtă, deoarece valuta este foarte volatilă. Volatilitatea pieței valutare este determinată de [2]:

- lipsa accesului la informații privind tranzacțiile în domeniul valutar, ceea ce conduce la apariția punctelor slabe în management și luarea de decizii suboptimale și, ca urmare, la crearea oportunităților pentru speculații;
- intervenția statului în reglarea ratei dobânzii (prin Banca Națională a unei țări sau prin decizii politice) și în influențarea ratei de schimb valutar prin diferite norme legale și prin achiziții publice; această intervenție a statului

nu a dat de-a lungul timpului rezultate pozitive, astfel că a urmat decizia de a se elimina rata de schimb valutar între țările puternic dezvoltate din Europa prin crearea valutei unice – EURO;

- dezvoltarea pieței speculațiilor valutare.

Când sunt implicate mai multe valute în comerțul internațional al unei țări, atunci ratele de schimb sunt stabilite de piață; de aici rezultă volatilitatea ridicată care caracterizează valuta. Economii puternice produc valute puternice întrucât stimulează exporturile din țările cu valută slabă. Cu cât o țară este mai deschisă, mai democratică cu atât forțele pieței care conduc la stabilitatea economică internațională a țării sunt mai puternice.

Piața fondurilor financiare este afectată de schimbările valutare în trei direcții:

- Schimbările în contul curent. Acestea sunt determinate de tranzacțiile comerciale curente și se datorează nevoii crescânde a importatorilor și exportatorilor de fonduri financiare curente în corelație cu creșterea nivelului de activitate comercială. De exemplu, dacă un distribuitor din România cumpără produse de la un furnizor din țările UE, acesta trebuie să cumpere euro pentru a plăti furnizorul.

- Schimbările în contul de capital. Acestea sunt determinate de împrumuturile bancare pentru achiziția activelor financiare pe termen lung, adică pentru investiții directe sau de portofoliu.

- Tranzacțiile speculative. Acestea sunt schimbări pe termen scurt și includ speculațiile privind mișcările valutare viitoare, fiind în creștere datorită eficienței tehnologiilor în telecomunicații, care permit transferul fondurilor speculative oriunde în lume în mai puțin de 24 de ore. Schimbările în rata de schimb valutar apar în diferențe de flux de numerar și în valoarea contabilă a organizației, dar nu rezultă mișcări de fonduri financiare.

2. Riscul tranzacțiilor valutare

Riscul schimburilor valutare poate fi de trei feluri: expunerea la riscul tranzacțiilor, expunerea la riscul translațiilor sau riscul contabil și expunerea la riscul economic sau riscul operațional și strategic [3].

Expunerea la risc în cadrul tranzacțiilor comerciale

Această expunere la risc apare în cadrul realizării obligațiilor contractuale, și poate provoca pierderi sau profit, dacă valuta trebuie să fie convertită pentru:

- a face plăți sau a încasa creanțe pentru schimburile comerciale de produse și servicii;
- a achita rate la împrumuturi bancare și dobânzile aferente;
- plata dividendelor;
- plata unor pachete de acțiuni când întreprinderea este cotate și prețul nu a fost încă confirmat.

Expunerea la riscul tranzacțiilor poate fi potențială sau actuală (fig. 1).

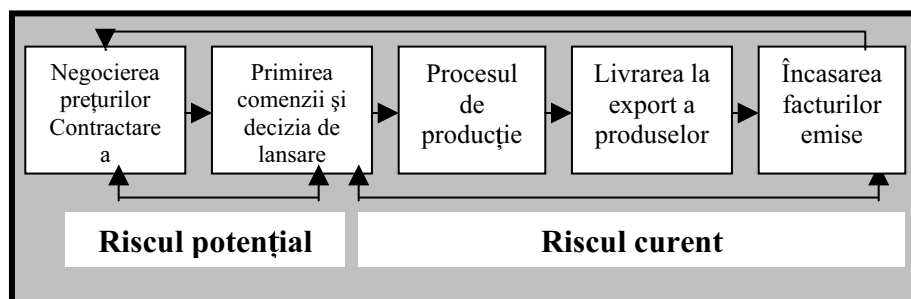

Fig. 1. Expunerea la riscul tranzacțiilor

De exemplu, o firmă din România decide exportul produselor nou create. Managementul firmei stabilește prețurile în euro și le negociază, primește comenzile din UE, achiziționează materii prime și materiale, fabrică produsele, le exportă și transmite facturile, așteptând încasarea banilor. În perioada de timp trecută de la stabilirea prețurilor și până la încasarea banilor și convertirea lor în ROL firma este expusă la riscul tranzacțiilor; la început este expusă la un risc „potențial”, iar după primirea comenzii, la un risc „actual”.

Expunerea la riscul tranzacțiilor are efecte directe asupra trendului afacerii, asupra fluxului de numerar, asupra profitului sau pierderii și asupra bazei de impozitare a profitului/venitului.

Expunerea la riscul tranzacțiilor se poate măsura și se bazează pe decizia asupra perioadei de vânzări și cumpărări expuse riscului; aceasta depinde de flexibilitatea prețurilor pentru a contracara efectul mișcărilor ratei de schimb valutar. Buckley (1996) [1] propune un tablou de previziune a vânzărilor și cumpărărilor de tipul fluxului de numerar pe termen scurt, utilizând o rată de schimb valutar anticipată pe orizontul de timp previzionat și determinând astfel expunerea netă la risc.

Expunerea la risc în cadrul translațiilor

Această expunere poate apărea în situațiile de translare a situațiilor financiare din țări unde o corporație multinațională are amplasate filiale sau secții productive pentru pregătirea situațiilor financiare consolidate în țara de origine (fig.2). Expunerea la riscul translațiilor nu afectează direct fluxul de numerar și nu implică mișcări de fonduri decât în cazul vânzării afacerii sau al repatrierii patrimoniului.

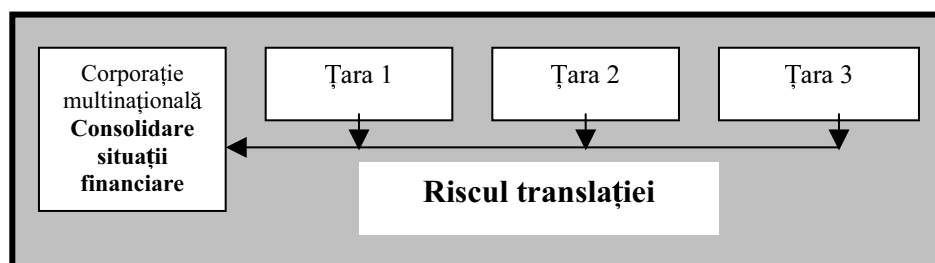

Fig. 2. Expunerea la riscul translațiilor

De exemplu, o corporație multinațională cu sediul în UE are o reprezentanță de vânzări sau o fabrică în România. Situațiile financiare din România pregătite în ROL vor fi translatate (transpose) în euro utilizând fie o rată de schimb Euro/ROL medie pe perioadă, fie cea de la sfârșitul anului sau uneori se practică o rată de schimb fixă.

Expunerea la riscul translațiilor este un concept contabil care afectează valoarea contabilă a organizației în țara de origine ca rezultat al ajustărilor ce intervin în translarea câștigurilor sau pierderilor nerealizate în țara unde este localizată filiala și care poate avea și implicații asupra fluxului de numerar viitor dacă filiala este vândută.

Expunerea la riscul economic

Această expunere la risc poate fi privită ca o expunere la riscul tranzacțiilor pe termen lung și măsoară mișcările în fluxul de numerar viitor datorate ratei de schimb valutar și, ca urmare, valoarea prezentă netă a firmei. Modificarea valorii firmei depinde de efectul viitor al ratei de schimb valutar asupra volumului vânzărilor, prețurilor și costurilor, după cum afirmă Eiteman (1995) [2]. Dacă expunerea la riscul tranzacțiilor implică fluxul de numerar curent asociat veniturilor din vânzări realizate, expunerea la riscul economic se referă la fluxul de numerar realizat și cel viitor legat de întreaga afacere (fig.3).

De exemplu: o firmă din România care fabrică produse pentru a le vinde pe piața UE este expusă riscului tranzacțiilor asupra tuturor vânzărilor sale către UE exprimate în Euro, dar și riscului economic, deoarece, în timp, firma va fi expusă riscului indus de rata de schimb între ROL și Euro. Dacă toți concurenții săi sunt localizați pe piața UE, atunci orice creștere a raportului ROL/euro va conduce la creșterea prețurilor de vânzare pe piața UE și deci la pierderea segmentului de piață creat.

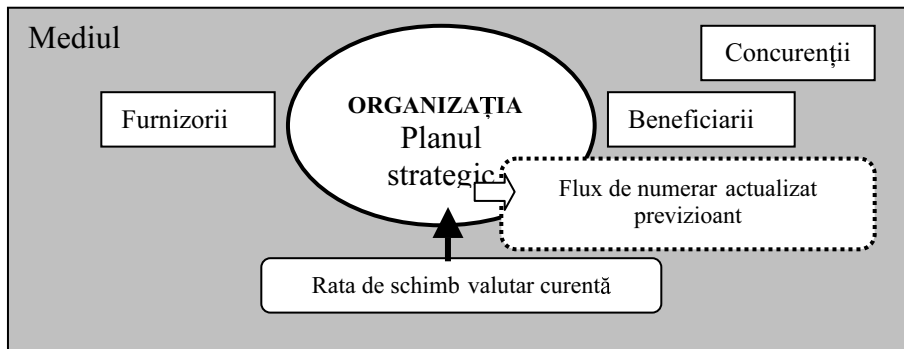

Fig. 3. *Expunerea la riscul economic*

Expunerea la riscul economic este dificil de măsurat, dar managementul poate implementa un sistem de previziune a datelor cuantificabile și a celor calitative pe baza scenariilor și a modelelor de analiză a mediului pentru a putea investiga interacțiunea mișcărilor valutare cu concurența, furnizorii, clienții sau alte grupe de stakeholderi și poate utiliza un tablou al fluxului de numerar previzionat scontat/actualizat „strategic”. Acest „flux de numerar actualizat strategic” se poate previziona pe perioade scurte de timp (luni), pe perioade medii de timp (1-2 ani) sau pe perioade lungi de timp (peste 2 ani), utilizându-se metode calitative și analiza de sensibilitate. Previziunile sunt un

instrument util, dar insuficient în deciziile manageriale, datorită volatilității ridicate a ratei de schimb valutar.

3. Abordarea volatilității

Volatilitatea ridicată a ratei de schimb valutar face ca previziunile să fie de cele mai multe ori inutile. Aceasta are un impact negativ în poziționarea produselor în lanțul de distribuție internațional, asupra politicii de prețuri și în general asupra planificării strategice a firmelor. În scopul atenuării impactului negativ al volatilității asupra planificării strategice a organizațiilor, pot fi adoptate o serie de decizii manageriale privind acțiunile curente, printre care:

- scanarea continuă a mediului extern național, internațional și în mod deosebit a mediului UE, prin care managementul poate înțelege schimbările și poate anticipa evoluția viitoare a principalelor elemente ale ciclului economic european;
- axarea managementului organizației pe activitățile importante care sunt reproductibile în viitor, dezvoltă competențe strategice și asigură avantajul competitiv, conducând la stabilitate în activitatea viitoare;
- combinarea expunerii la risc datorată valutei relativ la costuri cu cea relativ la venituri; de exemplu, dacă 10% din veniturile unei firme multinaționale care are deschisă o filială în România sunt în ROL expunerea la risc poate fi minimizată dacă 10% din costuri sunt exprimate în ROL;
- armonizarea imobilizărilor corporale străine cu datoriile străine;
- investițiile străine directe și politica de achiziții de portofoliu pot conduce la reducerea expunerii la risc;
- înțelegerea impactului mișcărilor valutare asupra situațiilor financiare, a veniturilor, costurilor și profitului;
- considerarea impactului mișcărilor cursului valutar asupra investițiilor și utilizarea analizei de senzitivitate în proiectele de investiții prin abordarea și a premiselor privind alternative ale evoluției cursului valutar [4].

Reducerea expunerii la riscul schimburilor valutare se poate realiza cel mai frecvent prin acțiunile de „hedging”. Aceste acțiuni pot răspunde constrângerilor interne și externe ale organizațiilor, managementul având la dispoziție o serie de tehnici, astfel:

- Compensarea bilaterală sau multilaterală. În situația în care firmele din același grup fac schimburi comerciale unele cu celelalte; de exemplu: o corporație multinațională cu sediul în Germania deține o firmă în Italia și o firmă în România. Firma italiană vinde materii prime firmei din România, care le prelucrează și vinde apoi produsele finite firmei din Italia, astfel că pentru corporație expunerea la risc este numai diferența dintre vânzările bilaterale.
- Ajustarea prețurilor. Când ROL devine mai puternic față de euro, exporturile din țările UE spre România sunt mult mai ieftine, iar exporturile din România spre țările UE devin mai scumpe. Managementul decide creșterea prețurilor produselor sau ale materiilor prime, dar acestea pot deveni necompetitive, sau poate stabili prețurile în euro sau în ROL în funcție de trendul raportului ROL/Euro.

- Împrumuturi bancare pe termen lung în euro sau în ROL în funcție de tendința de apreciere sau depreciere a valutei pentru a reduce expunerea la riscul economic.
- Constituirea garanției pentru riscul schimburilor valutare. Proiectele sociale sau economice care sunt finanțate prin credite UE pot fi garantate de stat prin asumarea răspunderii pentru expunerea la riscul valutar.

Concluzii

Identificarea și cuantificarea riscurilor cauzate de schimburile valutare, cunoașterea tipurilor de risc și a tehnicilor de reducere sau contracarare a riscurilor sunt aspecte importante în activitatea curentă a managerilor și pentru proiectarea planurilor strategice pe termen mediu și lung. În fond, orice manager este un mic bancher care cere bani pentru produsele și serviciile vândute, oferind facilități de tipul împrumuturilor pe termen scurt sau utilizând fondurile financiare ale furnizorilor; desigur că un manager nu și va pierde timpul, ca un adevărat bancher, cu analize detaliate, dar înțelegerea modului în care el trebuie să privească efectele riscurilor schimburilor valutare și a modalităților de control asupra acestor riscuri constituie competențe valoroase.

BIBLIOGRAFIE

1. Buckley A., *Multinational Finance*, Prentice Hall, 1996.
2. Eiteman D.K, Stonehill A., I., Moffett M., H., *Multinational Business Finance*, Addison Wesley, UK, 1995.
3. Stampleton T., *Economic drivers of change, in MBA course Marketing in a Complex World*, unit 2, The Open University Business School, Milton Keynes, UK, 2000, p. 100-104.
4. Sucher P, Wheatcroft R, *Foreign Exchange and Trade Risk, in MBA course Financial Strategy*, unit 8, The Open University Business School, Milton Keynes, UK, 1999, p. 8-18.

BĂNCILE MULTINAȚIONALE ȘI CENTRUL FINANCIAR LONDONEZ

Lector univ. dr. **Claudia BAICU**
Universitatea *Spiru Haret*

Rezumat

Evoluția activității bancare internaționale a atras după sine și dezvoltarea centrelor financiare internaționale în care își desfășoară activitatea multe din sucursalele și filialele băncilor străine. Între acestea, un loc important îl deține centrul londonez, care se remarcă din punctul de vedere atât al tradiției financiare, cât și al volumului și diversității operațiunilor sau numărului de sedii bancare străine pe care le găzduiește.

Cuvinte-cheie: activitatea bancară internațională, bănci multinaționale, centre financiare internaționale, centrul financiar londonez.

Abstract

Multinational banks and London's financial centre

The evolution of international banking has also determined the growth of international financial centres in which operate many of branches and subsidiaries of foreign banks. Among international financial centres London plays a key role due to its financial tradition, volume and variety of operations or number of foreign banks located here.

Key-words: international banking, multinational banks, international financial centres, London's financial centre.

1. Introducere

Ca răspuns la accelerarea schimburilor comerciale internaționale și investițiilor străine directe, după anii '60, activitatea bancară a fost supusă unui amplu proces de internaționalizare. Ulterior, acest fenomen a fost amplificat de alți factori, între care foarte importanți sunt liberalizarea fluxurilor de capital și dezvoltarea tehnologică.

Una din formele de manifestare a activității bancare internaționale este stabilirea de sedii în străinătate, prin implantarea de sucursale și filiale externe. Transnaționalizarea activității bancare a atras după sine și multiplicarea și diversificarea centrelor financiare internaționale. Între acestea, un rol important îl are Londra, unde se concentrează cel mai mare număr de sucursale și filiale ale băncilor străine. Pe lângă motive istorice, geografice, legislative, lingvistice sau de infrastructură, un factor-cheie care a contribuit la ascensiunea centrului londonez a fost dezvoltarea operațiunilor cu eurovalute. Acestea

au imprimat dimensiuni noi activității desfășurate la Londra, care s-a afirmat ca centrul internațional al operațiunilor cu eurovalute.

2. Transnaționalizarea bancară: cauze și efecte

Principalele modalități prin care activitatea unei bănci capătă dimensiuni internaționale sunt efectuarea de tranzacții în valute străine, operarea cu nerezidenții și transnaționalizarea activității, prin implantarea de sedii în străinătate. Primele două modalități de internaționalizare, respectiv efectuarea de tranzacții în valute străine și operarea cu nerezidenții, nu presupun neapărat, localizarea de filiale și sucursale externe, aceste activități putându-se realiza și de la sediile din țara-mamă. În schimb, transnaționalizarea bancară este un vector de internaționalizare specific unei etape superioare din evoluția activității internaționale a unei bănci, care presupune o serie de modificări în structura organizatorică, gestionarea activității, riscurile asociate, natura clientelei etc.

Spre deosebire de transnaționalizarea economiei reale, transnaționalizarea bancară este un fenomen de dată relativ recentă (anii '60-'70). Tonul a fost dat de băncile din SUA, care, profitând de conjunctura economică de după cel de-al doilea război mondial, și-au urmat firmele din țara de origine ce au investit în străinătate. Mai târziu, băncilor din SUA li s-au alăturat și bănci din Europa sau alte continente, procesul de transnaționalizarea bancară generalizându-se și căpătând amploare. După 1990, fenomenul s-a extins și în țările din Europa Centrală și de Est, inclusiv România. În prezent, de pe poziția de țară-mamă, țară-gază sau din ambele ipostaze, majoritatea țărilor lumii sunt implicate în acest proces global.

Factorii care stau la baza transnaționalizării bancare sunt numeroși și variați, între aceștia un rol important având: menținerea clientelei din țara de origine care a investit în străinătate; diferențele dintre țări în materie de reglementare a activității bancare; dispersia riscului; economia de scară; procesul de dereglementare; exportul și importul de capital; obținerea de profituri suplimentare ca urmare a saturației liniilor de activitate tradiționale din țările de origine; dorința băncilor de dimensiuni mari de a avea o prezență directă și activă pe piața eurovalutelor.

Inițial, motivul care a determinat băncile să-și stabilească sedii în străinătate a fost **însoțirea clienților din țara de origine care au investit pe piețe externe**. Odată ajunși în străinătate, aceștia aveau nevoie de o bancă pentru a-i deservi și, nu de puține ori, sistemul bancar și financiar din țara gazdă nu era suficient de dezvoltat. În acest context, băncile din țările de origine și-au urmat clienții care au investit în exterior, potențându-le activitatea și dezvoltând relațiile începute în țara de origine. Este important de subliniat faptul că și clienții sunt interesați să continue raportul început cu banca din țara de origine, pentru că aceasta, cunoscându-le istoricul, le poate acorda credite sau alte facilități mai rapid și în condiții mai avantajoase decât o bancă locală.

Diferențele dintre țări în materie de reglementare a activității bancare constituie o altă cauză care a condus la transnaționalizarea activității bancare. Existența acestor diferențe a determinat băncile din multe țări să se orienteze spre acele piețe străine în care reglementările și controlul activităților financiar-bancare erau mai puțin severe decât în țările de origine. Aceasta le permitea să obțină resursele de care aveau nevoie la costuri mai mici, ceea ce se răsfrângea pozitiv asupra profiturilor obținute.

Este cazul, de exemplu, al băncilor din SUA, care, după cel de-al doilea război mondial, au fost nevoite să-și extindă activitatea în exterior pentru a eluda restricțiile impuse de autoritățile monetare americane. În prezent, în condițiile globalizării piețelor financiare, respectiv, ale uniformizării controalelor și armonizării reglementărilor bancare pe plan internațional, importanța acestui factor pentru justificarea transnaționalizării bancare este în scădere.

Dispersia riscului și fructificarea avantajelor economiei de scară reprezintă alți factori care explică procesul de transnaționalizare bancară. Pentru a-și diversifica portofoliul și diminua riscul de credit, băncile mari, care dețin cote importante din piața internă a creditului, pot să-și stabilească sedii în străinătate și să deservească piețe noi. De asemenea, prin deservirea mai multor clienți, implantarea în străinătate permite băncilor să obțină economii de scară la o serie de activități.

Dereglementarea activității bancare a permis băncilor străine să opereze pe teritoriul național al multor țări care, anterior, interziceau sau restricționau activitatea desfășurată de băncile străine. De asemenea, instituțiile bancare au primit permisiunea de a efectua operațiuni și în alte sfere ale financiarului, astfel încât „granițele” care separau diferitele tipuri de activități financiare au devenit tot mai subțiri. Nu în ultimul rând, odată cu dereglementarea activității bancare, băncile străine au început să se bucure de același tratament la care erau supuse băncile naționale.

Exportul, respectiv importul de capital sunt alte cauze care pot determina băncile să-și localizeze sedii în străinătate. Pe lângă motive legate de păstrarea clientelei din țările de origine care au investit în străinătate, băncile din țările dezvoltate decid să-și implanteze filiale în țările mai puțin dezvoltate și pentru a-și valorifica fondurile disponibile. Situația inversă, deși mai puțin frecventă, se referă la băncile din țările emergente care își stabilesc sedii în exterior pentru a atrage fonduri pe care, ulterior, le investesc în țările de origine.

Strâns legat de exportul de capital există un alt factor care stă la baza transnaționalizării bancare, respectiv, **obținerea de profituri suplimentare** ca urmare a saturației liniilor de activitate tradiționale din țările de origine. Studiile efectuate au demonstrat faptul că băncile din țările dezvoltate preferă să investească în țările mai puțin dezvoltate și din cauza faptului că în țările de origine concurența este acerbă, iar posibilitățile de extindere sunt limitate. În aceste condiții, operarea în țările în care activitatea bancară tradițională este în plină expansiune reprezintă o modalitate eficientă de a obține profituri suplimentare. Acest model a fost urmat de multe bănci străine occidentale care au investit după 1990 în Europa Centrală și de Est, considerată o regiune în care creditul bancar și, în special, creditul de consum prezintă un mare potențial de creștere.

În sfârșit, **operarea în principalele centre ale europiei**, cum ar fi centrul financiar londonez, este o altă cauză care poate impulsiona băncile de dimensiuni mari să-și dezvolte sedii în afara granițelor naționale. Prin intermediul rețelelor externe care operează în aceste centre, băncile pot să obțină fondurile necesare finanțării multor activități, cum ar fi participarea la creditele sindicalizate.

Transnaționalizarea bancară prezintă o serie de **efecte** asupra sistemelor bancare din țările-gazdă. La fel ca în alte domenii, și în sectorul bancar investițiile realizate de

băncile străine contribuie la creșterea concurenței din cadrul sistemului bancar, al țării-gazdă, cu efecte pozitive asupra calității și costurilor produselor și serviciilor bancare. Aceste aspecte sunt cu atât mai evidente, cu cât sistemul bancar din țara-gazdă este mai puțin dezvoltat, iar aportul de capital și infuzia de *know-how* al investitorilor străini contribuie la modernizarea și creșterea eficienței sistemului bancar din țara-gazdă. Dintre consecințele benefice asociate prezenței băncilor străine în țările mai puțin dezvoltate pot fi enumerate: îmbunătățirea gamei produselor și serviciilor bancare, dezvoltarea tehnologică, introducerea metodelor inovatoare de management, pregătirea profesională a personalului bancar, aplicarea principiilor de marketing bancar, modernizarea canalelor de distribuție etc. Implicarea bancară străină conduce și la creșterea gradului de integrare a sistemelor bancare din țările gazdă mai puțin dezvoltate cu sistemele bancare din țările occidentale dezvoltate. De asemenea, investițiile efectuate de băncile străine contribuie și la facilitarea accesului sistemelor bancare mai puțin dezvoltate la piețele financiare internaționale, prin obținerea finanțării externe în condiții mai avantajoase.

Pe lângă avantaje, transnaționalizarea bancară ridică și o serie de probleme, legate, în principal, de pierderea controlului asupra sistemului bancar național și posibilitatea destabilizării acestuia în situația în care băncile străine s-ar retrage rapid de pe piața respectivă. Totodată, o altă temere manifestată de țările-gazdă se referă la îngreunarea procesului de supraveghere bancară. Alături de aceste aspecte, în țările mai puțin dezvoltate, restricționarea investițiilor efectuate de băncile străine este motivată și de necesitatea protecției băncilor locale mici, cu puțină experiență în domeniu.

În *concluzie*, se poate aprecia că transnaționalizarea bancară este un fenomen de dată relativ recentă care însă, de pe poziția de țară-gazdă, țară de origine sau din ambele ipostaze, a cuprins majoritatea țărilor lumii. Cauzele care determină implantarea de sedii în străinătate sunt numeroase, variind de la menținerea clientelei din țara de origine până la operarea în principalele centre ale europiei. Prezența băncilor străine pe teritoriul unei țări produce o serie de efecte pozitive, cum ar fi accentuarea concurenței în cadrul sistemelor bancare naționale, dar ridică și unele probleme legate, în principal, de creșterea vulnerabilității sistemelor bancare naționale, în condițiile în care băncile străine s-ar retrage rapid și concomitent. Multe din sucursalele și filialele băncilor străine sunt localizate în principalele centre financiare internaționale, între acestea Londra remarcându-se prin numărul mare de sedii bancare străine pe care le găzduiește.

3. Centrul financiar londonez: origini și perspective

Așa cum s-a subliniat, transnaționalizarea bancară, ca formă de manifestare a activității bancare internaționale, este strâns legată de dezvoltarea centrelor financiare internaționale, în care își desfășoară activitatea multe din sucursalele și filialele băncilor străine. Centrele financiare internaționale, suprastructurate pe piețele financiare ale țărilor unde sunt localizate, concentrează, la nivel internațional, cererea și oferta de valute și fonduri pe diferite termene, fiind adevărate „puncte vii” ale sistemului financiar internațional. Londra, New-York, Tokyo, Frankfurt, Paris, Singapore sau Hong Kong sunt centre financiare internaționale situate în zone orare diferite, care

asigură efectuarea tranzacțiilor financiare pe plan internațional în mod continuu, 24 de ore din 24.

Între centrele financiare internaționale se detașează centrul londonez din punctul de vedere atât al tradiției, cât și al volumului operațiunilor sau numărului de sedii bancare străine pe care le găzduiește.

Importanța Londrei ca centru financiar internațional s-a manifestat încă din cele mai vechi timpuri. Începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea și până la izbucnirea celui de-al doilea război mondial, Marea Britanie a deținut hegemonia financiară internațională, iar Londra, supremația între centrele financiare internaționale. Aceasta se explică printr-o serie de condiții favorabile care au caracterizat centrul londonez. Inițial (secolul al XIX-lea), un factor-cheie l-a reprezentat prezența fizică la Londra a diverselor piețe internaționale de mărfuri, care implicit, atrăgeau după sine și tranzacții financiare. La începutul anilor '90, un factor de succes au fost gradul de reglementare și nivelul de impozitare relativ relaxat, care au atras în centrul londonez multe din tranzacțiile financiare internaționale. Experiența acumulată și existența unei infrastructuri adecvate s-au constituit în factori de succes ulteriori care au permis ascensiunea centrului londonez și situarea sa, până la cel de-al doilea război mondial, pe primul palier al finanțelor internaționale.

Pierderea importanței lirei sterline și creșterea rolului dolarului american pe plan internațional după încheierea războiului au condus la eroziunea puternică a supremației Londrei ca centru financiar internațional în favoarea centrului new-york-ez. Însă apariția și dezvoltarea pieței eurovalutelor și, în special, a eurodolarilor au dat un nou imbold tranzacțiilor financiare derulate la Londra, care s-a afirmat ca centrul internațional al operațiunilor derulate pe această piață, aici concentrându-se cel mai mare număr de sucursale și filiale ale băncilor străine.

Situarea Băncii Centrale Europene la Frankfurt, și nu la Londra, și refuzul Marii Britanii de a adopta moneda unică euro au determinat unii analiști să considere că rolul dominant al Londrei în Europa va fi amenințat de ascensiunea rapidă a centrului financiar german. Evoluțiile ulterioare introducerii monedei unice euro au infirmat aceste temeri, demonstrând faptul că tradiția financiară a centrului londonez, experiența acumulată și ceilalți factori de succes sunt atuuri importante pentru Londra.

În *sinteză*, importanța Londrei ca centru financiar internațional se datorează acțiunii conjugate a mai multor factori: istorici, geografici, legați de infrastructură, legislativi sau culturali.

Din punct de vedere **istoric**, încă din secolul al XII-lea, bancherii italieni „lombarzi” (de la provincia Lombardia, o regiune din nordul Italiei) au început să-și amplaseze sedii la Londra. Dovezi în acest sens sunt denumirile unor străzi (*Lombard street*), care amintesc că băncile italiene de odinioară au fost prezente acolo¹.

Mai târziu, în secolul al XIX-lea, Londra a devenit „bancherul” lumii, aici fiind locul ideal de unde își procurau fondurile de care aveau nevoie multe firme din străinătate, inclusiv guverne ale diferitelor țări. Tot în secolul al XIX-lea, politica

¹ Jones, Geoffrey, *Banks as multinationals*, în Geoffrey Jones (ed.), *Banks as multinationals*, Routledge, London, 1990, p. 2-11.

comercială liberală și dezvoltarea unui imperiu colonial vast au determinat băncile britanice să-și localizeze primele sedii în străinătate, în special în colonii. În acest context, Londra rămânea punctul de referință, în care băncile britanice își stabileau sediile centrale, de unde se coordona activitatea tuturor sucursalelor.

În perioada contemporană, importanța Londrei ca centru financiar internațional este redată de o serie de indicatori sintetici, care reflectă gradul de internaționalizare financiar – bancară a unui centru:

- valoarea medie zilnică a schimburilor valutare este de 500 bn USD (502 bn EUR, 322 bn GBP), ceea ce reprezintă o treime din piața mondială;

- Londra deține primul loc în lume în ceea ce privește numărul băncilor străine – 480, mai multe decât în orice alt centru financiar;

- jumătate din cifra de afaceri globală a tranzacțiilor în acțiuni străine se realizează la Londra. În același timp, în comparație cu alte centre financiare internaționale, la Londra sunt listate cele mai mari companii străine;

- managerii de fonduri gestionează active în valoare de 2700 bn GBP (4216 bn EUR), din care 600 bn GBP sunt gestionate în numele investitorilor străini.

Totodată, Londra deține 39% din piața internațională a asigurărilor aviatice și 19% din cea a asigurărilor maritime ².

De subliniat că poziția superioară ocupată de Londra față de New-York în privința numărului băncilor străine pe care le găzduiește se datorează, în principal, numărului important de filiale și sucursale deținute de băncile din SUA în Londra (în special, bănci de investiții). De asemenea, se impune a fi menționat și faptul că numărul mare de bănci străine localizate în centrul londonez se justifică și prin rolul pe care Londra îl are în derularea operațiunilor cu eurovalute. Dacă o bancă dorește să aibă un rol important pe piața eurovalutelor, își implantează cel puțin un sediu la Londra.

Din punct de vedere **geografic**, Londra se situează în apropierea multor intermediari financiari europeni, părerea generală a oamenilor de afaceri fiind că Londra reprezintă centrul financiar internațional de unde se poate ajunge cel mai bine atât în Europa, cât și în Orientul Mijlociu și Africa.

În condițiile actuale ale dezvoltării tehnologiei informaționale și dematerializării piețelor, avantajele geografice își pot pierde din importanță, însă atractivitatea Londrei ca centru financiar internațional constă în continuare în **infrastructura dezvoltată**, care susține derularea tranzacțiilor financiare, personalul cu pregătire financiară superioară, „suflul internațional” care caracterizează locurile de tranzacționare.

Și din punctul de vedere al **reglementării operațiunilor**, Londra s-a bucurat, dintotdeauna, de un regim flexibil, puțin restrictiv, care a permis operatorilor financiari să aibă o mare autonomie. Cu toate acestea, e adevărat că, în prezent, ca urmare a generalizării procesului de dereglementare, avantajul Londrei din acest punct de vedere s-a diminuat, și alte centre financiare internaționale aplicând reguli mai puțin severe.

² Coggan, Philip, *Emergence of the euro fails to dent London's flourishing financial sector*, „Financial times”, 6 noiembrie 2002, p. 7.

Foarte relevante în evidențierea atuurilor centrului londonez sunt și **aspectele culturale și lingvistice**, respectiv, recunoașterea limbii engleze ca limba oficială a finanțelor internaționale.

Concluzii

Una din principalele forme de manifestare a activității bancare internaționale este transnaționalizarea bancară, fenomen de dată relativ recentă, care însă s-a generalizat, cuprinzând majoritatea țărilor lumii. Cauzele care determină implantarea de sedii bancare în străinătate sunt numeroase, variind de la menținerea clientelei din țara de origine și dispersia riscului până la operarea în principalele centre ale europiei. Transnaționalizarea bancară produce o serie de efecte asupra sistemelor bancare din țara-gazdă, contribuind la creșterea concurenței și eficienței acestora, mai ales în condițiile în care țara-gazdă este puțin dezvoltată. Pe de altă parte, pentru autoritățile din țara-gazdă, transnaționalizarea bancară ridică o serie de probleme legate, în principal, de posibilitatea creșterii vulnerabilității sistemului bancar național și îngreunarea procesului de supraveghere bancară.

Evoluția activității bancare internaționale a atras după sine și dezvoltarea centrelor financiare internaționale în care își desfășoară activitatea multe din sucursalele și filialele băncilor străine. Între centrele financiare internaționale un loc aparte îl ocupă Londra, a cărei atractivitate se datorează acțiunii conjugate a mai multor factori de natură istorică, geografică, legislativă, de infrastructură, culturală și, nu în ultimul rând, lingvistică. Centrul londonez se înscrie între primele trei centre financiare internaționale ale lumii, în multe domenii situându-se chiar pe primul loc. Un indicator sintetic care reflectă gradul de internaționalizare financiar-bancară a unui centru financiar este numărul de bănci străine pe care îl găzduiește, din acest punct de vedere, în Londra concentrându-se cel mai mare număr de bănci străine.

BIBLIOGRAFIE

- Brealey, R.A., E.C. Kaplanis, *The determination of foreign banking location*, „Journal of international money and finance”, vol. 15, n. 4, 1996 (August).
- Campayne, Paul, *The impact of multinational banks on international financial centres*, în „International business and global integration”, ed. by Mark Casson, The Macmillan Press LTD, Houndmills, Basingstoke, Hampshire, London, 1992.
- Ciurea, Monica Ileana, *Internaționalizarea activității băncilor comerciale*, în Negrițoiu (coord.), „Finanțarea internațională – instrumente, mecanisme și instituții”, Editura Expert, București, 1999.
- Costanzo, Antonio, *Le strategie di mercato internazionali*, în Walter Giorgio Acott (coord.), „Manuale di marketing bancario”, vol. 1, UTET Libreria, Torino, 1995.
- Crăciun Baicu, Claudia, *Activitatea bancară și finanțarea comerțului internațional*, Editura Fundației România de Măine, București, 2005.
- Davis, Philip, *The city, financial centre development and EMU*, NIESR/CEPII conference “British Business and the euro”, London, 6/2/2002.
- De Sury, Paul, *Il mercato delle eurovalute* în Claudio Demattè, Paul de Sury (coord.) “I mercati finanziari internazionali”, E.G.E.A. SpA, Milano, 1992.

- Focarelli, D., A.F. Pozzolo, *The determinants of cross-border bank shareholdings: an analysis with bank-level data from OECD countries*, Banca d'Italia, „Temi di discussione”, n. 381, 2000 (Ottobre).
- Institutul Bancar Român, *Instituții și activități financiar-bancare*, București, 2000.
- Lascelles, David, *Confidence in the City outside the euro*, New Europe, London, 1999.
- Naylor, Dawn, *Why have banks established themselves in foreign countries during the twentieth century?*, „Research papers in banking and finance”, Institute of European Finance, University of Wales, Bangor, n.12, 1997.
- Sijbrands, S., J.D. Eppink, *The internationalization of Dutch banks: a new beginning?*, în Leo Schuster (ed.) „Banking cultures of the world”, Fritz Knapp Verlag, Frankfurt am Main, 1996.

POLITICI ECONOMICE ȘI STATISTICA MEDIULUI

Conf. univ. dr. **Mariana Elena BALU**
Universitatea *Spiru Haret*

Rezumat

În procesul de aderare a României la UE, o problemă importantă este procesul de concepere și fundamentare a deciziilor politice din domeniul mediului. Astfel, între statistica de mediu și politica economică se stabilește un ansamblu complex de relații, în care statistica de mediu nu este doar un proces statistic, ci și un proces politic.

Procesul statistic furnizează informații necesare deciziilor de politică economică și poate ajuta la aplicarea politicilor de mediu. Statisticienii de mediu trebuie să fie conștienți de spațiul politic în care evoluează și să asigure fiabilitatea datelor produse.

Analiza economico-statistică a mediului poate fi aplicată atât în procesul decizional de mediu, cât și la controlul politicilor de mediu în strânsă legătură cu politica economică și cu performanțele acesteia.

Abstract

Economic policies and environment statistics

In the process of Romania's adhesion to the EU, a very important problem is the process of conceiving and grounding the political decisions in the environment field. Between the environment statistics and the economical politics there appears a multitude of relationships, in which the environment statistics is not just a statistical process, but also a political one.

The statistical process gives the necessary information for the economical politics decisions and can also help at carrying out the environment politics. The environment statisticians must be aware of the political space in which they perform and must assure the quality of the produced data.

The economical-statistical analysis of the environment can be used as much in the decisional environment process, as for the control of the environment politics in tight connection with the economical politics and its performances.

Procesul de realizare a obiectivelor de dezvoltare durabilă presupune ca politicile economice să țină seama de mediul înconjurător și de funcțiile economice ale resurselor naturale. Astfel, dezvoltarea economică trebuie să se facă prin păstrarea sănătății mediului pentru generațiile viitoare.

Pe fondul „marii tranziții” de la societatea industrială la cea postindustrială, vizibilă în multe țări avansate economic – cunoscută ca „al treilea val”, cum este numită de A.Toffler – se pune din ce în ce mai des problema mediului înconjurător, a protecției mediului. Astfel, apare noțiunea de ecologie, introdusă de E. Haeckel încă din 1866, în sensul de *economie a naturii* care evoluează până la noțiunea de economie ecologică, care a devenit disciplină academică încă din anii '30 ai secolului XX. Scopul fundamental al acestei științe rămâne acela de a descoperi ordinea în natură și de a o respecta, nu de a o distruge. Pornind de la rolul resurselor în economia contemporană se constituie *economia mediului*. Ea conține tehnici derivate din domeniul teoriei economice pure și aplicate, dar a încorporat și elemente din domeniul științelor naturii, din analiza sistemică și din domeniul eticii.

Privite în evoluție istorică, o parte din fundamentele economiei mediului pot fi regăsite în scrierile economiștilor clasici, dar majoritatea sunt atribuite economiei neoclasică.

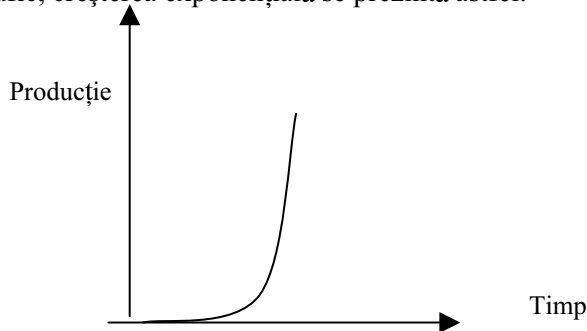
Să analizăm raportul dezvoltare economică – mediu în câteva lucrări:

1) Lucrarea *Limitele creșterii* (1972), studiu al sistemului mondial elaborat sub coordonarea prof. Dennis Meadows.

Studiul examinează 5 factori care limitează creșterea economică: populația, producția agricolă, resursele naturale, producția industrială și poluarea.

Analizând evoluția acestor factori în deceniile precedente se extrapolează o tendință exponențială, ajungându-se la concluzia că în viitor economia mondială ar suporta consecințe catastrofale. De aceea, se sugerează o intervenție în stoparea creșterii, realizarea așa-numitei „creșteri zero.”

Grafic, creșterea exponențială se prezintă astfel:

Din analiza celor 5 factori s-a constatat că în sistemul mondial:

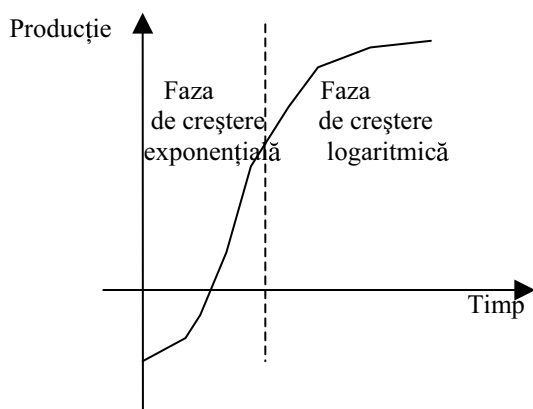
- creșterea populației și a producției industriale prezintă bucle pozitive și de conexiune inversă;
- poluarea, epuizarea resurselor naturale și foametea prezintă bucle negative.

Studiul a considerat că, dacă creșterile populației și ale producției industriale sunt corectate, atunci este posibil să se creeze o stabilitate ecologică și economică pentru o perioadă viitoare îndelungată.

2) Lucrarea *Omenirea la răspântie* (1974) este al 2-lea Raport al Clubului de la Roma elaborat de un colectiv condus de M. Mesarovic și E. Pestel.

Elementul calitativ nou introdus în model este conceptul de creștere organică (concept utilizat și de alte modele). Autorii acestui raport consideră societatea ca un organism viu, care în prima perioadă (copilărie, adolescență) cunoaște o creștere exponențială pentru ca spre maturitate să urmeze o încetinire, apoi o plafonare, fără a se opri funcționalitatea organismului.

Grafic, creșterea organică s-ar prezenta astfel:

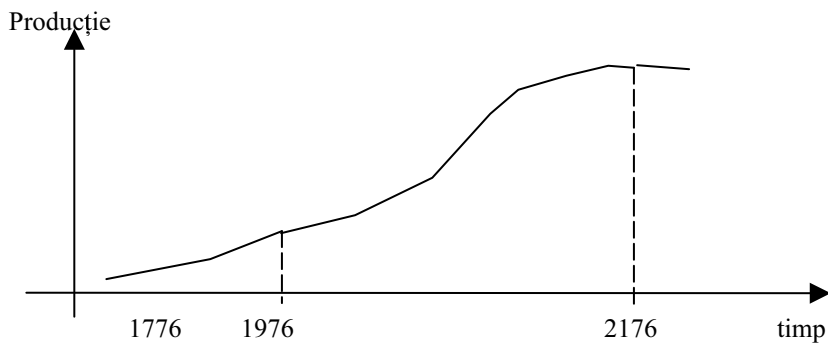
Modelul cuprinde următoarele elemente: ambiental, tehnologic, demoeconomic, social-politic, individual.

Autorii pledează pentru o nuanțare a definiției creșterii economice, pentru o tratare a ei pe regiuni. Ei arată că în regiunile industrializate consumul a atins proporții de risipă absurdă pe când, în alte regiuni, lipsa creșterii economice periclitează chiar existența omului. Toate acestea se întâmplă din cauză că în sistemul economic (mondial) lipsește un plan de dezvoltare.

3) Lucrarea *Următorii 200 de ani* (1976) a grupului H. Kahn. Grupul se situează pe poziții optimiste și respinge toate pericolele actualelor procese de creștere economică: epuizarea resurselor, energia, alimentația, poluarea etc., considerând că se vor rezolva în următorii 200 de ani, odată cu extinderea societății superindustriale și postindustriale pe întreg globul; autorii presupun chiar dezvoltarea activității de servicii cuaternare și de expansiune a civilizației umane în Cosmos. Momentele invocate au fost:

- până în 1776 – toate societățile de tip postindustrial;
- 1776 – declanșarea revoluției industriale;
- 1976 – tranziția spre societăți de tip super și postindustriale;
- 2176 – expansiunea civilizației postindustriale pe întreaga planetă.

Grafic, „Marea tranziție” prezentată de grupul lui H. Kahn se prezintă astfel:

4) În 1983 la Adunarea Generală a O.N.U. s-a elaborat Raportul Comisiei Mondiale pentru Mediu și Dezvoltare, intitulat *Viitorul nostru al tuturor*, care conține o mulțime de recomandări. O concluzie privind mediul, în această lucrare, este aceea prin care noi împrumutăm de la generațiile viitoare un capital ecologic, știind precis că nu-l vom putea niciodată restitui. Acționăm astfel pentru că nu dăm socoteală nimănui: generațiile viitoare nu votează, nu au putere politică sau financiară, nu se pot ridica împotriva deciziilor noastre.

Măsurile luate în domeniul mediului încă din 1980, când s-a conștientizat această problemă, au dus la concluzia: „Dacă nu luăm rapid și hotărât măsuri, ne îndreptăm către un dezastru ecologic”; aceste măsuri au culminat la sfârșitul anului 1984 prin adoptarea primului „program multianual” de protecție a mediului.

În 1986, în Olanda, guvernul a creat un grup interministerial care a redactat un „plan strategic de protejare a mediului”. Mult timp s-a considerat că evoluția economică, în care poluarea și degradarea mediului sunt „un rău necesar”, nu a ținut seama de mediu. Astăzi, principiul dezvoltării durabile consideră că mediul este o condiție principală a dezvoltării economice. Astfel, Olanda ține seama de aceste principii în planul elaborat pe un orizont de 20 ani.

Planul cuprinde 3 puncte:

a) închiderea ciclurilor „materiale”; ciclul de viață al produsului (materie primă – producție – utilizare finală) să aibă cât mai puține pierderi, să optimizeze utilizarea deșeurilor;

b) reducerea consumului de energie, economisind resurse financiare, ecologice, micșorând consumul de gaze care produce „efectul de seră”;

c) promovarea unor procedee de fabricație și a unor produse de calitate.

Observăm că trecerea de la teorie la practică în cazul unei dezvoltări durabile cere o voință politică fermă.

Una dintre măsurile propuse în acest plan este aceea ca „cheltuielile de protecție a mediului să ajungă la 3,5% din produsul național brut (PNB) în 2010.

Sistemele de calcul al performanței economice naționale (PNB) și al venitului național (VN – care este produsul național net în prețurile factorilor) nu țin cont de

deprecierea activelor naturale. Deși cifrele PNB-ului și PNN-ului apar ca fiind excelente într-un bilanț de sănătate economică, țara respectivă poate merge spre faliment prin epuizarea rezervelor naturale (zăcăminte minerale, ape, păduri, aer etc.). Reducerea rezervelor minerale și petroliere, despădurirea și pierderea de sol fertil pot antrena o mărire a costurilor de producție și, astfel, o scădere a randamentului. Iar cheltuielile antrenate pentru compensarea pagubelor ecologice vor contribui la crearea unei iluzii de „sănătate economică”.

Pagubele ecologice pot reduce producția, iar sistemele contabile țin cont de acestea dacă are loc și o scădere a venitului, deci o reducere a producției curente.

PNB-ul nu ia în considerare alte pagube ecologice, care nu sunt reflectate în scăderea veniturilor. Astfel, distorsionarea realității întărește doctrina eronată a contradicției între „economie” și „mediul înconjurător”.

Deducem că este nevoie de un sistem mai realist de evaluare a rezultatelor economiei naționale. De asemenea, un sistem de impozitare asupra resurselor ar diminua cererea și ar încuraja o utilizare durabilă a resurselor.

Există o teorie conform căreia degradarea mediului înconjurător este într-o relație invers proporțională cu dezvoltarea economică – teoria aparține lui Simon Kugnets, fiind cunoscută sub denumirea de *curba Kugnets* sau *curba EK*.

O curbă EK pentru mediu este o realitate empirică și o inevitabilă rezultantă a schimbărilor structurate – creșterea economică nu este în mod necesar optimă din cauza intrărilor în grafic, care pot fi reversibil încrucișate.

Această relație invers proporțională este datorată și distorsiunilor politice (subvențiile de energie, produse agrochimice, subevaluarea resurselor naturale), care sunt distructive din punct de vedere al mediului, dar și economic.

S. Kugnets a susținut ipoteza potrivit căreia, în cursul dezvoltării economice, diferențele cresc la început pentru ca apoi să scadă. Astfel, relația invers proporțională între inegalitatea venitului și nivelurile venitului pe locuitor a fost dovedită statistic și este cunoscută sub denumirea de „curba EK”.

Negarea sau acceptarea acestei curbe are implicații politice importante:

- implică o anumită inevitabilitate în degradarea mediului, odată cu dezvoltarea unei țări în special în procesul de industrializare inițială;
- în timpul procesului de dezvoltare, atunci când un anumit nivel al venitului pe cap de locuitor este atins – se pune problema reabilitării mediului.

Astfel, mediul are nevoie de o atenție deosebită, fie prin măsuri de politică internă, fie prin ajutor sau impunere internațională.

În acest context, s-a considerat că avem nevoie de o dezvoltare economică rapidă, pentru a depăși stadiul neprietenos al relației cu mediul. Dar această politică ar putea să nu fie optimă, deoarece:

- partea curbei în care creșterea economică mai mult dăunează decât ajută mediul ar putea să fie de zeci de ani și atunci nivelul viitoarei creșteri economice, poate fi depășit de stricăciunile actuale; eforturile depuse pentru întreținerea mediului pot fi justificate prin principii economice.

- poate fi mai ieftin să previi anumite forme de degradare a mediului astăzi, decât în viitor.

Degradarea mediului ar putea fi prevenită prin politici ecologiste, de natură să înlăture obstacolele în dezvoltarea economică a unei țări.

Tipurile de modele folosite mai frecvent pentru examinarea interacțiunii economie-mediu sunt cele sistemice de tip „macro” în dauna celor de echilibru parțial. În modelele macro sunt incluse:

- modele bazate pe balanțe materiale;
- balanța input-output (I/O);
- echilibrul general calculabil (C.G.E.);
- modele de programare lineară și nelineară (optimizare).

Experiența țărilor bogate și cu mecanisme de piață cu lungă tradiție arată că, indiferent de orientarea doctrinei și de practica social-economică, rolul statului în armonizarea aspectelor economice și sociale se manifestă prin instrumente specifice: buget, credite, dobânzi, impozite, prețuri, planificare etc.

În România, clasificarea sub aspect teoretic a tipului actual de economie și alegerea unui tip care să caracterizeze viitorul economiei noastre sunt necesare pentru a pune sub control involuția acesteia.

Trebuie să avem în vedere forma și cauzele fluctuațiilor într-un sistem economic în care informația nu este perfectă, variabila de stare nu se ajustează automat, iar inovațiile instituționale sunt generate de criză și de haos.

Toate acestea necesită o conducere strategică, activă, operativă, macro și microeconomică, o ierarhie a valorilor profesionale, cultivarea unei elite profesionale pentru ieșirea din criză. „Ecartul între ceea ce ar trebui să fie la nivelul conducerii, structurii, comportamentului sistemelor economice și ceea ce este (aleatoriu, confuzie, mediocritate) poate arăta drumul lung și complicat ce trebuie străbătut până la stăpânirea fenomenului economic”¹.

Astfel, putem observa că în procesul de fundamentare a deciziilor politice în domeniul mediului se realizează un ansamblu complex de relații între politică și statistică.

Statistica generează multe informații ce pot fi utilizate pentru facilitarea formulării politicilor economice și de mediu. Sistemul statistic de mediu poate fi analizat ca un proces statistic, dar ca și un proces politic.

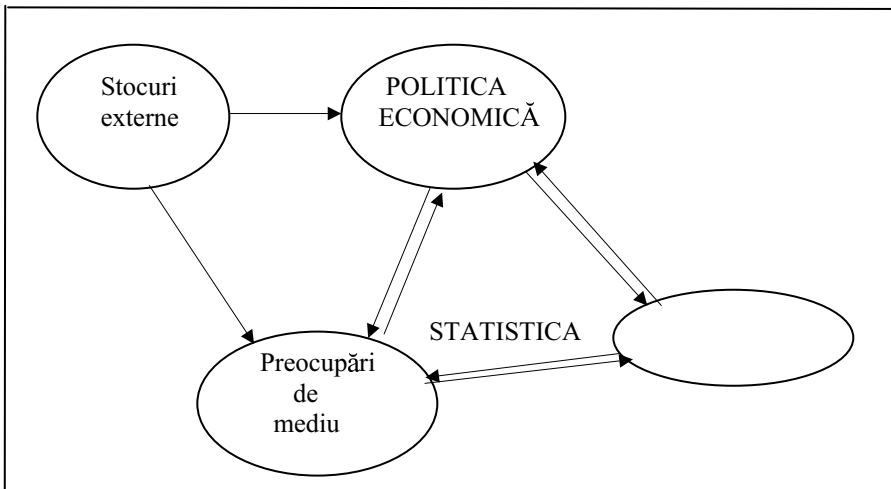
Informația statistică poate îmbunătăți decizia de politică economică, prin evaluarea performanțelor economice ale politicilor de reformă economică, și determina efectul reformelor politice.

Politicile guvernamentale se bazează pe elementele și indicatorii statistici ai mediului, care sunt solicitați în anumite etape ale ciclului de politică economică:

- definirea problemelor;
- stabilirea obiectivelor și priorităților;
- formularea unor măsuri politice specifice;
- analiza performanțelor și stabilirea comunicării.

Legătura dintre politica economică, statistică și preocupările pentru mediu pot fi prezentate schematic astfel:

¹ Gh. Manea, *Economia de piață reală: fundamente teoretice și tipuri concrete*, „Economistul” nr. 302/1993.

Modelul evidențiază 3 aspecte:

- legăturile dintre politică, statistică și preocupările de mediu sunt de tipul cauză-efect;

- existența unei relații între statistică și preocupările de mediu, cât și a unei relații între statistică și politica economică;

- șocurile externe (semnale ale politicii concretizate în cercetări științifice, evoluții economice etc.) au influență asupra politicii de mediu, inclusiv asupra statisticii. Din grafic rezultă o legătură dinamică între politica economică și statistica de mediu. La nivel strategic, statistica ajută la definirea unor probleme noi de acțiune politică. Statistica mediului va fi utilizată în legătură cu analizele și dezbaterile politice pentru a putea fixa priorități generale de evoluție a mediului. Statistica poate ajuta la aplicarea politicilor de mediu prin:

- stabilirea problemelor și priorităților de mediu;
- evidențierea punctelor de presiune asupra mediului;
- proiectarea politicilor de mediu;
- determinarea înțelegerilor internaționale pentru controlul poluării etc.

Statistica de mediu poate furniza informații ce contribuie la îmbunătățirea procesului de elaborare a politicii economice și de promovare a creșterii economice.

Sistemul indicatorilor sintetici economici completat cu informații de mediu stă la baza evaluării performanțelor economice, în contextul dezvoltării durabile.

Analiza economică cuprinde și evaluarea epuizării și degradării resurselor naturale.

BIBLIOGRAFIE

- I. Grădinaru, *Protecția mediului*, Editura Economică, București, 2000.
- V. Rojanschi, F.Bran, S.Diaconu, F.Grigore, *Abordări economice în protecția mediului*, Editura ASE, București, 2003.
- C. Mândricelu, *Sistemul statistic de mediu în procesul de aderare a României la UE*, în „Revista Română de Statistică” nr.2/2004.
- C.Negrei, *Economia și politica mediului*, Editura ASE, București, 2004.

II. PERFECȚIONAREA SISTEMULUI CONTABIL

AMORTIZAREA IMOBILIZĂRILOR CONFORM STANDARDELOR INTERNAȚIONALE DE CONTABILITATE

Asist.univ. **Mihaela Odi ZĂRNESCU**
Universitatea *Spiru Haret*

Rezumat

Activele imobilizate sunt supuse unui proces de depreciere prin care își pierd valoarea de utilitate și potențialul economic. Tipurile de depreciere cunoscute sunt deprecierea reversibilă și deprecierea ireversibilă.

În ce privește deprecierea ireversibilă, există posibilitatea de a determina măsura valorii care se depreciază prin procedee și sisteme de amortizare. Cu ocazia inventarului, deprecierea reversibilă este estimată la sfârșitul exercițiului, dacă în bilanț sunt introduse valori reale ale activelor imobilizate. Tipurile de amortizare cunoscute în literatura de specialitate sunt: amortizarea lineară, degresivă și accelerată

Abstract

L'amortissement des immobilisations conformément aux Standards Internationaux de Comptabilité

Les actifs immobilisés sont soumis à un processus de dépréciation par lequel ils perdent leur valeur d'utilité et leur potentiel économique. Les types de dépréciation connus sont la dépréciation réversible et la dépréciation irréversible.

Quant à la dépréciation irréversible, il existe la possibilité de déterminer la mesure de la valeur qui se déprécie par des procédés et des systèmes d'amortissement. À l'occasion de l'inventaire, la dépréciation réversible est estimée à la fin de l'exercice financier, lorsque dans le bilan sont inscrites des valeurs réelles des actifs immobilisés. Les types d'amortissement connus dans la littérature de spécialité sont: l'amortissement linéaire, dégressif et accéléré.

Activele imobilizate sunt supuse unui proces de depreciere prin care își pierd treptat valoarea de utilitate. Tipurile de depreciere care se cunosc sunt:

- depreciere reversibile;
- depreciere ireversibile.

Deprecierile reversibile constau în posibilitatea ca în perioada următoare activele imobilizate să cunoască o scădere a valorii lor de utilitate și, prin aceasta, prețul lor de piață să fie inferior valorii de intrare. O astfel de depreciere se estimează la sfârșitul exercițiului financiar cu ocazia inventarierii, astfel încât prin calcul să se facă o evaluare reală în bilanț a activelor imobilizate. Aceste depreciere sunt probabile, efectul lor este reglat în calculele de gestiune, prin sistemul provizioanelor.

Deprecierile ireversibile sunt datorate uzurii fizice și morale a activelor imobilizate. Pentru aceste deprecieri există posibilitatea determinării mărimii valorii care se depreciază, prin sisteme de amortizare.

Conform literaturii de specialitate franceze, prin amortizare se înțelege „constatarea contabilă a scăderii valorii unui element de activ, rezultat al trecerii timpului, progresului tehnic și din orice altă cauză” și ea constă în „corectarea valorii imobilizărilor cu suma deprecierilor pe care le-au suferit pe durata exercițiului și imputarea sumei acestor deprecieri rezultatului exercițiului în cauză”.

În literatura de specialitate din România, amortizarea este definită ca anuitate din valoarea de intrare a imobilizărilor corespunzătoare deprecierii ireversibile ca urmare a utilizării, a factorilor naturali, progresului tehnic sau a altor cauze și care se recuperează prin includerea sau trecerea pe cheltuielile fiecărui exercițiu financiar și apoi deducerea acestor cheltuieli din veniturile obținute.

Putem afirma că amortizarea reprezintă o recuperare din cheltuielile fiecărui exercițiu a deprecierii ireversibile a activelor imobilizate. În funcție de durata de utilizare a activelor imobilizate, amortizarea constituie procesul de repartitie a costului de achiziție a imobilizărilor pe mai multe exerciții financiare. Ea se referă la:

- reducerea valorii mijloacelor fixe ca urmare a uzurii lor;
- trecerea eșalonată pe cheltuieli a imobilizărilor necorporale.

Amortizarea are și un statut juridic, fiscal. Ea este o obligație ce decurge din principiile contabilității, din principiul continuității, cât și din principiul prudenței, întrucât agentul economic care nu amortizează imobilizările își supraestimează activul și rezultatul. În bilanțul contabil, la închiderea exercițiului financiar, activele imobilizate sunt reflectate la valoarea netă contabilă, care rezultă prin scăderea din valoarea de intrare a amortizării și provizioanelor.

Amortizarea imobilizărilor depinde de trei factori: valoarea de amortizat, durata de amortizare și metoda de amortizare.

Valoarea de amortizat reprezintă valoarea de intrare a activelor imobilizate, care poate fi costul de achiziție, costul de producție etc.

Durata de amortizare depinde de timpul de folosință a imobilizărilor, care diferă în funcție de țară, categorie și natura lor. De exemplu, în Franța, organismele publice propun durate cu titlu indicativ, iar unitățile patrimoniale, în funcție de condițiile concrete, stabilesc durata de viață. În SUA, duratele legale de amortizare sunt inferioare duratei de utilizare a bunului. În țara noastră, duratele de amortizare se stabilesc de către Guvern și se revizuiesc la cinci ani.

Durata normală de amortizare este diferită de durata fizică de utilizare a imobilizărilor și este echivalentă duratei economice în cadrul căreia folosirea activului produce profit, respectiv veniturile obținute din exploatarea sa acoperă cel puțin cheltuielile cu funcționarea, reparația și întreținerea lui.

Durata utilă de viață este definită de *IAS 16* astfel: ea reprezintă:

- perioada pe parcursul căreia se estimează că întreprinderea va utiliza activul supus amortizării;
- numărul unităților produse ce se estimează că vor fi obținute de întreprindere prin folosirea activului respectiv.

Agenții economici care imobilizează capital în active corporale și necorporale supuse deprecierii prin utilizare sau în timp vor calcula, înregistra în contabilitate și recupera uzura fizică și morală a acestora pentru refacerea capitalului imobilizat. Se supun amortizării bunurile și valorile destinate să servească activitatea pe o perioadă mai mare de un an și care se consumă treptat.

Terenurile au o durată de utilizare nelimitată și de aceea ele nu se amortizează. Dacă agentul economic are în patrimoniu terenuri care au o durată de utilizare limitată, atunci ele se includ în categoria imobilizărilor amortizabile.

Deprecierea imobilizărilor necorporale operează sub acțiunea unor factori specifici. Amortizarea imobilizărilor necorporale depinde de natura lor; astfel, cheltuielile de constituire se amortizează în cel mult 5 ani. În cazul activelor de natura brevetelor, licențelor, mărcilor de fabrică etc., amortizarea acestora se face pe durata de utilizare a acelor active. Imobilizările necorporale de natura concesiunii se amortizează pe durata contractului de concesiune.

Conform surselor de drept contabil din România, constituie obiect al amortizării toate imobilizările corporale, cu excepțiile următoare: mijloacele fixe aparținând proprietății publice, lacurile, bălțile, iazurile care nu sunt rezultatul unor investiții, precum și terenurile, inclusiv cele împădurite.

Amortizarea mijloacelor fixe se stabilește prin aplicarea cotei de amortizare asupra valorii de intrare a mijloacelor fixe și se include în cheltuielile de exploatare.

Cota de amortizare se calculează cu relația:

$$CA = 100 / \text{Durata normală de utilizare}$$

Această amortizare a mijloacelor fixe se calculează începând cu luna următoare punerii în funcțiune, până la recuperarea integrală a valorii de intrare, conform duratelor normale de funcționare.

Valoarea amortizabilă a unui element de imobilizări necorporale și corporale trebuie alocată în mod sistematic pe parcursul duratei de viață utilă a activului. Această alocare este reflectată prin metoda de amortizare, care trebuie să reflecte modul în care sunt consumate de către întreprindere beneficiile economice generate de activ.

Metoda de amortizare trebuie să fie utilizată cu consecvență, indiferent de nivelul de rentabilitate sau de considerațiunile de ordin fiscal, pentru a asigura comparabilitatea rezultatelor de la un exercițiu financiar la altul.

În țara noastră, potrivit *Legii nr. 15/1994 privind amortizarea capitalului imobilizat în active corporale și necorporale*, modificată și completată ulterior, agenții economici care desfășoară activități cu caracter economic amortizează mijloacele fixe utilizând unele din regimurile de amortizare: amortizarea lineară, amortizarea degresivă și amortizarea accelerată.

Amortizarea lineară constă în calcularea și alocarea uniformă a valorii contabile de intrare a activelor amortizabile pe toată durata normală de funcționare exprimată în ani. Relațiile de calcul al amortizării conform acestei metode sunt:

$$Ra = 100 / \text{DNU}$$

în care: Ra - Rata anuală a amortizării ;

DNU - Durata normală de utilizare.

$$A = Ra \times VCI$$

în care: A - amortizarea anuală;
VCI -valoarea contabilă de intrare.

O problemă care apare la calculul amortizării este aceea în care, în cursul anului, se produc intrări și ieșiri de active. În acest caz, trebuie recalculată, în funcție de durata efectivă de folosire durată anuală a amortizării. În literatura de specialitate, această problemă este cunoscută sub numele de *prorata temporis* a amortizării, care se calculează în raport de luna următoare celei în care s-a produs intrarea sau ieșirea.

Pentru a înțelege mai bine acest lucru, vom considera următorul exemplu:

Exemplul 1:

Dacă un mijloc fix în valoare de 18.000.000 lei a intrat pe data de 15 martie, durata de folosință fiind de 5 ani, atunci:

$$\text{Prorata temporis} = 100/5 \times 9/12 = 15 \%$$

$$\text{Amplitudinea amortizării} = 18.000.000 \times 15\% = 2.700.000 \text{ lei}$$

Pentru a demonstra sistemul de amortizare lineară, se ia următorul exemplu:

Exemplul 2:

Se cunosc următoarele date pentru o întreprindere:

- valoarea de intrare a bunului: 100.000.000 lei;
- durata normală de utilizare: 10 ani;
- punerea în funcțiune: 1 iulie, an N.

Se cere să se întocmească tabloul de amortizare a mijlocului fix în sistem linear.

$$Ra = 100/10 = 10 \%$$

$$\text{Amortizarea anuală} = 100.000.000 \times 10\% = 10.000.000 \text{ lei}$$

Tabloul de amortizare se prezintă astfel:

An	Valoarea contabilă de intrare	Amortizarea anuală	Amortizarea cumulată	Valoarea netă contabilă
1	2	3	4	5 = 2- 4
N	100.000.000	10.000.000	10.000.000	90.000.000
N+1	100.000.000	10.000.000	20.000.000	80.000.000
N+2	100.000.000	10.000.000	30.000.000	70.000.000
N+3	100.000.000	10.000.000	40.000.000	60.000.000
N+4	100.000.000	10.000.000	50.000.000	50.000.000
N+5	100.000.000	10.000.000	60.000.000	40.000.000
N+6	100.000.000	10.000.000	70.000.000	30.000.000
N+7	100.000.000	10.000.000	80.000.000	20.000.000
N+8	100.000.000	10.000.000	90.000.000	10.000.000
N+9	100.000.000	10.000.000	100.000.000	-
Total		100.000.000		

Sistemul de amortizare degresiv propune accelerarea procesului de amortizare în primii ani de la punerea în funcțiune. Amortizarea se poate calcula :

- prin aplicarea unei cote constante la o valoare descrescătoare;
- prin aplicarea unei rate degresive la o valoare constantă.

Amortizarea degresivă cu cota constantă aplicată la o valoare descrescătoare se utilizează în mai multe țări ca: Franța, Germania, Austria, România etc., fiind considerată o amortizare fiscală legală. Cotele de amortizare degresivă constante se obțin prin multiplicarea cotelor de amortizare lineară cu un coeficient prevăzut de lege, care variază astfel:

- 1,5 pentru durata de viață între 1 și 5 ani;
- 2 pentru durata de viață între 5 și 10 ani;
- 2,5 pentru durata de viață mai mare de 10 ani.

Acești coeficienți pot fi modificați numai prin hotărâre a Guvernului, la propunerea Ministerului Finanțelor Publice.

Tabloul de amortizare în sistemul degresiv cu cota constantă pentru mijlocul fix exemplificat va fi:

Anul financiar	Valoarea imobilizării la începutul exercițiului	Amortizarea	Amortizarea cumulată	Valoarea netă contabilă
N	100.000.000	20.000.000	20.000.000	80.000.000
N+1	80.000.000	16.000.000	36.000.000	64.000.000
N+2	64.000.000	12.800.000	48.800.000	51.200.000
N+3	51.200.000	10.240.000	59.040.000	40.960.000
N+4	40.960.000	8.180.000	67.220.000	32.780.000
N+5	32.780.000	6.556.000	73.776.000	26.224.000
N+6	26.224.000	6.556.000	80.332.000	19.668.000
N+7	19.668.000	6.556.000	86.888.000	13.112.000
N+8	13.112.000	6.556.000	93.440.000	6.556.000
N+9	6.556.000	6.556.000	100.000.000	-

$$\text{Rad} = \text{Ral} * 2$$

Ral - rata amortizării lineare

Rad-rata amortizării degresive

$$\text{Rad} = 10\% * 2 = 20\%$$

Amortizarea în primul an va fi dat de formula:

$$A I = 100.000.000 * 20\% = 20.000.000 \text{ lei}$$

În anul al doilea, formula de calcul al amortizării va fi:

$$A II = 80.000.000 * 20\% = 16.000.000 \text{ lei.}$$

Utilizarea metodei degresive de amortizare permite agenților economice să realizeze economii la impozitul pe profit la începutul perioadei de viață a imobilizărilor, ca urmare a creșterii cheltuielilor de exploatare, care determină reducerea profitului impozabil.

Sistemul de amortizare accelerat reprezintă o formă de recuperare în ritm rapid a valorii activelor imobilizate pentru evitarea uzurii morale. El afectează profitul în sensul reducerii și, pe această bază, micșorează impozitul datorat statului. Amortizarea accelerată constă în calcularea, în primul an de funcționare, în cheltuielile de exploatare

CONTABILITATEA DE ANGAJAMENTE – DOMENIU DE REFERINȚĂ ÎN REFORMA MANAGEMENTULUI FINANCIAR DIN SECTORUL PUBLIC

Conf. univ. dr. **Elena-Doina DASCĂLU**
Lector univ. dr. **Dan Radu RUȘANU**
Universitatea *Spiru Haret*

Rezumat

Un management modern înseamnă realizarea obiectivelor cu maximum de eficiență în condițiile asumării responsabilității pentru rezultatele obținute.

Reforma managementului vizează, printre altele, domenii-cheie cum ar fi: bugetul de programe; contabilitatea pe bază de angajamente; auditul public intern; auditul public extern.

Contabilitatea de angajamente reprezintă sistemul în care tranzacțiile și alte evenimente sunt recunoscute în momentul când apar și când numerarul sau echivalentul acestuia este încasat sau plătit.

Beneficiile contabilității de angajamente constau în faptul că situațiile financiare întocmite în acest sistem furnizează utilizatorilor interni și externi informații care: permit guvernului să-și asume responsabilitatea pentru utilizarea tuturor resurselor; dau posibilitatea guvernului să-și asume responsabilitatea pentru managementul activelor și datoriilor prezentate în situațiile financiare; relevă modul în care a finanțat guvernul activitățile și a obținut numerarul necesar; permit utilizatorilor să evalueze capacitatea guvernului de a achita datoriile și de a cunoaște nivelul angajamentelor; indică poziția financiară a guvernului și a schimbărilor care au avut loc; folosesc la evaluarea performanței în termeni de costuri ale serviciilor, eficiență și eficacitate.

Reforma administrativă nu poate fi realizată fără schimbări majore de concepție în ceea ce privește managementul public, valorile și principiile fundamentale ale acestuia în vederea satisfacerii pe deplin a intereselor cetățenilor, a așteptărilor și nevoilor acestora.

Cuvinte-cheie: Reformă; Management financiar public; Contabilitate publică; Contabilitate de angajamente

Abstract

Modern management implies reaching objectives with a maximum of efficiency together with assuming the responsibilities for the achieved outcomes

The management reform targets, among others, key areas like: Program budgeting; Accrual accounting; Internal public audit; External public audit.

The accrual accounting represents the system where transactions and other events are acknowledged at the time of occurrence and when the amount or its equivalent is collected or paid.

The benefits of the accrual accounting are that the financial reports made according to this system provide the internal and external users information which: Allow to the government to take its responsibility for the use of all the resources; Give the government the possibility to take its responsibility for the management of the assets and liabilities shown in the financial reports; Shows the way the government financed the activities and obtained the needed amounts; Allows the users to assess the capacity of the government to pay back debts and to know clearly the level of commitments; Shows the financial position of the government and of the changes occurred; Are used in assessing the performance in terms of service costs, efficiency and effectiveness.

The administration reform may not be fulfilled without major vision changes in which regards the public management, its main values and principles, aiming to fully satisfy the interests of the citizens, their expectancies and needs.

Key-words: Reform; Public financial management; Public accounting; Engagement accounting.

Managementul public cunoaște o nouă abordare, orientată către rezultate și structuri de responsabilitate financiară, ceea ce implică ajustări în logica generală a previzionării bugetare și a contabilității publice. Ca atare, devine imperios necesară trecerea de la o contabilitate de casă, bazată pe intrări, la o contabilitate care să urmărească rezultatele și performanța.

Nu există nici un dubiu asupra faptului că eficiența și eficacitatea în sectorul public trebuie îmbunătățite, managementul public în instituțiile publice trebuie să se bazeze pe metode moderne, iar managerii trebuie să fie apreciați în funcție de capacitatea acestora de a rezolva atât problemele generale, cât și aspectele specifice.

Un management modern înseamnă realizarea obiectivelor cu maximum de eficiență în condițiile asumării responsabilității pentru rezultatele obținute.

Reforma administrativă nu poate fi realizată fără schimbări majore de concepție în ceea ce privește managementul public, valorile și principiile fundamentale ale acestuia în vederea satisfacerii depline a intereselor cetățenilor, a așteptărilor și nevoilor acestora.

De asemenea, reforma managementului public reclamă pregătirea resurselor umane din instituțiile publice pentru a înțelege necesitatea, conținutul schimbărilor introduse de reformă, rolul și responsabilitatea fiecărui funcționar public.

Reforma managementului vizează, printre altele, domenii-cheie cum ar fi: bugetul de programe; contabilitatea pe bază de angajamente; auditul public intern; auditul public extern.

Țările care au implementat o reformă a managementului public au introdus conceptul de contabilitate de angajamente. Această noțiune reprezintă sistemul în care tranzacțiile și alte evenimente sunt recunoscute în momentul când apar și când numerarul sau echivalentul acestuia este încasat sau plătit.

Contabilitatea de angajamente se concentrează asupra resurselor și rezultatelor, iar consumarea resurselor este înregistrată pe întreaga durată de viață a acestora. Aspectele principale ale acestui sistem de contabilitate se fac resimțite și în sectorul public prin utilizarea principiilor de contabilitate general acceptate (GAAP).

Comunitatea internațională este în curs de a pune de acord principiile contabile comune care urmează să se aplice în sectorul public.

Comitetul pentru sectorul public (PSC) al Federației Internaționale a Contabilității (IFAC) a elaborat un set de 21 standarde internaționale de contabilitate pentru sectorul public (IPSAS).

Comitetul recunoaște beneficiile semnificative ale unor informații financiare consistente și comparabile și apreciază că adoptarea IPSAS va îmbunătăți calitatea și va asigura comparabilitatea informației financiare raportate de entitățile din sectorul public din întreaga lume.

Rapoartele financiare descriu efectele tranzacțiilor și ale altor evenimente după gruparea acestora în funcție de caracteristicile economice.

Elementele recunoscute de contabilitatea de angajamente sunt activele, datoriile activului net de capitaluri, veniturile și cheltuielile.

Deși se concentrează pe toate activele, nu numai pe numerar, raportările financiare conțin informații complete despre fluxurile de lichidități, situația fluxurilor de trezorerie și contul de execuție bugetară făcând parte integrantă din situațiile financiare.

Sistemul contabil furnizează utilizatorilor informații despre modul de utilizare a resurselor publice, costul operațiunilor sau al serviciilor prestate și alte informații utile în evaluarea poziției financiare și a rezultatelor pe criteriul economicității și eficienței.

Beneficiile contabilității de angajamente constau în faptul că situațiile financiare întocmite în acest sistem furnizează utilizatorilor interni și externi informații care:

- permit guvernului să-și asume responsabilitatea pentru utilizarea tuturor resurselor;
- dau posibilitatea guvernului să-și asume responsabilitatea pentru managementul activelor și datoriilor prezentate în situațiile financiare;
- relevă modul în care a finanțat guvernul activitățile și a obținut numerarul necesar;

- permit utilizatorilor să evalueze capacitatea guvernului de a achita datoriilor și de a cunoaște nivelul angajamentelor;
- indică poziția financiară a guvernului și a schimbărilor care au avut loc;
- folosesc la evaluarea performanței în termeni de costuri ale serviciilor, eficiență și eficacitate.

Informațiile despre venituri și cheltuieli sunt esențiale pentru luarea deciziilor la nivel guvernamental cu privire la evaluarea impactului impozitelor și a altor venituri ce determină politica fiscală a guvernului. De asemenea, dau posibilitatea să se evalueze nevoile de împrumuturi pe termen lung.

Informațiile despre cheltuieli sunt importante pentru fundamentarea deciziilor cu privire la finanțarea serviciilor viitoare.

Contabilitatea de angajamente furnizează informații care permit măsurarea costurilor serviciilor furnizate. De asemenea, sistemul pune la dispoziție informațiile necesare analizării costurilor programelor inițiate și a activităților desfășurate.

Actualmente, numai câteva guverne din lume au adoptat principiile contabilității de angajamente în sectorul public, dar se poate aprecia că există un trend crescător al orientării spre contabilitatea de angajamente, ca parte a reformelor care vizează managementul financiar.

Se poate aprecia că, în România, contabilitatea instituțiilor publice se apropie mai mult de cerințele contabilității de angajamente, deoarece tranzacțiile și evenimentele se contabilizează în momentul în care se produc.

Cheltuielile reflectă suma bunurilor și serviciilor consumate în timpul unui an, chiar dacă sunt plătite sau nu în acel an.

Se poate afirma că principalele slăbiciuni ale sistemului contabil românesc la începutul reformei se refereau la:

- recunoașterea veniturilor numai în momentul încasării;
- recunoașterea cheltuielilor în momentul efectuării fără însă a se respecta principiul independenței exercițiului;
- recunoașterea tuturor activelor cu excepția unor tipuri specifice de active, precum infrastructura, activele din patrimoniul cultural național, înregistrate pe cheltuieli în momentul achiziției sau construcției;
- înregistrarea pe cheltuieli a valorii activelor fixe, concomitent cu recunoașterea activelor fixe respective;
- înregistrarea la venituri a unor împrumuturi, concomitent cu recunoașterea ca datorii a împrumuturilor respective.

De menționat că nu există o directivă a Uniunii Europene care să oblige guvernele statelor membre să adopte contabilitatea de angajamente în sectorul public.

Cu toate acestea, începând de la 1 ianuarie 2005, principiile contabilității de angajamente sunt aplicate în execuția bugetului Uniunii Europene, ca urmare a cuprinderii în textul Regulamentului financiar aplicabil bugetului general nr.1605 din 25 iunie 2002 și al Regulamentului Comisiei Europene privind regulile detaliate de implementare a Regulamentului financiar nr.2342 din 23 decembrie

2002 a unor prevederi ce decurg din Standardele internaționale contabile pentru sectorul public.

Deoarece în finalul Regulamentului financiar există o prevedere care stipulează că „acest regulament trebuie să fie obligatoriu în totalitatea sa și direct aplicabil statelor membre”, țările membre ale Uniunii Europene sunt preocupate de stabilirea unor calendare privind adaptarea reglementărilor naționale din domeniul bugetar, contabil și audit la cerințele specificate în documentul menționat.

Această problemă trebuie să stea și în atenția României, n calitatea sa de viitoare membră a UE.

În realizarea acestor cerințe, pentru sistemul contabil public din România pot fi stabilite câteva direcții de acțiune ale reformei:

- identificarea și evaluarea activelor existente;
- dezvoltarea politicilor contabile: principii specifice, baze, convenții, reguli și proceduri pentru prezentarea situațiilor financiare;
- stabilirea noului sistem de contabilitate pe bază de angajamente;
- achiziționarea de sisteme informatice corespunzătoare cerințelor contabilității de angajamente;
- testarea pe un eșantion reprezentativ de instituții publice;
- pregătirea profesională atât pentru specialiștii din compartimentele financiar-contabile, cât și pentru utilizatorii informației financiare, aferente exercițiului, indiferent dacă veniturile au fost încasate, iar cheltuielile plătite pentru determinarea rezultatului patrimonial – excedent sau deficit patrimonial.

În trecerea la contabilitatea de angajamente, România trebuie să aibă în vedere cerințele Regulamentului financiar aplicabil Uniunii Europene, deja menționat, și anume a prevederilor privind „Prezentarea conturilor și a contabilității”, care cuprind:

- metodele de evaluare a activelor și pasivelor;
- principiile de contabilitate general-acceptate;
- structura planului de conturi;
- structura situațiilor financiare.

BIBLIOGRAFIE

- Commission Regulation (EC, Euratom) No 2342/2002 of 23 December 2002 laying down detailed rules for the implementation of Council Regulation (EC, Euratom) No 1605/2002 on the Financial Regulation applicable to the general budget of the European Communities - *Official Journal L 357*, 31/12/2002 P. 0001 – 0071.
- Council Regulation (EC, Euratom) No 1605/2002 on the Financial Regulation applicable to the general budget of the European Communities.
- Anthony Rice, *Accounts Demystified*, Prentice Hall 2001.
- Philip Stanley, *How to Read and Understand Balance Sheets in the New Millennium*, Information Australia, 2000.

PIAȚA ASIGURĂRILOR SUB SEMNUL CUTREMURULUI

Lector univ. dr. **TITEL NEGRU**
Universitatea *Spiru Haret*

Rezumat

Prin natura lor, asigurările, reprezintă un domeniu interdisciplinar, în care, pe lângă economiști, specialiști în finanțe, respectiv, în asigurări, este necesară prezența inginerilor din construcții, specializați în inginerie seismică, întrucât există o interdependență între vulnerabilitatea clădirilor, riscul seismic, mărirea primelor de asigurare și cuantumul despăgubirilor.

Societățile de asigurări solicită și angajează experți în risc seismic, pentru a efectua evaluări de riscuri și pierderi, în caz de cutremur.

Și în România, trebuie să existe o legislație specifică asigurărilor riscurilor de cutremur în concordanță cu criteriile de aderare la Uniunea Europeană.

Abstrait

Le marché des assurances sous le signe du tremblement de terre

Par leur nature, les assurances représentent un domaine interdisciplinaire, dans lequel, sauf les économistes, spécialistes en finances et respectivement en assurance, est nécessaire la présence des ingénieurs en constructions, spécialisés en génie séismique, à cause de l'interdépendance entre la vulnérabilité des bâtiments, le risqué séismique, la valeur des primes des assurances et le quantum des dédommagement.

Les sociétés d'assurance sollicitent et emploient des experts en risque séismique, pour effectuer des évaluations des risques et des pertes, dans le cas des tremblements de terre. En Roumanie, il doit exister aussi une législation spécifique pour les assurances des risques des tremblements de terre en concordance avec les critères pour adhérer à l'Union Européenne.

Cadrul motivațional

Pentru inginerii din construcții și inginerie seismică, asigurările reprezintă, în principal, posibilitatea de a putea recupera pagubele și/sau finanța reabilitarea construcțiilor. Dincolo de aceasta, inginerii par să fie implicați în asigurări în două domenii de bază: în privința asigurării profesionale pentru riscuri legate de exercitarea profesiei; în evaluările de avarii și pagube aferente la clădiri, după cutremur.

Este de competența economiștilor, specialiștilor din asigurări, finanțe și administrație să se ocupe de aspectele specifice, dacă ne gândim la faptul că există o dependență între mărirea primelor de asigurări, vulnerabilitatea clădirilor și riscul seismic.

În țările avansate, societățile de asigurări sunt cele care solicită și angajează pe posturi foarte bine plătite pe cei mai buni specialiști în risc seismic, oferă fonduri pentru evaluări de pierderi și riscuri, stimulează noile metode de protecție antiseismică, precum și preocupările populației de a reabilita clădirile existente, deoarece astfel își protejează portofoliile asigurate. Inginerii colaborează cu economiști de prestigiu, în elaborarea unor studii de impact la nivel macro-economic, iar companiile private și autoritățile preiau concluziile în propriile politici de reducere a riscurilor.

Realități constatate

Putem aprecia că, în România, nivelul cunoașterii reciproce între reprezentanții diferitelor segmente socio-profesionale implicate este încă insuficient, ceea ce explică atât lipsa unor evaluări mai apropiate de cerințele asiguratorilor, cât și reticența asiguratorilor la o implementare rapidă a unui nou sistem de asigurări obligatorii, dedicat riscurilor de catastrofă.

Autoritățile publice au responsabilități legale privind apărarea împotriva dezastrelor, pentru intervenție și reabilitare, practica ultimilor 12 ani s-a bazat pe utilizarea Fondului de rezervă bugetară la dispoziția Guvernului. În cadrul unor ședințe de Guvern, s-a analizat proiectul unui act normativ privind asigurările obligatorii pentru locuințe, pentru cutremur și alte tipuri de dezastre. Consiliul Comisiei de Supraveghere a Asigurarilor a prezentat cu diferite ocazii modul de organizare a sistemului propus să intre în funcțiune. De asemenea, pe marginea acestui subiect, în mass-media s-au exprimat opinii pro sau contra, unele violente, inclusiv ale asiguratorilor, în privința organizării și coordonării unui astfel de sistem, a capacității financiare pe care acesta ar trebui s-o dețină.

În perioada 20-23 mai 2002, a avut loc, la Sinaia, Forumul Internațional de Asigurări-Reasigurări 2002, la care a fost abordată și tema asigurării riscurilor de catastrofă. Analiza pertinentă privind situația pieței asigurărilor din România prezentată în acest cadru s-a referit și la asigurarea locuințelor împotriva riscurilor catastrofale, problema fiind considerată acută, deoarece s-a apreciat că pagubele vor putea fi cu greutate acoperite din bugetul de stat, în caz de seism major, fapt care ar afecta în final pe deținătorii de locuințe.

Se impune elaborarea unui cadru legislativ specific reasigurării riscurilor de catastrofă, în concordanță cu criteriile de aderare la Uniunea Europeană.

La Forumul Internațional de Asigurări-Reasigurări 2002, din partea Băncii Mondiale, s-a prezentat o comunicare despre *managementul riscurilor de catastrofă în caz de dezastre naturale în România, în viziunea Băncii Mondiale*, privit ca o parte integrantă a politicii fiscale și economice a Guvernului Român. Au fost avute în vedere, în primul rând, riscurile de cutremur și cele de inundații, în condițiile slabei penetrări a asigurărilor la locuințe (3-5%), datorită mai ales veniturilor reduse ale populației, dimensiunilor reduse ale sectorului asigurărilor și capitalizării insuficiente.

După ce reprezentanții ai Băncii Mondiale au vizitat România, în luna decembrie 2001 și luna mai 2002, a fost elaborat un proiect al Băncii Mondiale pentru România, având ca model recenta instituire a unui sistem de acest tip în Turcia, după dezastrele seismice din 1999.

În același timp, Guvernul României a luat în dezbateră posibilitatea creării unei societăți de asigurări obligatorii a locuințelor, care să gestioneze situația de criză care ar apărea ca urmare a unui dezastru seismic.

Cei care acceptă ideea obligativității asigurărilor sunt favorabili unei soluții de tip *pool*, care ar duce la evitarea pierderilor la clădiri.

Legea nr. 136/1995 privind asigurările și reasigurările a desființat caracterul obligatoriu al asigurării clădirilor în cazul persoanelor fizice, dar, în anii care au trecut de la apariția legii, s-a constatat că asigurările facultative nu reprezintă o soluție cu pondere semnificativă de recuperare a pierderilor produse de avarii la locuințe. Această situație are implicații majore asupra capacității persoanelor fizice de a recupera cel puțin o parte din pierderile produse de avarii la locuințe și, în consecință, privind procesul de reabilitare postseismică, sprijinim ideea asigurării obligatorii.

Asigurarea pentru pagube rezultate ca urmare a producerii cutremurelor este dificilă și, în consecință, cutremurele ca, de altfel, și alte catastrofe naturale, pot ridica probleme serioase pentru companiile de asigurări.

Există zone în care seismele sunt aproape o certitudine și în care aceste riscuri se asigură prin sisteme de asigurări obligatorii, de exemplu: S.U.A. (California), Noua Zeelandă, Japonia, Turcia etc.

Expunerea seismică a României se datorează unor mișcări telurice din zona Vrancei, care, la magnitudini ridicate, în mod direct, afectează puternic, până la 50% din aria de influență și, indirect, restul țării. În alte zone, care sunt expuse unor cutremure crustale, se pot produce local avarii și pierderi concentrate pe o anumită arie.

Pierderile globale estimate indică posibilitatea ca la un viitor eveniment seismic major din Vrancea, efectele să fie considerabil mai mari decât la cele precedente și cu un mare potențial de concentrare în București. Dacă ne referim la ceea ce ne-ar putea aștepta ca seisme de referință, evaluările I.N.C.E.R.C. conduc la următoarele scenarii de cutremure:

– seisme superficiale și crustale, având de exemplu magnitudini de 6,0 grade pe scara Richter și cu perioade de revenire de peste 100 ani, sau seisme superficiale și crustale, cu magnitudini de 5,6–5,8 grade pe scara Richter, cu perioade similare de revenire, în cazul cutremurelor din Banat;

– seisme de Vrancea, cu o magnitudine de 6,8 – 7,0 grade pe scara Richter și având perioade de revenire la intervale de timp de 25–30 ani;

– seisme de Vrancea, cu potențial de dezastru major, având magnitudini de ordinul a 7,2–7,4 grade pe scara Richter și cu perioade de revenire la intervale de timp de 46–81 ani (similare celor din anul 1940 sau din anul 1977); pentru o magnitudine a unui cutremur de 7,5 grade pe scara Richter, se consideră perioada de revenire ca fiind de ordinul a 125 ani;

– seism considerat ca fiind „maxim posibil/credibil”, cu o magnitudine de 7,6 grade pe scara Richter (similar cu cel din 1802 și cu perioade de revenire de peste 200 de ani), având un potențial de catastrofă care ar depăși capacitatea națională de intervenție.

Localitățile se pot diferenția în funcție de caracteristicile de vulnerabilitate de ansamblu și în corelație cu caracteristicile urbanistice conferite de specificul evoluției istorice și a fondului locativ.

În zonele cu seismicitate ridicată se află peste 40 de orașe dens populate. În zona predispusă la cutremure de Vrancea sunt expuse circa 35% din totalul populației țării, respectiv, peste 66% din populația urbană, în timp ce în zonele expuse la cutremure crustale și superficiale se află peste 10% din populația urbană a țării.

Asigurătorii români sunt preocupați în mod deosebit de clădirile „neasigurabile”, categorie în care ar intra structurile urbane înalte executate înainte de anii 1940–1950, cu materiale moderne, dar fără norme antiseismice, cât și clădirile „artizanale”, construite cu practici și materiale locale (de exemplu, în suburbii), sau cu sisteme constructive tradiționale specifice teritoriului românesc (în mediul rural), unele categorii fiind, de multe ori, într-o stare de degradare îngrijorătoare.

Pentru o asigurare obligatorie, criteriile de eligibilitate pentru acceptare sau excludere din sistem, sau a altor măsuri de protecție a asigurătorului, implică analize tehnico-economice și juridice atente.

O variantă cu o anumită logică ar putea fi includerea clădirilor înalte, urbane, într-un program public cu ritm forțat de reabilitare seismică, potrivit Ordonanței Guvernului nr. 20/1994, statul asigurând un program de asistență la cutremur numai pentru acesta.

Cu privire la clădirile rural-tradiționale, valorile limită de despăgubire ar putea fi mai reduse, dar trebuie reținut că, în pofida unor opinii des întâlnite, vulnerabilitatea acestora nu atinge în toate cazurile valori mari, astfel încât, în medie, pagubele se pot compensa între diferitele tipuri structurale și zone.

Ar putea fi eventual excluse clădirile care nu respectă condițiile impuse, cum ar fi locuințele neînregistrate la fisc, construite ilegal, aflate în afara localităților etc.

Schema generală a scenariului de cutremur, pentru condițiile din țara noastră, cuprinde trei paliere de analiză, respectiv, trei categorii de scenarii (în funcție de datele utilizate și de nivelul de detaliere a acestora):

- scenarii de cutremur la nivel de localități;
- scenarii de cutremur la nivel de sector social-economic sau rețea/sistem;
- scenarii de cutremur la nivel regional (județean), național, macrosocial și macro-economic.

Studiile de caz preliminară arată că anumite tendințe privind efectele sunt semnificative și utile.

În localitățile urbane din țara noastră, mulți dintre proprietarii de imobile locuiesc la bloc, existând mari diferențe între posibilitățile lor financiare, ceea ce împiedică atât asigurările facultative, cât și punerea în siguranță a întregii clădiri.

Presupunând că nivelul primei va fi acceptabil pentru populație, obligativitatea asigurării locuinței va genera efecte deosebite. Spre deosebire de anul 1977 (sau chiar de anul 1986, când s-ar fi putut încasa despăgubiri, dar puțini au cunoscut acest lucru), actualmente, cetățenii doresc să știe clar ce anume este asigurat și ce anume nu este, cine și cât de corect va evalua paguba, în ce mod și în cât timp vor ajunge să refacă siguranța clădirii, ce pot să facă în regie proprie și ce nu, cine controlează acest proces etc.

Datorită introducerii franșizei, o parte din pierderi nu este acoperită de asigurări. Realizarea nivelului de siguranță conform normativelor actuale, precum și costul finisajelor sau al instalațiilor afectate de intervenție necesită costuri suplimentare. În astfel

de condiții, locatarul, față de suma pe care ar primi-o de la asigurător, va trebui să apeleze și la credite.

În contextul primirii despăgubirilor, trebuie menționat sistemul de utilizare, imediat după seism, a cadrului legal conferit prin Ordonanța Guvernului nr. 20/1994 privind măsuri pentru reducerea riscului seismic al construcțiilor existente (republicată în anul 2001), deoarece există riscul ca unii locatari să cheltuiască sumele până la începerea lucrărilor propriu-zise, ori să nu contracteze creditele din lipsă de resurse pentru rambursare, iar clădirea riscă să rămână avariata, ceea ce, în cazul blocurilor de locuințe, ar mări potențialul de pierderi viitoare. De aceea, ar fi necesară elaborarea unui cadru legislativ care să prevadă o evidență publică a fondurilor, care să menționeze utilizarea lor până la consolidarea clădirii, precum și modul de efectuare a tranzacțiilor cu clădirile aflate în această situație.

Ca un exemplu orientativ pentru dirijarea efortului impus de evaluarea post-seismică, este de menționat că, la recensământul din anul 1992, în România existau un număr de 4.478.655 de clădiri care includeau 7.659.003 locuințe/apartamente.

Trebuie cunoscut faptul că se vor efectua cel puțin două tipuri de investigații și evaluări.

Pentru asigurări, investigarea și evaluarea pagubelor se vor efectua imediat după cutremur, potrivit reglementărilor proprii, existând țări în care se consideră că după 72 de ore pot interveni avarii de la un alt seism (post-șoc), care ar schimba situația.

Fiind vorba de asigurări obligatorii, un seism puternic de Vrancea va genera cereri de despăgubire în aproape 50% din teritoriu, trebuind să se intre în fiecare apartament sau casă din circa 22 de județe (peste 2.500.000 de clădiri).

Efortul asigurătorilor de a face față acestui val de cereri va fi deosebit, comparabil cu cel de la recensământul locuințelor; personalul societăților va fi, probabil, insuficient, iar situația va forța autoritățile (implicate oficial în crearea sistemului) să accepte angajarea de agenți auxiliari (ingineri pensionari, studenți, șomeri etc.), nepregătiți pentru astfel de operațiuni.

Independent, autoritățile vor efectua investigarea de urgență post-seism, precum și stabilirea soluțiilor-cadru de intervenție imediată pentru punerea în siguranță provizorie a construcțiilor avariate, reglementată prin Manualul aprobat de M.L.P.A.T., indicativ M.E.-03-99, publicat în „Buletinul Construcțiilor” nr.2/1999. De aceea, trebuie să se știe că, în acea perioadă, inginerii constructori aflați în activitate, verificatorii și experții atestați vor fi foarte solicitați de prefecturi și primării.

Investigarea tehnică prevăzută în manualul respectiv (care nu este cel al asigurătorilor) nu implică neapărat intrarea în fiecare apartament sau casă, dar necesită aplicarea simultană a procedurilor din manual în cel puțin 22 de județe, va genera o criză de inspectori și de timp, indiferent de calificarea care le-ar fi cerută.

Va urma a o treia etapă de evaluări, structură cu structură, potrivit Ordonanței Guvernului nr. 20/1994, cu întocmirea de expertize și proiecte de consolidare, care include și devize privind costul lucrărilor de consolidare-reparații.

Pentru a evita discrepanțele exagerate dintre costurile reale și despăgubiri, trebuie asigurată o corelație tehnico-economică între evaluările imediate de stabilire a despăgubirilor și cele din etapele ulterioare.

Evaluatorii din asigurări ar trebui să lucreze cu un catalog de evaluare a pierderilor care să țină seama de vulnerabilitatea/fragilitatea specifică a unor construcții afectate cumulativ de seismele din anii: 1940, 1977, 1986 și 1990, sub impactul cutremurelor de Vrancea (aspecte studiate de I.N.C.E.R.C. și U.T.C.B.), respectiv al celor de Banat, sau din alte zone.

Elaborarea acestui catalog implică un efort ingineresc de mare amploare, o metodologie concepută și validată prin colaborarea specialiștilor din ingineria seismică și economia construcțiilor din I.N.C.E.R.C. și din asigurări, sub controlul autorităților abilitate.

Cei care își amintesc de Instrucțiunile nr.19/20.04.1972 și de Normele de evaluare a pagubelor, precum și plată despăgubirilor, utilizate de ADAS, pot înțelege ce înseamnă detalierea birocratică și tehnică necesară, chiar dacă, în prezent, acele norme nu mai pot fi luate ca reper valid, ca urmare a evoluției în domeniu și datorită acumulării de date de la cutremurele care au survenit între timp.

Instituirea unui nou sistem de asigurări pentru pagube produse de dezastrele naturale, în care efectele seismelor vor avea un rol important, implică responsabilitate publică, profesionalism și analize speciale într-un domeniu insuficient acoperit cu date naționale.

Indiferent cum va funcționa preconizata societate centrală de asigurări, considerăm că semnarea polițelor de asigurare a unei locuințe nu se va putea face pe stradă (cum se procedează deseori la R.C.A.) sau la un ghișeu oarecare. Ca modele de organizare, sistemul ar putea fi corelat cu cele mai bune și recente sisteme din S.U.A., Noua Zeelandă, Japonia, Turcia, precum și din țări din Europa de Vest: Franța, Italia, Belgia, Marea Britanie, Norvegia.

Având în vedere temerile legate de faptul că, în anumite circumstanțe, seismele de Vrancea pot produce pierderi excesive, considerăm necesară întocmirea unui studiu privind pierderile economice maxime, precum și politicile publice integrate de asigurări. În acest context, I.N.C.E.R.C. apreciază că, în principiu, un astfel de studiu ar trebui să includă:

- analiza unor sisteme, principii și practici validate, internaționale și regionale, privind asigurările, cu referire la hazard, vulnerabilitate, risc seismic, riscuri asigurabile și neasigurabile, în țările avansate;

- analiza situației din România, cu referire la hazardul seismic, pierderile seismice precedente și pierderile compensate prin asigurări, cadrul legal al asigurărilor și problemele specifice;

- evaluarea expunerii maxime/pierderii seismice maxime probabile la locuințe (PML – *Probable Maximum Loss*), cu referire la specificul din România și recurența intensităților, pentru estimarea și calibrarea realistă a primei, a deductibilului și a despăgubirilor;

- propuneri privind funcționarea unui sistem integrat de asigurare pentru pagube seismice și apărare împotriva dezastrelor.

Ar fi necesară, în acest context, colaborarea cercetătorilor din ingineria seismică cu reprezentanții Uniunii Naționale a Societăților de Asigurare din România (U.N.S.A.R.), urmată apoi de dezbateră transparentă a implicațiilor instituționale la nivelul înalților funcționari abilitați din: Guvernul României, Ministerul Lucrărilor

Publice și Amenajării Teritoriului, Ministerul Transporturilor și Locuinței, Ministerul Finanțelor Publice, Comisia de Supraveghere a Asigurărilor, Ministerul Administrației și Internelor, Ministerul Industriei și Resurselor etc.

Nu ar trebui să ne limităm numai la asigurarea locuințelor; ar trebui să putem proteja sau asigura împotriva pagubelor toate instituțiile și clădirile publice (spitale, școli, sedii ale autorităților precum și industria, comerțul, rețelele vitale de transporturi, lucrări de artă și poduri, care pot fi vulnerabile, baraje și centrale cu echipamente sensibile etc.).

Seismele distructive de Vrancea nu sunt o necunoscută. Nici inundațiile, tot mai frecvente, în contextul schimbărilor climatice globale.

Pentru a fi funcțional, acest nou sistem de asigurări pentru pagube seismice ar trebui atent analizat, în corelație cu opiniile oamenilor de știință din țările cu expunere seismică, căci este evident că atât Uniunea Europeană, cât și Banca Mondială, și chiar reasigurătorii nu vor să aibă ca parteneri decât țări care își pot asigura supraviețuirea la dezastrele previzibile, în cadrul dezvoltării durabile. De aceea, soluțiile trebuie să fie de natură strategică, aplicate prin politici sectoriale coerente.

BIBLIOGRAFIE

- Tudor Bogdan, *Cutremurul – risc asigurabil*, Editura Niculescu, București, 2002.
- Arhiva PRIMM, *Revista presei asigurărilor*, Anul IV nr. 5/2002 (20).
- *Revista „Piața asigurărilor”*.
- Revista IMM – publicație de cultură economică editată sub egida Consiliului Național al Întreprinderilor Private Mici și Mijlocii din România.
- Revista PRIMM, Editor Media XPRIMM, *Integrarea piețelor financiare și de asigurări*.

FRAUDA FISCALĂ PRIN ORGANIZAREA INSOLVABILITĂȚII UNEI PERSOANE FIZICE SAU JURIDICE

Conf. univ. dr. **Elena-Doina DASCĂLU**
Lector univ. dr. **Dan Radu RUȘANU**
Universitatea *Spiru Haret*

Rezumat

Legislația actuală sancționează abaterile în materie de stabilire a impunerii corecte, dar organizarea insolvabilității în scopul neachitării sumelor datorate atât a celor declarate, cât și a celor rezultate în urma controalelor nu este sancționată prin prevederi exprese. Deci, nu există o cale de acțiune eficace împotriva administratorului care a pregătit și a organizat propria insolvabilitate, în paralel cu organizarea insolvabilității persoanei juridice. Ca urmare, se simte nevoia unei reglementări care ar trebui să prevadă începerea unei acțiuni penale contra oricărei persoane care se sustrage în mod fraudulos de la plata integrală sau parțială a creanțelor bugetare, organizându-și insolvabilitatea sau împiedicând colectarea creanțelor bugetare, acțiune prin care să fie pasibilă de amendă și de privare de libertate.

O condamnare pentru organizarea insolvabilității ar putea fi însoțită de interdicția de a conduce sau administra societăți comerciale pentru a preveni pe viitor comiterea de infracțiuni similare. Reglementarea trebuie să dea posibilitatea de a cere în justiție ca actele de înstrăinare a patrimoniului persoanei implicate realizate înainte de depunerea unei plângeri să fie declarate neopozabile pentru creditorii bugetari, dacă se stabilește că aceste acte au fost efectuate cu scopul sustragerii de la urmărirea a sumelor datorate.

În studiul de față, sunt abordate probleme privind unele tipuri de organizare a insolvabilității și persoanele susceptibile de a fi urmărite pentru recuperarea creanțelor bugetare în cazurile de organizare a insolvabilității.

Cuvinte-cheie: Administrare fiscală; Executare silită; Fraudă fiscală; Insolvabilitate

Abstract

Fiscal fraud by means of setting up the insolvency of a physical or legal person

The current legislation sanctions the violations in the field of accurate assessment of taxes, but there are not specific provisions regarding sanctions for setting up the insolvency with the purpose of not paying the amounts due (the amounts declared or the amounts established as a result of a tax audit).

Therefore, there is not an effective way to act against the manager that prepared and set up his own insolvency, in parallel with setting up the insolvency of the legal person.

Consequently, a regulation is needed to provide the initiation of a criminal procedure against any person that avoids, in a fraudulent manner, the full or partial payment of the budgetary debts, by setting up the insolvency or by preventing the collection of budgetary debts, such an action being subject to a fine and to imprisonment.

A conviction for setting up the insolvency could be accompanied by the interdiction to run or to manage commercial companies as a measure to prevent similar violations in the future.

The regulation should provide the possibility to claim in a court of justice that all acts of transferring the assets of the person involved, conducted before the filing of a complaint, to be declared un-opposable for the budgetary creditors, if it has been established that such acts have been concluded with the purpose of non-paying the debts.

The paper presents several types of setting up the insolvency and the persons that could be prosecuted for recovery of budgetary claims in such cases.

Key words: Fiscal administration; Enforcement; Fiscal fraud; Insolvency

Deoarece o importantă parte din veniturile bugetare provine de la persoanele juridice, comportamentul acestora influențează gradul de colectare a creanțelor bugetare.

Legislația actuală denumește fraudă fiscală drept „evaziune fiscală” și sancționează abaterile în materie de stabilire a impunerii corecte reprezentate de omisiunea voluntară a declarării materiei impozabile în termenele legale, disimularea voită a sumelor supuse impozitării, neefectuarea înregistrărilor contabile sau efectuarea de înregistrări fictive.

În schimb, organizarea insolvabilității în scopul neachitării sumelor datorate atât a celor declarate, cât și celor rezultate în urma controalelor nu este sancționată prin prevederi exprese. Aceasta înseamnă că, în prezent, nu există o cale de acțiune eficace împotriva administratorului care a pregătit și a organizat propria insolvabilitate, în paralel cu organizarea insolvabilității persoanei juridice.

Ca urmare, se simte nevoia unei reglementări care să marcheze voința administrației fiscale de a sancționa persoanele răspunzătoare de orice act sau montaj comis în mod voluntar, cu scopul de sustragere de la plata datoriilor fiscale și care limitează posibilitatea de colectare a creanțelor bugetare de către serviciile de executare silită.

O astfel de reglementare ar trebui să prevadă începerea unei acțiuni penale contra oricărei persoane care se sustrage în mod fraudulos de la plata integrală sau parțială a impozitelor, taxelor, contribuțiilor și drepturilor de orice natură, organizându-și insolvabilitatea sau împiedicând colectarea creanțelor bugetare, acțiune prin care să fie pasibilă de amendă și de privare de libertate.

Apreciem ca necesară o agravare a pedepsei în cazul recidivei în termen de cinci ani de la prima condamnare.

În același timp, o condamnare pentru organizarea insolvabilității ar putea fi însoțită de interdicția de a conduce sau administra societăți comerciale pentru a preveni pe viitor comiterea de infracțiuni similare.

Situațiile în care se pronunță în justiție astfel de sancțiuni ar trebui făcute publice pentru a se aduce la cunoștința tuturor celor interesați, public, bănci sau autorități, măsurile aplicate.

De asemenea, reglementarea trebuie să ofere posibilitatea de a cere în justiție ca actele de înstrăinare a patrimoniului persoanei implicate realizate înainte de depunerea unei plângeri să fie declarate neopozabile pentru creditorii bugetari, dacă se stabilește că aceste acte au fost efectuate cu scopul sustragerii de la urmărire a sumelor datorate.

Având în vedere efectele juridice importante ale unei astfel de reglementări se poate aprecia că aceasta ar contribui în mod decisiv la reducerea arieratelor, cu condiția de a fi aplicată în mod strict.

De asemenea, se poate considera că, fiind vorba de o dispoziție de natură penală, o astfel de reglementare ar conduce la descurajarea, pe viitor, a persoanelor cu tendințe de fraudare prin metoda organizării insolvabilității.

Ca orice infracțiune penală, organizarea insolvabilității trebuie să întrunească două condiții:

- existența unei situații obiective care plasează serviciul de executare silită în fața imposibilității de a colecta creanțele în urma organizării insolvabilității sau dacă insolvabilitatea nu a fost stabilită, existența unui montaj sau manevre care îngreunează sau chiar fac imposibilă colectarea impozitelor;

- voința efectivă de a nu efectua plata datoriilor rezultată din constatarea că debitorul și-a diminuat sau și-a făcut inexistent patrimoniul sau din comportamentul său fiscal marcat de incidente ca absența declarațiilor fiscale sau declarații nereale.

Sintetizând, condițiile cumulative ale acestui tip de infracțiune sunt: constatarea insolvabilității ca „element material” conform dreptului penal și voința de a se sustrage plății impozitului ca „element intențional” .

„Elementul intențional” nu se poate aplica atunci când diminuarea sau dispariția patrimoniului contribuabilului s-a produs printr-o acțiune independentă de voința sa, ca, de exemplu, aplicarea unor măsuri de executare silită de către alți creditori.

De asemenea, trebuie arătat că nu există delict de fraudă fiscală dacă nu se poate aduce proba că autorul știa că întreprinde o faptă ilicită.

Tipurile de organizare a insolvabilității întâlnite în practică sunt numeroase, inventivitatea contribuabililor putând fi considerată ca fiind deosebit de variată.

Dintre cele mai frecvente situații se pot enumera:

- modificări frecvente ale domiciliului sau sediului social fără a se informa organul fiscal;

- vânzarea sau cesiunea unui fond de comerț în mod ocult, fără a le fi permis creditorilor exercitarea drepturilor lor asupra prețului de vânzare a fondului;

- dispersarea patrimoniului prin cesiune cu titlu gratuit în folosul rudelor, copii, părinți sau al persoanelor a căror calitate nu le putea permite ignorarea situației în care se afla debitorul, ca, de exemplu, asociații persoanei juridice;

- dispersarea patrimoniului cu complicitatea cumpărătorului, această complicitate rezultând din elemente cum ar fi: rapiditatea tranzacției, preț nejustificat de mic, interese comune ale părților contractante;

- utilizarea bunurilor profesionale deținute exclusiv în leasing;

- înființarea unei noi persoane juridice cu aceiași asociați cu scopul de a acapara clienții persoanei debitoare, care devine o persoană fantomă pentru care executarea silită devine inoperabilă;

- cesiunea creanțelor de către persoana juridică debitoare la un preț mult sub valoarea reală;

- dispariția fără lichidare legală a persoanei juridice;

- deturnarea obiectelor de valoare sechestrate;

- disimularea activelor pentru a îngreuna operațiunile serviciului de executare silită;

- vânzări fictive;

- donații sau aporturi către persoane juridice create doar pentru aceste circumstanțe;

- utilizarea pentru încasarea de venituri a unor conturi bancare nedeclarete organelor fiscale;

- încasarea veniturilor sau a altor fonduri prin conturile bancare ale altor persoane;

- declarații false privind patrimoniul exact al persoanei juridice;

- exercitarea de către persoane fizice a activității în locații nedeclarete organelor fiscale.

După cum am menționat, această enumerare nu este limitativă și, din această cauză, considerăm ca necesară întocmirea de către administrația fiscală a unui *caiet documentar*, în care să fie catalogate toate actele sau procedurile de fraudă detectate, întreprinse de către debitori pentru a se sustrage de la plata datoriilor fiscale.

Apreciem că un astfel de inventar al modalităților de fraudă depistate ar fi util tuturor serviciilor de executare silită din teritoriu în încadrarea unor situații similare întâlnite în activitatea curentă.

O remarcă trebuie făcută asupra *persoanelor susceptibile de a fi urmărite* pentru recuperarea creanțelor bugetare în cazurile de organizare a insolvenței.

În primul rând, urmărirea vizează *autorul sau coautorii* organizării insolvenței.

Pentru persoanele juridice sunt urmăriți administratorii legali, precum și cei de fapt, dacă aceștia sunt diferiți, deoarece o persoană juridică nu are voință decât prin persoanele fizice care o reprezintă.

De asemenea, ca în situația oricărui delict, *complicii* sunt expuși urmărilor penale, respectiv, sunt susceptibili de a fi urmăriți.

Complicele este în mod necesar o persoană fizică, indiferent dacă faptele au fost comise sub acoperirea unei persoane juridice.

Complicitatea presupune existența unei fapte sancționabile comise printr-o acțiune de incitare, furnizare de mijloace, ajutor, sfaturi și altele, care a materializat o intenție delictuală.

În practică, pot constitui complicii categorii diverse de persoane, cum ar fi:

- dobânditorul de active care cunoștea bine situația persoanei juridice implicate;

- donatarul care primește o donație cunoscând situația de debitor către buget a donatorului;

- consilierul fiscal, juristul sau contabilul care a dat sfaturi sau soluții pentru schemele incriminate;
- asociații, atunci când participă la înființarea unei noi persoane juridice însărcinate de a recupera drepturile persoanei juridice debitoare;
- persoana care deține în cunoștință de cauză bunurile sechestrate care au fost deturnate.

Considerăm că sancțiunile penale trebuie să fie însoțite și de sancțiuni fiscale pentru a produce un efect juridic foarte eficient, în măsură să convingă administratorii de societăți înclinați să nu respecte obligațiile fiscale ale societăților pe care le conduc să renunțe la astfel de practici.

Sancțiunile fiscale se referă la condamnarea autorului, coautorilor și, după caz, a complicilor, la plata solidară a impozitelor datorate în calitate de principal obligat al persoanei juridice.

Solidaritatea trebuie să se aplice atât debitului principal, cât și accesoriilor, respectiv, dobânzi de întârziere, majorări etc.

Referitor la propunerea de neopozabilitate la administrația fiscală a actelor de înstrăinare a patrimoniului în cazul organizării insolvabilității, considerăm necesare unele comentarii.

În baza unor constatări practice, se poate afirma că o condamnare la plată solidară ar putea fi pur simbolică, în cazul în care autorul organizării insolvabilității societății, anticipând condamnarea, ar realiza înainte propria insolvabilitate.

Din acest motiv, o reglementare care ar da posibilitatea judecătorului de a declara neopozabile administrației fiscale actele de înstrăinare a patrimoniului personal al conducătorului societății, atunci când acestea au survenit înaintea plângerii de organizare a insolvabilității, ar limita fenomenul menționat.

În cazul donațiilor, bunurile sunt considerate ca nefiind ieșite din patrimoniul persoanei sancționate; astfel, administrația fiscală reprezentată prin organele sale de executare silită este îndreptățită să-și exercite drepturile pe care le deține asupra acestor bunuri.

Prin actul de donație, donatarul s-a îmbogățit în mod fraudulos în defavoarea creditorilor bugetari și este deci logic ca această faptă să fie declarată de drept neopozabilă statului.

Dacă, în continuare, donatarul a cedat la rândul său bunul cu titlu oneros unei terțe persoane, de bună credință, acest bun nu mai poate fi considerat ca făcând încă parte din patrimoniul persoanei condamnate. Bunul în cauză a intrat în patrimoniul dobânditorului în mod legal și nu va mai fi juridic posibil ca drepturile sale să fie afectate de către o faptă pe care nu o cunoștea. Într-un asemenea caz, donatarul va trebui să fie condamnat să verse administrației fiscale valoarea bunului vândut de el, iar prin această condamnare se restabilește dreptul statului asupra bunului în cauză.

În cazul vânzării, actul de înstrăinare a bunului persoanei condamnate nu trebuie să fie opozabil serviciului de executare silită, deoarece dobândirea bunului s-a făcut în mod fraudulos.

Frauda dobânditorului se poate stabili plecând de la elementele obiective ce reies din circumstanțele speței, cum ar fi: vânzătorul și dobânditorul sunt rude sau au legături

de interes, dobânditorul cunoștea situația fiscală a vânzătorului, tranzacția a fost făcută în grabă, prețul de vânzare este mai mic decât valoarea reală a bunului etc.

Ca și în cazul donației, dacă bunul este revândut unui terț de bună credință, dobânditorul inițial ar trebui să fie condamnat să verse administrației fiscale valoarea bunului vândut de el.

Atunci când fraudă dobânditorului nu poate fi demonstrată, vânzarea este opozabilă organelor fiscale și drepturile dobânditorului nu pot fi afectate.

Pentru punerea în practică a reglementării propuse privind organizarea insolvabilității, este necesar să se elaboreze o procedură de aplicare, având, în linii mari, următoarea desfășurare:

- pe baza raportului serviciului de executare silită fundamentat cu probe, se depune la parchet o plângere de către directorul organului fiscal prin care se constituie parte civilă;
- instituirea de măsuri asiguratorii asupra bunurilor personale ale persoanei care face obiectul plângerii, conform Codului de procedură penală;
- plângerea trebuie făcută în cadrul termenului de prescriere penală prevăzut în cazul fraudei, care este diferit de termenul de prescriere la executarea silită.

În concluzie, apreciem că adoptarea și punerea în practică a unei reglementări privind organizarea insolvabilității ar contribui în mare măsură la descurajarea producerii de fraude fiscale de acest tip, îmbunătățind colectarea într-un grad mai mare a veniturilor cuvenite bugetului.

BIBLIOGRAFIE

- *Legea nr.174/17.05.2004 pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr.92/24.12.2003 privind Codul de procedură fiscală*, în „Monitorul Oficial”, Partea I, nr. 465/25.05.2004.
- *Ordonanța Guvernului nr.92/24.12.2003 privind Codul de procedură fiscală*, republicare „Monitorul Oficial”, Partea I, nr. 560/24.06.2004.
- *Reglementarea Consiliului nr.92/218/CEE privind cooperarea administrativă în domeniul impozitelor indirecte* - Council Regulation (EEC) No 218/92 of 27 January 1992 on administrative cooperation in the field of indirect taxation (VAT) *Official Journal L 024, 01/02/1992 P. 0001 – 0005.*

CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND GARANȚIILE OBLIGAȚIILOR

Lector univ. dr. **Mariana RUDĂREANU**
Universitatea *Spiru Haret*

Rezumat

Garantarea executării obligațiilor civile și comerciale se poate realiza prin concepte și categorii de mijloace juridice explicite cu ajutorul cărora se creează structuri de credibilitate și de responsabilitate pentru subiectele raportului juridic obligațional, creditorul și, respectiv, debitorul. Eventuala insolvență a debitorului se manifestă prin depășirea activului de către pasiv, diminuând capacitatea debitorului de a-și executa la timp și în mod corespunzător datoriile. Pentru a se preveni o astfel de situație, legiuitorul a introdus dreptul de gaj general al creditorilor.

Cuvinte-cheie: mijloace juridice generale și speciale ; creditori chirografari ; garanții personale, garanții reale.

Abstract:

General Terms on Liabilities Security

Guaranteeing the enforcement of the civil and commercial liabilities may be done by concepts and explicit categories of legal means enabling the development of structures of credibility and responsibility for the subjects of the obligational legal report, the creditor and the debtor respectively. The potential insolvency of the debtor obvious by exceeding the assets by the liabilities, diminishing the capacity of the debtor to execute in due time and properly his/its debts. The law-maker introduced in order to prevent such a situation the general lien of the creditors.

Key words: General and special legal means; simple contract creditors; personal security; real security.

1.1. Garanțiile obligațiilor

Se cunoaște că scopul final al asumării oricărei obligații îl constituie executarea acesteia întocmai cum a fost angajată, or, în această ordine de idei, creditorul diligent poate și ar trebui să ia măsurile corespunzătoare prin care să preîntâmpine riscul insolvenței debitorului. Asigurarea executării unei obligații se înfăptuiește și pe calea garantării ei, privită ca măsură constituită în acest scop¹.

¹ Victor Zlătescu, *Garanțiile creditorului*, Ed. Academiei, București, 1970, p. 49

În sistemele de drept, obligația este garantată prin diverse instrumente juridice accesorii, numite „garanții”. Garantarea executării obligațiilor se poate realiza prin două categorii de mijloace juridice: *generale* și *speciale*².

Mijloacele juridice generale sunt recunoscute tuturor creditorilor în temeiul dreptului de gaj general pe care-l au asupra patrimoniului debitorului, conform art. 1718 Cod civil: „Oricine este obligat personal este ținut de a îndeplini îndatoririle sale cu toate bunurile sale, mobile și imobile, prezente și viitoare”. Creditorii care beneficiază doar de mijloacele generale de garantare a realizării drepturilor lor de creanță sunt numiți în literatura de specialitate³ *creditori chirografari*. O altă opinie⁴ a fost exprimată în sensul că creditorii chirografari au acea garanție constând în dreptul de gaj general care privește, în principiu, totalitatea bunurilor debitorului, așa cum și câte sunt la data executării silită, indiferent de modificările petrecute în patrimoniul debitorului de la data nașterii creanței (bunurile prezente) și până la momentul executării creanței (bunurile viitoare). Cu alte cuvinte, obiectul dreptului de gaj al creditorilor chirografari îl constituie însuși patrimoniul debitorului, iar nu bunurile concrete care îl compun, deoarece acesta poate fi supus, în virtutea dinamismului său, modificării de-a lungul existenței sale (debitorul poate dispune liber de bunurile sale, fără a fi îngrădit în acțiunile sale, atâta timp cât creditorii nu au procedat la realizarea creanței lor și cu condiția ca debitorul să fie de bună credință, și nu să-și mărească în mod fraudulos insolabilitatea în dauna creditorilor săi). Actele de dispoziție făcute de debitor cu privire la bunurile ce alcătuiesc patrimoniul său sunt opozabile de la nașterea creanței până la urmărirea bunurilor, sub rezerva dreptului pe care aceștia îl au de a cere, pe cale judecătorească, revocarea actelor făcute de debitor în fraudă drepturilor lor, pe calea acțiunii pauliene, conform art. 975 Cod civil.

Insolvabilitatea debitorului se traduce prin depășirea activului de către pasiv, ceea ce impietează asupra capacității debitorului de a-și executa la timp și în mod corespunzător datoriile ce-i incumbă. În această ordine de idei, dreptul de gaj general al creditorilor chirografari reprezintă cea mai generală garanție pentru executarea obligațiilor și în același timp și cea mai puțin eficientă, întrucât nu înlătură riscul insolabilității debitorului, nu conferă posibilitatea îndestulării creditorului cu preferință față de alți creditori ai aceluiași debitor și nici nu conferă posibilitatea urmăririi bunurilor din activul debitorului oriunde s-ar afla ele.

În legătură cu ineficiența gajului general, ar mai trebui amintit că el conferă poziție de egalitate tuturor creditorilor din categoria celor chirografari, fapt ce generează următoarea situație: în cazul în care sumele obținute în urma procedurii executării silită nu sunt suficient de acoperitoare pentru satisfacerea în întregime a tuturor creanțelor, acestea se vor imputa (deduce) proporțional asupra valorii creanțelor. Conform art. 1719 Cod civil, „bunurile unui debitor servesc spre asigurarea comună a creditorilor săi, și prețul lor se împarte între ei prin analogie, afară de cazul

² Victor Zlătescu, *op.cit.*, p. 24-25.

³ Nelu Anghel, Elena Loredana Anghel, *Garantarea obligațiilor civile și comerciale*, Editura Lumina Lex, București, 2001, p. 72.

⁴ Corneliu Bîrsan, Maria Gaiță, Mona Maria Pivniceru, *Drept civil. Drepturile reale*, Institutul European, Iași, 1997, p.13.

când există între creditorii cauze legitime de preferință”. Prin analogie se înțelege proporțional cu valoarea creanțelor respective.

De asemenea, dreptul de gaj general conferă creditorilor o serie de prerogative, precum:

a) dreptul de lua măsuri de conservare în legătură cu un bun sau mai multe bunuri; de exemplu, ei pot cere înființarea unui sechestrul asigurător; acesta constă în indisponibilizarea bunurilor mobile sau imobile urmăribile ale debitorului-pârât, asigurându-se astfel posibilitatea de realizare efectivă a executării silite (prin echivalent sau, după caz, în natură) în situația obținerii unui titlu executoriu⁵;

b) posibilitatea recunoscută de lege (art. 974 Cod civil) creditorului de a introduce acțiunea oblică sau subrogatorie pentru a înlătura neglijența debitorului în exercitarea propriilor drepturi;

c) posibilitatea de a cere, pe cale judecătorească, revocarea actelor făcute de debitor în fraudă drepturilor lor, pe calea acțiunii pauliene, conform art. 975 Cod civil, după cum am amintit și mai sus;

d) posibilitatea de a trece la executarea silită asupra bunurilor debitorului.

Mijloacele juridice speciale s-au născut din nevoia imperioasă de a evita sau de a reduce o dată în plus riscul insolvenței debitorilor, întărindu-le astfel poziția în cadrul circuitului juridic la care participă. Pe cale de consecință, prin garanții, altele decât gajul general, se poate ajunge la una din următoarele situații:

1) înlăturarea egalității dintre creditorii, unul sau unii dintre aceștia fiind puși, prin chiar garanția respectivă, într-o situație privilegiată, fie

2) adăugarea la gajul general existent a unui alt gaj general, purtând asupra patrimoniului unei alte persoane decât debitorul, care se obligă, în subsidiar, să execute obligația debitorului în cazul în care el nu o face de bunăvoie⁶.

Tot doctrinei de specialitate i-a revenit și de această dată sarcina de a formula o definiție noțiunii de „garanție”, în lipsa unei legi.

Astfel, într-o opinie⁷ se consideră că garanțiile pot fi definite ca fiind „acele mijloace juridice care, dincolo de limitele dreptului de gaj general și în plus față de acest drept, conferă creditorului garantat anumite prerogative suplimentare, constând, de regulă, fie într-o prioritate față de ceilalți creditorii, fie în posibilitatea ca, în caz de neexecutare din partea debitorului, să urmărească pe o altă persoană, care s-a angajat să execute ea obligația ce revine debitorului”.

Tot astfel s-a încercat conturarea unei accepțiuni în sens larg a aceleiași noțiuni, conform căreia „garanție, în sens larg (*lato senso*), înglobează pe lângă garanțiile propriu-zise și alte instituții juridice precum: arvuna, clauza penală, solidaritatea,

⁵ Viorel Mihai Ciobanu, Gabriel Boroii, *Drept procesual civil. Curs selectiv*, Ed. All Beck, București, 2003, p.204

⁶ Ion Dogaru, Pompil Drăghici, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Editura All Beck, București, 2002, p.518

⁷ Constantin Stătescu, Corneliu Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Editura All Beck, București, 2002, p.398

indivizibilitatea etc.”⁸, cu precizarea că arvuna și clauza penală nu sunt considerate garanții propriu-zise pentru următoarele considerente:

- în cazul convenirii unei arvune, dacă executarea obligației nu a avut loc din vina celui ce a plătit-o, acesta nu mai poate pretinde restituirea ei, în timp ce, dacă executarea devine imposibilă pentru primitorul arvunei, acesta o va restitui îndoit (art. 1298 Cod civil),

- iar în cazul stipulării unei clauze penale, cel ce nu-și execută obligația este ținut la plata sumei prestabilite, reprezentând echivalentul considerat că va fi încercat de creditor prin neexecutarea obligației de către debitor, fără a mai fi nevoie de vreo dovadă în acest sens din partea creditorului,

- ori, nici una din cele două instituții juridice nu adaugă ceva la dreptul de gaj general al creditorului chirografar asupra patrimoniului debitorului său.

Garanțiile obligațiilor sunt mijloace juridice accesorii unui raport juridic obligațional principal, prin care creditorul își asigură posibilitatea executării în natură a creanței sale. Garanțiile constituie, în consecință, modalități de asigurare a executării în natură a obligației, conservă anumite bunuri mobile sau imobile ale debitorului în vederea executării silite a creanței. În timp ce unele garanții sunt legale, acționând în virtutea legii (cauzele legale de preferință; unele ipoteci; dreptul de retenție etc.), altele se stabilesc prin acordul părților contractante (gajul, fideiusiunea, unele ipoteci etc.).

1.2. Funcțiile garanțiilor

În doctrină,⁹ au fost reținute două funcții importante ale garanțiilor:

O primă funcție este aceea de *asigurare a creditului*, ce se realizează prin faptul mobilizării tuturor bunurilor debitorului sau numai a unora dintre acestea pentru garantarea creditorului. Garanțiile reale fixează limita maximă a creditului pe care îl poate obține o persoană, egal cu valoarea bunurilor mobile de care dispune și care pot fi gajate sau a celor imobile care pot fi ipotecate.

„Depozitul asigurător” reprezintă a doua funcție pe care o îndeplinește numai gajul, dintre garanții. Astfel, gajul cu deposedare evită pericolul înstrăinării de către debitor a bunului gajat, făcând posibilă exercitarea privilegiului creditorului, contribuind astfel la realizarea funcției de asigurare a creditorului și, implicit, a creditului.

1.3. Evoluția garanțiilor

În decursul anilor, sistemul garanțiilor a rămas în linii mari același, deși frecvența lor a fost în continuă schimbare.

Literatura de specialitate¹⁰ menționează ipoteca printre primele garanții cunoscute în Egiptul antic, având o întrebuințare frecventă.

Prima garanție reală cunoscută la Roma a fost *fiducia*, care presupunea transmiterea dreptului de proprietate asupra unui bun, creditorul obligându-se să-l retransmită proprietarului după ce acesta își va fi achitat integral și în mod

⁸ Ion Dogaru, Pompil Drăghici, *op.cit.*, p. 519.

⁹ Nelu Anghel, Elena Loredana Anghel, *op.cit.*, p. 78.

¹⁰ Nelu Anghel, Elena Loredana Anghel, *op.cit.*, p. 79.

corespunzător obligația. Ulterior, ca o specializare a fiduciei a apărut *pignus* sau „gajul”, care viza atât bunurile mobile, cât și pe cele imobile; bunul nu mai trecea în proprietatea creditorului, care era de data aceasta un simplu detentor al bunului până la executarea obligației.

La romani, cea mai des uzitată garanție însă era fidejusiunea, garanție personală ce se putea constitui atât în cadrul, cât și în afara unui proces. Sub perioada dominației împăratului Justinian, fidejursorul a dobândit beneficiul de discuțiune, ceea ce îi conferea o situație deosebită de cea a debitorului solidar și preferabilă acestuia.

În epoca feudală, garanțiile imobiliare au dobândit o însemnătate deosebită față de cele mobiliare.

Procesul de transformare a garanțiilor reale a continuat în timpul Revoluției franceze, când s-a reglementat publicitatea ipotecilor prin transcripțiunea imobiliară, prin care s-a urmărit asigurarea evidenței, siguranței și opozabilității față de terți a actelor juridice prin care se constituie, se transmite și se stinge dreptul real de ipotecă (sistem preluat în dreptul român prin numeroase articole ale vechiului Cod de procedură civilă și prin Codul civil).

În economia capitalistă dezvoltată, bunurile mobile au devenit considerabil mai valoroase ca până în acel moment, fapt ce a dus la apariția titlurilor de credit, ce încorporau anumite drepturi de creanță, care la rândul lor trebuia garantate (prin aval, de exemplu, garanție specială de plată a unei cambii dată de un terț). Astfel, preferințele s-au îndreptat spre garanțiile mobiliare perfecționate (cauțiunea bancară, garanția bancară autonomă). Ele se folosesc cu precădere, deoarece creditul imobiliar, extrem de oneros și de formalist, a devenit o piedică în calea desfășurării raporturilor juridice.

În acest context, încă mai apar noi forme de garanții, care fie se adaugă celor existente, fie le schimbă conținutul, cum ar fi, de exemplu, garanții specifice anumitor ramuri de drept (dreptul comerțului internațional, dreptul transporturilor), forme specifice de garantare a creditelor, în special cauțiuni bancare, ori chiar aplicații noi ale garanțiilor cunoscute, cu unele modificări de regim față de Codul civil (garanțiile reale mobiliare, astfel cum sunt reglementate de Legea nr. 99/ 26 mai 1999 privind unele măsuri pentru accelerarea reformei economice¹¹).

1.4. Reglementarea legală a garanțiilor

Codul civil constituie izvorul de bază al garanțiilor civile, conținând o serie de prevederi în această materie: Titlul XIV intitulat „Despre fidejusiune (cauțiune)”, Titlul XV „Despre amanet (gajul)”, Titlul XVIII „Despre privilegiu și ipotecă”.

Prevederile Codului civil, dreptul comun în materie, se aplică în coroborare cu dispozițiile privind garanțiile și cauzele de preferințe prevăzute în diferite legi speciale: Legea nr. 99/1999 privind unele măsuri pentru accelerarea reformei economice, care instituie un regim unitar pentru garanțiile reale mobiliare; prevederile Codului de procedură civilă privind ordinea de preferință a unor creanțe (art. 409 Cod procedură

¹¹ Legea nr. 99 din 26 mai 1999 privind unele măsuri pentru accelerarea reformei economice a fost publicată în „Monitorul Oficial” nr. 236 din 27 mai 1999

civilă.); Legea nr. 22/1969 privind angajarea gestionarilor, constituirea de garanții și răspunderea în legătură cu gestionarea bunurilor, astfel cum a fost modificată prin Legea nr. 54/1994 (cu mențiunea că ultimele două legi menționate au ca domeniu de aplicare gestionarii angajați de agenții economici și autoritățile sau instituțiile publice); Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, Ordonanța Guvernului nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală, republicată, aprobată prin Legea nr. 210/2005.

1.5. Clasificarea garanțiilor

Codul civil reglementează două feluri de garanții: garanții reale și garanții personale.

Garanțiile personale sunt acele mijloace juridice prin care una sau mai multe persoane convin cu creditorul, printr-un contract accesoriu, să achite acestuia datoria debitorului atunci când acesta nu o va plăti din proprie inițiativă. Legea reglementează o singură garanție personală: fidejusiunea (cauțiunea).

Garanțiile reale sunt acele mijloace juridice care constau în afectarea unui bun al debitorului în vederea asigurării executării obligației asumată de debitor. Garanțiile reale instituie în favoarea creditorului un drept de urmărire și un drept de preferință. Sunt garanții reale: gajul, ipoteca, privilegiul și dreptul de retenție (*debitum cum re iunctum*), care constituie o garanție reală imperfectă.

După cum am mai amintit, o funcție asemănătoare fidejusiunii o au indivizibilitatea și solidaritatea pasivă. Faptul că atât indivizibilitatea, cât și solidaritatea pasivă includ în raportul obligațional un alt debitor principal, evită unele inconveniente ale fidejusiunii, însă nu pot fi considerate drept garanții propriu-zise.

BIBLIOGRAFIE

- I. Anghel ș.a., *Garantarea obligațiilor civile și comerciale*, Editura Lumina Lex, București, 2001.
- C. Bîrsan ș.a., *Drept civil. Drepturile reale*, Institutul European, Iași, 1997.
- V.M. Ciobanu ș.a., *Drept procesual civil*, Editura All Beck, București, 2003.
- I. Dogaru ș.a., *Teoria generală a obligațiilor*, Editura All Beck, București, 2002.
- *** *Legea nr. 99/1999 privind unele măsuri pentru accelerarea reformei economice*, publicată în M.Of. nr. 236/27.05.1999.

NIVELUL ȘI STRUCTURA VENITURILOR BUGETARE. VENITURILE BUGETULUI LOCAL AL SECTORULUI 6, BUCUREȘTI

Lector univ. drd. **Eduard IONESCU**

Universitatea *Spiru Haret*

Lector univ. dr. **Iuliana PREDESCU**

Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”

Rezumat

Studiul își propune să abordeze fluxurile formării veniturilor bugetare, reflectate în bugetele locale. Structura veniturilor bugetare locale este comună cu cea a bugetului de stat (central) și se prezintă astfel: venituri proprii, venituri atribuite, transferuri acordate, împrumuturi contractate pe piața financiară. Ultima parte a demersului nostru se dorește a fi un studiu de caz referitor la bugetul local de venituri al sectorului 6, București, pe anul 2005, urmărindu-se sursele de finanțare a acestuia pe denumiri de indicatori de venituri.

Cuvinte-cheie: venituri, buget local, impozite, taxe

Abstract

The level and the structure of budgetary incomes. The local budgetary incomes of 6th province of Bucharest

The theme is focused on the fluxes of budgetary incomes setting up. The structure of local budgetary incomes is common with that of the central budget, namely: own incomes, allocated incomes, allotted transfers, loans contracted on capital market. The last part of our working is in wanting of an illustration of local budgetary incomes of 6th province of Bucharest in 2005, analyzing its financing sources by the criteria of names of incomes indexes.

Key words: incomes, local budget, taxes

Fluxurile formării veniturilor și efectuării cheltuielilor administrațiilor locale sunt reflectate în bugetele locale. Bugetul local este o componentă a sistemului de bugete, definit, conform reglementărilor legale, ca o verigă a acestuia, în contextul autonomiei, în raport de celelalte componente (bugetul de stat, bugetul asigurărilor sociale de stat, bugetele fondurilor speciale, bugetele instituțiilor publice autonome, bugetul trezoreriei statului). Bugetele locale au o anumită structură, în cadrul administrațiilor publice locale, delimitate teritorial. Fiecare dintre acestea este autonom unul față de celălalt.

În *România*, cele două verigi ale bugetelor locale sunt:

- 1) Bugetele proprii ale județelor și al municipiului București, administrate de Consiliile județene;
- 2) Bugetele proprii ale comunelor, orașelor, municipiilor și ale sectoarelor municipiului București, administrate de către primării.

Conform clasificărilor economice și funcționale ONU folosite în raportările statistice internaționale, structura veniturilor bugetelor locale este comună cu cea a bugetului central (de stat) și a altor bugete în cadrul sistemului de bugete, dar, fiind vorba de o componentă distinctă, a cărei autonomie nu este încă deplină, existând raporturi de dependență față de bugetul central, structura specifică bugetelor locale, mai ales a veniturilor, se prezintă astfel:

Veniturile

1. *Veniturile proprii* ale bugetelor locale, reglementate prin Legea privind finanțele publice și Legea privind finanțele publice locale, cuprind impozite și taxe și vărsăminte de venituri cuvenite de la plătitori (agenți economici și instituții publice); de importanță locală și din impozite și taxe locale (de la populație sau de la persoanele juridice); în mod normal, aceste venituri ar trebui să reprezinte majoritatea în totalul veniturilor bugetelor locale.

2. *Venituri atribuite*, în care intră sumele defalcate din anumite venituri cuvenite, potrivit Legii, bugetului de stat. În mod frecvent sunt folosite sumele defalcate din impozitul pe salariu sau chiar atribuirea, cel puțin temporară, a altor impozite pe veniturile persoanelor fizice.

3. *Transferuri acordate* de la bugetul de stat pentru finanțarea unor obiective de interes național, dar care pot fi mai eficient organizate și controlate de către organele locale: acțiuni de protecție socială, unele investiții etc.

4. *Împrumuturile* contractate pe piața financiară internă sau externă, fie direct, în numele organelor administrației publice locale, fie garantate de către Guvern.

Conform clasificării economice, Legea privind finanțele publice locale prezintă următoarele categorii de venituri proprii:

- *Venituri curente* (impozite, vărsăminte, diverse venituri);
- *Venituri din capital* (încasări din valorificarea unor bunuri);
- *Venituri cu destinație specială* (taxe speciale, venituri din vânzări de bunuri; din fondul pentru intervenție; din fondul pentru locuințe; din amortizarea mijloacelor fixe; donații și sponsorizări).

În România, *sursele de formare a veniturilor bugetelor locale* sunt următoarele:

1) *Impozite, taxe și alte venituri, precum și cotele adiționale la unele venituri* ale bugetului de stat și bugetelor locale.

Consiliile locale, consiliile județene și Consiliul general al municipiului București stabilesc impozitele și taxele locale. Repartizarea cotelor defalcate din impozitul pe salarii este stabilită de Legea privind finanțele publice locale: 40% la bugetul administrativ-teritorial pe raza căruia se desfășoară activitatea și 10 % la bugetul județului respectiv; pentru municipiul București, cota este de 50% și se repartizează de către Consiliul general pe bugetele fiecărui sector și, respectiv, bugetul municipiului.

Nivelul cotelor adiționale la impozitul pe salarii se stabilește pe baza următoarelor criterii: numărul populației; lungimea străzilor; lungimea drumurilor; numărul locuințelor; lungimea rețelelor de canalizare și apă; numărul populației școlare din învățământul preuniversitar; numărul unităților administrativ-teritoriale. Aplicarea acestor criterii implică luarea în considerare a condițiilor specifice fiecărei localități, a situației economice, sociale și demografice a acestora. Sumele defalcate din impozitul pe salarii se aprobă anual pe județe, respectiv, municipiul București. Repartizarea acestora între bugetul propriu al județului (municipiului București) și bugetele comunelor, orașelor, municipiilor și sectoarelor municipiului București se efectuează în proporțiile de 25% și, respectiv, 75%, de către Consiliul județean, prin hotărâre, după

consultarea primarilor și cu asistența tehnică de specialitate a Direcției generale a finanțelor publice și controlului financiar de stat. În cadrul acestor cote; în Legea pentru aprobarea bugetului de stat se stabilesc limitele maxime pe fiecare județ;

2) Autoritățile administrative sau direct instituțiile publice pot obține *sume din vânzarea sau din valorificarea materialelor obținute ca urmare a casării mijloacelor fixe sau din vânzarea unor bunuri materiale*. Aceste sume constituie venituri ale bugetelor locale sau ale instituțiilor (care nu sunt finanțate integral de la bugetul local) și servesc la finanțarea investițiilor;

3) *Sumele încasate din vânzarea bunurilor aparținând domeniului privat al unităților administrativ-teritoriale* sunt venituri cu destinație specială și servesc la finanțarea investițiilor;

4) *Sumele încasate din valorificarea bunurilor confiscate*, în funcție de subordonarea instituțiilor care au dispus confiscarea;

5) *Transferuri cu destinație specială* de la bugetul de stat, aprobate anual prin legea bugetului de stat, pe ansamblul fiecărui județ și municipiul București. Transferurile au destinații prestabilite;

6) *Împrumuturile contractate pe piața financiară internă sau externă*. Împrumuturile interne sau externe, pe termen mediu și lung servesc la:

- finanțarea de investiții publice de interes local;
- refinanțarea datoriei publice locale.

Împrumuturile se aprobă prin vot de către consiliile locale și, respectiv, de Consiliul General al Municipiului București.

Datoria publică locală se rambursează din resursele aflate la dispoziția unităților administrativ-teritoriale, cu excepția transferurilor de la bugetul de stat, cu destinație specială.

Pentru angajarea datoriei publice locale, se folosesc titlurile de valoare și împrumuturile de la băncile comerciale sau de la alte instituții de credit. Titlurile de valoare se emit și se lansează direct sau prin intermediul unor agenții sau instituții specializate; împrumuturile pot fi garantate de către Guvern sau negarantate.

Angajarea de împrumuturi fără garanția Guvernului comportă informarea prealabilă a Ministerului Finanțelor Publice; împrumuturile externe se contractează numai cu aprobarea Comisiei de autorizare, formată din reprezentanți ai autorităților locale, ai Guvernului și ai Băncii Naționale a României și aprobată prin hotărâre a Guvernului. Sumele maxime care pot fi contractate ca împrumuturi se stabilesc până la nivelul de 20% din totalul veniturilor constituite ale bugetelor locale, inclusiv cotele defalcate din impozitul pe salarii. Calculul acestei limite comportă luarea în considerare a valorii datoriei la rata dobânzii valabilă la data efectuării calculului, iar împrumuturile în valută se iau în calcul la valoarea cursului de schimb comunicat de B.N.R. la data efectuării calculului.

În analiza bugetului local al Sectorului 6 se urmăresc sursele de finanțare ale acestuia (veniturile), pe denumiri ale indicatorilor de venituri .

Bugetul se prezintă sub forma de tabel în care sunt înscrise sumele aferente veniturilor și cheltuielilor, defalcate pe destinații și perioade de efectuare a cheltuielilor prevăzute.

Bugetul local de venituri al sectorului 6, pe anul 2005, a fost structurat și aprobat astfel:

- Impozite, taxe, alte venituri;
- Venituri cu destinație specială (donații și sponsorizări)
- Cote și sume defalcate din impozitul pe venit
- Sume defalcate din T.V.A.

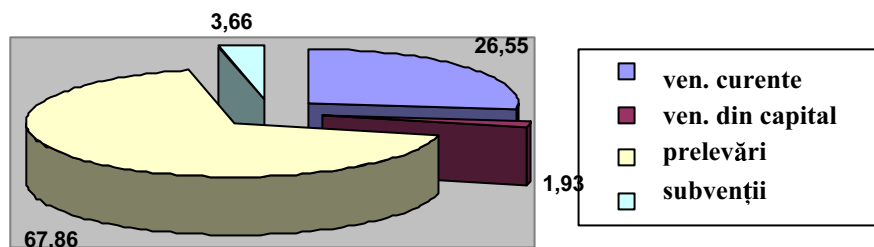
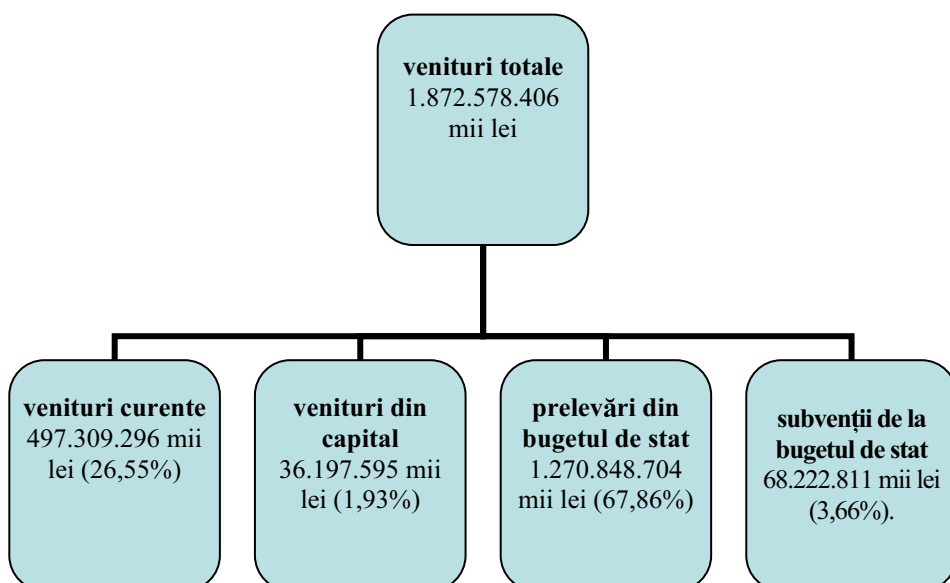
Veniturile bugetului local al Sectorului 6

mii lei

Denumire	Buget inițial	Buget Rectificat	Încasări realizate
Venituri totale	1.989.632.626	2.115.016.915	1.872.578.406
Venituri proprii, din care:	1.382.515.003	1.444.259.408	1.214.727.296
-venituri din taxe și impozite colectate la nivelul Serviciului Public Pentru Finanțe Publice Locale	500.115.003	545.030.000	497.399.631
-venituri din vânzarea unor bunuri aparținând domeniului privat	114.500.000	114.500.000	36.107.260
-cote defalcate din impozitul pe venit	500.000.000	516.829.408	400.687.989
-sume alocate de consiliul județean pentru echilibrarea bugetelor locale	267.900.000	267.900.000	280.532.416
Sume defalcate din impozitul pe venit pentru echilibrarea bugetelor locale, din care:	98.850.025	90.892.133	87.180.000
-protecția socială privind asigurarea ajutorului social, ajutorului pentru încălzirea locuinței și susținerea sistemului de protecție a persoanelor cu handicap	82.252.133	86.892.133	83.180.000
-susținerea sistemului de protecție a copilului	16.597.892		
-fondul de rezervă bugetară la dispoziția Guvernului		4.000.000	4.000.000
Sume defalcate din T.V.A pentru bugetele locale	455.536.778	505.130.504	502.448.299
-învățământ preuniversitar de stat, din care:	446.675.748	479.671.582	476.989.377
-învățământ special	16.613.256	16.613.256	16.613.256
-produse lactate și de panificație	13.550.880	13.937.600	13.179.889
-finanțarea cheltuielilor de personal	413.024.400	445.633.514	443.709.020
-burse pentru elevi și obiecte de inventar	3.487.212	3.487.212	3.487.212
-creșe	8.861.030	8.861.030	8.861.030
-susținerea sistemului de protecția copilului		16.597.892	16.597.892
Subvenții primite de la bugetele de stat, din care:		74.634.870	68.222.811
-subvenții de la bugetul de stat pentru bugetul local pentru drumuri și străzi		30.000.000	25.000.000
-subvenții primite de bugetele locale pentru finanțarea drepturilor acordate persoanelor cu handicap	52.205.000	44.409.050	43.222.811
-subvenții primite de bugetele locale pentru lucrări de cadastru imobiliar	525.820	225.820	
Donați și sponsorizări		100.000	

Sursa: www.primarie6.ro

Considerăm că veniturile bugetare trebuie analizate prin prisma elementelor lor componente; astfel, în categoria veniturilor totale, în sumă de 1.872.578.406 mii lei, se includ:

În categoria **veniturilor curente** se includ :

- *venituri fiscale*, în sumă de 484.793.375 mii lei, constituite din:
 - impozite directe 352.157.576 mii lei;
 - impozite indirecte 132.635.799 mii lei
- *venituri nefiscale*, în sumă de 12.515.921 mii lei.

Din analiza de mai sus se poate observa că cea mai importantă sursă a veniturilor bugetare ale sectorului 6 o constituie prelevările din bugetul de stat, al căror cuantum este de 1.270.848.704 mii lei din totalul de 1.872.578.406 mii lei, adică 67,86%. Aceste prelevări sunt constituite din: cote și sume defalcate din impozitul pe venit 60,46% și sume defalcate din TVA pentru bugetele locale 39,54%.

Alături de prelevările din bugetul statului, principala sursă de venituri bugetare locale o constituie impozitele și taxele locale directe – 72,64% – asupra populației și agenților economici care își desfășoară activitatea în raza teritorială a Sectorului 6; impozitele indirecte reprezintă o sursă auxiliară de venituri pentru bugetul local, ponderea lor, de 27,36 %, reprezintă o sursă redusă de venituri bugetare, la fel ca și categoria de venituri din care provin: taxe și tarife pentru eliberarea de licențe și autorizații și taxe extrajudiciare de timbru, alte impozite și taxe indirecte.

Veniturile nefiscale, în sumă de 12.515.921 mii lei, sunt formate din venituri din profitul net al regiilor autonome dacă acestea se află în subordonarea Consiliului Local, vărsăminte de la instituțiile publice – 3.636.564 mii lei – și diverse venituri – 8.879.357 mii lei . În categoria venituri diverse sunt cuprinse în proporția cea mai mare venituri din amenzi și alte sancțiuni aplicate potrivit dispozițiilor locale.

Veniturile din capital, 1,93%, provin din valorificarea unor bunuri ale instituției; venituri obținute din această activitate de capital nu constituie o sursă permanentă de venituri bugetare așa cum sunt impozitele și taxele locale, ci sunt ocazionale, atunci când au loc astfel de operațiuni economice.

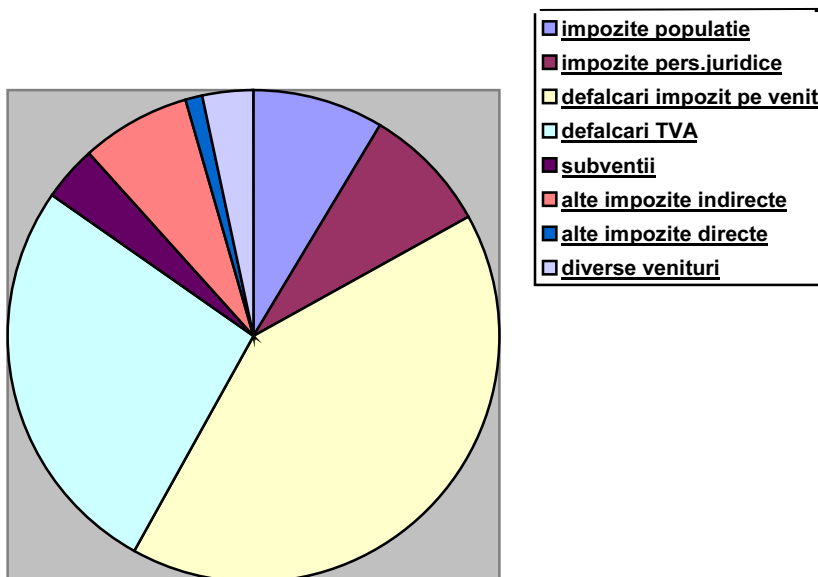
Instituțiile locale pot primi subvenții din bugetul de stat pentru activitățile desfășurate. În anul 2005, Consiliul Local al Sectorului 6 a primit subvenții în valoare de 68.222.811 mii lei, ceea ce a reprezentat 3,66 % din totalurile veniturilor instituției pentru exercițiul financiar 2005. Subvențiile astfel primite au destinații precise, cum sunt susținerea sistemului de protecție specială a persoanelor cu handicap 43.222.811 mii lei – 63,35 % din totalul subvențiilor și bugetul local pentru drumuri și străzi – 36,65% din totalul subvențiilor primite pentru anul 2005.

La întocmirea bugetului anului 2005, s-au avut în vedere asigurarea echilibrului dintre venituri și cheltuieli bugetare, corelarea cheltuielilor prevăzute a se efectua în vederea încasărilor în cursul exercițiului financiar, pentru a nu se depăși veniturile încasate și a nu se crea dezechilibre bugetare. La calcularea sumelor cuprinse în cheltuielile de capital au fost analizate posibilitățile de investiție ale instituției pentru asigurarea condițiilor optime de desfășurare a activităților, în același scop fiind prevăzute și numele din subcapitolele de cheltuieli materiale și servicii, respectiv cheltuielile ce se vor efectua cu conturile curente ale instituției.

În anul 2005, la nivelul Sectorului 6, s-au încasat următoarele venituri ale bugetului local:

VENITURI TOTALE:	1.872.578.406 mii lei
❖ Impozite și taxe de la populație:	163.961.638 mii lei
– impozit venit liber profesioniști	93.939 mii lei
– impozit pe clădiri persoane fizice	128.751.579 mii lei
– taxa asupra mijloacelor de transport deținute de pers. fizice	17.277.129 mii lei
– impozitul pe venituri din închirieri	54.615 mii lei
– impozit pe terenuri persoane fizice	13.234.377 mii lei
– alte impozite și taxe de la populație:	4.549.999 mii lei
❖ Taxa pentru folosirea teren. propr. stat	7.655.218 mii lei
❖ Imp. pe clădiri și terenuri de la persoane juridice	156.466.354 mii lei
❖ Alte impozite directe:	24.074.366 mii lei
– taxa asupra mijl. de transp. deținute de pers. juridice	13.926.793 mii lei
– impozitul pe terenul agricol	21.929 mii lei
– alte încasări din impozite directe	10.125.644 mii lei
❖ Impozitul pe spectacole	952.515 mii lei
❖ Alte impozite indirecte	131.683.284 mii lei
– taxe și tarife pt. eliberare licențe	27.561.565 mii lei
– taxe juridice de timbru	320.292 mii lei
– taxe de timbru pt. activitatea notarială	89.450.022 mii lei
– taxe extrajudiciare de timbru	10.978.346 mii lei
– alte încasări din impozite indirecte	3.373.059 mii lei
❖ Vărsăminte de la instituțiile publice	3.636.564 mii lei
❖ Diverse venituri	8.879.357 mii lei
❖ Venit din valorif. unor bunuri ale statului	36.197.595 mii lei
❖ Cote și sume defalcate din imp. pe venit	768.400.405 mii lei
– cote defalcate din impozitul pe venit	400.687.989 mii lei
– sume defalcate din imp. pe venit pt. echilibrarea bugetului local	87.180.000 mii lei
– sume alocate de cons. jud. pt. echilibrarea bug. locale	280.532.416 mii lei
❖ Sume defalcate din T.V.A.	502.448.299 mii lei
❖ Subvenții de la bugetul de stat	68.222.811 mii lei

Sursa: www.primarie6.ro

Gradul de realizare a principalilor indicatori, având în vedere gruparea acestora pe capitole și subcapitole, conform clasificării veniturilor bugetelor locale, se prezintă astfel:

-mii lei-

Denumire indicatori	Cod	Buget	Execuție	Grad realizare %
I. Venituri curente		544.920.000	497.309.296	91,26
A. Venituri fiscale		531.880.000	484.793.375	91,15
A1 Impozite directe		411.260.000	352.157.575	85,63
Impozite și taxe de la populație	03.02	192.705.000	163.961.638	85,08
Taxa pentru folosire teren proprietate de stat	04.02	7.800.000	7.655.218	98,14
Impozitul pe clădiri și terenuri de la pers. juridice	05.02	182.500.000	156.466.354	85,73
Alte impozite directe	08.02	28.255.000	24.074.365	85,20
A2 Impozite indirecte		120.620.000	132.635.800	109,96
Impozitul pe spectacole	15.02	750.000	952.515	127
Alte impozite indirecte	17.02	119.870.000	131.683.285	109,85
B Venituri nefiscale		13.040.000	12.515.921	95,98
Vărsăminte de la inst. publice	21.02	3.780.000	3.636.564	96,2
Diverse venituri	22.02	9.260.000	8.879.357	95,89
Venituri din capital		110.000	90.335	82,12

Sursa: www.primarie6.ro

Din cauza acordării bonificației în procent de numai 5 %, interesul contribuabililor-persoane fizice de a-și achita impozitul pe clădiri și impozitul pe teren pentru întreg anul 2005 a fost scăzut. În cazul taxei auto se apreciază că realizarea de numai 96% din bugetul previzionat poate fi pusă pe seama constituirii în programele informatice a unei materii impozabile mai mari decât realitatea. Aceasta se explică prin numărul mare de radieri auto netransmise de Serviciul Public Comunitar Regim Permise Auto de Conducere și Înmatriculare a Vehiculelor București, precum și nerespectarea de către contribuabili a prevederilor privind obligativitatea declarării radiatorilor și transferurilor de proprietate a autovehiculelor.

În ceea ce privește taxele de ocupare a domeniului public cu garaje, copertine, chioșcuri, terase, panouri publicitare etc., gradul de colectare a fost scăzut din cauza lipsei unui inventar real al materiei impozabile.

Principalii indicatori de venituri calculați pentru persoanele juridice – impozit pe clădiri, impozit pe teren, și taxa auto – nu au fost realizați din mai multe motive:

➤ Personal insuficient pentru verificarea materiei impozabile, atât pe teren, cât și a corecției înregistrării la rol în programele de gestiune a impozitelor și taxelor;

➤ Insuficienta colaborare din partea altor autorități ale administrației publice obligate să furnizeze informații ce ar fi putut conduce la o mai bună urmărire a contribuabililor (Ministerul Finanțelor Publice, Ministerul Administrației și Internelor – Direcția de Evidență Informatizată a Persoanei, Evidența Pașapoartelor etc.), precum și din partea societăților bancare.

Finanțarea anului 2005 s-a efectuat de către Direcția Economic și Administrativ din cadrul Primăriei Sector 6, atât pentru credite proprii, cât și pentru celelalte instituții din subordine.

BIBLIOGRAFIE

- Alexandru I., *Public administration*, Ed. Lumina Lex, București, 1999
- Bouvier M., *Les finances locales*, Ed. LGOS, Paris, 1993
- Popescu, Nicolae D., *Public finance*, Ed. Economică, București, 2002
- www.primarie6.ro

III. SISTEME INFORMATICHE MODERNE

SISTEME DE PLĂȚI ELECTRONICE

Prof. univ. dr. Doina FUSARU
Universitatea Spiru Haret
Prep. univ. drd. Adela BĂRA
Universitatea Spiru Haret

Rezumat

Evoluția și dezvoltarea tehnologiei informației și a telecomunicațiilor au dus la apariția de plăți electronice, care reprezintă, poate, partea cea mai dinamică a economiei informatizate, digitale, locale, regionale și globale.

Securitatea sistemelor electronice de plăți este de nivel ridicat, ca și viteza, caracterul privat și confidențial. Ele trebuie să fie unanim acceptate atât de consumatori, cât și de către comercianți sau oameni de afaceri.

Studiul de față prezintă tipurile, structura și câteva din dispozitivele utilizate în plățile electronice.

Cuvinte-cheie: plăți electronice, securitatea tranzacțiilor electronice, e-banking

Abstract

E-payment systems

The evolution in information technology and telecommunications lead to a new concept of electronic payments which are the most dynamic part of information in economy.

Electronic payments systems security need to be at a high level, and also the reaction time, the privacy and confidentiality.

This paper presents the structure, type of devices used in electronic payments.

Key-words: electronic payment, electronic transactions security, e-banking

1. Introducere

Sistemele de plăți electronice sunt rezultatul evoluției tehnologiei informației și a telecomunicațiilor și reprezintă, poate, partea cea mai dinamică a economiei informatizate. Rapida răspândire a acestui mod de plată a dus la o considerabilă creștere economică, acesta fiind considerat un stimulator de creșteri economice, deoarece o economie eficientă depinde de un sistem rapid și eficient de plăți.

Sistemul de plăți electronice în general poate fi considerat a avea trei componente de bază, și anume:

- sisteme de plăți prin carduri;
- comerțul electronic;

- transferurile electronice de fonduri interbancare și intercompanii. Aceste componente presupun existența unor vaste rețele de telecomunicații, ca, de exemplu, VISA și MasterCard, Internetul sau rețeaua SWIT.

Din categoria sistemelor electronice de plată fac parte:

- **Transferul electronic de fonduri.** În cadrul acestui tip se utilizează sisteme de securi electronice, care au reale avantaje față de securile de hârtie:

- a) scurtarea timpului de efectuare a plăților;

- b) reducerea cheltuielilor cu hârtia pe care sunt tipărite securile;

- c) confirmare rapidă a solvabilității plătitorului;

- d) o mare flexibilitate și varietate de implementare, folosind rețele automate de bani (ATM – *Automatic Teller Machine*), rețele internaționale de clearing, ca și CHIPS (*Clearing House Interbank Payments System*).

Pe lângă avantaje, enumerăm ca dezavantaje ale acestui tip de sistem: caracterul privat și confidențialitatea plăților, faptul că băncile sunt obligate să documenteze în detaliu fiecare transfer.

- **Banii electronici** (*digi cash*) sunt, de fapt, un echivalent al banilor reali. Caracteristici ale acestui tip de sistem sunt: anonimitatea plăților, care conduce la faptul că nu se poate identifica cumpărătorul, lichiditatea, care presupune că banii electronici sunt acceptați de firmele conectate la INTERNET, securitatea și imposibilitatea de a fi falsificați. De asemenea, banii electronici sunt ușor de manevrat față de banii reali, care presupun costuri referitoare la fabricare și întreținere.

Formele sub care circulă banii electronici sunt:

- Cartelele, care permit plăți diverse – de la convorbiri telefonice până la plata de către cumpărătorii din magazine. Ele au evoluat către *smartcard*-uri (cartele inteligente) cu posibilități de plată diverse (Master Card) realizate după standardul propus de EMV (Europay, Master Card și Visa), care se axează pe protocoale criptografice cu chei publice.

- Sistemele electronice pure, care sunt utilizate în tranzacțiile INTERNET, unde cel ce vinde și cel ce cumpără sunt de drept două calculatoare interconectate prin rețea. Banii electronici circulă de la cumpărător la vânzător, protejați prin operații de cifrare care pot fi criptosisteme convenționale sau cu chei publice.

- **Ecash** – folosește poșta electronică, condiția fiind ca vânzătorul și cumpărătorul să aibă cont la aceeași bancă.

Cumpărătorul va înștiința banca respectivă că dorește să transfere bani din contul său în contul Ecash Mint. Astfel, în orice moment, cumpărătorul va putea să retragă fonduri de la distanță prin calculatorul său, folosind un client software prin intermediul contului Mint. Fondurile sunt ținute în format electronic, adică o suită de 1 și 0 protejate criptografic.

Prin acest sistem, hard-discul cumpărătorului poate fi asemuit unui portofel electronic.

Prin intermediul Ecash se pot efectua plăți între persoane individuale sau către firme. Ecash are caracter privat și, deși banca ține evidența strictă a fiecărei retrageri și a fiecărui depozit Mint, ea nu poate stabili utilizarea ulterioară a acestuia, din cauza folosirii unor criptosisteme cu chei publice RSA care au 768 de biți lungimea cheii. Ecash oferă, pe lângă anonimatul plăților și nerepudierea, adică nu apar dispute între

cumpărător și vânzător privind recunoașterea plăților. Se evită, de asemenea, și dubla cheltuire a Ecash.

2. Structura unui sistem electronic de plată

Un EPS implică existența a 3 entități care interacționează, și anume: un cumpărător C, un vânzător V și o bancă B.

Atât cumpărătorul, cât și vânzătorul V au cont la aceeași bancă B. Se observă că un EPS constă într-o multitudine de protocoale care permit lui C să facă plăți către V. În general, toate EPS-urile dispun de 3 faze:

- a) faza de extragere a banilor electronici din cont între B și C;
- b) faza de plăți între C și V;
- c) faza de depunere a banilor electronici între V și B.

Sistemele electronice de plăți sunt structurate ierarhic, astfel că un nivel al arhitecturii conține o mulțime de obiecte care cooperează în vederea furnizării unui serviciu pentru nivelul superior. Un EPS dispune de *nivelul utilizator*, care este nivelul ierarhic superior, și *nivelul sistem*, care este nivelul ierarhic inferior.

Într-un EPS, nivelul utilizator este format din totalitatea rolurilor și a tranzacțiilor care au loc între ele. Utilizatorii sunt grupați în roluri în funcție de modul în care ei interacționează în afacerile stabilite. Spre exemplu, cumpărătorul, vânzătorul și banca (cea care emite banii electronici) sunt rolurile tipice ale unui astfel de sistem. Comenzile emise de utilizatori, precum și prelucrările pe care le provoacă în dialogul de la punctele de acces ale unui EPS reprezintă tranzacții.

Exemple de tranzacții sunt: extragerea de bani din cont, efectuarea unei plăți, depunerea de bani în cont la o bancă.

Nivelul sistem este format din multitudinea entităților și a relațiilor care se stabilesc între ele. Entitatea este reprezentată de dispozitivul electronic în totalitatea sa, adică hard/soft, și are ca roluri: purtător de bani electronici sau registru de casă sau încasare. Rolurile sunt implementate de dispozitive de tipul portofelului electronic (electronic *wallet*) și punctul de vânzare (*Point of Sale* – POS). Într-un EPS, interacțiunea reală este cea care are loc între purtătorul de bani electronici și cumpărător și POS care implementează registrul de casă al vânzătorului.

Se poate afirma că un sistem electronic de plăți este un ansamblu de tranzacții cerute de conversia banilor numerar (*cash* sau cont) în bani electronici și, invers, de transferul banilor electronici între utilizatorii care utilizează acest sistem. Funcțional, un EPS este caracterizat de 6 fluxuri:

- a) fluxul 1 este dat de faptul că un cumpărător retrage din contul său bani reali de la o bancă pe care îi depune la un emitent de bani electronici (bancă INTERNET);
- b) fluxul 2 presupune retragerea de bani electronici de către cumpărător pe baza banilor reali depuși în cont;
- c) fluxul 3 permite utilizarea banilor electronici pentru o tranzacție de plată, prin care cumpărătorul achită un bun sau serviciu vânzătorului;
- d) fluxul 4 este dat de transferul de bunuri sau servicii pe care vânzătorul le transferă cumpărătorului ca urmare a plății făcute;

e) fluxul 5 este creat atunci când vânzătorul depune încasările de bani electronici la emitentul acesta la anumite intervale de timp;

f) fluxul 6 este dat de faptul că emitentul de bani electronici depune în contul vânzătorului bani reali echivalenți cu banii electronici. Schematic, cele afirmate anterior se pot prezenta astfel:

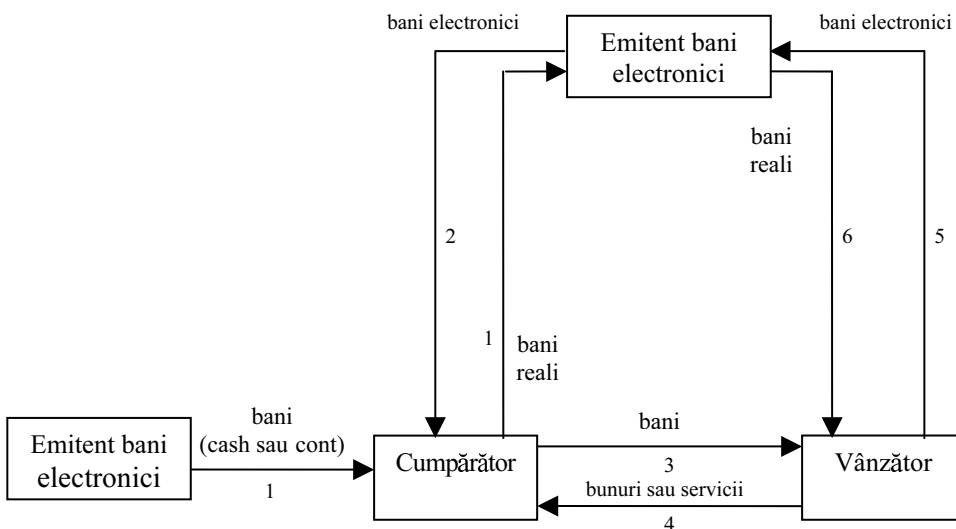

Fig. 1. Fluxuri într-un sistem electronic de plăți*

Rolurile îndeplinite de utilizatorii unui sistem EPS se concretizează în:

– emitentul de bani electronici (banca) – rolul care poate fi asumat numai dacă banca a preluat sistemul electronic de plăți;

– cumpărătorul – rolul celor care pot cumpăra bani electronici de la o bancă printr-un distribuitor;

– vânzătorul – rolul celui care primește bani electronici de la cumpărători, bani care se acumulează la sfârșitul de casă (POS). Bani sunt depuși periodic la bancă prin intermediul unui elector;

– distribuitorul – rolul care transferă bani electronici de la bancă în portofelul electronic al cumpărătorului. Poate exista și situația în care el poate transforma direct suma cash în bani electronici;

– colectivul – acumulează bani electronici proveniți din diverse plăți împreună cu datele aferente tranzacțiilor prin care s-au plătit acești bani și le transferă băncilor prin care s-au plătit acești bani.

Evidența colectoarelor și distribuitorilor simplifică operația de conversie a banilor reali în bani electronici.

* Patriciu V. și colaboratori, *Securitatea informației în UNIX și INTERNET*

3. Dispozitive în sistemele electronice de plăți

Într-un sistem electronic de plăți intervin anumite dispozitive între care se fac tranzacții. Aceste dispozitive între care se fac tranzacții sunt:

1) Portofelul electronic (*Electronic Wallet*) implementează purtătorul de bani electronici și este utilizat de cumpărător pentru stocarea acestora. Structura hardware a unui astfel de dispozitiv este dependentă de protocoalele criptografice care implementează tranzacțiile EPS. Sunt mai frecvent utilizate următoarele configurații fundamentale:

– Structura de tip PC (*Personal Computer*), în care utilizatorul are acces complet la resursele hard și soft ale dispozitivului. Interfața cu utilizatorul este făcută prin tastatură și display. Conectarea la punctele de acces ale FPS se face printr-o legătură serială în informații. Structura aceasta dezavantajează încă băncile, deoarece utilizatorii au controlul total asupra resurselor dispozitivului de plată;

– Structura sensibilă la deschidere (*temper – proof resistant*), numită și cartela inteligentă (*smartcard*). O astfel de structură se prezintă sub forma unui chip care este înglobat într-o cartelă de plastic și cuprinde: un microprocesor de 8 biți, memorie RAM de 256 bytes, 85 Kbytes EPROM, 8 Kbytes EEPROM. Comunicația cu punctul de acces se face prin contact direct cu cititorul de cartelă. Securitatea unui astfel de dispozitiv se bazează pe presupunerile criptografice făcute asupra protocoalelor, precum și pe imposibilitatea deschiderii *smartcard*-ului și a efectuării unei *reverse – engineering* asupra soft-ului său;

– Structura de tip portofel electronic cu observator (*electronic wallet with guardian*) înglobează avantajele celor două structuri prezentate anterior, ajungându-se la un compromis între interesele posesorului și cele ale băncii. Această structură dispune de o arhitectură formată din două microcalculatoare care, pe măsură ce se derulează tranzacțiile, comunică între ele. Microcalculatorul utilizatorului, care joacă rol de portofel, comunică cu punctul de acces EPS, acesta fiind de tipul unui calculator de buzunar cu display și tastatură. Microcalculatorul al doilea este numit și „observator”, *smartcard*, și este folosit pentru a servi intereselor băncii. El se introduce în primul calculator. Calculatorul utilizatorului este acel care controlează corectitudinea tranzacțiilor, în timp ce al doilea calculator previne cheltuirea dublă a banilor electronici și, ca atare, el va aviza fiecare tranzacție făcută de primul calculator.

2) Punctul de vânzare (*Point of sale – POS*) stochează temporar banii electronici la vânzător, implementând registrul de casă (*till*). Din punct de vedere tehnic, acest dispozitiv este realizat cu o structură tip PC și dispune de interfețe cu legături în infraroșu, cât și cu un cititor de *smartcard*.

3. Distribuitorul de bani electronici (*Electronic Money Dispenser*) este de fapt un dispozitiv cu care se încarcă banii electronici în portofelul electronic al cumpărătorului. Sunt multiple soluții tehnice de implementare pentru acest dispozitiv, cum ar fi:

- Distribuitor cont – bani electronici permite micromentarea valorii din portofel, în baza scoaterii unei anumite sume de bani din contul pe care-l are deschis

cumpărătorul. De remarcat este faptul că distribuitorul este conectat la rețeaua de calculatoare a băncilor care emit bani electronici.

- Distribuitor carte de credit – bani electronici are ca rol incrementarea valorii din portofel pe baza operației de creditare a cumpărătorului de către o casă de credit. Distribuitorul este prevăzut cu un cititor în care se introduc cartelele de credit ale cumpărătorului, cu un canal infraroșu și de *smartcard* pentru conectarea portofelului. Din acest motiv, distribuitorul nu este conectat la rețeaua de calculatoare a băncilor.

- Distribuitor numerar – bani electronici este destinat incrementării valorii portofelului pe baza conectării de la cumpărător a unei sume *cash*.

4. Tipuri de tranzacții într-un sistem electronic de plăți

Tranzacțiile sunt definite ca schimburi de mesaje, care apar sub forma unor protocoale și care au loc între entitățile implicate într-un EPS. Ele se pot grupa după cum urmează:

- *Tranzacția de identificare a utilizatorilor* dă avizul unei entități pentru verificarea utilizatorului, dacă acesta se află la capătul opus al conexiunii. Acest gen de tranzacții are la bază protocoale care se bazează pe algoritmi cartografici cu chei publice. De exemplu, un utilizator P (numit probator), care și-a făcut cunoscută cheia publică, se poate identifica față de oricare alt utilizator V (numit verificator).

Astfel, V creează în mod aleator un așa-numit mesaj de provocare, pe care-l transmite sub forma unei criptograme cifrate cu cheia publică pusă la dispoziție de P.

P, folosind cheia sa secretă, reface forma inițială a mesajului de provocare pe care o trimite către V. În cazul în care recepționează valoarea identică cu cea trimisă inițial, V își va da seama de identitatea lui P. V obține cheia publică a lui P în urma unei tranzacții de obținere a unui certificat de la un centru de certificare care urmează să verifice cu cheia sa secretă, cheile publice ale celor autorizați să utilizeze sistemul.

- *Tranzacția de obținere a unui certificat*. Toate cheile publice utilizate pentru semnătură digitală în EPS sunt autorizate de unul sau mai multe centre de certificare. Aceste centre folosesc pentru autentificarea utilizatorilor semnarea cheii publice și a informațiilor specifice utilizatorului prin cheia secretă a centrului. Fiecare utilizator primește anumite informații, pe care le va folosi în timpul tranzacțiilor, acestea purtând numele de credite. Certificatul este multitudinea de credite însoțite de semnătura centrului. Certificatele au de obicei un termen limitat de valabilitate, astfel încât entitățile implicate într-un EPS să le obțină periodic.

- *Tranzacția de control al accesului* este acea tranzacție care oferă entităților la nivel de sistem protecție, împotriva unei utilizări neautorizate. O astfel de tranzacție începe prin protocolul utilizatorului, care trimite informația sa de identificare către entitatea de la nivel sistem pe care vrea să o acceseze. În acest moment, nivelul sistem analizează apartenența utilizatorului la rolul pe care îl pretinde și verifică drepturile de acces ale acestuia. Rezultatul acestei verificări va fi că utilizatorului îi va fi permis sau nu accesul în sistem.

- *Tranzacția de încărcare* are loc între bancă și distribuitori. Înainte de a începe demararea tranzacției, cele două părți fac o autentificare mutuală, care constă într-o tranzacție de identificare reciprocă. Prima care declanșează tranzacția este banca, ce

emite mesajul „transfer suma S”. Distribuitorul va recepționa și va replica „primit suma S”.

Când tranzacția a avut loc în condiții optime, sistemul va confirma transferul sumei S. Există cazuri în care tranzacția poate eșua când: suma cerută depășește plafonul maxim stabilit de bancă; suma cerută depășește balanța contului cumpărătorului care a cerut încărcarea; cele două dispozitive fizice de la cele două capete sunt defecte;

- *Tranzacția de retragere* se referă la distribuitor și cumpărător, verificându-se printr-o autentificare mutuală.

După această verificare preliminară, distribuitorul trimite mesajul „transfer suma S” la care cumpărătorul va răspunde cu mesajul „primit suma S”. Astfel, cumpărătorul va obține suma S în bani electronici, în urma unui transfer bancar ce a avut loc anterior prin numerar sau prin cărți de credit. Tranzacția poate fi nereușită în cazul în care:

- suma S solicitată de cumpărător depășește valoarea limită care poate fi încărcată în portofelul electronic;

- suma solicitată depășește valoarea existentă în cont;

- dispozitivele de la cele două capete sau linii sunt defecte.

- *Tranzacția de plată* este acea tranzacție care se stabilește între cumpărător și vânzător, putând fi off-line sau on-line. În cazul tranzacțiilor on-line se implică și banca. Tranzacția va fi inițiată de vânzător, care va solicita cumpărătorului să-i achite suma S. Dacă cumpărătorul este de acord, va trimite mesajul „plătește suma S”, pe care apoi vânzătorul îl confirmă cu „primit suma S”. O astfel de tranzacție se poate solda cu un eșec dacă nu există suficienți bani electronici la cumpărător, sau dacă dispozitivele sau linia de comunicație dintre ele sunt defecte.

- *Tranzacția de anulare* apare ca fiind mulțimea tranzacțiilor de plată între cumpărător și vânzător și este destinată pentru a corecta erorile ce pot apărea din cauza operatorului uman (exemplu: tastarea greșită a unei sume de plată).

- *Tranzacția de clearing* apare între colector și bancă sau între două bănci. Ea este inițiată de entitatea care transferă banii printr-un mesaj „transmite suma S”. În momentul în care banca recepționează banii, ea răspunde cu mesajul „recepționat suma S”. Putem afirma că poate apărea un eșec în cadrul unei astfel de tranzacții în cazul în care banii electronici transferați de colector sau bancă nu sunt acceptați de banca care îi primește.

5. Concluzii

Deoarece o economie eficientă depinde de un sistem rapid și eficient de plăți, acesta se consideră ca fiind un stimulator de creșteri economice. Rapida răspândire a acestui mod de plată a dus la o creștere considerabilă a vânzărilor de bunuri și servicii, a facilitat accesul la creditul de consum și a redus restricțiile geografice impuse comerțului, reducând întârzierile de plată și diminuând lipsa de încredere în sistemul bancar.

BIBLIOGRAFIE

- Năstase P., Năstase F., *Internet –World Wide Web*, Editura Economică, București, 2000.
- Năstase F., *Arhitectura rețelelor de calculatoare*, Editura Economică, București, 1998.
- Patriciu V. și colaboratori, *Securitatea informației în UNIX și INTERNET*, Editura Tehnică, București, 1998.
- Roșca I, Țăpuș N, *Internet & Intranet*, Editura Economică, București, 2000.

INSTRUMENTE MODERNE DE REALIZARE A SISTEMELOR INFORMATICE

Asist. univ. ing. drd. **Cezarina Adina TOFAN**
Universitatea *Spiru Haret*

Rezumat

În viața noastră de zi cu zi, computerele sunt ceva obișnuit, chiar indispensabile în unele cazuri. Putem spune că trăim într-o societate a computerelor. Rolul sistemelor informatice este de a livra informații între diferitele elemente.

Abstract

Modern tools of IT systems performance

In our life, each day, computers are something usual, even indispensable in some cases. We may say that we live into a computer society. The role of informatics system is to deliver the information between different elements.

Conceperea programelor de prelucrare automată a datelor este activitatea prin care o problemă este definită, detaliată și transformată într-un proiect pe baza căruia se poate elabora un program exploatabil pe calculator. În condițiile utilizării limbajelor evoluat, s-a impus ca metodă programarea structurată, care are la bază două principii: modularizarea programelor, ce presupune descompunerea programului în module și utilizarea structurilor de control fundamentale. Pentru construirea unui program sunt necesare tipuri de structuri, caracterizate prin aceea că au o singură intrare și o singură ieșire.

Alegerea tehnicii de programare aparține „creatorului”, care va ține cont de factorii *obiectivi* (impuși de realitatea care trebuie modelată) și *subiectivi* (dictați de experiența proprie acumulată prin teme rezolvate în același domeniu care pot fi caracterizate ca asemănătoare cu proiectul curent de rezolvat).

Limbajele de programare au apărut și s-au dezvoltat în strânsă legătură cu evoluția *hardware*-ului. În prezent, o largă răspândire au dobândit sistemele de gestiune a bazelor de date, fundamentate pe limbaje de descriere a structurii bazei de date și pe limbaje de manipulare sau interogare a bazei de date. Se poate afirma că generația a cincea a calculatoarelor determină apariția unor limbaje corespunzătoare modului de programare „natural”, solicitând formarea unei noi generații de programatori.

Sistemele orientate-obiect reunesc avantaje obținute de SGBD, care interoghează eficient datele, și de limbajele procedurale, care permit calcule complexe.

Bazele de date orientate pe obiecte permit crearea de obiecte complexe, din componente simple, fiecare având propriile atribute și comportamente.

Sistemul de gestiune a bazelor de date orientate pe obiect (SGBD-OO) are ca principale obiective: *modelarea superioară* a datelor, care se poate realiza prin: deschiderea către noi aplicații; facilitarea concepției realizate prin posibilități de generalizare și agregare a relațiilor; evoluția către multimedia (sunet, imagine, texte); *posibilități de deducție superioară* (ierarhie de clase, moștenire); ameliorarea interfeței cu utilizatorul; posibilități de tratare pentru aspect dinamic, integrarea descrierii structurale și comportamentale.

SGBD-OO¹ îmbină noile concepte asociate limbajelor de programare orientate-obiect cu capacitățile SGBD-urilor convenționale. Modelul de dată-obiect permite reprezentarea unor structuri de date complexe și a unor ierarhii model, asigurând posibilitatea de a defini tipuri de date care combină atât structura de date cât și definirea procedurii.

Obiectele care au același fel de atribute și comportament pot fi considerate ca făcând parte din același tip sau clasă. În raport cu această caracteristică există două categorii de sisteme orientate pe obiecte: *sisteme* care admit ca noțiune de bază *clasa*, cum ar fi: VISION, ORION, G-BASSE; sisteme care admit ca noțiune de bază tipul, cum sunt: C++, Simula, O2.

Într-un sistem orientat pe obiecte, tipul sintetizează elementele comune ale unui set de obiecte cu aceleași caracteristici. Acest sistem are ca și componente, interfața și implementarea. *Interfața* este partea vizibilă pentru utilizator și constă într-o listă de operații. *Implementarea* este obiectul activității proiectantului și presupune descrierea structurii interne a datelor obiectului și realizarea procedurilor de implementare a operațiilor interfeței.

O schemă completă a unei baze de date orientate pe obiecte poate consta dintr-una sau mai multe ierarhii de clasă, împreună cu relațiile structurale. Modificarea schemei presupune:

1) definirea unei taxonomii și a unui model al schimbărilor. Taxonomia definește un set de schimbări semnificative ale schemei, iar modelul furnizează o bază pentru specificarea semanticilor schimbărilor schemei;

2) implementarea schimbărilor schemei. Aceste schimbări pot fi: referitoare la modul de definire a unei clase – includ schimbările atributelor și metodelor definite pentru o clasă; referitoare la structura ierarhiei de clase – includ adăugarea sau ștergerea unei clase și schimbarea relațiilor superclasă/subclasă dintre o pereche de clase.

Proiectarea bazei de date orientate pe obiecte

Sistemul de gestiune al bazelor de date orientate pe obiecte conține structuri și reguli orientate către lucrul cu obiecte, incluzând:

- ▶ un sistem de date abstracte pentru construirea de noi tipuri de date;
- ▶ un constructor de tip șir;
- ▶ un constructor de tip secvență;
- ▶ un constructor de tip înregistrare;

¹ Dezvoltarea sistemelor informatice, www.siveco.ro

- ▶ un constructor de tip set;
- ▶ funcții;
- ▶ un constructor de tip reuniune;
- ▶ compunere recursivă a elementelor anterioare.

Arhitectura SGBD-OO se referă la o descriere abstractă a organizării unui sistem în scopul de a prezenta componentele funcționale și interfețele dintre ele. Arhitectura SGBD-OO cuprinde trei componente:

- ▶ *Gestionarul de obiecte (Object Manager)*, care asigură interfața dintre procesele externe și SGBD-OO;

- ▶ *Server-ul de obiecte*, care este responsabil cu asigurarea serviciilor de bază, cum sunt: gestiunea tranzacției și gestiunea stocului de obiecte;

- ▶ *Stocul rezident de obiecte*.

Gestionarul de obiecte asigură implementarea completă a modelului de date-obiecte pentru utilizatorul extern. Acest lucru include posibilitatea de a defini structurile și de a executa operațiile specificate prin model. El primește cereri de creare de definiții de clase, de modificare a definițiilor de clase deja existente, de manipulare a mesajelor generate de un program de aplicație în execuție.

Transmiterea de mesaje și prelucrarea cererii pot fi reprezentate astfel:

- controlul sesiunii, care include funcțiile necesare, cum este: menținerea spațiului local de lucru al utilizatorului extern pentru operații efectuate asupra bazei de date;

- legătura dinamică, ce se referă la selectarea unei metode pentru un mesaj trimis unui obiect în momentul execuției;

- crearea de noi obiecte sau instanțe de clasă, care trebuie inițiată de gestionarul de obiecte;

- expedierea cerințelor obiectului și actualizarea acestuia;

- transmiterea cererii. Cererile pot fi translatate în planuri de execuție în care selecția și regăsirea obiectelor sunt realizate prin transmiterea de mesaje. Aceasta presupune că protocolul de mesaje al clasei obiectului este definit pentru a permite accesul la variabilele de instanță necesare pentru a selecta obiectul.

Obiectele, definițiile de clasă și metodele cerute de gestionarul de obiecte sunt regăsite de *server-ul de obiecte* din *Stocul Rezident de Obiecte (SRO)*.

Server-ul de obiecte realizează refacerea, inserția, ștergerea și actualizarea obiectelor în stocul rezident de obiecte. Un singur server poate manipula tranzacții transmise de la mai mulți gestionari de obiecte.

În unele implementări, funcțiile *server-ului de obiecte* pot fi parțial implementate de un SGBD relațional. În acest caz, *server-ul* constă din: modulul *front-end*, care menține o reprezentare internă a unei porțiuni limitate a modelului de date și lucrează cu cererile de obiecte, și un SGBD relațional *back-end*, care asigură gestiunea tranzacțiilor și stocarea datelor-obiect în tabelele relaționale. Componenta *back-end* poate exista pe platforme diferite.

Stocul de obiecte îndeplinește următoarele funcții:

1. Suport pentru rezidență, adică obiectele create și adăugate trebuie reținute și după ce se încheie sesiunea.

2. Suport pentru obiecte mari. SGBD-OO trebuie să poată suporta stocarea și manipularea obiectelor de lungime variabilă și de orice dimensiune, inclusiv a acelor care ocupă mai mult de un bloc fizic de stoc.

3. Facilități de arhivare și asigurare de rezerve (dubluri). Trebuie să fie posibilă reîncărcarea stocului de obiecte rezidente într-un mediu extern. Caracteristicile care asigură regăsirea și actualizarea obiectelor stocate pot fi: *suport pentru căi de acces*, care este necesar pentru a asigura regăsirea și actualizarea eficientă a datelor stocate în baze de date mari; *tipuri de indecși specializați* pentru obiecte, destinați să îmbine variabile de instanță care aparțin obiectelor din clase diferite; *gruparea obiectelor* în același sector de stoc secundar permite regăsirea eficientă a grupurilor de obiecte și în special a obiectelor compuse; *segmentarea obiectelor* care pot fi împărțite și stocate în structuri fizice separate pentru ușurarea prelucrării.

Protecția bazelor de date

Protecția bazelor de date constă într-un set de măsuri umane și facilități oferite de SGBD prin care se asigură integritatea datelor (corectitudinea datelor introduse) și securitatea datelor, care se referă la accesul autorizat la date.

Se cunosc *trei aspecte ale asigurării integrității datelor*.

1. Asigurarea integrității semantice a datelor, care presupune prevenirea introducerii unor date incorecte și a efectuării unor prelucrări greșite.

2. Controlul accesului concurent la date, care presupune prevenirea apariției unor rezultate incorecte din execuția concurentă a unor prelucrări în regim multiutilizator.

3. Salvarea și restaurarea bazei de date, care presupun refacerea acesteia, deoarece a fost afectată de funcționarea anormală sau de căderea SGBD-ului, a sistemului de operare sau ca urmare a unor defecte hardware.

Introducerea unor date eronate în baza de date sau prelucrări care furnizează rezultate greșite trebuie prevenite prin includerea în programele de aplicație a unor secvențe pentru testarea datelor și a unor facilități de asigurare a integrității semantice a datelor oferite de SGBD. Concret, orice operație asupra datelor trebuie constrânsă să respecte regulile care reprezintă restricții de integritate. După modul în care sunt exprimate, restricțiile de integritate se pot clasifica în: *implicite* și *explicite*, prezentate în figura următoare (pag. 183).

Restricțiile de integritate implicite presupun existența verificărilor la introducerea datelor (nu se acceptă valori care nu aparțin tipului de date specificat), precum și, dacă există conceptul de cheie unică, la inserare se va verifica unicitatea cheii.

În modelul relațional există două restricții de integritate asociate cheilor primare și cheilor externe, și anume:

- Integritatea entității, care presupune că nici un atribut care participă la formarea cheii primare a unei relații nu poate primi o valoare NULL, aceasta din motivul că o cheie primară trebuie să identifice în mod unic tuplurile unei relații.

- Integritatea referențială, care presupune că orice valoare a unei chei externe din relația care referă trebuie să aibă corespondentă o cheie primară cu aceeași valoare în relația referită sau să fie NULL.

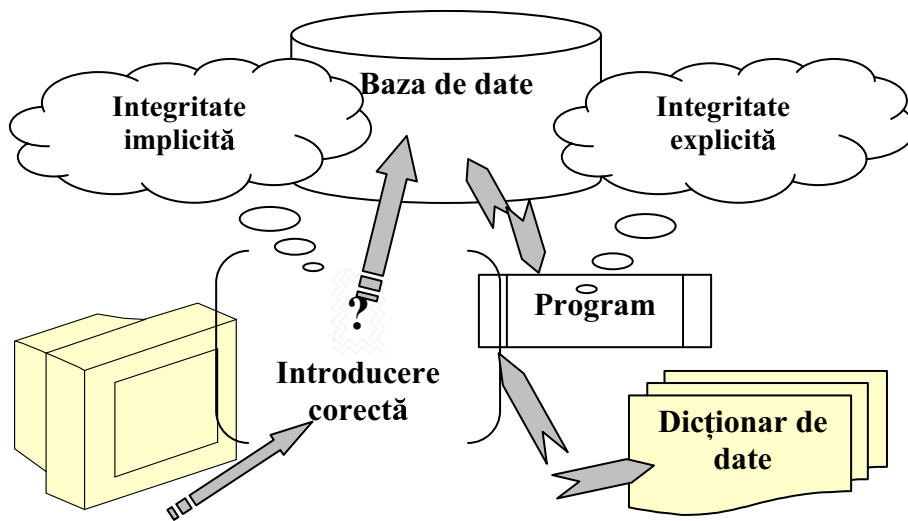

Figura 1. Restricțiile de integritate aplicate asupra datelor utilizatorului

Restricțiile de integritate explicite pot fi incluse în programele de aplicație și verificate în momentul execuției sau pot fi memorate în dicționarul datelor și verificate automat de SGBD la fiecare operație care se execută asupra anumitor date.

Metodele de analiză și proiectare orientate-obiect definesc o aplicație independent de soluția de implementare fizică, păstrând totuși diferențierea între nivelele conceptual, logic și fizic.

Tehnicile orientate-obiect au în vedere comportamentul datelor și al operațiilor care se pot face părăsind sistemul de programare procedural în care o serie de proceduri se apelau reciproc. În programarea orientată-obiect există obiecte capabile să trimită mesaje de la unul la celălalt, să proceseze cereri recunoscute ca mesaje, să răspundă unei colecții predefinite de mesaje care formează interfața obiectului. Tehnicile orientate-obiect cuprind, sub numele de program, orice procedură folosită pentru rezolvarea unor probleme sau preiau rezultatele dintr-un mediu de calcul.

Limbajele care folosesc tipurile abstracte de date permit definirea structurii datelor și operațiilor folosite în manipularea lor directă. Structura aleasă pentru memorarea tipului abstract de dată este ascunsă pentru utilizator. Ca atare, algoritmul de reprezentare este încapsulat.

În aplicațiile procedurale, aplicația în sine decide ce porțiuni de cod (sau de program) se execută la un moment dat. Într-o aplicație bazată pe evenimente, codul nu urmărește o cale prestabilită, ci secvențe de program executate ca răspuns la apariția evenimentelor.

Aceste evenimente pot fi declanșate de acțiunile utilizatorului, de mesaje ale sistemului sau ale altor aplicații sau chiar ale aplicației însăși. Ordinea în care apar aceste evenimente determină secvența în care se execută codul, ceea ce înseamnă că, la fiecare execuție a programului, el va urma o cale diferită prin codul programului.

BIBLIOGRAFIE

- Stanciu, V., *Proiectarea sistemelor informatice*, Editura Dual Tech, București, 2001.
- Davidescu, N., *Proiectarea Sistemelor Informatice prin limbajul Unified Modeling Language (PSI 2)*, Editura All Beck, București, 2003.
- Albescu, F., *Sisteme expert în contabilitatea financiară*, Editura Sofitech, București, 1998.
- *** www.siveco.ro.

PARTICULARITĂȚI ALE SECURITĂȚII BAZELOR DE DATE UTILIZATE ÎN AFACERILE ELECTRONICE PE INTERNET

Conf. univ. dr. **Zenovic GHERASIM**
Universitatea *Spiru Haret*

Rezumat

O structură organizațională de calitate a securității rețelei de calculatoare și de comunicații are în vedere nivelurile organizațional, tehnologic și pe secțiuni de aplicații specifice. Una dintre secțiunile de aplicații specifice este axată pe derularea afacerilor electronice pe Internet. Aceste afaceri electronice sunt fundamentate pe baze de date Web.

Studiul de față prezintă câteva aspecte ale securității bazelor de date folosite în afacerile electronice pe Internet.

Cuvinte-cheie: securitate baze de date, *e-business*, amenințare informatică, vulnerabilitate informatică, atac informatic, Web, server.

Abstract

Particular features of the security of the databases used in e-business

A quality network security organizational structure is composed by corporate level, technological level and specific applications section level. One of the specific applications sections is e-business based on Web databases.

Work presents some aspects of Web databases security.

Key words: database security, *e-business*, IT threat, IT vulnerability, IT attack, Web, server

1. Tipuri vechi și noi de amenințări

Derularea afacerilor electronice pe Internet (*e-business*) presupune utilizarea unei largi game de baze de date.

Bazele de date, ca și întreg ansamblul tranzacțiilor derulate pe Internet, sunt supuse *amenințărilor* și *atacurilor informatice* facilitate de existența unor *vulnerabilități* generale și specifice. O *vulnerabilitate* reprezintă o stare a sistemului de calcul care permite unui intrus să execute diverse acțiuni ca și cum ar fi utilizatorul de drept, să acceseze bazele de date trecând peste restricțiile stabilite, să provoace interzicerea unor facilități și servicii ale sistemului de calcul și din rețea (inclusiv întreruperea lucrului în rețea).

Atacurile cu *virusi informatici* sunt cele mai cunoscute. Virusii pot acționa asupra bazelor de date de pe Internet atât asupra înregistrărilor de date, cât și asupra structurii bazelor de date, a legăturilor dintre entitățile acestora. Dintre ultimii sosiți, se

menționează *virușii criptați*, *virușii polimorfici* (virușii care-și modifică frecvent amprenta, evitând astfel detectarea de către programele antivirus) și *virușii metamorfici* (adică virușii care-și modifică codul păstrând funcționalitatea de la o infecție la alta).

Spyware-urile sunt programe care dispun de posibilitatea de a scana sisteme informatice (inclusiv baze de date) sau de a realiza monitorizarea activității unui sistem de calcul ce accesează Internetul și apoi retransmisia datelor colectate către alte calculatoare sau locații din rețea. Colectarea datelor se produce în mod activ sau pasiv.

Adware-urile, deși inițial destinate pentru răspândirea de mesaje cu caracter publicitar, realizează colectarea datelor din baze de date și retransmiterea acestora către o altă locație din Internet.

Din aceeași categorie fac parte și *malware*-urile, adică acele programe care generează, între altele, replici neutrizate ale bazelor de date în rețea.

Atacurile hackerilor la nivel de bază de date și aplicație Web exploatează slăbiciunile codificării în HTML, ale interfețelor CGI (*Common Gateway Interfaces*), precum și ale serverelor sau scripturilor Web.

Din alte punct de vedere, o *grupare a atacurilor informatice* împotriva bazelor de date și aplicațiilor Web arată astfel: provocarea depășirilor în memoriile tampon ale aplicațiilor (*Application Buffer Overflow*) și în memoriile tampon utilizate de bazele de date, infectarea cu „cookie” (“prăjiturile”), realizarea de scripturi pe *site*-uri încrucișate (*Cross Site Scripting*), manipulările ascunse de date și prelucrări, comenzile fantomă (*Stealth Commands*), navigările pe Internet forțate (*Forceful Browsing*), configurările amestecate cu terți (*3-rd Party Misconfigurations*), opțiuni de depanare și pentru „ușa din spate” (*Backdoor and Debug Options*), falsificarea parametrilor de lucru ai aplicațiilor (*Parameter Tampering*) etc.

2. Securitatea bazelor de date Web destinate afacerilor electronice

În general, *securitatea bazelor de date* destinate afacerilor electronice pe Internet este similară cu securitatea bazelor de date într-o rețea internă (Intranet) a agentului economic. *Securitatea bazelor de date* poate fi privită sub următoarele aspecte-cheie: securitatea serverului, conexiunile bazei de date, controlul accesului la tabelele bazei de date și restricționarea accesului la baza de date.

Aplicațiile cu *baze de date* bazate pe Web prezintă numeroase *puncte de intrare* care generează riscuri în ceea ce privește protecția și securitatea datelor și a bazelor de date. Ca urmare, prima măsură care se impune este *restricționarea accesului* în aceste puncte și blocarea potențialelor atacuri informatice.

Una dintre tehnicile folosite de intruși pentru a obține accesul la baza de date confidențiale este *explorarea punctelor de acces*: accesul la Internet, accesul prin porturi, accesul la server, accesul în rețea. Dacă hackerii pot depista adresa IP a unui server, atunci pot realiza și logarea la server. În acest punct de acces la Internet, intrușii au nevoie de identificatorul utilizatorului (*UserID*) și de parola de acces (*password*).

O aplicație Web cu patru straturi (*4-tiered*) înglobează [2] servere Web, servere de aplicație, servere de baze de date și servere de monitorizare (fig.1.). Fiecare dintre aceste servere prezintă un potențial punct de intrare la care accesul la distanță la *shell* poate fi permis. Astfel, un intrus care poate obține accesul la o singură bază de date poate obține accesul la

mai multe servere. Dacă hackerii cunosc, de exemplu, un proces Oracle, portul de acces, adresa IP, ID Oracle și parola, atunci dispun de acces direct la baza de date Oracle.

Fiecare dintre cele patru straturi de servere din arhitecturile Web actuale cu baze de date (fig.1) este vulnerabil la atacurile informatice.

După identificarea punctelor de atac posibile, trebuie *restricționat accesul* la aceste puncte de intrare, restricționare însoțită de alte *metode de protecție* a datelor și bazelor de date. Atunci când este posibil, serverele nu trebuie să fie accesibile din Internet decât pentru administratorii de rețea și de sistem (aceștia vor folosi *procedurile de autentificare* pentru acces extern). Multe firme folosesc serverele de domeniu pentru a restricționa accesul la servere, permițând accesul numai pentru utilizatorii specificați. Pentru a preveni interceptarea *UserID* și a parolelor de lucru, aceste firme utilizează instrumente (*tools*) ce au incluse tehnologii bazate pe *shell*-uri securizate, SSH (*Secure Shells*) cu criptarea transmisiilor de date externe Internet. Instrumentele SSH folosesc tehnici criptografice sofisticate [8]. Caracteristicile de excepție în acest domeniu al securității bazelor de date Web sunt grupate în serverele *firewall*.

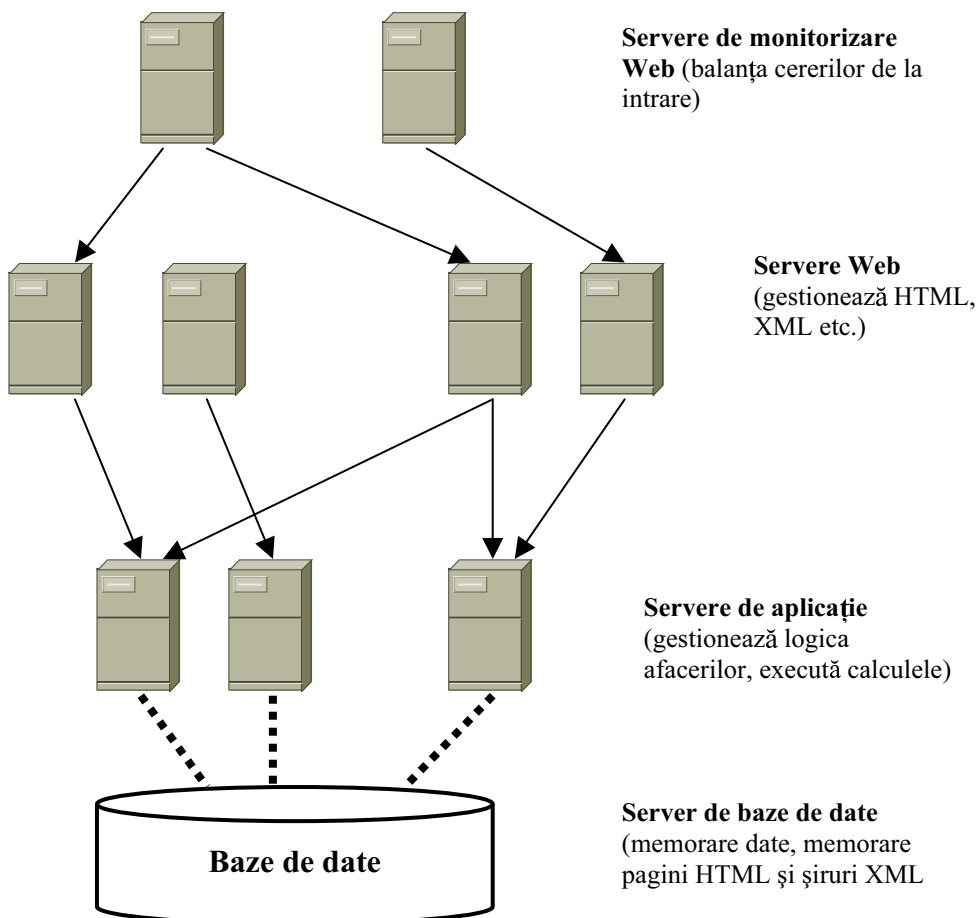

Fig. 1. Arhitectura Web pe patru straturi (4-tiered)

Depistarea adreselor IP active ale serverelor nu este o problemă complicată pentru persoanele interesate, cu atât mai mult pentru hackeri. Pentru a realiza acest lucru, hackerii scriu scripturi simple care generează aleator și transmit adrese IP, focalizându-se pe serverele care răspund. Pachetul de recunoaștere (*acknowledgement packet*) sau, prescurtat, *ack*, informează pe hacker că există un server activ la adresa IP generată și transmisă. Hackerul depistează apoi rădăcina serverului (*root*) și parola de acces a unui utilizator al bazei de date. Pentru prevenirea unor astfel de atacuri, *se dezactivează* toate conturile de pe server după trei-patru încercări de aflare a parolei de acces. De asemenea, se folosesc *adrese IP „de încredere” (Trusted IP Addresses)*, *se restricționează accesul la bazele de date* prin monitorizarea porturilor de acces folosite de aplicațiile Web, se monitorizează toți utilizatorii interni ai bazelor de date ce fac obiectul aplicațiilor Web pentru gestionarea afacerilor.

Când atacă o bază de date Web, hackerul poate folosi *metoda de introducere a propriilor instrucțiuni SQL* în câmpurile de intrare care-l ajută să descopere structura bazei de date și, posibil, să modifice sau să șteargă înregistrări ale bazei de date. Protecția împotriva unui astfel de atac constă în interpunerea unui software pe server care să afișeze fiecare parametru care se referă la lungime, tip de dată și conținut. Când accesul la baza de date Web este asigurat unui grup mare de utilizatori, este recomandată restricționarea tranzacțiilor realizate de fiecare utilizator la un număr specificat de proceduri prescrise și memorate.

Sistemul bază de date *Oracle* folosește mai multe metode de autentificare: *securitatea Kerberos*, *bazele de date private virtuale*, *VPD (Virtual Private Databases)*, *securitatea bazată pe roluri*, *securitatea bazată pe executarea unor proceduri* specifice bazei de date accesate, *folosirea serverelor de autentificare*, *securitatea orientată pe accesul la port* etc.

3. Concluzie

Securitatea bazelor de date destinate afacerilor electronice poate fi asigurată printr-un *complex de activități și măsuri organizatorice și tehnice*, care cuprind programare defensivă, controlul administrativ meticolos al autentificării și autorizării, auditul securității informatice, aprecierea corectă a vulnerabilităților și utilizarea instrumentelor de detecție și monitorizare a intrușilor.

BIBLIOGRAFIE

1. BDASEIG, *Baze de date. Fundamente teoretice și practice*, Editura InfoMega, București, 2002.
2. Burlison, D., *Database Security in Your Web-Enabled Applications*, Builder.com, 2005.
3. Feit, S., *The Other Side of Web Database Security*, The Standish Group International, 2005.
4. Gherasim, Z., *Programare și baze de date*, Editura Fundației România de Mâine, București, 2005.
5. Kalakota, T., Whinston, A.B., *Frontiers of Electronic Commerce*, Addison Wesley Publishing Company, Inc., New York, 2000.
6. Laudon, K., Laudon, J., *Essentials of Management Information Systems, Organization and Technology in the Networked Enterprise*, Fourth Edition, JWS, New York, 2001.
7. Oprea, D., *Protecția și securitatea informațiilor*, Editura Polirom, Iași, 2003.
8. Patriciu, V.V. și colectiv, *Securitatea comerțului electronic*, Editura All, București, 2001.
9. Vasilache, D., *Plăți electronice. O introducere*, Editura Rosetti Educational, București, 2004.
10. *** *PC World Romania*, 2004-2005.

IMPACTUL IT-ULUI ÎN SUPPLY CHAIN MANAGEMENT ȘI LOGISTICĂ

Conf. univ. dr. **Manuela EPURE**
Universitatea *Spiru Haret*

Rezumat

Noile inovații în știință și tehnologia informației revoluționează modul de abordare a pieței de către companii. Operatorii în domeniul logisticii sunt interesați de implementarea celor mai moderne soluții IT care să răspundă nevoii de a urgenta mișcarea bunurilor pe piață. Față de SUA, țările europene sunt în urmă cu cel puțin 2-3 ani în privința adoptării noilor tehnologii NTIC; cu atât mai mult, România trebuie să facă eforturi deosebite pentru ca integrarea în UE prevăzută în 2007 să nu fie doar una formală, politică ci și, mai ales una practică, economică.

Cuvinte-cheie: NTIC-noi tehnologii informaționale și de comunicare;
EDI- schimb electronic de date

Abstract

IT impact on supply chain management and logistics

New innovations in science and information technologies are revolutionising the way each company approaches the market. Specialists in logistics are interested in implementing the most modern IT solutions, which are supposed to respond to the need of speeding up the movement of goods in the market. Unlike the USA, European countries are at least 2-3 years behind concerning the implementation of the NTIC, so on top of this Romania must make special efforts to have a real integration in the market economy of the UE instead of a formal or political one.

Key words: NTIC- new technologies in information and communications;
EDI- electronic data interchange

„Unul dintre factorii de impact asupra mutațiilor majore din logistica companiilor comerciale, la nivel european, îl constituie utilizarea în creștere a noilor tehnologii informatice și de comunicare (NTIC)”¹- se precizează într-un raport al Comisiei Europene, DG Întreprinderi. Aceasta a condus la dezvoltarea unor noi companii de tip logistic și la restructurarea companiilor în privința activităților de cumpărare, producție, stocare și distribuție.

¹ *Impact des NTIC sur la logistique des entreprises commerciales*, Taylor Nelson Sofres Consulting, 2004.

Această evoluție se înscrie într-o mișcare profundă ce cuprinde procesul de producție a bunurilor și tendințele tot mai clare ale companiilor de a externaliza serviciile logistice. În acest context, Comisia Europeană-Directoratul General Întreprinderi, a comandat realizarea unui studiu, în toate țările membre ale UE, pentru a cunoaște în detaliu aspectele acestui fenomen.

Specialiștii implicați în acest proiect de cercetare au avut de dat răspuns la următoarea întrebare: Impactul NTIC în logistica comercială poate fi tradus printr-o adevărată „revoluție” sau este vorba doar de o firească „evoluție”?

Din dorința de a găsi un răspuns cât mai aproape de adevăr, specialiștii au diferențiat, ca abordare, domeniul de studiu în două direcții

- *Business to business (B to B)*;
- *Business to consumers (B to C)*.

În urma investigațiilor efectuate, specialiștii au conchis că, în domeniul *B to B*, impactul NTIC se traduce printr-o adevărată revoluție, un fenomen brutal, global și ireversibil. Brutal, deoarece nu sunt nici 5-6 ani de când a început să se manifeste, datorită dezvoltării web-EDI, a ERP, E-commerce. Global, deoarece aproape toate companiile din țările membre ale UE sunt preocupate să aplice, pe scară largă, soluții NTIC în logistica lor. Ireversibil, în măsura în care NTIC contribuie la emergența conceptului de distribuție și consolidarea legăturilor dintre „actorii” acestui demers, cu adevărat inovatori.

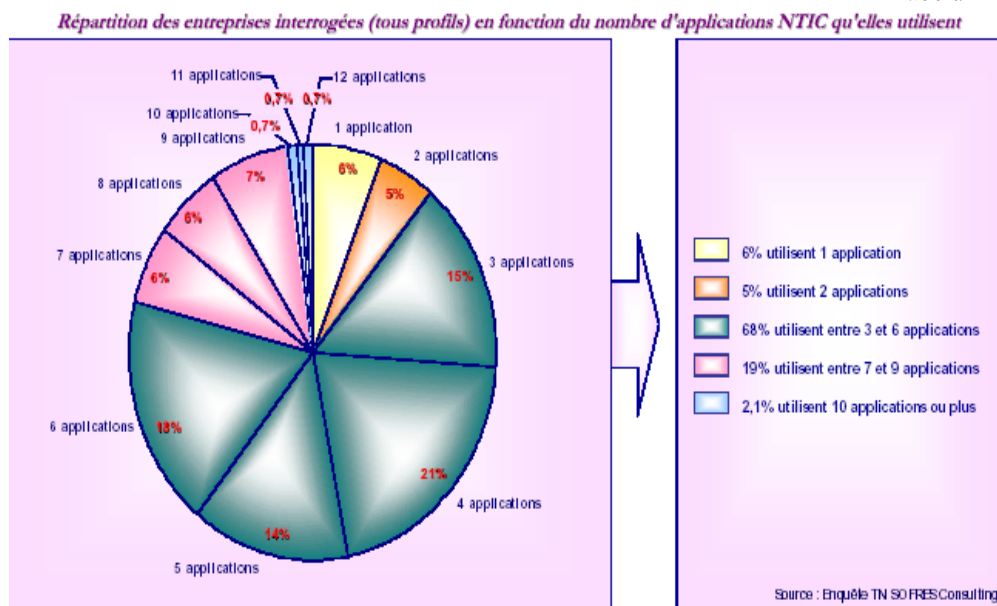
În privința celui alt domeniu diferențiat, *B to C*, impactul NTIC are mai ales caracteristicile unei revoluții lente. Brusc, la început, acest fenomen se regăsește marginalizat odată cu dezumflarea „balonului” creșterii economice. În ceea ce privește logistica și activitatea *back office*, impactul NTIC are mai cu seamă un caracter peren și ireversibil, așa încât cei implicați îl încorporează treptat.

În privința aplicațiilor informatice utilizate în domeniul logisticii comerciale, companiile intervievate de inițiatorii studiului au declarat, în majoritatea lor, că utilizează în medie 3 –6 aplicații, așa cum este evidențiat și în tabelul 1. Prestatorii de servicii logistice pentru companii comerciale au o rată de echipare mult superioară companiilor din domeniul producției și distribuției, peste 90% dintre aceștia folosind cel puțin 3 aplicații informatice.

Peste 60 % din subiecții incluși în studiu folosesc aplicații informatice ce rezolvă probleme de stocare, transport – cod de bare pe produse, radio frecvență pentru identificare RFID, GPS sau GSM. În tabelul 2 remarcăm tocmai o astfel de repartiție structurală.

Mai mult de 50 % din cei intervievați folosesc Internet-ul și EDI-ul, iar peste 50% au înțeles importanța și au investit în sisteme informatice integrate.

Tabelul 1

În ceea ce privește gradul de penetrare a NTIC în companii, se impun diferențieri în funcție de mărimea acestor companii. Companiile mari, cu peste 1000 de angajați, au dezvoltat sisteme informatice sofisticate care să gestioneze operațiunile logistice. Oricum, companiile care au integrat în lanțul logistic un astfel de sistem informatic nu depășesc procentul de 20% din total. Întreprinderile mici și mijlocii, cu mai puțin de 2-3 milioane euro cifră de afaceri, nu optează pentru o echipare completă și sofisticată de gestiune a lanțului logistic, pentru că nu văd necesar ca din poziția lor să suporte o parte a costurilor fixe impuse de un astfel de demers.

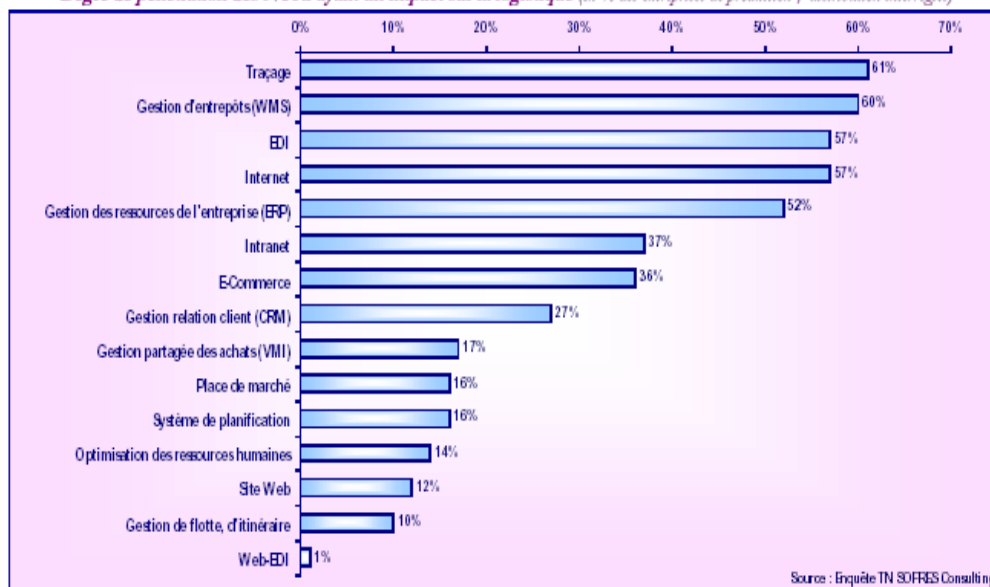
Noile soluții IT, cum ar Palm, cod de bare și GSM, sunt considerate de IMM-uri mult mai utile, dar și accesibile în ceea ce privește mărimea costurilor de implementare, cu atât mai mult, cu cât sunt suficiente pentru a permite o gestiune logistică corespunzătoare.

În ansamblu, putem spune că asistăm astăzi la o evoluție extrem de rapidă a implementării unor astfel de sisteme IT dedicate logisticii, la nivel de IMM-uri în parte datorându-se directorilor de companii care s-au format în anii 1999-2000 în domeniul comerțului electronic (*e-commerce*). Specialiștii estimează că acest fenomen va cunoaște o evoluție cu adevărat rapidă și spectaculoasă în următorii 5 ani.

Nu există la nivel european statistici foarte clare în ceea ce privește numărul companiilor mici și mijlocii care au implementat sisteme NTIC moderne de logistică, dar cu siguranță această modernizare devine o opțiune pentru tot mai multe IMM-uri. Gradul de încorporare a NTIC este diferit în țările UE și uneori contrastant în funcție de domeniul în care activează companiile și de țara unde sunt localizate.

Tabelul 2

Degré de pénétration des NTIC ayant un impact sur la logistique (en % des entreprises de production / distribution interrogées)

Studiul la care facem referire menționează că diferențele de implementare a NTIC sunt, în general, următoarele:

- SUA, luată ca termen de referință, se află cu 2-3 ani înaintea Europei în acest domeniu;
- Marea Britanie este țara europeană cea mai avansată din acest punct de vedere, ea inițiind și dezvoltând numeroase soluții IT în domeniul logisticii, specialiștii indicând un avans de 1,5-2 ani;
- Germania, țările scandinave, Benelux sunt și ele destul de avansate, poate, și datorită sistemelor de vânzare telecom care sunt foarte dezvoltate, dezvoltare ce a devenit posibilă datorită costurilor reduse ale telecomunicațiilor, telefoniei. Aceste companii sunt cele mai inovatoare, sunt deschise adoptării sistemelor decizionale moderne în logistică și iată că o treime dintre ele deja au adoptat principiile moderne ale *supply chain management*;
- Italia, Spania, Portugalia și sudul Franței, Grecia și Finlanda se află într-o întârziere oarecum relativă față de celelalte țări menționate.

Două elemente importante pot explica avantajul SUA în acest domeniu, și anume:

a) SUA s-a angajat în dezvoltarea și implementarea Internetului pe scară largă cu mult înaintea țărilor vest-europene. Datorită voinței guvernului american și investițiilor masive, acest domeniu s-a dezvoltat spectaculos, iar țările europene nu au avut decât să facă eforturi pe cont propriu pentru a reduce aceste decalaje într-un timp cât mai scurt, încercând să obțină cât mai multe beneficii din introducerea EDI în companii. Acest *start-up* a beneficiat și în Europa de susținere financiară considerabilă și a fost posibil și datorită angajării de mână de lucru înalt calificată în domeniul tehnologiilor informaționale. Cu toate acestea, nici în prezent acest decalaj nu a fost total înlăturat, ci numai sensibil diminuat. Statul a jucat un rol important în acest domeniu, mai ales prin faptul că a vegheat la dinamizarea acestui

sector prin crearea de condiții concurențiale echitabile și promovarea de reglementări fiscale favorabile inovației în IT.

b) Costurile telecomunicației erau până nu de mult destul de scăzute în SUA față de Europa, însă în ultimii doi ani s-a redus mult impactul acestui factor de frânare a evoluției IT-ului. Un rol important în această privință a revenit UE, ce s-a implicat activ în elaborarea de reglementări care să conducă la o liberalizare accentuată a comunicațiilor.

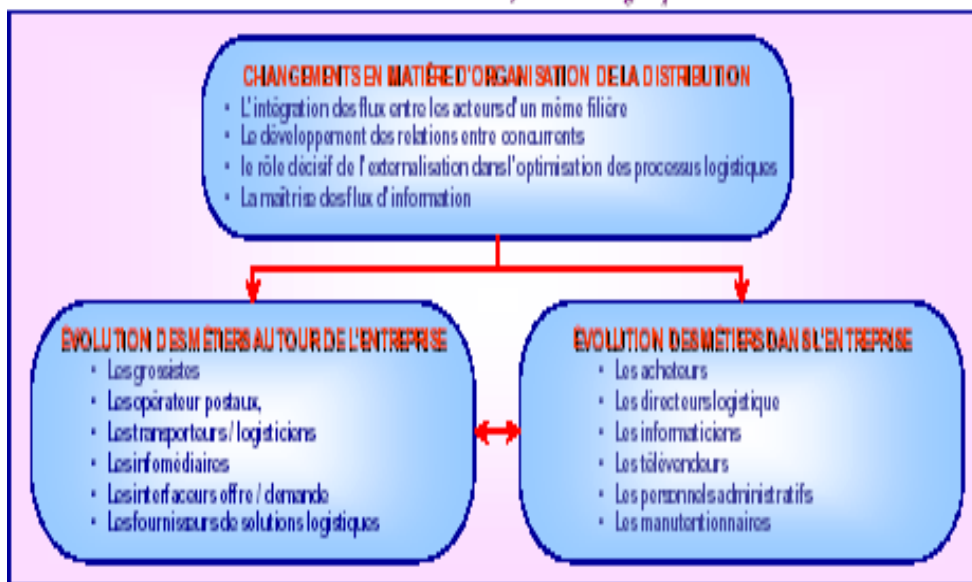
Însă, în Europa, gradul diferit de dezvoltare a infrastructurilor pentru comunicații constituie un criteriu clar de diferențiere în privința înglobării IT-ului și cu precădere a NTIC. NTIC este, practic, prezent pretutindeni, întrucât oferta de astfel de soluții are caracter mondial, însă diferențele de implementare se regăsesc în comportamentul diferit al întreprinderilor în privința integrării unor astfel de soluții IT în activitatea lor curentă. În țările sud-europene, încă mai găsim oameni puțin dispuși să renunțe la contactul direct cu clienții, în schimbul unui contact virtual ipotetic mai eficient.

Companiile percep diferit impactul profund și rapid al NTIC, astfel că 2/3 dintre acestea consideră că soluțiile NTIC contribuie la o mai bună raționalizare a operațiunilor logistice și chiar la o considerabilă simplificare a gestionării acestora. 70 % din companii au indicat că impactul NTIC a contribui la o schimbare profundă la nivelul funcțiilor întreprinderii și au condus la o nevoie acută de instruire a angajaților lor în acest domeniu.

Impactul resimțit de companii în privința externalizării poate fi explicat doar de ¼ din companii dar numai prin raționalizarea contactelor companiei cu actorii pieței și mai puțin ca beneficii pentru dezvoltarea activității în sine.

În schema alăturată putem cu ușurință observa ce tipuri de schimbări s-au produs la nivelul operațiunilor logistice din diferite tipuri de companii.

B to B : Les 3 natures d'enjeux liés à la logistique

Sursa: *Impact des NTIC sur la logistiques des entreprises commerciales, Taylor, Nelson Sofres Consulting, Raport 2004.*

În concluzie, beneficiile implementării noilor soluții NTIC la nivel european se regăsesc în „dinamizarea pieței interne a UE” în :

- dispariția schemelor logistice regionale de aprovizionare și apariția schemelor logistice europene și chiar mondiale;
- emergența sistemelor logistice integrate capabile de a gira întregul flux logistic la nivel european, cu dezvoltarea serviciilor specifice domeniului logistic.

În acest context european, României îi revine responsabilitatea de recupera rapid decalajul tehnologic și informațional față de țările membre ale UE, în domeniul logisticii, dacă dorește ca integrarea în perspectiva anului 2007 să nu fie numai una formală, ci să și reprezinte o adevărată integrare în schimburile comerciale ale Pieței comune.

BIBLIOGRAFIE

- *Impact des NTIC sur la logistique des entreprises commerciales*, TAYLOR NELSON SOFRES Consulting, 2004.
- *2003 European Market Outlook- march*, 2003.
- *Logistics and management, revues* .
- www.logisticsabout.com.

OBIECTIVE ALE INTEGRĂRII SISTEMELOR INFORMATICE DESTINATE INSTITUȚIILOR PUBLICE

Prof. univ.dr. **Ion LUNGU**
Prep. univ.drd. **Adela BĂRA**
Universitatea *Spiru Haret*

Rezumat

Sistemele integrate se referă la sisteme complete, cu procese de afaceri, practici manageriale, interacțiuni organizaționale, transformări structurale și managementul cunoștințelor. Integrarea aplicațiilor este o abordare strategică de legare a mai multor sisteme informatice, la nivel de informații și servicii, astfel încât sistemele sunt capabile să facă interschimb de informație și să asigure o funcționare a proceselor în timp real.

Studiul de față se focalizează pe analiza spațiului informațional la nivelul instituțiilor publice și surprinde câteva obiective de realizare a sistemului informatic integrat.

Cuvinte-cheie: integrarea sistemelor informatice, sisteme informatice destinate instituțiilor publice, integrarea datelor.

Abstract

Objectives of the integration of the public institutions IT systems

Integrated systems refers to complex systems, business processes, management, transactions between different type of organizations, knowledge management. Integration between different type of applications require a strategic aproach for integrate informations, services, data, knowledge in such a manner that the integrated system is able to povidе in real time representative information to managers.

This paper analyse the main characteristics of integrated systems in public institutions.

Key-words: integrated information systems, public institutuions integrated sstems, data integration.

1. Introducere

Contextul informatic actual este dominat de dezvoltarea fără precedent a rețelelor de calculatoare și generalizarea la nivel mondial a Internetului. Acest context a influențat major toate domeniile informaticii și, implicit, apariția unor noi tehnologii, care se condiționează reciproc.

Informatizarea, dezvoltarea economică globală, specifice secolului al XX-lea, au declanșat tendința de organizare a sistemelor informaționale în modele din ce în ce mai complexe.

Principiul integrării derivă din principiul ordinii și organizării.

Prin integrare cresc complexitatea, dar și calitatea, pentru că reuniunea sistemelor presupune adăugarea de componente evolutive și emergente.

Dacă organizarea duce la integrare și integrarea duce la complexitate, aceasta din urmă determină la rândul ei diversificarea. Din punct de vedere al diversității, integrarea este efectul evoluției ciclice și progresive a unui mix de tehnologii și este sprijinită de performanțele și de expertiza profesioniștilor.

La început, conotațiile procesului de integrare au fost în principal tehnice și s-a acordat puțină importanță aspectelor calitative.

Noțiunea de sistem integrat presupunea aspecte hardware și probleme de interconectare a componentelor calculatoarelor: o suită de echipamente și programe care lucrează împreună. În prezent, procesul de integrare s-a extins și vizează programe, date și comunicații.

O societate informațională eficientă poate exista doar prin implementarea unor soluții informatice, deci a unei societăți informatice paralele. Și nu putem vorbi de o societate informatică decât în cazul existenței unui sistem informatic integrat între instituțiile publice la nivel național.

În momentul actual, instituțiile publice naționale nu au posibilitatea de a interschimba date prin intermediul unui sistem informatic, decât parțial.

Există sisteme de gestiune a bazelor de date cu o lungă tradiție de utilizare în informatică, o multitudine de algoritmi de criptare a datelor, de asigurare a integrității informațiilor, precum și metode de autentificare în sistem.

Pe plan internațional, există țări în care a fost dezvoltat un sistem informatic între instituțiile publice (exemplu: în SUA, în majoritatea țărilor componente ale Uniunii Europene).

2. Necesitatea integrării fluxurilor informaționale la nivelul instituțiilor publice

Volumul foarte mare de date și informații existente în cadrul instituțiilor publice face ca managementul intercorelat al datelor și informațiilor să constituie o funcție centrală pentru o bună funcționare a acestora. Coordonarea și administrarea informațiilor constituie o problemă de importanță majoră.

În contextul societății informaționale actuale, importanța sistemelor de baze de date este într-o continuă creștere, acestea devenind accesibile tuturor categoriilor de utilizatori.

Crearea unui sistem informatic integrat între instituțiile publice este una dintre cerințele pe care trebuie să la îndeplinească țara noastră în vederea integrării în Uniunea Europeană. Acest proces implică interconectarea tuturor departamentelor din cadrul instituțiilor, precum și crearea legăturilor interinstituționale.

Analiza sistemului informațional trebuie să fie elaborată de așa natură încât să conducă la realizarea unui sistem informatic integrat, care să asigure următoarele **funcționalități**:

– Construirea și utilizarea în comun a colecțiilor de informații de interes general, care includ nomenclatoare, baze de date proprii fiecărei instituții în parte, baze de date interinstituționale.

– Unicitatea codificării și posibilitatea identificării informațiilor.

– Asigurarea securității datelor și a accesului la informații în funcție de competența diferitelor grupuri de utilizatori.

– Asigurarea unei viteze cât mai mare de acces la informații.

– Furnizarea, administrarea și asigurarea calității și integrității colecțiilor de date.

– Crearea unui suport informațional proiectat ca un sistem suport de decizie pentru eficientizarea activității instituțiilor publice.

Fiecare aplicație este proiectată folosind practicile etapei informatice în care a fost dezvoltată. Trebuie integrate sisteme proiectate în anii '80, pentru a funcționa *stand-alone*, cu sistemele în rețea evolute.

Analiza spațiului informațional presupune cunoașterea sistemelor existente la nivelul fiecărei instituții și a posibilelor intercorelări dintre acestea și stabilirea modului în care aceste subsisteme vor putea fi integrate pentru realizarea sistemului.

Realizarea minuțioasă și eficientă a acestei analize va reduce efortul realizării sistemului integrat, prin furnizarea unor informații detaliate, necesare etapei de proiectare. Este nefiabil ca noul sistem integrat să se realizeze fără a se analiza detaliat toate sistemele informatice existente la nivelul fiecărei instituții.

3. Identificarea posibilităților de eficientizare a cooperării între instituțiile publice – caracteristici și obiective urmărite

În procesul de identificare a posibilităților de eficientizare a cooperării între instituțiile publice, trebuie avute în vedere o serie de caracteristici și avantaje specifice sistemelor integrate.

Dintre aceste **caracteristici** enumerăm:

- Autonomie – majoritatea modelelor structurale și comportamentale pentru un asemenea sistem complex pot fi evidențiate doar ca urmare a operării sistemului în mediul extern.

- Incertitudine – comportarea unui sistem complex este probabilistică și nu poate fi predictibilă în totalitate sau cunoscută înainte de implementarea sa. Cu cât sistemul este mai complex, cu atât gradul de incertitudine este mai mare.

- Variabile – un număr excesiv de mare de variabile și inter-relatii ce nu pot fi în totalitate cunoscute, ajustate și controlate.

- Obiective multiple – elementele constitutive ale sistemului au posibilitatea urmării îndeplinirii unor obiective proprii, care pot fi dependente sau independente de obiectivele generale ale sistemului. Un singur obiectiv sau un set unitar de obiective constituie o iluzie pentru un sistem integrat.

Operațional, sistemele integrate au caracteristici distincte și partajează cinci atribute esențiale:

- Este asigurată compatibilitatea tehnică și funcțională.

- Tehnologiile implicate în procesele de aplicații și date sunt relativ transparente pentru utilizatori. Integrarea poate fi realizată la orice nivel de desfășurare a afacerii și

cu orice tip de tehnologie. Cheia succesului constă în alegerea celei mai bune tehnologii care onorează cu performanța sa următoarele *criterii*:

- utilitatea pentru utilizatori;
- longevitatea tehnologică;
- adaptabilitatea;
- scalabilitatea;
- rapiditatea în livrarea soluției.

• Sistemele de aplicații, datele, căile de acces la date și interfața grafică utilizator sunt armonizate și standardizate pentru utilizatori.

• Raționalitatea datelor întreprinderii – datele au același statut în sisteme și aplicații diferite și sunt definite coerent la nivel organizațional.

• Toate aplicațiile de gestiune și mediile informatizate sunt scalabile, portabile și acoperă multiple funcțiuni. Din punct de vedere tehnologic, aplicațiile pot fi reconfigurate rapid în funcție de modificarea proceselor de afaceri și dovedesc flexibilitate. Codul și structura datelor suportă modificări și reproduceri.

Integrarea se consideră finalizată atunci când mediul de desfășurare a afacerilor, tehnologiile, performanțele umane și procesele de afaceri funcționează într-un ansamblu armonios.

Datorită limitelor conectivității aplicațiilor, un nou curent de dezvoltare a tehnologiilor de întreprindere urmărește integrarea infrastructurii într-o magistrală unică.

Avantajele integrării sunt următoarele:

• Scalabilitatea – înlocuirea tuturor interfețelor cu una singură, care asigură toate punctele de acces la sistemul informațional, administrarea lor facilă și posibilitatea adăugării de alte instrumente sau aplicații.

• Performanța – pachetul de aplicații oferă siguranța deplină a datelor.

• Ușurința în desfășurare – abilitatea de a schimba anumiți parametri (numele sursei, numele țintei) este esențială.

• Administrarea centralizată – interfețele sunt administrate automat de la un punct central.

• Precizie în procesări/zero greșeli – abilitatea de a livra datele la țintă, imediat după citirea sursei, este foarte importantă.

• Eterogenitatea surselor – procesul de transformare a datelor în informații presupune posibilitatea de a combina date din surse eterogene.

• Securitatea – aplicațiile prevăd standarde de securitate.

• Calitatea tehnologică a partenerilor - proiectele de anvergură obligă instituțiile să dezvolte relații de afaceri numai cu parteneri care dețin deja sisteme integrate. Numai cei care vorbesc același limbaj tehnologic pot să se înscrie în afaceri de acest gen.

• Training – desfășurarea de programe de instruire.

• Suport nelimitat – 24 de ore din 24, 7 zile din 7, suport telefonic și web cu acces rapid la baza de cunoștințe a instituțiilor pentru rezolvarea rapidă a problemelor.

• Grupuri de utilizatori – organizarea unei baze de utilizatori, partajarea experiențelor a celor mai bune practici și popularizarea cazurilor reușite și a eșecurilor.

- Referințe – deținerea unei platforme integrate reprezintă cea mai bună recomandare în lumea afacerilor electronice.

1 Abordarea tradițională a integrării aplicațiilor constă în a modifica aplicațiile de integrat prin adăugarea de noi interfețe (cum ar fi serviciile Web), care expun funcționalitatea și datele dorite. Această abordare determină realizarea de proiecte costisitoare, cu grad ridicat de risc, cu un impact arhitectural important și investiții considerabile în noi medii de integrare (*middleware*), cum ar fi sisteme de mesagerie sau brokeri de cereri de obiecte. Pentru aplicații externe, asemenea modificări nu ar putea fi posibile sau ar necesita proiecte comune între companii.

Până în momentul de față (nov. 2004), s-a ajuns la conectarea la nivelul de prezentare, la nivelul funcțional sau la nivelul de date.

- Nivelul prezentare este UI (User Interface) bazată fie pe Web, fie pe o platformă specifică GUI (Graphical User Interface). Această UI permite utilizatorului să interacționeze ușor cu aplicația, dar nu a fost proiectată să interconecteze aplicații.

- Nivelul funcțional este cel mai obișnuit loc pentru accesul în programare la o aplicație și se realizează prin integrarea cu un API sau folosind servicii Web.

Obiectivele urmărite

Instituțiile care vizează inițiative de integrare ar trebui să aibă în vedere scopurile lor:

- Reducerea costurilor folosind tehnologia pentru a evita baze de date redundante și componente redundante de acces la date.

- Creșterea eficienței operaționale prin integrarea informațiilor din sisteme diferite în timp real.

- Creșterea flexibilității prin echiparea soluțiilor IT cu un nivel de integrare a datelor care să răspundă rapid condițiilor în schimbare.

4. Concluzii

Sistemul integrat destinat instituțiilor publice trebuie să răspundă cerințelor definite de oricare dintre instituții, iar la nivel de instituție, de fiecare dintre compartimente și să asigure informarea corectă, completă și în timp util a factorilor de decizie.

Sistemul trebuie să fie capabil să integreze o varietate de sisteme informatice, produse de firme de software diferite, dezvoltate în etape tehnologice diferite și dezvoltate izolat, fără a se avea în vedere o integrare ulterioară.

BIBLIOGRAFIE

1. Andraesen Stefan, *WebIntegration: Integrating Applications Has Never Been Easier*, „Business Integration Journal” Nov.2004
2. ***** Reviste de specialitate
3. ***** Resurse internet

¹ Andraesen Stefan, *WebIntegration: Integrating Applications Has Never Been Easier*, „Business Integration Journal”, Nov.2004

ASUPRA UNOR MODELE DE DATE ORGANIZATE ÎN FEDERAȚIE DESTINATE BAZELOR DE DATE MULTIDIMENSIONALE

Conf.univ.dr. **Zenovic GHERASIM**
Universitatea *Spiru Haret*

Rezumat

Bazele de date multidimensionale sunt parte componentă a sistemelor informatice de asistare a deciziei care presupun folosirea prelucrării analitice *on-line* (OLAP). Aceste baze de date se elaborează prin folosirea unor modele de date specifice, în timp ce utilizarea unui limbaj de interogare prezintă anumite particularități.

Federația este compusă dintr-o colecție de componente independente însoțite de informație adițională și componente ce permit funcționarea acestei colecții. Modelele de date organizate în federație (*Federation Data Model*) reprezintă modele de date multidimensionale precise și concise ce înglobează concepte fundamentale ale multidimensionalității (categorii, dimensiuni, sumarizabilitate, agregare automată etc.). O importanță deosebită în federația de baze de date de tipuri diferite are legarea (*linking*) acestor baze de date.

Studiul de față prezintă câteva caracteristici ale unor modele de date organizate în federație ce servesc pentru realizarea bazelor de date multidimensionale.

Cuvinte-cheie: model de date sumare (OLAP), baze de date multidimensionale, depozit de date (*Data Warehouse*), procesare analitică *on-line* – OLAP (*On-Line Analytical Processing*), preagregare date, ierarhia dimensiunii.

Abstract

On certain federation data models meant for the multidimensional databases

Multidimensional databases are a component of the decision-assisted IT systems which imply the use of the on-line analytical processing. These databases are elaborated by using specific data models while the use of an interrogation language has certain particular features.

The federation consists of a collection of independent components accompanied by additional information and components that allow the operation of this collection. Federation Data Models represent precise and concise multidimensional data models which include fundamental concepts of multidimensionality (categories, dimensions, summarizability, automatic aggregation etc.). A special importance in the Federation Data Bases of various types is given by linking such databases.

This paper presents a few characteristics of certain data models organized in the federation which serve to achieve multidimensional data bases.

Key words: summary data models, multidimensional data bases, data warehouse, on-line analytical processing – OLAP, data pre-aggregation, hierarchy of the dimension.

1. Noțiuni de bază

Bazele de date multidimensionale (MDB, Multidimensional DataBase) reprezintă ([2],[9]) un ansamblu de date, constituite prin extracție sau transformare de date, având ca surse bazele de date (fișierele) interne sau externe dintr-o organizație, date ce variază în timp, sunt organizate multidimensional și sunt exploatate prin intermediul interogărilor convenționale, prin tehnici de analiză simplă (OLAP) sau prin tehnici de analiză în tehnologii avansate (*Data Mining*). *Multidimensionalitatea datelor* reprezintă posibilitatea de a integra mai multe aspecte ale fenomenelor din organizația economică abordate din diferite perspective, fiecare dimensiune având mai multe nivele. Bazele de date multidimensionale sunt compuse din structura datelor și din structura metadatelor. Cubul OLAP este o expresie a modelării multidimensionale fundamentate pe conceptele de măsură a activității, dimensiune a activității și de fapte.

Sursele de date interne sunt *bazele de date operaționale* din organizație, adică acele baze de date specifice domeniilor de gestiune ale organizației (producție-servicii, comercial-marketing, cercetare-dezvoltare, financiar-contabil, resurse umane) ce stochează datele ce se referă la tranzacțiile (evenimentele) specifice domeniului de gestiune considerat.

Sursele de date externe sunt reprezentate de datele provenite de la alte organizații de coordonare sau de sinteză.

Prelucrarea datelor din bazele de date operaționale se realizează potrivit conceptului de *prelucrare interactivă (online) a tranzacțiilor*, OLTP (*On-Line Transaction Processing*) ce reliefează caracteristicile acestor prelucrări: volum limitat de date accesate, previzibilitatea interogărilor realizate de utilizatorii finali, număr mic de intrări/ieșiri asociat fiecărei tranzacții, prezență sporadică și slabă a elementelor de analiză. *Bazele de date multidimensionale* servesc pentru obținerea de noi informații sau pentru deducerea de noi cunoștințe prin interogare cu ajutorul limbajului SQL, *prin prelucrare analitică online* (analiză simplă) – OLAP (*OnLine Analytical Processing*) sau prin tehnologia de rafinare inteligentă (avansată) a datelor – *Data Mining*.

Datele provenite din operațiunile curente ale organizației (OLTP) sau din sistemele moștenite sunt stocate în *baze de date* și sunt manipulate cu ajutorul *sistemelor de gestiune a bazelor de date* (SGBD). Periodic, aceste date sunt extrase și asamblate în cadrul nivelurilor superioare de management ale organizației economice sub forma *depozitelor de date* (*Data Warehouse*), servind astfel pentru *analiza și extragerea informațiilor utile nivelurilor de management mediu și strategic*. Datele sunt depozitate pe categorii de interes și sunt corelate în timp (perioade mari de timp) pentru a putea fi folosite pentru analiză și interogare *online*. Elementele depozitelor de date sunt *tabelele de fapte, dimensiunile și nivelurile de centralizare*. Dimensiunile depozitelor de date sunt imense (zeci și sute de TB, terabaiți). *Tabelul de fapte* este elementul constitutiv al depozitului de date ce constă în date și informații (fapte) referitoare la obiectul de activitate al companiei, produsele/serviciile oferite și

vândute/realizate, costurile de producție, prețurile practicate, detalii privind livrarea acestor produse/asigurarea serviciilor către beneficiari, date despre furnizori, colaboratori și beneficiari/clienti, performanțele personalului companiei etc. *Tabelul de dimensiuni* depozitează date și informații pe baza conceptului de *dimensiune* (aceasta poate reprezenta *entitățile de măsurare a timpului* – ora, ziua, săptămâna, luna, trimestrul, semestrul, anul, cincinalul, deceniul, secolul -, *entitățile geografice* – (localitatea, statul, regiunea, continentul), *entitățile de producție*, categorie, denumire, cod, tip, calitate, cantitate vândută, preț unitar etc. *Nivelurile de centralizare* servesc pentru creșterea vitezei de răspuns la analiza și interogarea depozitelor de date prin structurarea datelor în funcție de diverse criterii – timp, categorii de produse, zonă geografică, categorii de clienți etc.

Federația este compusă dintr-o colecție de componente independente însoțite de informație adițională și componente ce permit funcționarea acestei colecții. Modelele de date organizate în federație (*Federation Data Model*) reprezintă modele de date multidimensionale precise și concise ce înglobează concepte fundamentale ale multidimensionalității (categorii, dimensiuni, sumarizabilitate, agregare automată etc.). O importanță deosebită în federația de baze de date de tipuri diferite este dată de legarea (*linking*) acestor baze de date.

2. Modelul de date sumare (OLAP)

În general, un astfel de *model de date sumare* (*Summary Data Model*) sau *model OLAP* necesită elemente de construcție pentru definirea *schemei*, a *instanțelor* și a *proprietăților de agregare* ([8],[9]).

O *schemă de fapte n-dimensională* este un tuplu dublu compus din *tipul de faptă* și din *tipurile de dimensiuni*. Un *tip de dimensiune* reprezintă un tuplu cvadruplu format din *tipul de categorie*, o *ordine parțială* definită pe acest tip de categorie, *elementul cel mai de sus* (elementul de top) și *elementul cel mai de jos*. Ca urmare, *tipurile de categorie* formează o *latică*. Un tip de categorie este mai mare decât alt tip de categorie dacă fiecare membru al primei extensii conține logic câțiva membri ai celei de-a doua extensii, ceea ce înseamnă că aceste două extensii au o mărime mai mare a elementelor. Elementul cel mai de sus al ordinei parțiale corespunde cu cea mai mare mărime posibilă a elementelor, astfel că există numai un singur element în extensiile sale ce conțin logic toate celelalte elemente. Un tip de categorie se asociază unui tip de dimensiune. Dacă, de exemplu, se analizează activitățile economice din organizație gestionate sub formă de proiecte, această *Analiză economică* face parte din *Grupuri de analiză economică*. Tipul de dimensiune *Analiză economică* prezintă următoarea ordine a tipurilor de categorie asociate: elementul cel mai de jos al *Analiză economică*, după care urmează *Grup de analiză economică*, și, în final, elementul cel mai de sus al *Analiză economică*. Mulțimea de predecesori imediați ai tipului de categorie considerat se obține pe baza unei funcții definite astfel: *Predecesor (Analiză economică)*={*Grup de analiză economică*}. Alte exemple de tipuri de categorie sunt *Zi*, *Lună* și *An*. *Tipurile de dimensiune* folosite în exemplu sunt prezentate în fig.1 (ID – identificator).

<i>ID</i>	<i>Timp</i>	<i>Proiecte</i>	<i>ID Dep</i>	<i>Id Analiza</i>	<i>ID</i>	<i>Denumire departament</i>
57	2004	Investitii in licente IT&C	122		122	Informatica
58	2004	Pregatirea informatica a personalului	123		123	Resurse umane
59	2004	Exporturi UE	124		124	Marketing-desfacere
Tabelul Proiecte economice					Tabelul Departamente	

<i>ID</i>	<i>Cod</i>	<i>ID Grup</i>	<i>ID</i>	<i>Cod</i>	<i>Denumire grup</i>
487	IT14	117	117	INFO1	Tehnologii informatice
488	PP20	117	118	SL1	Vânzări
489	EU31	118	Tabelul Grupuri de analiză economică		
Tabelul Analiză economică					

Fig.1. Date pentru baza de date **Proiecte economice**

O categorie a unui tip de categorie reprezintă o mulțime a valorilor dimensiunii vd . O dimensiune a unui tip de dimensiune este un tuplu dublu compus din mulțimea de categorii și din ordinea parțială \subseteq definită pe uniunea tuturor valorilor dimensiunii asociate categoriilor individuale. Ordinea parțială \subseteq menționată în definiția dimensiunii este definită astfel: se consideră două valori $vd1$ și $vd2$ astfel încât $vd1 \subseteq vd2$ dacă $vd1$ este logic conținută în $vd2$; se consideră o categorie a unui tip de dimensiune, dacă categoria face parte din tipurile de categorie specifice modelului; o valoare a dimensiunii vd este asociată unui tip de dimensiune dacă aceasta aparține uniunii tuturor valorilor dimensiunii asociate categoriilor individuale.

Se presupune că ordinea parțială \subseteq pe categoriile dintr-o dimensiune este dată de ordinea parțială a tipurilor de categorie corespunzătoare. Categoria elementul cel mai de jos al unei dimensiuni conține valorile cu cea mai mică măsură a valorii. Categoria elementul cel mai de sus conține exact o singură valoare. Pentru toate valorile vd ale categoriilor corespunzătoare tipurilor de dimensiune, $vd \subseteq$ tipul de dimensiune.

În exemplul considerat, dimensiunea *Analiză economică* prezintă următoarele categorii (denumite prin tipul lor, fig.1): *Analiză economică* = {487,488,489}, *Grup de analiză economică* = {117,118}, *Elementul cel mai de sus al Analiză economică* = tipul de dimensiune. Ordinea parțială este definită de *Id-Grup* din tabelul *Analiză economică* (fig.1).

O măsură a categoriilor este asociată cu o funcție de agregare predefinită pe mulțimea tipurilor de dimensiune ce include și valoarea specială NULL. Această valoare NULL este utilizată pentru a arăta că nu există date pentru o combinație particulară a valorilor categoriei. Se menționează aici că în SQL funcțiile de agregare ignoră valorile NULL. În exemplul considerat, există o măsură, *TotalProiecte* care reprezintă numărul total de activități economice conduse prin metoda managementului proiectelor, pentru care funcția de agregare implicită este SUM.

O bază de date sumare, SDB (Summary DataBase) sau bază de date OLAP, reprezintă un tuplu triplu compus din *schema de fapte n-dimensională*, *mulțimea de dimensiuni* și *mulțimea de măsuri* pentru categoriile asociate mulțimii de dimensiuni.

Unul dintre limbajele de interogare pentru SDB este reprezentat de *SumQL*, ca un derivat al SQL standard, dar care cuprinde construcții care reflectă conceptele SDB cum sunt măsurile, dimensiunile cu ierarhia organizată pe categorii și agregarea automată.

Baza de date OLAP din exemplul considerat are 4 dimensiuni și are modelul prezentat în fig.2.

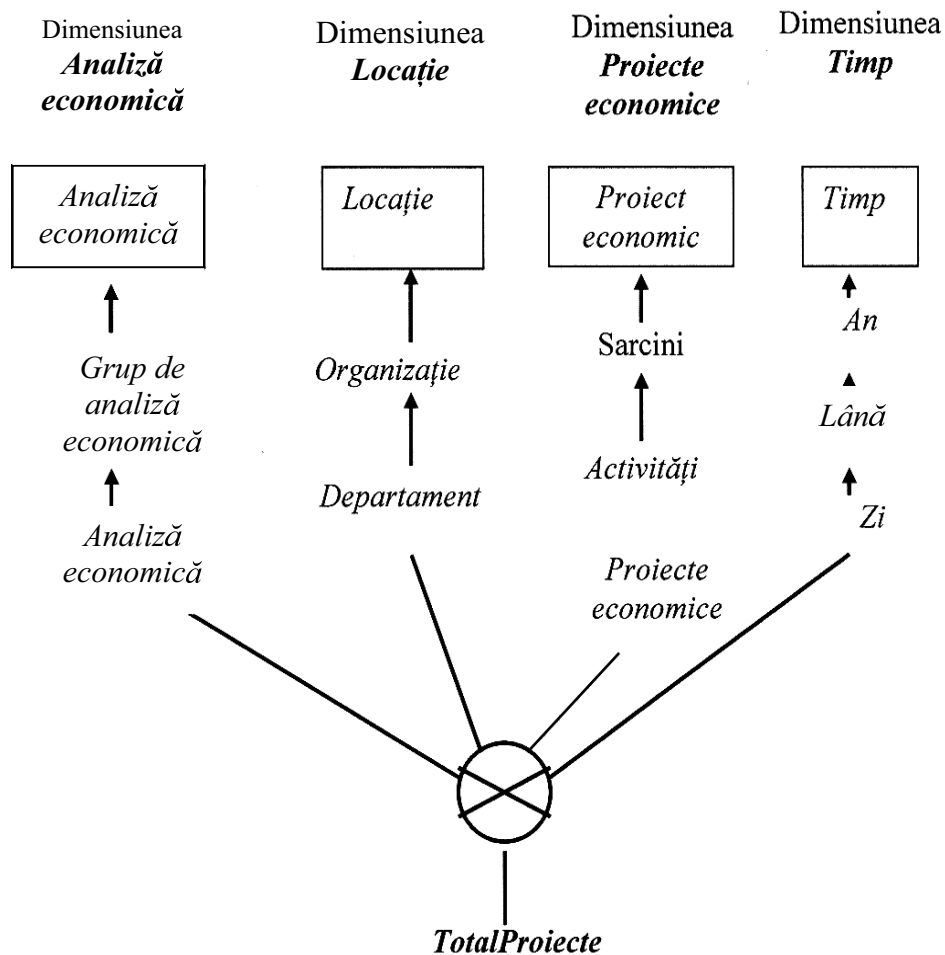

Fig. 2. Modelul pentru baza de date sumare Proiecte economice

3. Federația de sisteme baze de date

Aproape toate sistemele OLAP sunt bazate pe *perspectiva multidimensională* asupra datelor, în care valorile măsurate (faptele) sunt caracterizate prin valori descriptive reprezentate pe un număr de dimensiuni. Toate valorile unei dimensiuni sunt organizate, de regulă, într-o *ierarhie* bazată pe *tipul conținutului*. Sistemele OLAP sunt limitate în ceea ce privește capacitatea de a reproduce *relațiile complexe dintre date*. Aceste sisteme capturează o parte din structurile de date disponibile la datele din care acestea sunt derivate. Ca urmare, adesea, este dificil sau chiar imposibil de combinat un sistem OLAP cu datele provenite de la alte surse de date.

Sistemele baze de date orientate pe obiecte, ODB (*Object DataBase*) prezintă, atunci când se pune problema importului acestora într-un sistem OLAP, structuri de date complexe. Aceste sisteme oferă semantic modele de date îmbogățite și limbaje de interogare care cuprind construcții ca: clase, moștenire, asocieri complexe între clase etc. Sistemele ODB sunt optimizate pentru a satisface cele mai generale tipuri de interogări, până la nivel de detaliu. Atunci când se pune problema realizării interogărilor agregate, sistemele ODB nu oferă satisfacție.

Sistemele baze de date organizate în federație suportă *integrarea logică* a sistemelor baze de date autonome, fără a necesita ca datele să fie deplasate fizic. Federația reprezintă o soluție flexibilă care poate folosi tehnologii existente și se poate adapta ușor la cerințele informaționale aflate într-o permanentă schimbare.

Cea mai cerută integrare logică sub formă de *federație* de sisteme de baze de date este federația dintre sistemele SDB și sistemele ODB. Versiunea limbajului de interogare SumQL care suportă și ODB este SumQL++. Se pot folosi, de asemenea, în același scop ca și SumQL++, versiuni revizuite ale limbajelor de interogare OQL și MDX [9].

Motivele imediate pentru care se preferă o *federație de sisteme SDB și ODB* în locul integrării fizice sunt legate de necesitatea moștenirii sistemelor realizate după tehnologii existente la momentul realizării bazelor de date, precum și de necesitatea funcționării autonome a sistemelor baze de date componente, cu menținerea avantajelor specifice fiecăruia dintre sistemele componente.

Revenind la exemplul considerat în paragraful anterior, alături de baza de date *ProiecteEconomice*, se folosește o bază de date *MediuEconomic* care este menținută de către un institut de cercetări economice și o bază de date *StatisticaEconomica*, care este menținută de către Agenția Națională de Statistică. Cele trei baze de date sunt construite și utilizate separat. Dar, atunci când se dorește folosirea lor în federație, este necesară integrarea lor logică. Pentru aceasta, este necesară obținerea *modelelor* acestor baze de date prin folosirea *limbajului unificat de modelare*, UML (*Unified Modeling Language*).

Modelul de date pentru ODB poate fi ODMG (*Object Data Management Group*) ([8],[10]) și limbajul de interogare asociat OQL. *Modelul de date ODMG* cuprinde construcții ca definirea claselor de obiecte, attribute, identificatori de obiecte, structuri de moștenire, uniuni de clase de obiecte etc.

În exemplul considerat, baza de date *MediuEconomic* conține o *schemă ODB* structurată pe *clase obiect* (*Object Class*) ce descriu ramurile economice de bază

(industrie, agricultură, transporturi, construcții etc.). Fiecare clasă obiect descrie prin *attribute* specifice caracteristici de bază ale ramurii economice. Baza de date *StatisticaEconomica* conține o schemă ODB structurată pe clase obiect ce descriu indicatorii economici statistici pe perioade de timp, în reprezentări multiple.

Sistemele SDB și ODB se conectează (*linking*) unele cu altele prin legături explicite. Legăturile sunt *păstrate logic separate* de datele federației, dar aceste legături pot fi implementate *fizic* ca parte a sistemelor baze de date componente.

De regulă, o *federație de sisteme baze de date* diferite conține un SDB (ce constituie sistemul-nucleu al federației), unul sau mai multe ODB și legăturile dintre aceste sisteme componente. Paradigma fundamentală a unei astfel de federații este că datele rămân în modelele de date originale.

4. Concluzie

Problematica eficientizării lucrului în rețea cu baze de date multidimensionale este extrem de complexă. Abordarea organizării în federație a sistemelor baze de date în tehnologii diferite contribuie la realizarea integrării sistemelor informatice de asistare a deciziei ce aparțin unor organizații diferite.

BIBLIOGRAFIE

1. Airinei, D., *Depozite de date*, Editura Polirom, Iași, 2002.
2. BDASEIG, *Baze de date. Fundamente teoretice și practice*, Editura InfoMega, București, 2002.
3. Fusaru, D., Gherasim, Z., Bâra, A., *Tehnici și arhitecturi pentru micșorarea timpului de răspuns în sistemele cu depozite de date (Data Warehouse)*, Sesiunea de comunicări științifice a cadrelor didactice din facultățile economice, Universitatea *Spiru Haret*, București, mai 2003.
4. Larson, P.A., *Data Reduction by Partial Pre-Aggregation*, 18th International Conference on Data Engineering, February 26-March 01, San Jose, California, USA, 2002.
5. Laudon, K., Laudon, J., *Essentials of Management Information Systems, Organization and Technology in the Networked Enterprise*, Fourth Edition, JWS, New York, 2001.
6. Lungu, I. și colectiv, *Sisteme informatice, Analiză, proiectare și implementare*, Editura Economică, București, 2003.
7. Militaru, Gh., *Sisteme informatice pentru management*, Editura Bic All, București, 2004.
8. Pederson, T.B., *Aspects of Data Modeling and Query Processing for Complex Multidimensional Data*, Ph.D. Dissertation, Faculty of Engineering and Science, Aalborg University, Denmark, 2000.
9. Zaharie, D., Albescu, F., Bojan, I., Ivancenco, V., Vasilescu, C., *Sisteme informatice pentru asistarea deciziei*, Editura DUAL TECH, București, 2001.
10. *** Microsoft Corporation, *OLAP Services*, White Paper, www.microsoft.com/sql/productinfo/olapservices.htm

VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ

EFICIENȚA ȘI COMPETITIVITATEA ECONOMIEI ȘI POLITICILOR ECONOMICE ROMÂNEȘTI ÎN ETAPA ACTUALĂ

(SESIUNEA DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE A CADRELOR DIDACTICE
DE LA FACULTATEA DE MANAGEMENT FINANCIAR-CONTABIL,
FACULTATEA DE MARKETING ȘI AFACERI ECONOMICE INTERNAȚIONALE,
FACULTATEA DE FINANȚE ȘI BĂNCI)*

Adela DEAC

Integrată organic în activitatea instructiv-educativă de pregătire a viitorilor specialiști la facultățile cu profil economic, cercetarea științifică desfășurată de cadrele didactice de la Universitatea *Spiru Haret* capătă an de an, în mod pragmatic, tradițional, contururi finale în cadrul unor sesiuni de comunicări științifice – un excelent spațiu al fluxului de informații și opinii, al dialogului interdisciplinar. Se realizează astfel o proiecție edificatoare a imaginii activității de cercetare științifică, a complexității acestor laborioase preocupări, a efortului de a contribui la descifrarea cauzelor unor fenomene și tendințe ale dezvoltării economiei românești, la găsirea unor răspunsuri pertinente pentru înlăturarea unor dezechilibre, distorsiuni sau decalaje.

Ca un corolar al investigațiilor, studiilor și analizelor, sub cele mai diferite forme, ale fenomenelor economice raportate la procesul de aderare a României la Uniunea Europeană, cele 58 de comunicări științifice, prezentate în cadrul Sesiunii de comunicări științifice a cadrelor didactice, au abordat o amplă problemă, ce vizează implicațiile majore ale creșterii eficienței și performanței economice asupra finalizării acestui proces, demonstrând că o astfel de percepție benefică asupra sensului cercetării științifice, asumată ca o componentă intrinsecă a activității didactice, exprimă valențele unor asemenea demersuri pe ambele planuri.

Structurată pe trei secțiuni – *Eficiența politicilor macroeconomice*, moderatori – prof. univ. dr. Victor Stoica, lector univ. dr. Daniela Pașnicu, secretar asistent univ. Ioana Murariu; *Relații economice internaționale în etapa actuală*, moderatori – prof. univ. dr. Octavian Botez, lector univ. drd. Elena Gurgu, asistent univ. Petronela Geangu; *Concepte, politici și mecanisme în domeniul contabil și financiar-bancar*, moderatori – prof. univ. dr. Doina Fusaru, conf. univ. dr. Mariana-Elena Balu, conf. univ. dr. Marinică Dobrin – Sesiunea a pus în evidență nu doar dimensiunile preocupărilor, continuitatea în explorare și investigare, ci și gradul de conectare a lor cu o problemă de acut interes.

Deschiderea spre cunoașterea experiențelor acumulate, a metodologiilor folosite, precum și a rezultatelor dobândite în acest domeniu de mare interes a fost

* Sesiunea de comunicări științifice s-a desfășurat în ziua de 28 aprilie 2006.

exprimată și prin participarea la sesiune a unor cadre didactice de la alte universități, printre altele, de la Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, sau a unor cercetători de la Institutul de Prognoză Economică sau de la Centrul de Cercetări Financiare și Monetare „Victor Slăvescu”.

O profundă analiză a fost realizată în comunicarea științifică intitulată *Tensiuni și dispute acute în societatea românească, în politicile economice și sociale actuale. Optimizarea politicilor prin concilierea diferențelor*, prezentată de prof. univ. dr. **Constantin Mecu**, prorector al Universității *Spiru Haret*, ce configurează o imagine relevantă asupra evoluțiilor economice contorsionate, care au dobândit proporții considerabile, asupra unor fenomene multiple, care, cu mult timp în urmă, păreau a fi construite durabil, altele înscriindu-se treptat în trenduri negative. Din prima categorie s-a subliniat dinamismul creșterii economice, care a înregistrat timp de cinci ani îmbunătățiri, dar care, în 2005, a manifestat semne de slăbire și de resuscitare a unor mai vechi și grave disfuncții. Între acestea din urmă, încetinirea vizibilă, dacă nu chiar stoparea procesului deflaționist datorată creșterii explozive a consumului individual, care, asociată cu precaritatea ofertei interne de bunuri și servicii, a impulsionat importurile, măbind, în acest fel, în mod substanțial, deficitul balanței comerciale și al celei de cont curent, care se situează pe primul loc între disfuncțiile ce provoacă o îngrijorare legitimă. Subliniind rolul creșterii eficienței economice în acest climat tensionat, vorbitorul a relevat că nu este întâmplător faptul că în economiile cele mai dezvoltate, în organizațiile de integrare ale acestora, statele sunt implicate în prezent într-o măsură sporită în elaborarea și aplicarea politicilor economice și sociale. Proporția în care pot fi combinate eficient funcționarea pieței libere și rolul și implicarea statului în economie este un apanaj al artei conducerii, al profesionalismului conducătorilor.

Referindu-se la *Evoluții în comerțul exterior cu bunuri industriale al României cu țările Uniunii Europene*, prof. univ. dr. **Octavian Botez**, pe baza unui amplu studiu, proiectat și grafic, a ajuns la valoroase concluzii, pe cât de nuanțate, pe atât de semnificative. Exportul României în țările Uniunii Europene a înregistrat creșteri spectaculoase. Din nefericire, a apreciat autorul acestei comunicări, analiza evoluției soldului balanței comerciale cu bunuri a României în relația cu UE în perioada 2002-2005 a fost an de an deficitar. Explicația acestui paradox se află în creșterea mai lentă a exportului, cu 8,9%, față de cea a importului, de 18,7%, iar o altă concluzie este faptul neliniștitor al gradului de acoperire a importului din UE cu exportul României, care a scăzut de la 83,7% în anul 2000 la 74,2% în 2005.

Însoțită de un *Decalog* de propuneri de măsuri care ar putea contribui la dublarea până în 2013 a exportului României în țările UE, precum și de o bogată bibliografie, comunicarea confirmă rigoarea științifică cu care a fost elaborată, înaltul profesionalism.

Dintr-un asemenea registru tematic nu putea lipsi un subiect care vizează *Piața internă unică. Realități și perspective*, abordat de prof. univ. dr. **Gheorghe Pistol**, care, după un scurt istoric despre apariția și conținutul acestui concept, a accentuat nevoia de compatibilizare a economiei românești cu standardele Pieței Interne Unice în perspectiva aderării României la Uniunea Europeană la

1 ianuarie 2007. Piața Internă Unică reprezintă mai întâi o oportunitate, iar apoi o provocare – a precizat autorul acestei comunicări științifice. Acest lucru înseamnă, de fapt, eforturi serioase pentru compatibilizarea economiei românești cu Piața Internă Unică, racordarea sa la marea piață europeană. Pentru aceasta însă, așa cum s-a întâmplat și în cele 10 țări integrate în 2004 în UE, România trebuie să îndeplinească atât criteriile de aderare – politice, economice, juridice și administrative –, cât și criteriile de convergență stipulate în Tratatul de la Maastricht. Pornind de la asemenea premise, compatibilizarea economiei țării noastre cu Piața Internă Unică implică respectarea unei strategii clare de dezvoltare pe termen lung a țării noastre (strategie care, de altfel, există, prevederile acesteia fiind urmărite și împlinite în cea mai mare parte), al cărei obiectiv fundamental rămân crearea și funcționarea unei economii de piață funcționale, care să aibă capacitatea de a rezista presiunii competitive și forțelor pieței în cadrul Uniunii Europene și de a evalua costurile sociale ale integrării, care nu pot fi separate de cele ale tranziției, ele întrepătrunzându-se – a subliniat autorul, în opinia căruia eforturile de aderare trebuie să aibă în vedere și efectele negative pe care Piața Internă Unică le va exercita asupra economiei românești.

Spiritul critic, ofensiv a străbătut lucrările Sesiunii, autorii unor comunicări dezvăluind lacune de ordin legislativ, dar și neconcordanțe în definirea unor concepte, a conținutului lor.

În comunicarea științifică intitulată *Patrimoniul – un concept desuet?*, prezentată de conf. univ. dr. **Lucian Popescu**, se constata, de pildă, că, o dată cu armonizarea legislației românești cu Directivele europene și cu Standardele Internaționale de Contabilitate, conceptul de patrimoniu a intrat, în mod cu totul nejustificat, într-un con de umbră. Astfel, din Legea contabilității au fost retrase treptat, pe măsura armonizării, orice referiri la patrimoniul agenților economici, rămânând, ca o amară ironie, în actualitate, doar patrimoniul persoanelor juridice „fără scop patrimonial”, cum ar fi patrimoniul public, în timp ce pentru persoanele juridice cu scop patrimonial – societăți comerciale, întreprinderi – conceptul de patrimoniu a dispărut cu desăvârșire. Între timp, Uniunea Europeană a renunțat la propriile ambiții contabile și a adoptat Standardele Internaționale, ceea ce a complicat și mai mult lucrurile – a subliniat vorbitorul. Contabilitatea este o știință profund socială și cu rădăcini istorice, juridice și lingvistice, situație în care o armonizare a contabilității cu orice preț sau o omogenizare care să ducă la anihilarea specificului național nu sunt nici de dorit și nici necesare.

Valențele științifice ale dezbaterilor și-au găsit expresia și în faptul că studiile prezentate nu s-au rezumat numai la o radiografiere a factorilor care generează creșterea eficienței economice, a performanței, ca și a celor cu impact negativ, numai la a constata anumite tendințe ale evoluțiilor macro și microeconomice, ci analiza a fost realizată și din perspectiva estimării consecințelor lor. Este relevant, din acest punct de vedere, faptul că unele comunicări și-au propus să se înscrie într-o asemenea concepție, așa cum au fost cele intitulate *Prospectarea pieței prin folosirea metodei pătratelor latine* și *Previziunea în marketing cu ajutorul*

modelului multifactorial de regresie, ambele elaborate de conf. univ. dr. **Mariana Elena Balu**. Cât de importantă este prospectarea pieței pentru fundamentarea și justificarea micro și macroeconomică a investițiilor, pentru programarea microeconomică a profitabilității pe o perioadă mai lungă, cât de dificile de realizat sunt previziunile de marketing datorită instabilității cererii și cât de utilă este folosirea modelului multifactorial – toate acestea au fost demonstrate convingător cu ajutorul instrumentelor statistice de către autoarea studiilor menționate.

Din aceeași perspectivă, în comunicarea intitulată *Securitatea conectării la Internet*, prof. univ. dr. **Doina Fusaru** a pus în evidență cauzele vulnerabilității rețelelor de calculatoare – virușii ce se inserează în aplicații și blochează sistemul, bomba software, viermii, trapele ș.a. –, accentuând abilitățile prin care se pot evita atacurile nedorite, realiza securitatea, protecția fizică a echipamentelor informatice, salvările în copii de rezervă pentru date și programe –, precum și securitatea logică, vizând metode care asigură controlul accesului la resursele și serviciile sistemului. De asemenea, autoarea a subliniat rolul important al criptografiei în acest domeniu.

Dezbaterile din această sesiune de comunicări științifice, opiniile exprimate, propunerile și sugestiile conturate se constituie în tot atâtea argumente care conturează dimensiunile calitative ale activității de cercetare științifică în cadrul Universității *Spiru Haret*, conectarea sa la fluxul fenomenelor actuale, constituindu-se în tot atâtea contribuții consistente la identificarea factorilor și implicațiilor creșterii eficienței economico-sociale, a performanței, în strânsă relație cu exigențele procesului de aderare a României la Uniunea Europeană.

**APLICAȚII ALE ȘTIINTELOR ECONOMICE ÎN EXPLICAREA
UNOR PROCESE ȘI FENOMENE ECONOMICE CONTEMPORANE**
(SESIUNEA DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE A STUDENȚILOR
DE LA FACULTĂȚILE CU PROFIL ECONOMIC)*

Adela DEAC

De ani de zile implicarea studenților de la facultățile cu profil economic ale Universității *Spiru Haret* a depășit stadiul unui simplu deziderat, al unui prag de atins, devenind o realitate relevantă pentru calitatea actului instructiv-educativ.

Sesiunea de comunicări științifice a studenților reprezintă o nouă confirmare a acestui adevăr. Amfiteatrul 101 a oferit atât ambianța absolut necesară desfășurării unei asemenea manifestări științifice, cât și posibilitatea de a cunoaște o altă ipostază a vieții studenților, aceea de autori de lucrări științifice, în timp ce cadrele didactice, care au îndrumat pas cu pas elaborarea acestor comunicări, au devenit participanți activi la lucrări.

Cele 93 de comunicări științifice – 32 elaborate de studenții Facultății de Management Financiar-Contabil, 31 de cei de la Facultatea de Marketing și Afaceri Economice Internaționale și 26 de la Facultatea de Finanțe și Bănci – reprezintă tot atâtea repere ale ariei de interes față de un asemenea domeniu fascinant, precum și ale dimensiunilor potențialului de creativitate pe care un astfel de eveniment îl pune în valoare. Și este elocvent faptul că unii dintre studenți au fost prezenți cu comunicări științifice în mai multe secțiuni, așa cum a fost Cristina-Elena Bolan, care a realizat două lucrări, ce au și fost premiate: *Operații bancare privind acordarea de credite persoanelor fizice și juridice*, pe exemplul Băncii Comerciale Române, susținută în Secțiunea III, și *Sistemul de gestionare a bazelor de date*, expusă la Secțiunea IV.

În salutul adresat de către rectorul Universității *Spiru Haret*, prof. univ. dr. **Aurelian Bondrea**, prezentat în deschiderea Sesiunii științifice de către prof. univ. dr. **Constantin Mecu**, prorector al Universității, au fost felicitați studenții care s-au înscris cu contribuții notabile la abordarea temelor supuse dezbaterilor, profesorii care i-au ajutat să pătrundă sensurile acestei activități semnificative pentru complexa lor formare profesională, să dobândească abilitățile necesare.

Pentru studenții facultăților economice, organizarea unor asemenea sesiuni științifice a devenit o tradiție, cultivată prin programele de cercetare ale căror obiective sunt structurate din perspectiva concepției Universității *Spiru Haret*, potrivit căreia activitatea științifică este o componentă organică, o parte integrantă

* Sesiunea de comunicări științifice s-a desfășurat în ziua de 14 aprilie 2006.

a procesului didactic-educativ – a subliniat prof. univ. dr. Constantin Mecu. Este o misiune generoasă onorată an de an.

Referitor la semnificația implicării studenților în activitatea de cercetare, a fost remarcat faptul că, pentru a deveni un economist veritabil, nu este suficient să asisti la cursuri și seminarii, să obții note bune, ci trebuie să-ți însușești metodologia cercetării științifice, iar premisele se creează pe întreg parcursul studiilor universitare, prin toate demersurile cadrelor didactice consacrate pregătirii studenților, nu numai în domeniul în care se specializează – contabilitate și informatică de gestiune, marketing, finanțe și bănci -, ci și pentru a putea deveni apti pentru cercetare, prin referatele elaborate pentru seminarii, în cercurile studentești, pentru susținerea și dezbaterile lor în acest cadru.

Subliniind importanța extraordinară pe care a dobândit-o cercetarea științifică în societatea cunoașterii, a informatizării, care impune o permanentă învățare, prof. univ. dr. **Gheorghe Zaman**, membru corespondent al Academiei Române, decanul Facultății de Management Financiar-Contabil, a evidențiat faptul că Sesiunea științifică a studenților a beneficiat de o prezență consistentă, dovadă a faptului că, în facultățile cu profil economic, dubla lor menire, de a învăța și de a cerceta, se realizează într-o osmoză viabilă. Activitatea de cercetare presupune talent și multă muncă, ambiție și dăruire, capacitatea de a descoperi lucruri noi, tendințe actuale ale unor fenomene economice, de a le promova în circuitul valorilor științifice – a subliniat vorbitorul.

Structurată pe șase secțiuni cu un registru tematic distinct – I – *Concepte, politici și mecanisme economice*. Moderatori: conf. univ. dr. Chira Nedelea Părăluță, lector univ. dr. Daniela Pașnicu; secretar: lector univ. drd. Cristian Uță; II – *Probleme de marketing și relații internaționale*. Moderatori: lector univ. drd. Elena Gurgu, lector univ. drd. Ioana Andriesei; secretar: asistent univ. Petronela Geangu; III – *Concepte, politici și mecanisme în domeniul financiar-bancar*. Moderatori: prof.univ.dr. Victor Stoica, lector univ. dr. Eduard Ionescu; secretar: preparator univ. Ioana Murariu; IV – *Instrumente informatice și statistice în perfecționarea prelucrării informației economice*. Moderatori: conf. univ. dr. Mariana Elena Balu, conf.univ.dr. Ofelia Vasilescu; secretar: lector univ. drd. Gabriel Mihai; V.A. – *Politici și opțiuni contabile din perspectiva aderării României la Uniunea Europeană*. Moderatori: conf.univ.dr. Marinică Dobrin, lector univ. dr. Aurelian Băluță; secretar: preparator univ. Liana Gădău; V.B. – *Politici și opțiuni contabile din perspectiva aderării României la Uniunea Europeană*. Moderatori: lector univ. dr. Florin Coman, lector univ. drd. Lucian Ilincuță; secretar: preparator univ. Ramona Chivu – Sesiunea științifică a dezbătut, după cum rezultă chiar din titlurile secțiunilor, teme de mare actualitate.

Aplecarea spre cercetarea, spre investigarea fenomenelor cu un mare impact social, cum ar fi *Globalizarea activității economice, dimensiuni și forme de manifestare*, susținută de studenta Manuela Petrescu, *Aderarea României la Uniunea Europeană. Prezent și perspective*, elaborată de studenta Silvia Mitrache sau *Analiza statistică privind emigrația populației din România în perioada 1935-2003*, realizată Dumitru Libidov, precum și abordarea unor teme mai noi,

precum *Oligopolul și prețul de oligopol*, comunicare prezentată de studenta Andreea Lentoiu, exprimă nu doar curajul de a pătrunde în interiorul acestor fenomene, ci și hotărârea de a contribui la descifrarea tendințelor de dezvoltare a acestora, a implicațiilor lor sociale.

O coordonată care a definit lucrările Sesiunii, relevând modul în care a fost concepută și s-a desfășurat practic, o constituie faptul că susținerea fiecărei comunicări științifice a fost însoțită de întrebări formulate de studenți, de răspunsuri și comentarii, uneori chiar polemice, dialogul interactiv purtându-se nu doar între autorii acestora, ci și cu profesorii care au coordonat elaborarea acestor comunicări. Așa, de pildă, comunicarea vizând *Oferta de muncă și evoluția salariilor în România și în unele țări din Europa Centrală și de Est, în anul 2000*, susținută de studentul Constantin Gleznea, care a realizat-o pe baza unui studiu de caz, a generat o mulțime de întrebări și opinii privind politicile salariale și consecințele lor, structura forței de muncă, factorii decisivi ai creșterilor salariale, tendințele salariale de top etc.

De fapt, maniera incitantă în care au fost elaborate comunicările științifice a căpătat contur chiar în prezentarea conținutului acestora, interogația, efortul de a formula răspunsuri adecvate, de a oferi soluții constituind o adevărată provocare. Este pilduitoare lucrarea intitulată *Sociologia economică. Concepte economice aplicate în România în ultimii 16 ani*, prezentată de studenta Florentina Daniela Mudică, autoarea ei întrebându-se și întrebând: Care sunt cauzele contrastului dintre evoluția economică și emanciparea socială? Să fie oare o cauză gama mare de libertăți pe care oamenii le-au primit după 1989? Să fi fost românul atât de copleșit, încât nu a mai știut să le gestioneze? Considerând că una din aceste cauze ar fi mentalitatea pe care românii nu ar fi prea dispuși să o schimbe, autoarea comunicării își exprima părerea potrivit căreia cultura civică presupune reacții nu numai față de stimulii de constrângere, ci și față de deciziile care vizează economia, cu implicații sociale majore.

Ce motive ascunse stau la baza progresului tehnic? Ce influență are acesta asupra individului? Ce factori contribuie la convertirea economiei secolului XXI într-una durabilă – sunt tot atâtea întrebări pe care studenta Mirela Ciobănescu și le pune, prezentând comunicarea intitulată *De la progresul tehnic la societatea informațională și a cunoașterii*. Și conchidea afirmând, între altele, că lumea contemporană este un amestec de promisiuni excepționale și de perspective neliniștitoare, de evoluții dezirabile și izbucniri tehnologice aproape necontrolabile, de om depinzând sensul evoluției spre progres, ordine, perfecțiune sau spre autodistrugere.

Încrederea investită de cadrele didactice – coordonatoarele ale comunicărilor științifice – în potențialul de cercetare al studenților, care s-a manifestat încă de la alegerea temelor, stabilirea reperelor bibliografice și a modalităților de elaborare și prezentare, și-a găsit o puternică expresie în originala și încurajatoarea idee ca la evaluarea calității comunicărilor și la notarea lor să participe chiar autorii – studenții; un test relevant al capacității lor, de a evalua lucrările colegilor lor, după care se va putea aprecia cât de aproape sau cât de departe se situează exigențele lor

față de pragul performanței. Și răsplata a fost pe măsura pasiunii, a eforturilor studenților de a prezenta la Sesiune comunicări de reală valoare științifică, în stare să certifice inclusiv calitățile lor de cercetători, celor care s-au remarcat oferindu-li-se diplome – premii I, II, III și mențiuni – și câte un pachet cu cărți universitare apărute în Editura Fundației *România de Mâine*.

Redactor: Constantin FLOREA
Tehnoredactor: Marcela OLARU
Coperta: Marilena GURLUI

Bun de tipar: 10.07.2006; Coli tipar: 13,75
Format: 16/70x100

Editura și Tipografia Fundației *România de Mâine*
Splaiul Independenței, Nr. 313, București, S. 6, O. P. 16
Tel./Fax.: 316 97 90; www.spiruharet.ro
e-mail: contact@edituraromaniademaine.ro

